

BIBLIOTHECA JAVANICA

uitgegeven door het

KON. BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN
EN WETENSCHAPPEN

7

HET OUDJAVAANSCHĖ BHĪSMAPARWA

uitgegeven door

Dr. J. GONDA

A. C. NIX & Co. — BANDOENG
1936

5635

VII.

7119B7

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0478 1503

~~8635~~
~~7~~

BHĪṢMAPARWA

Uitgegeven met steun van
Z. H. P. A. A. Mangkoenagara VII te Soerakarta
en K. G. P. A. A. Pakoe Alam VII te Jokjakarta.

19 NOV. 1936

BIBLIOTHECA JAVANICA

uitgegeven door het

KON. BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN
EN WETENSCHAPPEN

7

HET OUDJAVAANSCHĖ BHĪSMAPARWA

uitgegeven door

Dr. J. GONDA

A. G. NIX & Co. — BANDOENG
1936

INHOUD

Inleiding	1
Tekst.	8
Glossarium	150
Sanskrit woorden	167
Addenda en Corrigenda	168

INLEIDING.

Het bij uitstek nuttige werk, door Dr. H. H. Juynboll verricht met de uitgave van Ādi- en Wirāṭaparwa, reeds voorafgegaan door zijn publicatie „Drie boeken van het Oud-Javaansche Mahābhārata”, en gevolgd door zijn verhandeling over het heerlijk gehavende Udyogaparwa¹⁾, diende nog voortgezet te worden met een editie van het Bhīṣmaparwa, het interessante zesde boek van het Mahābhārata, in zijn Oud-Javaansche bewerking.

Ik hoop met de door mij gereed gemaakte uitgave in deze reeds lang bestaande leemte te hebben voorzien. Het ligt in mijn bedoeling om afzonderlijk te publiceeren een zeer beknopte vergelijking van den geheelen tekst — ook van de niet uit citaten en hun vertalingen of paraphrasen bestaande deelen — met de parallel-teksten in het Sanskrit. Een vertaling van het voor velen meest belangwekkende deel van dezen tekst, nl. de Oud-Javaansche versie van de Bhagavadgītā²⁾, heb ik onlangs gegeven in T. B. G., 75 (1935), pp. 36-82.

Utrecht { 30 April 1934;
 { 3 Juni 1935 (corr.).

J. GONDA.

¹⁾ Zie Bijdr. Kon. Inst., 69 (1914), pp. 219-296.

²⁾ Vgl. F. O. Schrader, Rezensionen der Bhagavadgītā, Festschrift-Winternitz, p. 49.

Bij de constitutie van den tekst is gebruik gemaakt van de volgende handschriften:

- A. papier-afschrift, zich bevindende in de Universiteitsbibliotheek te Leiden; genummerd 4139 (Juynboll, Catalogus, II, p. 156), groot 137 pagina's folio, geschreven in Balineesch schrift, hetwelk zeer duidelijk en zeer goed leesbaar is. In den tekst en in margine staan vele verbeteringen en deels weer doorgehaalde aantekeningen van Van der Tuuk, zoowel in inkt, als in inktpotlood. Het handschrift is behalve aan het eind volledig en is niet beschadigd. Blijkens een onderschrift van Van der Tuuk (zie beneden) was het origineel van dit manuscript in het bezit van Gusti Patih (G. bagus Djilantik).
- B. papier-afschrift, op mijn verzoek mij welwillend verschaft door Dr. R. Goris, Bali. Het is een zeer duidelijke, in Balineesch karakter geschreven, copie, groot 91 bladzijden folio, van 27 regels.
Dit handschrift is volledig.
- C. papier-afschrift, door Van der Tuuk zelf vervaardigd, aanwezig te Leiden, in de Universiteitsbibliotheek, genummerd 4140 (Juynboll, Catalogus, II, p. 156), groot 94 pagina's folio, in Latijnsch karakter geschreven, over het algemeen vrij goed leesbaar. In den tekst en in margine staan zeer vele, vaak weer doorgekraste aantekeningen (C₁) in verschillende inktsoorten, inktpotlood; een zeer enkele aantekening of verbetering is in potlood. Vooral bij de Sanskritcitaten is veel genoteerd, de lezing van den tekst is daar gecorrigeerd of de lezing van een Sanskrit tekst er bij aangegeven. Het manuscript is geheel onbeschadigd en volledig.
- D. lontar, zich bevindend in de Universiteitsbibliotheek te Leiden, onder no. 3750 (Juynboll, Catalogus, II, p. 155), groot 162 bladen, waarvan het eerste gedeelte (1 — 77) van grooter formaat is en aan weerszijden der lontarbladen met vier in het midden onderbroken regels

is beschreven, het tweede (78 — 162) kleiner en aan weerszijden met drie onderbroken regels beschreven. De lontarbladen zijn, behalve de eerste, zeer behoorlijk geconserveerd; het schrift is duidelijk, goed zwart gemaakt, van flink formaat en slechts zeer zelden iets beschadigd. Er staan uiterst weinig doorhalingen en verbeteringen in dit handschrift. De tekst is volledig.

- E. lontar, aanwezig in dezelfde bibliotheek, genummerd 5029 (Juynboll, *Catalogus*, II, p. 156), groot 104 bladen, aan weerszijden beschreven in vier in het midden onderbroken regels. Het schrift is zeer wel leesbaar en duidelijk. De lontarbladen zijn uitstekend bewaard en volkomen gaaf. Aan het begin bevinden zich twee, aan het eind één onbeschreven schutblad. Het eerste blad ontbreekt, het laatste is slechts aan één zijde beschreven. Vele bladen dragen sporen van een andere nummering. Het eerste begin ontbreekt.
- F. papier-afschrift, eigendom van het Gouvernement van Ned.-Indië, zich bevindende in de bibliotheek van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Batavia, dragende het nummer 521. Het handschrift, groot 149 bladzijden folio, is gebonden in kartonnen omslag. Het is zeer duidelijk geschreven. In den tekst bevinden zich zoo goed als geen correcties, aantekeningen en dergelijke. Het handschrift is, behoudens een aantal insectengaatjes, goed geconserveerd. Aan het begin ontbreekt dezelfde hoeveelheid tekst als in hs. E. Op het schutblad is een kwartvel papier geplakt, beschreven in potlood.

Derhalve beschikken wij over zes handschriften, waarvan twee lontars. De spelling in deze handschriften is, gelijk gewoonlijk, nogal varieerend. Bijzondere merkwaardigheden, bv. omslachtigheid, in het oog loopende onregelmatigheid, zijn mij niet opgevallen, zoodat het mij overbodig voorkomt bij dit punt lang stil te staan.

In deze uitgave wordt niet de spelling van een of ander

handschrift gebezigd, doch een geunificeerde transcriptie, zooals ik ook elders heb toegepast¹⁾).

De handschriften bevatten behalve den eigenlijken tekst nog onderschriften, soms nog voorafgaande mededeelingen.

Thans deze bijzonderheden.

In A eindigt de tekst met: ... *prihatin ri sira. kḍö kolu yan*. Daarna volgt:

Puput sinurat. riñ dina a. ka. maḍaṅsya. śaśih. 8. tañ. 15. rah. 8. tē. 2. de sañ maḍe katanḍan.

Hierna komt, door Van der Tuuk slordig in inkt geschreven:

„118 lontars 't origineel in 't bezit van Gusti patih (G. bagus Djlantik).

lontar blulang die zeer lijvig is”.

Hierna een weer doorgehaalde becijfering.

We leeren uit dezen colophon, dat de voltooiing van het handschrift, waarvan A gecopieerd is, plaats had op Aṅgāra- (dus Dinsdag-) kliwon, in de woekoe mēḍaṅsya, N. J. maṇḍasija (de 14e week), in de 8e maand en wel op den 15en dag daarvan, in het jaar ..28 van de als vaak niet nader aangeduide Śāka-eeuw. Daar 1828 zou overeenstemmen met het jaar 1906 in onze jaartelling, dateert dit lontar-manuscript hoogstwaarschijnlijk uit het jaar 1728 Śāka, d. i. 1806 A. D. Verdere adnotaties van belang biedt het handschrift A niet.

Thans hetgeen C te lezen geeft, het andere door Van der Tuuk niet alleen gecorrigeerde en geadnoteerde, maar nu zelfs eigenhandig gecopieerde papier-afschrift.

Na *koluyan* (zie onder A) wordt de regel vol gemaakt met in andere inkt geschreven woorden en wel: juga sire, enz. zie beneden. Hierboven staat: uit 'n ander hs. De voortzetting van deze woorden staat in margine en onderaan op de pagina. Terstond onder *koluyan* staat de colophon van C:

¹⁾ Bijzonderheden bij schrijver dezes, Het Oud-Javaansche Brahmāṇḍa-Purāṇa, pp. 30 vlg.; en Agastyaparwa, in Bijdr. Kon. Inst., 90, pp. 332 vlg.

Iti Bhīṣmaparwwa paścāt sinurat, riñ wai, wa, ra, wara kuniñan, tañ, piñ, 5, śāśih, 10, rah, 3, tēngēk, 9, i śakawarṣa, 1793, santawyaknā (santosaknā C₁) wirūpā niñ hakṣara, bap kawnañ, kalēñör, agantañ, kadi tampak in rakaṭā papalaywan riñ hni, kapajōñana de sañ sudyamaccā, mañ-de kadirgghyayuṣan sañ hadrēwya.

Dera hanurāt, brāhmāṇawañśa, hapanlah wiprāhuruju aiśwaryya, awesma riñ Sweccāpura (Gèlgèl, *adn.*)

Un Śaraśwatye namah, oñ gmuñ (in Jav. kar. in marg.) Ghaṇapataye namah, oñ śrī gurubhyo namah, oñ awighnam āstu. || o || ...

Uit dezen colophon maken we derhalve op, dat het handschrift, waarvan C een copie is, voltooid is op wage — rēditi, dus op Zondag volgens de 7-daagsche-, wage (den 3en dag) volgens de 5-daagsche week, en wel in de woekoe kuniñan (de 12e woekoe), in de 10e maand en wel op den vijfden dag daarvan, in het jaar 1793 Śāka, d.w.z. 1871 A.D. Het copieeren geschiedde te Gelgel. De boven geciteerde woorden *juga sire* zetten den tekst, uit een ander handschrift overgenomen, nog iets voort.

Aan het slot staat:

awiloka(° lāśā C₁, als D)bhiḍanena, prākṛētti (° tam C₁) Bhismaparwwaṇaḥ (° pūrwwa C₁), wihitā(m) (° tam C₁) loka wo < r C₁ > ḍa[r C₁]thām parārthātwaṃ hi sātsatah.

Zie beneden.

Ook in het handschrift B gaat bij het boven aangeduide punt (*koluyan*) de tekst door, evenals in C.

Dan volgt:

awilāśabhiḍanena, prakṛtam bhīṣmaparwwaṇaḥ, wihitām lokawordatam, paratatwām i śātsataḥ || kaliñanya: ala niñ aturu riñ rahina satata. alanya: amañgih wyāḍi śaḍakāla. surud sakalwir i guṇā mariñ rahayu. mwañ kawiryyan. hilañ kañ kaśaktin. luñsar kañ kāyowaṇān. hilañ sakalwir nika rāja dṛwai. mwañ sahisi niñ pomayomah. hilañ pala niñ tapabrata.japamantra. mwañ yogasamadi. hahimbuh wighna tanpa karaṇa. karañjiñan deniñ bhūṭa dēñen. matañnya tan yogya tutēn satata. keñetakna hamalupa satata. yan kna denta hanūt satata. phalanya. kawali kañ ala tmahan

ayu. kañ hilañ dadyāwuwuh. kaluñsur dadi muñgah. kañ campur dadi siddhi. kinawḍen deniñ bhūta ḍeññen. madoken sasab maraṇa. mwañ gagëriñ. mañkana liñ sañ hyañ śāstra-agama || iki hila-hila niññ aturu riñ rahinā satata niñ āhurip. yogya lakonana. rahayu polihnaya satata. || o || iti Bhīṣmaparwwa. || o ||.

Het is duidelijk, dat dit laatste gedeelte, hoewel ingeleid met *kaliñanya*, niets met den śloka, waarin de naam van den bewerker, Abhilāsa, vermeld wordt, te maken heeft.

Ook het lontar-manuscript D zet den tekst bij meergenoemd punt voort met *juga sire*. De „śloka” aan het slot luidt er: awilāśābhiḍanena prakṛtām Bhiṣmapūrwwaṇah wihitām lokawordathām parāthātwaṇ hi sātsataḥ.

Hiermede houdt het op; de toelichting, die B geeft, ontbreekt dus hier, evenals in C.

In het handschrift E wordt, evenals in B C D, de tekst vanaf het genoemde punt voortgezet. Met het laatste woord voor den śloka houdt E echter op; daarna komt nog slechts: iti Bhīṣmaparwa.

Het manuscript F sluit zich hierin geheel aan bij E. Het heeft bovendien nog een kwart-vel papier, bevestigd op het schutblad, aan beide kanten beschreven met potlood. Het begin luidt:

„Is blijkbaar een afschrift door Dr. Brandes genomen van Cod. 5029 Leiden, Catal. Jb. enz. Het afschrift schijnt mij door Woekir gemaakt, het draagt geen blijken van te zijn gecollationeerd.” [Volgt het ontbrekende begin naar Brandes, Beschr. der hss. v. V. d. Tuuk, I, 183].

Bij onze beschouwing over den door de diverse handschriften geboden tekst kunnen we beginnen met het laatstgenoemde. De volkomen overeenstemming in colophon, het ontbreken van het begin tot precies hetzelfde punt waar ook E pas begint, vele kleine uitlatingen en andere bijzonderheden, die het gemeenschappelijk met E heeft, leiden er ons inderdaad toe, te concluderen, dat F een copie van E is, en wel een ongecollationeerde. Met dit manuscript houden wij derhalve verder geen rekening.

Niet zoo duidelijk is de onderlinge verhouding van de

resterende vijf handschriften. Karakteristieke verschillen en overeenstemmingen, die ons tot een bepaalde groepeer-
 ring kunnen leiden, zooals men elders wel eens vindt, zijn
 hier in zeer beperkte mate aanwezig. Weliswaar vertoonen
 de manuscripten vele, meest geringe, omissies, verschillen
 in lezing, fouten, enz., doch deze dwingen in 't algemeen
 niet tot zekere conclusies. Ter besparing van plaatsruimte
 zal ik hier een gedetailleerde opgaaf achterwege laten; het
 belangrijkste vindt men in het critisch apparaat. Men komt
 tot de conclusie, dat A en B, tegenover C, D en E, dicht
 bij elkaar staan, voorts, dat C den indruk maakt uit E of
 een na aan E verwant handschrift, onder vergelijking met
 en verbetering uit een of meer andere mss. te zijn ontstaan,
 terwijl de lacune op pag. 35 zelfs op gemeenschappelijke
 afstamming van E eenerzijds, A en B anderzijds uit een
 verloren manuscript zou wijzen. De colophontes geven
 evenmin duidelijke aanwijzingen, B is het uitvoerigste, E
 is zeer kort, A wijkt in hoeveelheid tekst aan het eind van
 het werk af, C gaat hier met D samen. Overwegen we
 voorts, dat van de twee lontars, D en E, de eerste belang-
 rijk minder alleenstaande lezingen heeft dan de tweede
 en den indruk maakt een meer correcten tekst te geven;
 voorts, dat C en ook A zooveel adnotaties en verbeteringen
 bevatten, dat men hier — vooral bij C — eer van mengtek-
 sten dan van afschriften zou spreken, dan lijkt het mij
 raadzaam, gezien ook de vorige opmerkingen, en ook de
 niet in bijzonderheden vermelde verschillen tusschen de
 handschriften in het oog houdend, aan D de meeste waar-
 de te hechten, daarna aan E, voorts aan B, dan aan A en
 het minst aan C. Vaak heb ik de lezing van CDE, waar
 deze afweek van A en B opgenomen: ten overvloede zij
 opgemerkt, dat deze voorkeur niet op numerieke meerder-
 heid berust.

AVIGHNAM ASTU!

Kṛṣṇāṅgāmbhodapañktiḥ kila¹⁾ kapilajaṭājalikāveṣṭamāno
dhūlipreñkhadbalākā²⁾ niratiśayabalastotraparjanyaghoṣaḥ
yasya jñānapravarṣaḥ³⁾ sukhayati janatānilakanṭhapravāhān
tam vande Vyāsasaṃjñāyutam⁴⁾ anukṛtaye mātṛayā tadgu-
ṇānām⁵⁾,

hana sira paṇḍitātiśaya kottaman ira, nilakanṭha kiris śa-
rīra nira, kañkēn megħa, bhinūṣaṇan deni kapilajaṭā kañkēn
kila⁶⁾ ta, inadyutan iñ bhasma putih kañkēn⁷⁾ wēlaha ya,
gambhīrātērēḥ pwa wijil nikañ stuti sañke tutuk nira yatika
tulya gēntēra, ikañ rat kabeh pwa kadi samūha niñ mayūra,
sukhātiharṣāgirañ deniñ jñāna nira kañkēn udana; sira
ta sañ paṇḍita samañkana kasobhāgyan ira, sira ta śrī
bhagawān Wyāsa naran ira; namaskāra sambah ni nñhulun
i sira, palar katirwa mātra nikañ guṇa hane sira.

API CA,

yaś śrīdharo⁸⁾ Yavapatiḥ khalu lokapālas
tasya⁹⁾ manohari padatrayam eti saṃrāt
śrī-Dharmavañśa-dēguh-< ādim >¹⁰⁾ anantamadyām
saṃjñāṃ¹¹⁾ nṛpaḥ praṇidadhāti sa vikramāntām,

ABCD — ¹⁾ kila ω, S. Lévi, Sanskrit Texts from Bāli, p. 111: kila°
(cf. Jav.) ? — jālikā: ṭāliki ω — °māno: °māna ω — ²⁾ balākā: valākā ω
— °niratiśayab° Lévi, ? : prawitiśayaw° ω, pratitiśayaw° Brandes, Cat.
hss. V. d. Tuuk — °parjanya°: °pājanya° ω — °ṣaḥ: °ṣa ω — ³⁾ °pra-
varṣaḥ: prawarṣeḥ C, prawartheḥ BD, prapapeḥ A — janatā°: janata°
ω — ⁴⁾ °saṃjñāyutam Lévi, ? : °sajñā yatam° ω — ⁵⁾ °guṇānām: °wa-
ṇānām ω, °padānām Lévi — ⁶⁾ kila ω: kila ? — ⁷⁾ kañkēn B: kañkin al.,
def. D — ⁸⁾ śrīdharo: triḍaro ω — Yava°: yaca° ω — °pālas: °pālaḥ ω —
⁹⁾ tasya al., ? : tasyam B, tasyāt° Lévi, tasyā ? — manohari ω, ? : — ra °Lévi, ?
— saṃrāt; saṃrāt ω, sattvam Lévi — ¹⁰⁾ ādim ins.: tadādim (et °dguh)
Lévi — anantamadyām: anantumad(d)yam ω — saṃjñāṃ: sajñā ω (saj-
nan ms. Lévi, ?) — nṛpaḥ ω: nrepaḥ ms. Lévi) — sa v° ω: sav° Lévi —
¹¹⁾ saṃjñāṃ: sajñā ω —

mwañ hana ta sira ratu cakrawarti siniwi riñ Yawadwīpa-maṇḍala¹⁾, paripūrṇa gōṇ nikañ kasapṛatprabhun hane sira. kesyan nirukti nikañ hari sañajña de nira; wyaktinya n sinaṅguh hari Wiṣṇu sira, ri de nira Śrīdhara, satata makiṇḍayutan ikañ śrī ri bāhudaṇḍa nira. sinaṅguh hari sira waneh, ri de nira Lokapāla, nityaśa rumakṣeñ jagat-maṇḍala. muwah sinaṅguh ta sira siñha, ri de nira Pañcānana, makabrata ñ kapañcāsyān. mahārāja samañkana katiśayan ira, sira ta makanāma śrī Dharmawañśa-dēguh-Anantawikrama. saphala maṅgalya niñ mañikēt prākṛta niñ Bhīṣmaparwa. nihan ta samāropa nikañ carita. swasti!

Ri tēlasnya n winyākṛta ikañ Udyogaparwa tēkap bhagawān Waiśampāyana, matakwan ta mahārāja Janamejaya muwah ri sira, tumañakēn krama nikañ wīrayodha riñ Korawa-Pāṇḍawa, liñ nira:

katham yuyudhire dhīrāḥ Kurupāṇḍavasainikāḥ²⁾

pārthivāś ca mahātmāno nānādeśasamāgatāḥ³⁾,
sājñā mahāmpuñku, apa ta nyāsa nikañ prañ nikañ wīrapuruṣa, watēk Korawabala mwañ Pāṇḍawabala mwañ ikañ ratu sāmanta wiśeṣa sañkeñ⁴⁾ dūradeśa? ndo warahēn ta raputu sañ maharṣi. kadi de rahadyan sañhulun pralagi de mpuñku majar-ajara, tattwa kathāna tanpa wistara, sara⁵⁾ tan prapañca de pinakañhulun mañupapatti⁶⁾.

Mañkana takwan mahārāja Janamejaya. macarita ta bhagawān Waiśampāyana, umucap nya sakrama nikañ laga, kumwa pūrwa ni de nirāsañkathā:

yathā yuyudhire dhīrāḥ Kurupāṇḍavasainikāḥ

Kurukṣetre tapahkṣetre śṛṇu tvaṃ pṛthivīpate⁷⁾,
sājñā haji, tan pahiñan inak nikañ prañ riñ Korawa-Pāṇḍawa saha bala kabeh, mañayu⁸⁾ kadhīran, ñkaneñ tēgal Kurukṣetra. reñwakēna ta pūrwakrama nikañ prañ⁹⁾ de parameswara.

¹⁾ maṇḍala inc. ms. EF — ²⁾ °Pāṇḍava° BC, °ve° al., C₁ — sain°: sen° mss. — ³⁾ nānā° (P): naca mss. — ⁴⁾ sañkeñ BDE: sakeñ AC — ⁵⁾ saratan al.: maratan D — ⁶⁾ pinakañhulun BD: pinakeñhulun al.; cf. K.B.W.I, 275 — °upapatti: °upapati mss. — ⁷⁾ yathā: yata mss. — °sain° al.: °sen° DE — °kṣetre (2a) DEC₁: °kṣetra al. — śṛṇu CDE: śṛṅgu al. — tvaṃ: tan° ω °pate: °pakaih ω — ⁸⁾ mañayu CDE: pañayu ABC₁ — ⁹⁾ prañ BCDE, om. A, del. C₁ —

Tēlas atiñkah umarēp wetan sañ Pāṇḍawa, saha wira-yodha sira ¹⁾ muñkurakēñ kuṭa nira, kawāhya sañke Saman-tapañcaka. irika ta ya n kahiḍēp sūraṇya, sakweh nikañ prṭhiwīmaṇḍala kawawe tēñah niñ Kurukṣetra. halēpa wwañ matuha lawan rare dahat ta kunañ kawēkasāher ²⁾ i umah-nya. yatika tan papramāṇa katon ikañ wīrabala ñkanēñ raṇāṅga ³⁾).

yāvat tapati sūryo hi Jambūdvīpasya maṇḍalam tāvad ⁴⁾ eva samāvṛttaṃ balaṃ Bhāratasattama, sahiṇan iñ āditya n sumuluh iñ maṇḍala riñ Jambūdwīpa, hiḍēpēñ de haji, samañkana kweh nikañ bala n pasamudaya pañiḍēp i ñwañ. matañnya n tan hana wukir, tan hana lwah trēbis, tan hanālas, tan hana durga ñaranya: kapwa kesyan koṅgwanan kuwu, kapwa kataman senā ⁵⁾ lēbak unurnya. tēkwan harṣa nikañ Pāṇḍawabala kadi ginyañ-gyañ agyāñ-aywa kaśūran. katon mara girañnya tēkap mahārāja Kṛṣṇa mwañ sañ Dhanañjaya. ya ta matañnya n imbuhi pañaham-kāranya. paḍāsañ anyup śaṅkha sira kalih. apa ta ⁶⁾ lwir ni śabda nikañ Pañcajanya lawan ikañ śaṅkha Dewadatta? arēs giri-girin ikañ Korawasenā ⁷⁾ tēkapnya, kapatuli karērēñ mogha wismṛti, kadi mṛgāñrēñō śabda niñ siñha, tēkwan ikañ lēbu mēlēk, wandañkura pētēñ tan papatonan sawa-yawa nikañ Kurukṣetra, tan prabhā katona teja sañ hyañ Āditya. tatan masowe tumiba tañ warṣādulur aṇin pracaṇḍa humuñ gumuruh. pahya nikañ pratisenā n sēḍēñ maharēp-arēpan kadi gēntēr iñ tasik mapagut lawan rowañnya, ri kāla niñ yugānta. ñkana tikañ pratiyodha n pañghoṣaṇakēñ samaya dharmayuddha. tan hana wehēñ parachidra, tan swikāran asiñ mahyun mañaliha, tan pamēraña wwañ sēḍēñ awērō, tan simbata ñ wwañ muñkur alayu, tan pa-manaha tan pañgēgō sanjata, tan patyana ñ aṅgēgō dhwaja, tan awakēna ñ manulup śaṅkha lawan manabēh bherī mṛdaṅga mwañ malaga sahippēr ⁸⁾ ni wāhananya, tan paña-

¹⁾ sira mss.: nira? — ²⁾ her al.: ñher (° añher) E — ³⁾ pramāṇa al.: prēmaka AE — ikañ D: ika al. — ⁴⁾ tāvad: tarat mss. — ⁵⁾ senā CDE: sebha AB — ⁶⁾ ta CDE, om. AB, del. C₁ — ⁷⁾ senā DE: saina al. — ka-rērēñ DE; karērēñ al. — mo ° wism ° BCD C₂: mogha sma wismati AEC₁ — ⁸⁾ sahippēr BDE: sahimpe C, sahampēr A.

rēpakēna ṇ sor sakeriya. maṅkana sambodhana¹⁾ nikaṇ pratiyodha n paṇayu kaṣūran mwaṇ dharmayuddha.

Tataḥ pūrvāpare sainye²⁾ samikṣya bhagavān ṛṣiḥ sarvavedavidāṃ śreṣṭho³⁾ [a] Vyāsa <ḥ Sa>tyavatīsutah, byatīta n sēḍaṇ mapratidwana gati nikaṇ Korawasenā mwaṇ Pāṇḍawabala, mulat ta bhagawān Wyāsa⁴⁾; tinon ira ta durawasāna nikaṇ⁵⁾ laga. mataṇnya r pare kahanan mahārāja Dhṛtarāṣṭra. kapaṅguh ta sira sēḍaṇ prihatin manastāpa, maṇēn-aṇēn kadurnayan i anak nira kabeh. mojar ta bhagawān Wyāsa maṇhanakēn smṛti sambodhana, liṇ nira: Sojar ni tanayan mami, mahārāja Dhṛtarāṣṭra, kadiwasa kiṅkiṇ, t ahuwusa n śocaniya⁶⁾. paṇatag niṇ Kālawaśa ṇaran iki maṅke ri pējaha ni anakta kabeh ri tēṇah iṇ raṇamaṇḍala.

yadi tv icchati⁷⁾ saṅgrāme dṛṣṭam eva viśaṃ pate cakṣur⁸⁾ dadāmi te divyaṃ yuddham etan niśāmaya, kunaṇ yat ahyun kitānakku tumiṇalana ṇ papraṇan, tumontona papraṇ ni anakta lawan saṇ Pāṇḍawa, aku manugrahana kita kadibyacakṣusan, astu weḥēn kitānona deṅku, wēnaṇa kitāmratyakṣakēna ṇ adoh-aparēk, maka-phala wēnaṇa kitāwara-waraha krama ni⁹⁾ praṇ niṇ Korawa-Pāṇḍawa dlaha. ndan yan maṅkana liṇta wita ya.

Duh sājnā maharṣi! taham¹⁰⁾ manambah hulun, tan ahyun raṇak maharṣi tumona kapējah ni anak niṇ pinakaṇhulun. rahadyan saṇhulun mawara-waraha ri pinakaṇhulun¹¹⁾; haywa tatan keṇēt mūla-madyāwasānanya de saṇ paṇḍita.

Katuhwan tānakku yan maṅkana. kumwa ta deyanta. iki si Saṇjayānugrahanaṅkwa¹²⁾ kadibyacakṣusan. ya ta majare tanayaṅku, mratyakṣakēna sāvasthā nikaṇ samara. astu ya tan matya deniṇ sarwa-sanjata, ike de mami. tan kēna ta

¹⁾ sambodhana B: sambhodana al., sambhedana A — ²⁾ sainye CE: senya al. — ³⁾ śreṣṭho C₁: śresthaḥ C, śreṣṭā BD, śraiṣṭā E, śroṣṭā A — a del. — ḥ Sa add. — °dwana ω: °dwandwa? — ⁴⁾ Vyāsa D: B(h)yāsa al. — ⁵⁾ nikaṇ BDE: niṇ kaṇ AC — ⁶⁾ śocaniya: sowaniya mss. — °waśa: °wasa al., °wasana E — ⁷⁾ icchati al.: icchahi A, icchasi? — dṛṣṭam mss.: draṣṭum? — ⁸⁾ cakṣur BDE: cakṣu AC — dadāmi Van der Tuuk (A): dinami mss. — niśāmaya: °m mss. — ⁹⁾ ni al.: niṇ BD — ¹⁰⁾ taham BDE: tahap AC — ¹¹⁾ pinaka° DE: pinake° al. — ¹²⁾ Saṇjaya al.: Saṇcaya A —

ya riñ nel lapa ñlih, dirghāyuṣa ta ya tuwi. lawan tan ilwa ta ya kahawa ri¹⁾ prañ niñ Korawa-Pāṇḍawa. ya ta iki mutthāpanakēna kīrti niñ Kurukula dlaha. kumwa sañ-kṣepanya: haywa juga kita kamatoliñēn iñ lara, apayapan kadi liñku rikana:

yato dharmas tato jayaḥ,
asiñ kahanan i²⁾ sañ hyaṇ Dharma kahanan iñ kawijayan.
tan ya sinehakēn ayunya n pamet itaretarâsraya. tēlas teka katon³⁾ ikañ hala riñ Korawa, pañlampwakēn ta ya denta, apan akweh pañupalakṣaṇe tan ayunya. ahēm apupul marekañ gagak lawan manuk wēsi, arok arurah⁴⁾ lawan hēlañ mwañ walāhaka. asaliwēran ikañ bhūta piśācāñigēl tan pântara. sabarinya n tēka sandhyā n katon ikañ kawandhāñaras wimba sañ hyaṇ Āditya. amogha tan pateja ñ wulan pūrṇamā. muni tan tinabēh ikañ bheri⁵⁾ mṛdaṅga. tan pisan piñrwa tiba niñ udan rah lawan pañsuwarṣa⁶⁾. wintañ Śanaīscara muñgw iñ madya niñ Kṛttikā Rohiṇī, wintañ Arundhatī muñkurakēn watañ⁷⁾ Wasiṣṭha, amogha gumanti rikañ dik-widik, tan pasañkana⁸⁾ megha. humuñ tan pantara wāhana tēhēr añohan, asaṅgani lawan pañalulu⁹⁾ niñ śrgāla, bheda sañke wastu apūrwa katon iñ lagi. ñuniweh tikañ dhūmaketu, graha tan tēka ri kālanya. mutyar¹⁰⁾ umēltuk way nikañ catur-jaladhi. aneka tiba niñ banaspati kayu randō alēsēs. añiḍal dilah niñ apuy riñ pahoman. wiparīta ñ gandharasasparśana. tan wuwusēn ikañ bhūmi kampita tan¹¹⁾ pantara, makasahakāri bāyūtpātaprahāra. anarawata puñgēl niñ dhwaja lawan patākā. nahan ta lwir nikañ aśubhanimitta, tēlas katon i kaḍatwanta, yatikāñajarakēn sañ Korawa pralaya kaliñanya.

Uḍu mañka kapwa sāññā maharṣi, muwah atakwana ranak ampu. ikañ sakulawarga ni pinakañhulun kabeh matya riñ palagan, mapa ika, sojar ayu¹²⁾, tan hana karika

¹⁾ ri BD: riñ al. — ²⁾ i DE: iñ al. — ³⁾ katon E: ton al. — ikañ al.: ika AB — ⁴⁾ arurah al., karura A, arura C₁ — ⁵⁾ bheri D: bhairi al — ⁶⁾ pañsu°: pañku° mss. — ⁷⁾ watañ al.: wintañ B — tanpa BD: tanya al. — ⁸⁾ °sañkana al.: °sañkan iñ ω — asaṅgani: asaṅgyani mss. — ⁹⁾ pañalulu al.: °ahulu D, °ayulu A — ¹⁰⁾ mutyar mss.: mubyar?, Van der Tuuk in marg. A, C₂ — ¹¹⁾ kampita tan B: kampitan al. — ¹²⁾ ayu al.: ampu D —

sukha bhukti nika, kapaṅgiha¹⁾ kariṇ wīraloka tēkap nika, mwañ tan hana karika mahuripa salah-sasiki²⁾ ṅkana, muktya ṇ kīrti riñ ihatra?

Anakku mahārāja Dhṛtarāṣṭra, tam anakku, tan hana šeṣa ni anakta salah-siki. sinaṅkṣepa nika, lah sakwehnya³⁾ sakulagotranta kabeh tan⁴⁾ orāmuktya ṇ sukha ṇke riha-tra. matañnya deyanta:

kiṃ te rājyena durdharma⁵⁾ yena prāpto 'si kilviṣam yaśo dharmāñ ca kīrtiñ ca pālayan sukham āpsyasi, haywa juga kita tṛṣṇerikiñ⁶⁾ rājya, apan ya hetu niñ uma-ṅguh pāpa magēñ. salwir niñ dharma kīrti ta pwa gawa-yakēñ mwañ rakṣanta, marapwan kapaṅguh denta ṇ su-khātīśaya. saṅkṣepa⁷⁾ niken wuwus mami:

labhantāṃ Pāṇḍavā⁸⁾ rājyaṃ svargaṃ gacchantu Kauravāḥ, sañ Pāṇḍawa juga mamuktikiñ rājya, kunañ sañ Korawā-mukti swarga.

Du⁹⁾ sājnā maharṣi, tēlas enak tēkap ranak ayu humiḍēp sapajar mpu.¹⁰⁾ ndan tumulusa ta kāruṇya mpuñku.

kāni¹¹⁾ liṅgāni saṅgrāme bhavanti vijayiṣyatām tāni sarvāṇi bhagavan śrotum icchāmi¹²⁾ tattvataḥ, apa kawijayan in Pāṇḍawa riñ raṇa, ika kahyun in pinaka-ñhulun karēñö deniñ pinakañhulun, yatika pajara sañ maharṣi; anuñ paramārtha tah tēkap rahadyan sañhulun mawaraha.

Du mañka kapwa kaharēpta laki. ndak-warah ta kita, yañ mañkana, ri cihna niñ kawijayan. yan panēñēñ dilah niñ apuy riñ kuṇḍa, tatan pakukusa ta ya, mogha ta wañi gandharasasparśana¹³⁾, komala konañ-unañ atērēh śabda niñ śankha, tēkeñ bherī mṛdaṅga komala swaranya, mwañ yan śuddhābrēsih ikañ nabhastala, tan kawāraṇan megha ikañ

¹⁾ kapaṅgiha : kapaṅgiya ADE : kapaṅgiḥ ya C, kapaṅgiḥ ye B — ²⁾ sasiki al. : siki E — ³⁾ lah sakwehnya BC : la sakthonya DE, lasaktanya A — ⁴⁾ tan B : kan al. — ṇ sukha BD : sukha al. — ⁵⁾ °dharma (?) : °dharmah mss., °dharṣa Van der Tuuk (A₁) — ⁶⁾ tṛṣṇeri° ADE : tṛṣṇa ri BC — ⁷⁾ saṅkṣepa CDE : sañsepa AB — ⁸⁾ Pāṇḍavā : Paṇḍavaḥ mss. — gacchantu DE : corr. al. — ⁹⁾ ḍu BCD : ḍuh al. — ayu hum° CE : ayūm° B, ampu hum° A — ¹⁰⁾ mpu ACE : empu B, ampu D — ¹¹⁾ kāni al. : kadi B — liṅgāni : liṅgina mss. — vijayiṣyatām DE : wijayatam C, wijawiyisyatam B, wijayaṃsyatam A — ¹²⁾ icchāmi DE : iñcami ABC — ¹³⁾ < rasa sparsa > D, om. al. —

wulan pūrṇamā, lawan gagak ika harṣâwurahana, ndan anut wurya ta ya, haywa kapapag, ika ta kabeh cihna niñ kawijayan ikânakku. bheda sañkerika śuka hañsa sārasa kunañ komala swaranya, mapradakṣiṇâñuliliñana, mogha suteja tekañ kawacâstra lawan dhwaja, prasnâbrēsih citta niñ wadwa, tatan kêneñ lum ta kambañnya, anut wuri tika lampah niñ mandamāruta, kapuñkura tañ megha hirēñ akēwēl añhēmu hudan saha wañkawa, ika ta kabeh:

etāni jayamānānām lakṣaṇāni viśām pate,
pañliṅgan riñ kawijayan ika kabeh, akweh mata ya len sañkerika. ādinyajuga teki pawarah mamî¹⁾ kita. yatika katon i samīpa niñ Pāṇḍawa ika²⁾ kabeh. matañnya n enak de niñ kumaniścaye³⁾ kawijayan ikañ Pāṇḍuputra riñ raṇāṅga, i wruha ni tanayan mamî.

II.

Iti, nahan ta pawarah bhagawān Wyāsa i mahārāja Dhṛtarāṣṭra. sakṣaṇa tēhēr amwīt sira mantuka ri swāśrama nira. ri wuntat nira, umēnañ ta mahārāja Dhṛtarāṣṭra, mañēn-añēn rasa ni wuwus bhagawān Wyāsa. bhawiṣyati kapañguh tañ kaśuddhan iñ manah de nira. mojar ta sire sañ Sañjaya:

Sampun enak karika ñ kadiwyacakṣusan iriko. byakta katon ikañ bhāwa-bhāwa madoh lawan aparēk demu anakku, makanimitta prabhāwânugraha bhagawān kaki riko. masyasih pwânakku saphalakēñ⁴⁾ wara prasāda nira. warah kite kottaman sañ hyañ Aji; mahābhāra dahat kadibyan sañ hyañ Śāstrânugraha nira rama rahadyan sañhulun. atīndriyâpūrwa jñāna niñ wañ tēkapnya, katon saprawṛtti nikañ sarwabhāwa kabeh, awas anarawañ ka-dēlōnya ikañ sarwabhāwa kabeh, mwañ sarwasattwa, tērus kaparipakwa katiñhalan ikañ sarwa-dwīpa kabeh. na⁵⁾ sapta-dwīpa, sapta-samudra, tan pāwaraṇa kawulatan ikañ Jambūdwīpa, sēñkēnya⁶⁾ mwañ parimaṇḍalanya, tēke wu-

¹⁾ mamî ADE: mamî ri BC— ²⁾ ika al.: ika ta CE— ³⁾ °ścaye kaw° al.: °ścayēñ kaw° D— ⁴⁾ saphalakēñ: sapalakēñ mss. — prasāda BDE: prēsada al.— ⁵⁾ na ω: na ñ Van der Tuuk (A₁)— ⁶⁾ sēñkēr ° BD: sēñké ° al.—

kirnya kabeh, makādi¹⁾) Mahāmeru, yatika sampun awas kawulatan ika kabeh, mwañ pariñāhanya kabeh, jurannya trēbisnya, tēkeñ watunya mwañ kayu-kayunya, lawan sañ watēk dewatā haneriya, bheda sañke katonan ikañ warṣa-nagara-grāmanya nadī-prakāra, sthāwara jañgamanya, makādi ñ mānuṣa, yatika kapratyakṣa salwir ni lakṣaṇanya kabeh, mwañ śubhāśubha-prawṛttinya kabeh, tēke prēmana²⁾) ni jīwitanya.

Nora tan kendriya sâwasthānya de patik aji. paramārtha ni pwañhulun, mahātīśaya dahat kapāwanan sañ hyañ śāstra kadiwyacakṣusan, tuhu-tuhw anugraha niñ kadi sira mahāpuruṣa. ndan kramakēna ta patik aji, tan sēngahēn jñānapragalbha.

Mēne tasēn, Sañjaya! ya ta kapwa katon ikañ sarwadwīpa, sarwasamudra demu, masyasih pwānakku, wistarakēn tēkapmw³⁾) awara-warah.

yāvad⁴⁾) bhūmyavakāśo hi dṛśyate śaśalakṣaṇaḥ, saprakāra ni pramāṇa⁵⁾) niñ bhūmi kasuluhan de niñ wulan, ya tâjarakēnamwa.

Sājñā haji, tan sañśaya paramēśwara! salwir nikañ Jambūdwīpājarakēna patik haji rumuhun. līlā niñ kathā ñaran ika yan tēkeñ sarwadwīpa mēne. añrēñö⁶⁾) ta paramēśwara!

prāgāyatā⁷⁾) mahārāja ṣaḍ ete varṣaparvatāḥ avaropya⁸⁾) hy ubhayataḥ samudre pūrvapaścime, nēmañ wiji wukir nikañ Jambūdwīpa, prasiddhāgōñ, anuñ lena sañka sañ hyañ Mahāmeru. warṣanya tuwi samañkana tah, nēmañ siki. kapwa teka lumajur mañawetan maka-prēmana tasik kulwan lawan wetan. ndya ta pratyekanya. swantahankwa liña paramēśwara.

Himavān Hemakūṭaś ca Niṣadho⁹⁾) vaiḍūryamayāḥ Śveto rajatasaprabhaḥ sañkhyā dakṣiṇato bhavet, sañkeñ¹⁰⁾) dakṣiṇa kētah sañkana niñ mamilaña: riñ Himavān

¹⁾ makādi ñ al.: makādi BD – kapratyakṣa DE: pratyakṣa C, mratyakṣa AB – ²⁾ prēmana sic mss. – ³⁾ tēkapmw BCD: tēkap pw(a) AE – ⁴⁾ yāvad CE: yavat al. – ⁵⁾ pramāṇa CDE: prēmana al. – ⁶⁾ añrēñö BD: arēñö al. – ⁷⁾ °āyatā: °āyataḥ mss. – ⁸⁾ avaropya (?): avaropa ω – ⁹⁾ Niṣadho: Niṣadaḥ mss. – °mayāḥ: °yamaḥ mss. – ¹⁰⁾ sañkeñ DE: sañke al. –

pūrwaka niñ mamilaña. tumut ta riñ Hemakūṭa, riñ Niṣadha. watēk kidul niñ Meru ika. kunañ ikañ lor niñ Meru, nihan pratyekanya: hana Nilawarṣa ṇaranya, manik waiḍūrya pinakawaknya. lor nika riñ Śwetagiri ṇaranya, pirak śuddhi pinakawarṇanya. kunañ katiganya:

sarvadhātupinaddhaś¹⁾ ca Śṛṅgavān nāma parvataḥ, hana ta wukir Śṛṅgavān ṇaranya, kakwehan in sarwadhātu. ete ṣaṭ²⁾ parvatā rājan siddhacāraṇasevitāḥ, nahan ta krama nikañ wukir nēmañ siki, prasiddha kata-molahan³⁾ niñ watēk siddha-cāraṇa-gaṇa.

teṣām antaraviṣkambho navasahasram ucyate tatra puṇyā⁴⁾ janapadāḥ tāni sarvāṇi Bhārata, kunañ pantaranya sowañ-sowañ, sañke kapwanya wukir, sañañ iwu wiṣkambha. ṇkana tañ janapada mahāpawitra, kakwehan in bhāwa sarwawiseṣa.

idaṃ tu Bhāratam varṣam⁵⁾ tato Haimavatam param, kunañ ikañ Bhāratawarṣa, kidul niñ wukir Himawān parnah nika. yapwan ikañ warṣa kalor sakeñ Himawān, kidul niñ Hemakūṭa, i Kimpuruṣa ṇaranya.

Hemakūṭāt parañ caiva Harivarṣam pravikṣya⁶⁾ yaṭ, kunañ ikañ warṣa pasēla-sēla niñ Hemakūṭa lawan wukir Niṣadha, ri Hariwarṣa ṇaranya.

Nilād uttarato varṣam Śvetād⁷⁾ dakṣiṇatas param, yapwan ikañ warṣa pantara niñ wukir Śweta lawan Nila, i Ramaṇaka ṇaran ika.

Śvetād uttarato varṣam Śṛṅgavaddakṣiṇam⁸⁾ tathā, kunañ ikañ warṣa kalor sakeñ Śwetagiri, pantaranya lawan wukir Śṛṅgavān, in Hiraṇwata sañajña nika.

varṣam Airāvataṃ⁹⁾ nāma tasmāt Śṛṅgavataḥ param, yapwan ikañ lor sakeñ Śṛṅgavān, makahiñan sāgara, Airāvata ṇaran ika.

dakṣiṇena tu Nilasya Niṣadhasyottareṇa ca, hana ta wukir pantara niñ Nilaparwata lawan Niṣadha,

¹⁾ °pinaddhaś: °winaddhaś mss. — ²⁾ ṣaṭ: sad, ṣad mss. — ³⁾ katam°: katham° mss. — cāraṇa° D: warana° al. — ⁴⁾ puṇyā: puṇyaḥ ω — ⁵⁾ varṣam: varṣa BE, varsi al. — Haimavatam: Hemawatim ω — ⁶⁾ pravikṣya ya (?) ω: pracakṣate? — ⁷⁾ varṣam al.: vaṣam A, def. B — Śvetād: Śvetān ω — ⁸⁾ Śṛṅgavad° (?) : Śṛṅgavan ω — ⁹⁾ Airāvataṃ: Eravatam ω —

wetan in Mahāmeru, in Mālyawān naranya. ikañ deśa wetan ika, makahiṇan Pūrwasāgara, in Bhadrāśwa naran ika. kunañ ikañ kulwan in Meru, kidul in Nilaparwata, lor niñ wukir Niṣadha, in Gandhamādana naran ika, makahiṇan Tasik kulwan, in Ketumān naran ika.

parimaṇḍalayor¹⁾ madhye Meruḥ kanakaparvataḥ
āḍityataruṇabhāso²⁾ vidhūma iva pāvakaḥ,
saṅkṣepanya: i pantara niñ wukir Mālyawān lawan Gandhamādana, kahanan sañ hyaṅ Mahāmeru, mas kewala pinakawak nika, kady āḍitya haneñ udaya teja nira, kadi teja apuy tan pakukus.

yojanānām sahasrāṇi ṣoḍaśo 'ntaratas tathā
utsedhaś³⁾ caturaśītir yojanānām mahītale,
kunañ tanam ni⁴⁾ wwad sañ hyaṅ Mahāmeru riñ pṛthiwī sewu nambēlas yojana. kunañ pañadēg nira, waluñ puluh yojana, lawan patañ yojana.

lokān āvṛtya⁵⁾ tiṣṭhati,
katuṅku-tuṅkulan ta⁶⁾ pwekañ loka tēkap nira. ṅkana ta kahanan ika sañ para watēk dewatā, makādi bhāṭṭāra Brahmā Rudreśwara, tēka ri⁷⁾ sañ watēk siddharṣi, makādi sañ saptarṣi Kaśyapa-prabhṛti.

llāvṛtaṃ madhyamaṃ tu,
kunañ ikañ warṣa kamadhya sakeñ caturgiri Mālyawān, Niṣadha, Gandhamādana, Nilaparwata, wetan in Meru, kulwan in Meru, kidul in Meru, lor in Meru, niyatanya, yeka kapwa inaranan llāvṛta.

Meros tu paścime pārśve Ketumālo⁸⁾ mahīdharah
Jambusaṇḍaś ca yatraiva vasumān Nandanopamaḥ,
hana tānak niñ Meru, ri imbañnya kulwan, Ketumāla naranya, lawan i Jambusaṇḍa, sāksāt Nandanawana ka-
hiḍḍepanya, ri deny akweh sarwamūlya mwañ ratnādīriya.

āyur daśasahasrāṇi varṣāṇām tatra Bhārata
suvarṇavarṇāś ca narāḥ striyaś cāpy apsaropamāḥ,
kunañ pinakarūpa nikañ wwañ ṅkana, kadi rūpa niñ kanaka

°maṇḍalayor: °maṇḍayayor ω — ²⁾ āḍitya: āḍityaḥ ω — ³⁾ utsedhaś
ca (?): daśceḍvañca ω — °aśītir: °aśītīḥ ω — ⁴⁾ ni al.: niñ BE — ⁵⁾ āvṛtya:
amvṛtya ω — ⁶⁾ ta al.: ka AB — ⁷⁾ ri CD: riñ al. — ⁸⁾ °mālo: °mala ω —

lwirnya, widyādhari sama lwir nikañ strī sawet ni hayunya. sapuluh iwu tahun¹⁾ prēmana ni yusanya, śāśwata tan kēneñ lara, kurañ prihati lēwih tuṣṭi.

hemakūṭo Hemavati²⁾ Kailāśo nāma parvataḥ
yatra Vaiśravaṇo rājā guhyakaiḥ saha modate,
hana ta wukir Kelāśa naranya, kantaskṛta rikañ gunuñ Hima-
wān, prasiddha kakwehan in sarwakanaka; yatika kahanan
sañ hyañ Weśrawaṇa kasukhan lawan wadwa nira n yakṣa.
abhyantareṇa Kailāśaṃ³⁾ Mainākaṃ parvataṃ prati,
hana ta wukir kagarbha deniñ wukir Kelāśa, riñ Menāka
naranya.

Hiraṇyaśṛṅgaḥ sa mahān divyo maṇimayo⁴⁾ giriḥ,
hana ta wukir Hiraṇyaśṛṅga naranya, kakośa deniñ gunuñ
Menāka, maṇimaya pinakawaknya. nkana ta ya n hana deśa
Kāñcanabāluka naranya, lawan ikañ talāga riñ Windusara,
ikañ prasiddha patapan mahārāja Bhagīratha, tan pahiñan
konañ-unañnya.

tatra Tripathagā⁵⁾ devī prathamam tu pratiṣṭhitā
Brahmalokād atikrāntā saptadhā pratipadyate,
nkana ta tambe bhaṭṭārī Gaṅgā n turun-turun sañkeñ
swarga, umili ta sira piñpitu ri wēkaśan. pratyeka niñ
aranya: Weswota⁶⁾, Śarā, Pāwanī, Saraswatī, Jambūnadī,
Śītā, Gaṅgā, kawwalu Sindu.

etā⁷⁾ divyāḥ sapta Gaṅgās triṣu lokeṣu viśrutāḥ,
nahan tâwak sañ hyañ Gaṅgā n pituñ siki, prasiddha karēñō
riñ triloka. waluyakēna tañ ujar nuni, parinci nikañ wukir
sowañ-sowañ.

rakṣāṃsi⁸⁾ vai Himavati Hemakūṭe tu guhyakāḥ
sarve narāś ca Niṣadhe Merau⁹⁾ caiva tapodhanāḥ,
yan wukir Himawān, rākṣasa prabala nkana; yapwan in
Hemakūṭa, yakṣa prasiddhākweh irika; kunañ riñ Niṣadha,

¹⁾ tahun DE: tawun al. — ²⁾ Hemawati ω: ? — ³⁾ Kailāśaṃ: Kelaśa ω —
⁴⁾ maṇimayo: manam maye ω — ⁵⁾ Tripathagā DE: Tripawagā al. —
⁶⁾ Weswota DE: Weswata C, Wesyota A, Tesyota B — Śarā DE: Gara al.,
Sāgara Van der Tuuk (A₁) — Jambūnadī: Jambu, Nadi mss. — ⁷⁾ etā:
etaḥ ω — Gaṅgās: Gaṅgaḥ ω — triṣu: tripu ω — lok° al.: rok° CE —
⁸⁾ rakṣāṃsi B: rakṣaṅgi CE, rakṣam śrī al. — vai: ve ω — ⁹⁾ Merau:
Meroḥ ω — caiva al.: ceva CE —

mānuṣa kalyan ṅkana; riñ Mahāmeru, watēk siddharṣi tamolah ṅkana.

gandharvā¹⁾ ṛṣayo nityaṃ tatra brahmarṣayo²⁾ nṛpa³⁾ daityānāṃ dānavānāṃ ca Śvetaḥ parvata ucyate, yapwan ikañ tamolah irikañ wukir Śweta, gandharwa daitya dānawa, lawan brahmarṣi juga.

Śṛṅgavāṃs⁴⁾ tu mahārāja pitṛnāṃ pratisañcaraḥ, kunañ tamolah irikañ wukir Śṛṅgawān, pitṛgaṇa juga prasiddha ṅkana. sājñā haji! tēlas kahidēp de parameśwara?

Om anakku Sañjaya! huwus kekēt i⁵⁾ hatiñku sapawarahmu kabeh. kunañ pwa tulusakēn demw acarita, ikañ Jambūdwīpa.

Sājñā haji! tan dadya patik haji tan sañkēpakēna tēkap niñ pinakañhulun majar-ajara. nihan rēñōn de haji:

dakṣiṇena tu Nilasya Meroḥ pārśve tathottare tatra vṛkṣā⁶⁾ madhuphalā⁷⁾ nityapuṣpaphalopagāḥ, ri lambuñ niñ Mahāmeru lor, kidul sañkeñ wukir Nilagiri, ṅkana ta kakwehan iñ kayu mahāpawitra, nityasākambañ awwah, tan pakalēwasan, mahātīsaya manis ni rasanya. mañkana tañ⁸⁾ lēmah ṅkana, mañimaya pinakarūpanya, kanakālīt pinakalēbu-lēbunya.

ye kṣaranti sadā kṣīraṃ ṣaḍrasaṃ hy amṛtopamam vastrāṇi ca prasūyante phaleṣv⁹⁾ ābharaṇāni ca, hana ta kayw agētiḥ mahāmṛta, kesyan ikañ ṣaḍrasa deni rasanya, wastra dukūla pinakalambanya, salwir niñ bhūṣaṇa pinakalwir niñ wwahnya.

devalokacyutāḥ sarve jāyante tatra mānavāḥ, mañkana tañ wwañ kana, dewatānurun sakeñ swarga, ya ta prasiddhāñjanma rikañ deśa ṅkana.

śuklābhijanasampannāḥ sarve¹⁰⁾ supriyadarśanāḥ, śuddhajanma ta ya tuwi, konañ-unañ kawulatanya.

teṣāṃ te kṣīriṇāṃ¹¹⁾ kṣīraṃ pivanty amṛtasannibham, añhel pwa yākrīḍā lawan strīnya. tēkwan mara ya tan

¹⁾ gandharva (sic, l) ω — ²⁾ brahmarṣayo: brahmārṣiyo ω — ³⁾ nṛpa: nṛpaḥ ω — ⁴⁾ vāṃs: vān ω — ⁵⁾ i al.: iñ BD — ⁶⁾ vṛkṣā: vṛkṣaḥ ω — ⁷⁾ phalā: phalaḥ ω — ⁸⁾ tañ al.: ta AB — ⁹⁾ prasūy°: pusuy° ω — phaleṣv°: phalasv° ω — ¹⁰⁾ sarve DE: sarva al. — ¹¹⁾ kṣīriṇāṃ: kṣīraṇāṃ ω — °nty amṛt°: °ntemṛt° ω —

dadi kěna riñ lara śoka salawasnya n dadi, sukhātmaka pinakaswabhāwanya, satus iwu tahun¹⁾ lawan sewu tahun prēmana ni huripnya.

Bhāruṇḍā²⁾ nāma śakunās tikṣṇatuṇḍā mahābalāḥ tāt haranti mṛtān sarvān darīṣu prakṣipanti³⁾ ca, hana ta manuk⁴⁾ Bhāruṇḍa nāranya n̄kana, agēñ alaṇḍēp patuknya, tan pahiñan śaktinya. ya tomalap śawa nikañ wwañ mati n̄kana, winawanya ri dalēm guhā, hiñanya n tan hana wañke katon n̄kana.

tatra pūrvābhiṣaṅgas tu kālāmraś ca mahādrumaḥ śubhaś ca yojanotsedhaḥ⁵⁾ siddhacāraṇasevitaḥ, sampun ta naran ikañ lor niñ Meru winarṇana, wetan iñ Meru ta gumantya caritan, makahiñana deśa niñ Bhadrāśwa. hana ta wwa-wwahan kālāmra nāranya, kadi poh suñsañ tadākāranya, mahāparipūrṇa, sayojana parimaṇḍalanya mwañ pañadēgnya, siddhacāraṇākwēh riya mañantī sornya.

tatra te puruṣāḥ śvetās tejoyuktā⁶⁾ manasvinaḥ, lawan ta rūpa niñ⁷⁾ wwañ kana, aputih pinakawarṇanya, suprakāśātah tejanya, prajña wihikan mañaji.

striyaḥ kumudavarṇaś ca sundaryaḥ⁸⁾ priyadarśanaḥ, kunañ lwir nikañ anakbi n̄kana, kadi warṇa niñ śweta-kumuda warṇanya, tatan pramāṇa hayunya konañ-unañ ni katiñhalanya.

candraprabhās candravarṇāḥ, kadi teja niñ wulan tika tejanya, kadi warṇa niñ wulan warṇanya.

pūrṇacandranibhānanāḥ, mañkanātah mukhanya, kadi wulan pūrṇamā;

candraśītalarātryaś ca, kadi tis niñ wulan ri kāla niñ rātrī tis nika⁹⁾ sparśanya; nṛtagītaviśāradaḥ,

widagdha ta yeñ nṛtta-gīta-prakāra¹⁰⁾.

¹⁾ tahun (2 ×) DE : tawun al. — ²⁾ Bhāruṇḍā : °aḥ ω — śakunās : °ṇaḥ ω — °tuṇḍā : °tuṇḍaḥ ω — ³⁾ prakṣṇ : pakṣ° ω — ⁴⁾ h° t° m° al. : h° m° B, anak A — ⁵⁾ yojanotsedhaḥ : yojayetsedaḥ CD, yojayetsaḍaḥ E, yojayet seḍeḥ al. — ⁶⁾ °yuktā : °yuktaḥ ω — ⁷⁾ niñ al. : ni AB — suprakāśa° CD : supratāśa° al. — ⁸⁾ sundaryaḥ : sundarya ω — ⁹⁾ nika al. : niñka CE, ni ka° ? — ¹⁰⁾ nṛtta : bhṛtta ω —

daśavarṣasahasrāṇi tatrayur Bharatarṣabha¹⁾,
kunaṅ prēmāna ni huripnya, sapuluh iwu tahun²⁾ prēmā-
nanya, nitya pwa yāmukti wwah nikaṅ kālāmrawṛkṣa; ya
ta mataṅnya n nityayowana.

dakṣiṇe tu ca Nilasya Niṣadhasyottaretaraḥ
Sudarśano nāma mahāṇ jambūvṛkṣaḥ sanātanaḥ,
kunaṅ ikaṅ kidul niṅ wukir Nilagiri, kalor deniṅ wukir
Niṣadha, ṅkana ta kahanan ikaṅ jambūvṛkṣa, inaranan
Sudarśana, tan pahiṅ halēpnya, sadākāla tan kinawruhan
nwamnya³⁾ ṅuni.

tasya nāmnā samākhyāto Jambūdvipaḥ sanātanaḥ,
ya ta hetu nikaṅ deśa inaranan Jambūdvipa, apan anēlah
ṅaran ikaṅ kayu haneriya. kunaṅ ruhurnya seww atus yojana,
suṇḍul riṅ ākāśa pwa ya, kunaṅ gōṅnya limawēlas yojana,
satus iwu kweh ni⁴⁾ paṅnya, salwira niṅ rasawīṣeṣa pina-
karasanya.

patamānaphalāny ūrdhvaṃ⁵⁾ kurvanti vipulaṃ svanam,
tiba pwa wwahnya sake⁶⁾ ruhur, gumēntēr ta ya karēṇō
sakeṅ kadohan, mijil ta duhnyānarawata, śuddhābrēsih kadi
sphaṭika rūpanya.

tasyā jamboḥ phalaraso nadī bhūtvā⁷⁾ janādhipa
Meroḥ pradakṣiṇaṃ kṛtvā samprayāty⁸⁾ Uttarān Kurūn,
wwai⁹⁾ nikaṅ jambūvṛkṣa tiba, ya tātēmahan lwah agōṅ
kumuliliṅ Mahāmeru mapradakṣiṇa lwirnya, tumampuh ry
Uttara-Kuru, ya ta mataṅnya nikaṅ wwaṅ riṅ Kurudeśa
tan kēneṅ lara wēlkaṅ, tan kēneṅ jarāmarāṇa sadākāla,
apan nityaśominum ikaṅ hili nikaṅ jambūphala.

yathā¹⁰⁾ Mālyavataḥ śṛṅge dṛśyate havyavāhanaḥ
nāmnā Sambartako nāma Kālāgnir¹¹⁾ Bharatarṣabha,
i pārśwa nikaṅ wukir Mālyawān pwa ya ta, ṅkana ta ya
n hanāpuy umurub tan pantara, inaranan Sambartaka.

¹⁾ °āyur Van der Tuuk (C₁): °āyu ω — °rṣabha DE: °sabha al. —
²⁾ tahun D: tawun al., tahun B — ³⁾ nwamnya D: (n)wamnya CE, am-
nya B, numya A — ⁴⁾ ni BD: nikaṅ al. — ⁵⁾ ūrdhvaṃ: urddām ω — vi-
pulaṃ: vipula al., visula E — ⁶⁾ sake al.: sakeṅ AB — gumēntēr al.:
gumantēr AB — ⁷⁾ bhūtvā: bhūto al., nūto A — janādhipa: janādhipaḥ
ω — ⁸⁾ sampr°: sapr° ω — Kurūn: tarum ω — ⁹⁾ wwai al.: wwe CD —
¹⁰⁾ yathā: ya ta ω — ¹¹⁾ °agnir Van der Tuuk (C₁): °agniṅ C., °agni al. —

mahārajatasamkāśo jāyate tatra mānavah¹⁾,
kunañ lwir nikañ wwañ kana, kadi warṇa niñ pirak salaka.
sarve ca brahmacāriṇaḥ,
tuhagana ta yāgawe brata brahmacāri, sāttwikāṇhanakēn
tapa. sañka ri tibra nikañ tapa brata kagawe denya, mara ta
yeñ Sūryamaṇḍala, nēmañ puluh iwu tahun lawasnya n hana
ñkana, ndatan hilañ atah kasāttwikanya. ya ta matañnya
n miṇḍuhur mara riñ Śiwamaṇḍala. samañkana tah muwah
lawasnya ñkana, kadi lawasnya n haneñ Sūryamaṇḍala.

dakṣiṇena tu Śvetasya Nilasyaivottareṇa²⁾ ca
varṣaṃ Ramaṇakaṃ nāma tatra jāyanti mānavāḥ,
muwah tiki caritan ikañ lor niñ Meru. ikañ kakidul³⁾
deniñ wukir Śweta, kalor deniñ Nilagiri, yatekīnaranan⁴⁾ iñ
Ramawarṣa. mahāparipūrṇa ikañ wwañ kana, litu-hayu
śuddhajanma, sakta⁵⁾ riñ kriḍācumbana. sapuluh iwu ta-
hun⁶⁾ prēmāna ni huripnya, tan kēna riñ jarāwyādhi
salawasnya n ahurip.

dakṣiṇe Śṛṅgiṇaś caiva⁷⁾ Śvetasyāthottareṇa ca
varṣaṃ⁸⁾ Hairaṇvataṃ nāma yatra Hairaṇvati nadī,
kunañ ikañ warṣa i Heraṇwata⁹⁾, ikañ kakidul de nikañ
wukir Śṛṅgawān, kalor deniñ wukir Śweta, kumwa ta hetu
nika n pañaran Hiraṇwata, ri denyan hana n lwah Hiraṇ-
wati nāranya ñkana.

yakṣabhūtā¹⁰⁾ mahārāja dhaninaḥ priyadarśanāḥ,
yapwan ikañ janma hana ñkana, yakṣa kewala buddhinya,
apan akweh masnya, sumantan litu-hayu, towin ya mahā-
śakti kurañ prihati.

āyuhpramāṇaṃ¹¹⁾ jīvantu śatāni daśa pañcakāḥ,
sewu tahun¹²⁾ lawas ni huripnya.

uttareṇa tu¹³⁾ Śṛṅgasya samudrānte narādhipa,

¹⁾ °samkāśo: °samkāśaḥ ω — jāyate ω: jāyante Van der Tuuk (C) —
²⁾ Nilasyaivott°: Nilasyecott° ω — ³⁾ kakidul BD: kidul CE, i kidul A —
⁴⁾ °inaranan al.: °i hinar° BC — ⁵⁾ sakta: śakta al., śakti B — ⁶⁾ tahun
BD: tawun al. — ⁷⁾ caiva: veca ω — °athott°: °acott° ω — ⁸⁾ varṣaṃ:
varṣa ω — Hairaṇvataṃ: Heraṇvatan ω — Hair°: Her° ω — ⁹⁾ i Her°
DE: Ir° B, Her° A, ? C — kakidul al.: kidul E — ¹⁰⁾ °bhūtā: °bhūtaḥ ω —
¹¹⁾ āyuhpramāṇaṃ: āyurpramāṇa ω — pañcakāḥ ω: ? — ¹²⁾ tahun B:
tawun al. — ¹³⁾ tu: tri ω — °adhipa: °adīpaḥ ω —

ikañ warṣa lor iñ Śṛṅgawān pwa ya ta, makahiñan Uttara-sāgara, ikañ inaranan Airāwata nūni,

na tatra sūryas tapati,

tatan apanas teja niñ āditya n̄kana;

na ca jīryanti mānavāḥ,

tatan kēna¹⁾ riñ jarāwyādhikañ wwañ kana. kadi warṇa niñ tunjuñ warṇanya, kadi gandha niñ nilotpala ambö nika, apan janma sañkeñ swarga kawwañanya. kunañ lawas ni huripnya, tēluwēlas iwu tahun prēmananya.

Sājñā haji ! sampun kopapatti karika tēkap parameswara.

Uḍuh anakku Sañjaya ! tan dadi tan eñēt swabhāwañku yāwat winarah, yeki kadhṛtarāṣṭranku, si medhā yan winarah pisan. kunañ pwānakku deyamwa : tulusakēnta lēba ni buddhimu. ikañ Bhāratawarṣa juga kacaritanya kawēkas kahyunku caritakēnamwa.

Sājñā haji ! mañka kapwa²⁾ kakuñ parameswara. ekatāna ta rahadyan sañhulun mahiḍēpa.

Pṛthoś³⁾ ca rājan Vainyasya tathekṣvakoḥ priyaṃ sadā

Yayāter Ambariṣasya Māndhātur⁴⁾ Nahuṣasya ca,

hana sira mahārāja Pṛthu n̄aran ira nūni riñ pūrwarāja, sira ta prasiddha mapura Bhāratawarṣa ; tumut ta mahārāja Wenya⁵⁾, mahārāja Ikṣwāku, mahārāja Yayāti, mahārājāmbariṣa, mahārāja Māndhātā, mahārāja Nahuṣa, kapwa ta sira paḍa huwus gumawe kottama[kēna]n ikañ deśa. bheda sañke rika, hana ta sira mahārāja Mucukunda n̄aran ira, tumut ta mahārāja Śiwi mwañ mahārāja Usicara, mahārājāṇḍala, mahārājānrēga, kapwa tēlas kṛtakīrti sira kabeh irikañ Bhāratawarṣa. tan samañka juga pih sājñā haji. hana sira len sañke sira⁶⁾, kṣatriya mahāpuruṣa sira kabeh.

tat te varṣaṃ pravakṣyāmi yathāśrutam arindama,
ika tañ Bhāratawarṣa n̄kana, ya ta pajarakēna patik haji parameswara, tan papendaha karēñönya lawan āgama tēkap patik haji majar-ajara. nihan ta tambayan iñ mawara-waraha :

¹⁾ kēna ri D : kēna riñ CE, kari AB — kana CD : n̄kana al. — ²⁾ kapwa al. : pwa CE — ³⁾ Pṛthoś : Prathoś ω — Vain° : Veñ° ω — °Ikṣvakoḥ : °Ikṣakoḥ ω — ⁴⁾ Māndhātur : Mad(d)atu ω — ⁵⁾ Wenya : Wenya ω — kottaman (?) : kottamakēnan ω — ⁶⁾ (sañke) sira al. : rika CE —

Mahendro¹⁾ Malayah Sahyah Śuktimān Kṣaravān api Vindhyaś²⁾ ca Pāriyātraś ca saptaite kulaparvatāḥ, hana ya wukir Mahendra ṅaranya mwañ Malaya Sahya Śuktimān ..., kanam³⁾ Windhya, kapitu Pāriyātra, ya ta sinaṅguh sapta-kulaparwata ṅaranya, pinakawukir nikañ Bhāratawarṣa. nda kādinya⁴⁾ juga ika, akweh len sañke-rika, yan wuwusēn gatinyāpan wistara dahat.

āryā⁵⁾ mlecchāś ca Kesavya tair miśrāḥ puruṣā vibho, ika ta pawwañanya, ārya lawan mleccha prakṛtinya, bheda sañkeñ warṇasañkara.

nadiḥ⁶⁾ pivati bahulā Gaṅgām Sindhum Sarasvatīm Godāvarīnarmadaṃ ca Bāhudām ca mahānadīm, samañkana ta pratyeka nikañ lwah, ininum nikañ wwañ kana, lwirnya: Gaṅgā Sindhu Saraswatī Godāwarī Narmadā Bāhudā. len sañke rika, hana ta lwah Śatadrū ṅaranya, lawan Candrabhāgā ṅaranya, Yamunā Dṛṣadwatī Wipāśā⁷⁾ Sthūlawālukā Gomatī Togiki⁸⁾ Rathaspa Śatakumba Sarayū Carmaṇwatī Cetrawatī Payoṣṇī Geṇā Bherawatī Kāwerī Wegapati⁹⁾ Mahendrā Pipalawatī Pulo Ghṛtawatī Wastu Suwastu Hiraṇwatī Jyotiṣmatī Goṇa Tamasā Carāṇasī Cintawatī Mañjulā.

Mandākinī Vaitaraṇī¹⁰⁾ Kokaś caiva mahānadī Śuktimatī Malabdaś¹¹⁾ ca tathaiva Vṛṣabhaṅginī, muwah hana ta lwah Mandākinī ṅaranya, Vetaṇṇi Kokaṇadī Śuktimatī Alabda Vṛṣabhaṅginī. lawan hana ta lwah Lohityā ṅaranya, Kuri Ṛṣikanya Brahmakanya.

viśvasya mātaraḥ¹²⁾ sarvāḥ sarvasvecchāmahāphalāḥ tathā nadyas tu prakāśāḥ,

¹⁾ Mahendro CD: Mahendre al. — Kṣaravān al.: Śaravān E — ²⁾ Vindhyaś (cf. l. 4): Cintyaś ω — saptaite: saptake ω — kula°: tula° ω — ³⁾ kanam: tanam ω — ⁴⁾ kādinya al.: kadi ta B, anitya A — ⁵⁾ āryā al.: aryah BD — ca: a ω — Kesavya ω: ? — tair: taiḥ ω — ⁶⁾ nadiḥ: adi ω — bahulā: bahulaḥ ω — Gaṅgām: Gaṅga ω — Sarasvatīm: Sarasvatī ω — samañkana ta CD: samañke ta BE, samañka ta A — ⁷⁾ Wipāśā CD: Pipāśa al. — ⁸⁾ Togiki BCD: om. al. — ⁹⁾ Wegapati al.: Wegawati D — ¹⁰⁾ Vaitaraṇī: Wetaṇṇi ω — Kokaś: Kokañ ω — caiva D: ceva al. — ¹¹⁾ Malabdaś (< °m A°?): Malabdañ ω — tathaiva: tathewa C, tatewa B, tawewa al. — ¹²⁾ mātaraḥ: marataḥ ω — sarvāḥ: sarve ω — sarvasvecchā: sarvaśveca ω, ? —

ika tañ lwah samañkana kabeh, kapwa mahottama mahāpawitra¹⁾ pinakaswabdhāwanya, pinakebu nikañ jagat Bhāratawarṣa. akweh mata len sañkerika, satus iwu lakṣa koṭi prēmananya, hanāñaran, hana tan pañaran pinakaswajātinya.

ity etāḥ sarito²⁾ rājan samākhyātā yathāsmṛtāḥ
ata ūrdhvaṃ³⁾ janapadān nivodha gadato mama,
nahan ta sañka nikañ lwah, inajarakēn patik haji paramēswara, keñētakēna ta de sañhulun. ikañ janapada ta gumantya warṇanan patik haji. hiḍēpēn ta de paramēswara.

Cedimatsyāḥ Kuruśās ca Bhojāḥ Sindhupulindakāḥ
Pāñcālakośalās caiva⁴⁾ Kuntayaḥ Kāśiśovalāḥ,
hana ta Cedideśa naranya, i Matsya, i Kuruśa, i Bhoja, i Sindhu, i Pulinda, i Pāñcāla, i Kāśi, i Sowala⁵⁾. bheda sañkerika, hana ta i Surasena naranya, Yugandhara, Awanti, Widarbha, Anūpa, Surastra, Wideha, Magaka, Balwa, Añśa, Awañga, Malla, Sakṣloma,⁶⁾ Suweṣṇa, Walwala, Andra, Pondra, Antargiri, Wahirgiri.

Śakā⁷⁾ Niṣādā Niṣadhā Gāndhārā Darśakās tathā
Kāśmīrā⁸⁾ Gargisauvīrās Trivargāḥ Sarvasenayaḥ,
len sañkerika, hana ta janapada, i Śaka naranya, i Niṣāda, i Niṣadha, Gāndhārā⁹⁾, Darśaka, Kāśmīra, Garga, Sowira, Trigarta, Sarwaseni, lawan hana ta ri Kukunda naranya, Wiragraha, Madhumatta, Walwaja, Bhudana, Kaccha¹⁰⁾, Gopāla, Lāṅgala, Sairāndra. nahan ta pinakādi nikañ deśa, yan in Uttarāpatha. kunañ yan in Dakṣiṇāpatha, nihan pratyekanya:

Drāviḍāḥ Keralāḥ¹¹⁾ Procyā Vikampā Muṣikās tathā
Mālavā¹²⁾ Lavatās caiva Kulindā Valkalaiḥ saha,

¹⁾ mahāp° BE: ap° al. — ²⁾ sarito: sariton ω — °khyātā: °kyataḥ ω — ³⁾ ūrdhvaṃ: urd(ḍ)añ ω — ⁴⁾ caiva BC: ceva al. — ⁵⁾ Sowala BC: Solawa al. — ⁶⁾ Sakṣloma al.: Sakroloma B — ⁷⁾ Śakā: Śakaḥ ω — Niṣādā: Niṣadaḥ ω — Niṣadhā: Niṣadaḥ ω — Gāndhārā: Gandharaḥ ω — ⁸⁾ Kāśmīrā: Kasmiraḥ ω — °sauv°: sov° ω — ⁹⁾ Gāndhārā al.: Śaṇḍāra AB — Darśaka CD: Darsaṇa E, Daśaka al. — ¹⁰⁾ Kaccha: Kacca ω — ¹¹⁾ Keralāḥ AE: Keralā al. — Procyā: Procyāḥ al., Prodyāḥ A — Vikampā: Vikampaḥ ω — ¹²⁾ Mālavā: °aḥ ω — caiva: ceva ω — Kulindā: °aḥ ω — °laiḥ: °les ω —

hana ta deśa i Drāwiḍa¹⁾ naranya, i Kerala, i Procyā Wikampa Mūṣika Mālawa ...²⁾ Kulinda, i Walkala, bhe-
da sañke Kirāta Dhvajini Proṣṭha³⁾ Kokuntara Kandhaka
Supawa Lawala Sirala Katiki. bheda sañkerika:

Yavanās ca sa-Kāmbojā⁴⁾ dāruṇā mlecchajātayaḥ
Sakṛdruhaḥ Kakanthās ca Hūnāḥ Pārāpataiḥ⁵⁾ saha,
hana ta deśa i Yawa naranya, lawan i Kāmboja, mleccha-
janma dāruṇarūpa sakwehnya, tēke Sakṛdruha lawan i
Kakantha mwañ ri Hūna tēke Pārātapa. waneh hana ta ri
Śūdrabhīru⁶⁾ naranya, Darada Wosika Rawakāra Ātreya
Bharadwāja,

Kirātānāṃ ca jātayaḥ⁷⁾,
tuha buru janma nika kabeh.

uddeśamātreṇa mayā deśāḥ saṃkīrtitāḥ prabho,
nahan ta tiñkah nikañ deśenujarakēṇ⁸⁾ patik haji para-
meśwara, ndan naranya mātra juga ya. tan winuwus lwirnya
sowañ-sowañ. mahāparimita de nikāmukti ñ pṛthiwīmaṇ-
ḍala, ndatan bēsūr atah riñ kāmawīṣaya, tan hana wēnañ
tyāga ri kaḍatwanya. haywa ta tiñgal, mara tan luṇṭā-
harēp atambēha bhogawīṣaya. mañkana pwa ya ta:

tasmāt parigrahe bhūmer⁹⁾ yatante Kurupāṇḍavāḥ
sāmnā dānena bhedenā daṇḍenaiva¹⁰⁾ tu pārthivāḥ,
ya ta karih dumeh ranak haji, sañ Korawa-Pāṇḍawa, yatna
ri karakṣān iñ pṛthiwīmaṇḍala, apan mañkana ta karih
swabhāwanya ñ ratu sadeśa-sadeśa. matañnya n kinēnan¹¹⁾
caturpāya de nira ranak haji sira kabeh. mara tan hana
parāñmukhāhyun pratikūla ri sira.

Uḍuh uḍuh ahah, anakku sañ Sañjaya bapa, enak dahat
tēkaptācarita. trus limpad pañawruhterikañ Bhāratawarṣa.
kunañ pataññañkwa muwah anakku: pira pramāṇa ni hurip
nikañ wwañ kana, warah rama rahadyan sañhulun, tēkeñ
atitānāgata-wartamāna.

¹⁾ Drawiḍa al.: Drawiwa E, Drēwiḍa A — Mūṣika: Mūṣika ω —
²⁾ lac. ind. — ³⁾ Proṣṭha CE: Proṣṭra BD, Proptra A — ⁴⁾ ca: va al.,
cī C₁ — sa° al.: ca D, na C₁ — Kambojā al.: —aḥ BE — °jātayaḥ: °jāyataḥ
al., yajataḥ D — ⁵⁾ °pataiḥ: °patoḥ ω — ⁶⁾ Śūdrabhīru ω: < Śudrābhīru? —
⁷⁾ jātayaḥ: jayataḥ ω — ⁸⁾ enujarakēṇ DE: °a inujar° al., hijar° B — ⁹⁾ bhū-
mer: bhūmeh ω — ¹⁰⁾ °naiva al.: °neva BD — ¹¹⁾ kinēnan al.: hinēnan AB —

Sājñā haji! tan sañśaya parameswara. reñwakēna ta wuwus patik haji.

catvāri Bhārate varṣe yugāni Bharatarṣabha
kṛtatretādvāparaṃ ca puṣyaṃ ca Kuruvardhana,
sājñā haji! nke riñ Bhāratawarṣa an añucap caturyuga
ñaranya, ikañ kṛta tretā dwāpara kali. yathākrama¹⁾ nyāsa
nika tēhēr, an mañkana :

catvāri ca²⁾ sahasrāṇi varṣāṇāṃ Kurusattama
āyuhṣaṃkhyā³⁾ kṛtayuge saṃkhyātā rājasattama,
patañ iwu tahun lawas niñ⁴⁾ hurip ri Bhāratawarṣa ñuni,
ri kāla niñ kṛtayuga, anut sañkhyā niyata nika. matañnya
n mañkana :

tathā trīṇi sahasrāṇi tretāyāṃ manujādhīpa⁵⁾,
ri kāla niñ tretāyuga pwa ya ta, tēluñ iwu tahun⁶⁾ pra-
māṇa ni hurip nikañ wwañ kana.

dvāpare dvisahasrāṇi,
riñ dwāpara pwa ya ta, rwañ iwu tahun lawasnya n ahurip.
na pramāṇasthitir⁷⁾ hy asti puṣye 'smin Bharatarṣabha
garbhasthās ca mriyante⁸⁾ 'nye tathā jātā mriyanti ca,
kunañ mañke kāla niñ kaliyuga, salah pinramāṇan hurip
nikañ wwañ ri Bhāratawarṣa, apan hana matin dalēm
wētēñ, hana mētu mati, hana mati wruh añliñliñ; ewēh
ikañ tumēke pramāṇanya ñ kapuruṣāyusañ. uwahana de ni
mañupanyāsa.

mahābalā⁹⁾ mahāsattvāḥ prajñāguṇasamanvitāḥ
ajā<ya>ntākṛtiman<to>¹⁰⁾ munayo vai tapodhanāḥ,
ikañ wwañ riñ Bhāratawarṣa ñuni riñ kṛtayuga, mahāśakti
ya, sāttwikātisaya ri kaprajñān, wiku mañgēgō tapa juga,
litu-hayu mahotsāha, sakteñ dharmakārya, makawatwan
satyawacana.

¹⁾ yathākrama: ya ta krama ω — nyāsa: nyāsa ω — ²⁾ ca: va ω —
³⁾ āyuhṣaṃkhyā: ayasākya ω — ⁴⁾ niñ al.: ni BD — ri al.: riñ AC —
⁵⁾ °adhīpa: °adhipaḥ ω — ⁶⁾ tahun BD: tawun al. — hurip B: wurip al. —
⁷⁾ °sthitir: °sthite ω — asti (?): anta ω — puṣye: pṛṣya ω — 'smin:
sthin ω — °ṛṣabha (?): °varṣam ω — ⁸⁾ mriyante: mriyantye al., miyantye
D, priyantye A — jātā: jātaḥ ω — mr°: pr° ω — ⁹⁾ °balā A: °balāḥ al. —
°sattvāḥ al.: °sattvā AC — prajñā°: praja° ω — °guṇa° BD: °guṇaḥ° CE,
gu A — ¹⁰⁾ ajāyanta°: ajanta ω — °ākṛtimanto (?): (a)kṛtatharaman ω —

āyusmanto mahāvīryā¹⁾ dhanurdharā dharā yudhi
jāyante kṣatriyāḥ śūrāḥ tretāyām cakravartināḥ,
riṇ tretāyuga pwa ya ta, mijil tañ kṣatriyajanma, paripūr-
ṇa riṇ jīwita, mahāvīrya mahāprabhāwa, maṅgēgō cāpa
kāla niñ yuddhakārya, cakrawarti śūramanta.

sarve²⁾ varṇā mahārāja jāyante dvāpare yathā
mahotsāhā mahāvīryāḥ parasparavadhaiṣiṇāḥ³⁾,
ḍatañ pwa ṇ dwāparayuga, sarwawarṇa tikañ maṇdadī⁴⁾
samaṅkana: brāhmaṇa kṣatriya waiśya śūdra, wīryaman-
ta⁵⁾ mahotsāha, ahyun i kapatyan i kapwanya janma.

tejasālpena saṃyuktaḥ krodhanaḥ puruṣo⁶⁾ nṛpa
lubdhaś cāṇṭakaś caiva⁷⁾ puṣye jāyati Bhārata,
maṅke pwa kāla niñ kaliyuga, kurañ śakti lēwih krodha
ikañ mānuṣa, lobha tēhēr lēnok pinakaswabhawanya, gōṇ
mātsarya, ḍatañ bañcana ahaṅkāra parapiśuna, saṅkṣepa-
nya sājñā haji:

guṇottaraṃ haimavataṃ⁸⁾ dvāpare 'smin narādhipa
ika tañ wwañ i Bhāratawarṣa, i dwāparayuga wēkas niñ
guṇādi kañ rat tēkapnya. ndan inēt-inētēn ika de para-
meśwara.

Uḍu Sañjayānakku! siṅgih dahat wuwusmu. wyaktinya
marika maṅke n⁹⁾ katona. kunañ pwa patañāṅkwa muwah:
saptadwīpa saptasāgara kēta ikañ inujarakēnmu ri ṇuni, ndya
ta tiṅkahnya? ndo warah ta rama rahadyan sañhulun.

Sājñā haji! nihan krama ni pwañhulun:

Jambūsākakusakrauñcāḥ¹⁰⁾ Śālmaliś ca tathāparaḥ
Gomedaḥ Puṣkarākhyāś ca saptadvīpāḥ prakīrtitāḥ,
Jambūdīpa pūrwaḥ niñ amilaṇa, ikañ huwus cinaritakēn
patik haji ṇuni tasēn; tumut Śākadwīpa Kuśadwīpa Kroñ-
cadwīpa¹¹⁾ Śālmalidwīpa Gomedadwīpa Puṣkaradwīpa. na-
han tañ saptadwīpa pajara patik haji.

¹⁾ °vīryā: vīryam ω — dharā: °dharah ω — ²⁾ sarve A: sawai al., sañ vai B — ³⁾ °utsāhā al.: °utsahah BDE — °vadhaiṣiṇāḥ: vadesinaḥ ω — ⁴⁾ maṇdadī DE: maṇdadī ṇ al. — ⁵⁾ wīryamanta al.: wīrya maṅka AB — mahotsāha C: °haḥ al. (cit. ?) — ⁶⁾ puruṣo: °ṣaḥ ω — nṛpa: °paḥ ω — ⁷⁾ caiva al.: ceva BD — ⁸⁾ haim°: hem° ω — °adhipa C (Van der Tuuk ?): °aḍipah al. — ⁹⁾ n al.: om. AC — ¹⁰⁾ °śāka°: °śāta° al., °data° A — °Krauñcāḥ: °Kroñcāḥ al., °Kroñca D, °Koñcāḥ E — ¹¹⁾ Kroñca al.: Koñca E —

Kṣīrakṣīraṃ¹⁾ Dadhisarpir Ikṣumadyaṃ parodadhiḥ
 Svādūdako paro Madyāt tasmād dviguṇitaḥ sthitaḥ,
 kṣīra nāran iṇ tasik Lawaṇārṇawa. kṣīra nāran iṇ Tasik
 pēhan. dadhi nāran iṇ Tasik miṇak. pēhan nāran iṇ Tasik
 putēr. ikṣu nāran iṇ Tasik air-tēbu. madya nāran iṇ Tasik
 madirā. bheda saṅkerika, hana ta tasik Swādu nāranya,
 wuduk pinakarasanya pradhāna. nahan taṇ saptasamudra
 samudāya; mwaṇ dwiguṇa tekaṇ sakawuri ṅkana irikaṇ
 sakaruhun ṅkana riṇ saṅkhyā. yaya karika hiḍēp de para-
 meśwara.

Anakku Saṅjaya, lwir kasarawuṇan buddhiṅkw irika. apa
 tam pajara yathākramanya ṇ²⁾ saptadwīpa n pakatasik
 ikaṇ saptasāgara? kunaṇ pwa n wispaṣṭa paṇhiḍēpkw
 irika, tēṇēni tākw i satiṅkahnya.

Sājñā haji! nihan tiṅkahnya n yathākrama:

Lawaṇena samudreṇa³⁾ parvataḥ parivāritaḥ,
 ikaṇ Jambūdwīpa yeka kinusa deniṇ Lawaṇasāgara. ikaṇ
 Kuśadwīpa⁴⁾ kinusa deniṇ Kṣīrodadhi. i heṇ nika, ikaṇ
 Śākadwīpa⁵⁾ kinusa deniṇ Dadhisāgara. i heṇ nika, Kroñ-
 cadwīpa, kinusa deniṇ Sarpisamudra. i heṇ nika, Śālmali-
 dwīpa, kinusa deniṇ Ikṣusāgara. i heṇ nika, Gomedadwīpa,
 kinusa deniṇ Madyārṇawa. i heṇ nika, Puṣkaradwīpa⁶⁾,
 kinusa deniṇ Swādusāgara. nahan ta yathākrama ni pwaṇ-
 kulun⁷⁾, sājñā haji, an yathāsaṅkhya.

Duh⁸⁾ maṅka kapwānakku. tan saṅgahēn tāku luluy pi-
 naçaritakēn. toh lwir niṇ Śākadwīpa warṇanan i tanayan-
 ku, saṅka yan hēla-hēla rama rahadyan saṅhulun maṇrēṇō.

Sājñā haji! wistara dahat nāran ika, yan tēka ṅkana.
 saṅkṣepanya: lēkas pawwata pwa de patik haji, apan tēwas
 prapaṇca mucapa prakāranya. mataṇnyan yan hana waneh-
 waneh, taṇakēna parameśwara, yaya patik haji majara.

Katuhwan tānakku yan maṅkana. jagatmaṇḍala marekaṇ

¹⁾ Kṣīra° ω: Kṣāra° ? — Dadhi: dadi D, daḍa E, dadar al. — °sarpir: sarpiḥ DE, sapiḥ al. — kṣīra (1a) ω: kṣāra ? — dadhi al.: dadi D, naḍi A — ²⁾ ṇ DE: om. al. — ³⁾ samudreṇa al.: samudreda AD — parvataḥ: °ta ω — ⁴⁾ Kuśadwīpa D: Sadwīpa al., Śakadwīpa C (Van der Tuuk ?) — ⁵⁾ Śāka° al.: Kuśa C (Van der Tuuk ?) — ⁶⁾ Puṣkaradwīpa al.: om. AE — ⁷⁾ ni al.: niṇ AB — pwaṅk° al.: pwaṅh° AB — ⁸⁾ duh al.: dū BE — tan al.: tak E —

cinaritakēnmu.¹⁾ yonitattwa niñ sinañguh jagat, ya ta pajaramwery aku, yatanyan sañguhēn tattwajña.

Sājñā haji! tan sañśaya parameswara. nihan tañkēs niñ pwañkulun:

pañcemāni²⁾ mahārāja mahābhūtāni sañgrahāt jagatīsthāni sarvāṇi samānyāhur³⁾ manīṣiṇaḥ, lima ikañ pañcamahābhūta, ndan mandēl riñ pṛthiwī kajaran ika de sañ mahāpañḍita, makanimitta kapupulanya tēkap Bhaṭṭāra Jagatkartā. paḍa ta wibhāga nira, tan hana sor, tan hana lēwih.

Ndya kari sinañguh pañcamahābhūta tēkapmu?

Swantahankwa wuwusa parameswara. nihan pratyekanya:

bhūmir āpas tathā bāyur⁴⁾ agnir ākāśam eva ca guṇottarāṇi⁵⁾ sarvāṇi teṣāṃ bhūmiḥ pradhānataḥ, pṛthiwī āpaḥ teja bāyu ākāśa, samañkana pinakawaknya n lima. kapwa⁶⁾ teka wiśeṣa makahetu ginanya sowañ-sowañ. ndan ika ta kabeh, yan timbañ-wratēn, pṛthiwī atah pradhāna nāranya. ndya karika ñ guṇa haneñ pañcamahābhūta? yan kwa liña sañ nātha, nihan pratyeka ni pwañkulun.

śabdaḥ sparśaśca⁷⁾ rū[pa]paṃ ca raso gandhaś ca [pañcamah,

catvāro hi⁸⁾ guṇā hy apsu gandhas tatra na vidyate, śabda sparśa rūpa rasa gandha kalima nika, ika tañ guṇa patañ siki ñkana, yeka hana riñ āpya⁹⁾, tuhun ikañ gandha, tan hana ñkana.

tejaso hi guṇās¹⁰⁾ trayah, kunañ ikañ teja, ikañ guṇa tigañ siki hanerika, tan hana ikañ rasa gandha irika.

śabdaḥ sparśaś ca vai¹¹⁾ vāyau, yapwan ikañ guṇa haneñ bāyu, śabda sparśa juga hana ñkana; tan hana ñ rūpa rasa gandha hanerika.

¹⁾ cin-kēnmu: cin-kanmu ω — ²⁾ pañcem°: pañcom° ω — ³⁾ āhur: āhuḥ ω — ⁴⁾ bāyur: bāyuḥ ω — ⁵⁾ guṇottarāṇi E: gur° al., gurottaranam A — ⁶⁾ kapwa teka DE: kapwa tekañ B, kaprateka A, ? C — ⁷⁾ śca add. — pa del. — ⁸⁾ catvāro hi: catvāhiro ω — apsu: ampu ω — ika tañ al.: ikañ E, ikañ tañ B — ⁹⁾ āpya: asya ω — ¹⁰⁾ guṇās: guṇo ω — trayah al.: traya C, ta yah A — ¹¹⁾ vai CD: ve al. — vāyau: vāye ω —

ākāše śabda eva ca,
kunañ ikañ ākāśa kewala śabda juga haneriya. kunañ ikañ
guṇa samañkana,

vartante sarvabhūtāni,
ya nimitta nikañ pañcamahābhūta n hana.

yeṣu lokāḥ pratiṣṭhitāḥ ¹⁾,
ikañ pañcamahābhūta, ya tândēlan i sinaṅgah jagat, ri
wihikana parameśwara.

Mēne tah sakarēñ Sañjaya, pradhāna rakwa ñ pṛthiwī
rikañ pañcamahābhūta. ntoh ²⁾ ndya paton ika tēkapmu?

Sājñā haji! kumwa hiḍēp patik haji. ikañ bhūmi n katon,
pawak niñ pañcamahābhūtān pañdadi ika. ndya tâwak
nika? swantahankwa liña sañ nātha.

dvidvidhāniha bhūtāni trasāni ³⁾ sthāvarāṇi ca
trasānām ⁴⁾ trividhā yonir aṇḍasvedajarāyujāḥ,
rwa bheda nikañ bhāwa haneñ bhūmi, sthāwara lawan
jaṅgama; tiga sañkan ika n wijil, aṇḍaja swedaja jarāyuja.
aṇḍaja ñaranya, prāṇi mijil sañke ⁵⁾ antiga, swedaja ñara-
nya, prāṇi mijil sañke ⁶⁾ hariñēt, jarāyuja ñaranya, prāṇi
mijil sañke garbhawāsa ⁷⁾, makasahakāri ari-ari. mañkana
krama nikañ jaṅgama n tiga yoninya.

udbhijjāḥ sthāvarāḥ proktās te 'rtha † pañcaiva jāyate
vṛkṣagulmalatāvallyas tvaksārās tṛṇajātayah ⁸⁾,
kunañ ikañ sthāwara, udbhijja tattwa nika. udbhijja ñara-
nya, mijil sañkeñ wīja. lima lwir ni jātinya, wṛkṣa gulma
latā wallī twaksāra. wṛkṣa ñaranya kayu tan odwad, kayu
tan kayu-kayu ⁹⁾ lwir nika n tuwuh. latā-wallī ñaranya
ikañ prasiddha rumambat. twaksāra ñaranya salwir niñ
atwas i yawa, turuhuñan i jro. tṛṇajāti ñaranya salwir niñ
tan karuhuran ¹⁰⁾.

¹⁾ pratiṣṭhitāḥ al.: pratiṣṭhataḥ B, pratiṣṭaḥ A — ²⁾ ntoh al.: toh CD —
paton al.: patonan E — ³⁾ °iha: °ihi ω — trasāni: tastrani al., astrani
A — ⁴⁾ trasānām: tastrānām ω — yonir: yoniḥ ω — ⁵⁾ sañke (a°) al.: sañkeñ
BD — ⁶⁾ sanke (har°) al.: sañkeñ D — ⁷⁾ °wāsa: °waśa ω — pro-
ktās: proktaḥ ω — 'rtha ω: corr. — pañcaiva E: pañceva al. — ⁸⁾ °yas:
°yaḥ ω — °rās: °raḥ ω — odwad C (Van der Tuuk?): odwan al. —
⁹⁾ kayu-kayu I° n° n t°, I°: k². I° n° n t° I° ω — ¹⁰⁾ karuhuran D:
keruhuran al. —

bhūmau¹⁾ hi jāyate sarvaṃ bhūmau sarvaṃ pranaśyati
bhūmiḥ pratiṣṭhā bhutānāṃ bhūmir eva parāyaṇā,
ika ta kabeh, ikaṇ²⁾ bhūmi kahanan ika kabeh yan wijil,
in bhūmi unḡwanya n hilaṇ. in bhūmi ta ṇaran i kandēl-
an in sarwabhūta n maṅkana. ya ta mataṇnya n lēwih
atah tattwa niṇ bhūmi wēkasan. ndan rasana ta tēkap
saṇ nātha.

U siṅgih dahat ikānakku Saṇjaya. ndan hana takwana-
kēnaṅkwa waneh. ikaṇ apa? swantahan liṇamwa. ikaṇ
graha-tattwacarita, tapwa k wēruh witerika.

Sājñā haji, yaya patik haji majarerika.

parimaṇḍalato rājan svarbhānuḥ śrūyate grahaḥ
yojanānāṃ sahasrāṇi viṣkambho dvādaśāsya³⁾ tu,
makalaṇan saṇ hyaṇ Sūrya ṇkane ruhur swargamaṇḍala,
rwawēlas iwu yojana atika āroha nira.

pariṇāhena ṣaṭtriṃśad⁴⁾,
kunaṇ sēṅkēr nira, tēluṇ puluh nēm iwu yojana.
ṣaṣṭim āhuḥ⁵⁾ śatāny asya vudhāḥ paurāṇikās tathā
candramās tu sahasrāṇi . . .⁶⁾,
kunaṇ . . . saṇ maṇaji purāṇa . . .⁷⁾ satus nēmaṇ puluh
yojana pariṇāha nira. yapwan saṇ hyaṇ Wulan, sawēlas
iwu yojana āroha nira.

trayas triṃśat tu⁸⁾ maṇḍalam,
kunaṇ maṇḍala nira, tēluṇ puluh tēluṇ iwu yojana.
sa Rāhuś⁹⁾ chādayaty etau yathākālāṃ mahattayā,
an-maṅkana pramāṇa nira. ndatan katutupan sira de ni-
kaṇ Rāhu, yan tēka nikaṇ grahakāla; maṇajarakēn gōṇ
nikaṇ Rāhu kaliṇan ika.

candrādityau¹⁰⁾ mahārāja saṃkṣepaṇa udāhṛtau,
nahan ta saṅkṣepa ni kajaran saṇ hyaṇ Candrāditya, i
wruha paramēśwara.

¹⁾ bhūmau (2×): bhūmo ω — ²⁾ ikaṇ al.: in D — kahanan al.: katanan
AB — kabeh (2a) al.: om. CD — wijil CD: mijil al. — ³⁾ dvādaśāsya(?):
dvadaśeca ω — ⁴⁾ ṣaṭ: ṣad ω — sēṅkēr BD: sēṅkē E, sēṅkō C, saṅka A —
⁵⁾ āhuḥ al.: atuḥ AB — paur: por ω — ⁶⁾ lac. ind. — ⁷⁾ lac. ind. — ⁸⁾ tu
AB: hu al. — maṇḍalam CD: °la al. — ⁹⁾ Rāhuś: Rāhuc ω — chādayaty:
cadayaty ω — etau: eko ω — ¹⁰⁾ °ādityau: °ādityo ω — saṃkṣepaṇa (°na
mss.) sic — udāhṛtau: udāhṛto ω —

tasmād āśvasa Kauravya¹⁾ putram Duryodhanam prati śrutvedaṃ Bharataśreṣṭha Bhūmiparva²⁾ manonugam, maṅkana pwa ya ta, matañnya n tātwa wisṃṭi parameswara, pirēñwana ta ranak haji, mahārāja Duryodhana, riñ Bhūmiparwacarita, apan kapañguhan i manah³⁾ niñ wwañ rumēñō ikeñ kathā. lawan ta waneh kottamanya:

yaḥ śṛṇoti mahīpālāḥ⁴⁾ parvañīdam yatabrataḥ priyante pitaraḥ tasya tathaiva⁵⁾ prapitāmahaḥ, yan hana wwañ rumēñō ikeñ kathā-carita-parwa, tuhagana ta yābratāñkēn parwañī, byakta tuṣṭātmaka sañ pitara nika, tēka riñ kaki puyut, nitya sukhātmaka. waneh:

śrīmān⁶⁾ bhavati rājanyaḥ siddhārthaḥ sādhusaṃmataḥ, āyurbalaṃ ca vīryaṃ ca tasya tejaś ca vardhate, moghāriñ tekañ śrī irikañ wwañ tuhaganāñrēñō rikeñ Bhūmisañkathā, wēnañ añudanakēna dhanapunya riñ rat, siddha-prayojana, kinasēdēpan i kapwanya, nuniweh sañ sajjana, dīrghāyusa mahāśakti, wīryamanta wṛddhi teja-tejanya⁷⁾. byakta ya tan dadi mithyā hiḍēp patik haji.

Uḍu bhāgya tānakku Sañjaya! yayāku mratyakṣakēn ikañ sarwabhāwa n maṅkana, apan ko prasiddha pinaka-jñāna-matañku, kaliñnya: haywa ta ko tan lot irikañ satinakwanakēnku.

An-maṅkana liñ mahārāja Dhṛtarāṣṭra, harṣa denika kendriyan⁸⁾ sañ Sañjaya. pira kunañ antajinya, ākāra sapuluh wēñi, manambah ta sañ Sañjaya, atēhēr anañis, hañar ḍatañ sañkeñ Kurukṣetra. majar i harēp mahārāja Dhṛtarāṣṭra, liñ nira:

kakudaḥ sarvayodhānām dhāma sarvadhanuṣmatām⁹⁾ śaratalpagataḥ¹⁰⁾ so 'dya śete Kurupitāmahaḥ, sājñā haji! patik haji si Sañjaya ḍatañ sumambah pādukā parameswara. sira rāma rahadyan sañhulun, bhagawān

¹⁾ Kauravya: Koravya ω — putram: putra ω — ²⁾ °parva al.: °pūrva B — ³⁾ manah al.: manēh AB, ? — ⁴⁾ °pālāḥ: °phalāḥ ω — ⁵⁾ tathaiva: tatheva al., taveva BE — ⁶⁾ śrīmān: śrīmad ω — rājanyaḥ: parjanyaḥ DE, parjanya al., inc. B — siddhārthaḥ: padārtha ω — °saṃm°: °sanm° ω — ⁷⁾ teja² al.: teja E, Van der Tuuk (A) — ⁸⁾ kendriyan C (Van der Tuuk?): kandriyan al., ndriyan B — hañar CD: mañar al., mañcar B — ⁹⁾ °dhanuṣmatām: °ḍanūmmatām ω — ¹⁰⁾ śara°: kara° ω —

Bhīṣma, sañ pinakottuṅga niñ yodha riñ lagi, sira sañ pinakawiseṣa niñ wruh riñ dhanurweda, sira ta tēlas karahatan kaparājaya, karahatan deniñ Śikhaṇḍi, sēḍaṇ¹⁾ mañhiḍēp sañsāra sira mañke gumuliñ śaratalpa,

jagāmāstam ivādityaḥ,

kady āditya meh sumurupa gati nira mañko, atyanta kasyasih nira rama haji.

I, mapa liñmu Sañjaya ? karahatan bhagawān kaki kumwa ko? ḍu n a m a ḥ²⁾ Ś i v ā y a ! hilañ ka pwa sañ pinakatañkis niñ Kurukula. prāṇāntika ka pwa sañ pinakādideva niñ Duryodhana. atyanta dahat bwat nikañ lare hatiñku mañke. apa mūla nikañ kalahan, apa kramanya deniñ aṇḍani³⁾, matañnya n tan hana pratisara rumakṣe⁴⁾ sira? lwir asambhawa dahat pañiḍēpkw i tan pamañpañ nira. ntoh masyasih tñnakku, witi tēkapmw awara-waraha, yatanya k wihikana⁵⁾ ri padārtha nira r karahatan riñ samara.

Tan sañsaya parameśwara, mawara-waraha patik haji. nihan prathama-rēm̐ba nikañ laga.

teṣv anīkeṣu⁶⁾ sarveṣu vyūḍheṣu ca vidhānataḥ

Duryodhano mahārāja Duḥśāsanaṁ athābravīt⁷⁾,
tēlas atiñkah dinanan ikañ wīrasenāyodha, pinataḥ titah nikañ byūha, irika ta ranak haji mahārāja Duryodhana, mujaṛ i sañ Duḥśāsana, liñ nira: Antēñ i ṇhulun sañ Duḥśāsana, konakēna ikañ ratha pahayun, kēnana sapaniṣkara, uñgwana niñ kakinta bhagawān Gaṅgāsuta, lawan ikañ wadwa śūra rumakṣe⁸⁾ sira. śighrakēñ ta tēkapta, haywa wyālambita.

nātaḥ kāryataram⁹⁾ manye ṛte Bhīṣmasya rakṣaṇāt, tan hana wih yogya kārya waneḥ, yan lena sañke karakṣaṇa de bhagawān Dewabrata, apañ sirenubhayan tāmējahana ṇ Pāṇḍawa. mañkana pañuddeśa mahārāja Duryodhana.

¹⁾ sēḍaṇ al.: sēḍēñ A — ²⁾ namaḥ: namaś E, nama al. — ³⁾ aṇḍani al.: aṇḍadi AB — ⁴⁾ rumakṣe al.: rumakṣa AB — ⁵⁾ wihikana al.: witikana AB — r al.: om. BC, inc. D — ⁶⁾ anīkeṣu Van der Tuuk (C₁): aniteṣu, var. orth. mss. — ⁷⁾ śloka a b c d : a c d b ω — ⁸⁾ rumakṣe al.: rumakṣa AB — śighrakēñ: śighrakan mss. — ⁹⁾ kāryataram ω: kāryatamam Van der Tuuk (C₁) — manye ṛte sic ω —

irikañ sakatambesuk pwa ya ta, ri pūrwaka nikañ laga, dinanan tekañ watēk ratu sāmanta, tiniñkah soṅwana nika sowañ-sowañ; ghūrṇita tekañ śaṅkha bherī mṛdaṅga, masaṅgyani lawan pahya niñ bala peka sāmānya, sinahakāryan deniñ śabda niñ mattasāmaja lawan kuda, mwañ pasiñhanāda niñ wīrayodha. mapa ta lwirnya n abra sinañ sawayawa nikañ tēgal Kurukṣetra deni¹⁾ halēp niñ sarwāyudha mwañ sarwabhūṣaṇa? mañkana ta ri sañ Pāṇḍawa, tatan pahiñan kadbhuta nikañ senā-pratisenā caturaṅga-bala, iniñēt-inēt pwa gatinya n sēḍēñ maharēp-harēpan.

yugānte²⁾ <sa>mavetau dvau sāgaram ivādṛśyata, an kadi ta ya tasik rwañ siky apagut lawan rowaṅnya, kāla niñ mahāpralaya.

dvidhābhūta³⁾ ivāditya udaye pratyadṛśyata, hana n kady ādityāparwa kāla niñ udaya, ri denya n prakāśa dahat dilah nikañ sarwāstra ri kālanya n mañkana.

samāniya⁴⁾ mahīpālān idaṃ vacanam abravīt, hinōmakēñ⁵⁾ tekañ ratu sāmanta de bhagawān Bhīṣma, pinitēkētan ira riñ⁶⁾ nayopāya, mwañ rikañ kṣatriyadharmaśāsana.

idaṃ vaḥ kṣatriyā⁷⁾ dvāraṃ svargāyāpāvṛtaṃ mahat gacchadhvaṃ tena Kramasya Brahmaṇas⁸⁾ ca salokatām, sojar rahadyan sañhulun kita kabeh, sakweh sañ watēk kṣatriya mahāpuruṣa kabeh, yeki babahan mēña tēkeñ swarga nāranya, ikiñ⁹⁾ samarakārya, tutēñ in wwañ kadi kita mahāwīra, yatanyat paṅguha n Indraloka lawan Brahmaloka. haywa ta kita tan utsāhe karēmba niñ raṇakriyā.

adharmah¹⁰⁾ kṣatriyasyaiṣa yad vyādhimaraṇaṃ grhe yad¹¹⁾ ayonidhanaṃ yāti so'sya dharmah sanātanaḥ¹²⁾,

¹⁾ deni DE: deniñ al. — ²⁾ yugānte: yugānto ω — samavetau (?): raveto al., rathe yato D — s^o i^o a^o sic? — °yata: °yataḥ ω — ³⁾ °bhūta: °bhūtaḥ ω — °tya: °tyaḥ ω — pratyadṛśyata E: dṛśyate al., pratye—e D — ⁴⁾ samāniya: samanilā ω — °pālān: °phalan ω — ⁵⁾ hinōmakēñ: hinōmakan ω — tekañ al.: tañ CD — ⁶⁾ riñ E: [ira] in CD, ri AB — ⁷⁾ kṣatriyā: kṣatriyaḥ ω — mahat: mahan ω — ⁸⁾ Brahmaṇas C (Van der Tuuk?): Brahmayas ω — salokatām D, salahotaṃ E, salotām ABC, *correx.* C₁ — ⁹⁻¹²⁾ (i)kiñ — sanātanaḥ D, *om.* al. — ¹⁰⁾ adh^o: dadh^o D — °syaiṣa: °syema D — vyādhī^o: ḍyādhī D — ¹¹⁾ yad: yath D — ayo^o: ajyo^o D — yāti: yānti D —

tan dharma niñ kṣatriya kēta ikañ¹⁾ maty alara hanery umahnya, kunañ ikañ pējah i tēnah niñ raṇāṅga, ya ika mahāwiśeṣa niñ kadi kita mahākṣatriya nāranya.

Mañkana de bhagawān Bhīṣmāgawe protsāha riñ senāwīra, matañnya²⁾ n mañka târuhun-ruhunan. masö sakweh niñ ratu mañjurw i Korawa kabeh, tatan wuwusēn kweh ni³⁾ wāhananya sowañ-sowañ, mwañ sanjatanya, lawan halēp nikañ bhūṣaṇa sinaṇḍañnya, nuniweh kweh ni wadwanya riñ saratu-saratu. kunañ bhagawān Bhīṣma, hana sirānadēg i samīpa niñ Korawa, makadhwaja n tāla kāñcana rukma-maya, apan sira pinakasenāpati rikañ kāla. pira ta lwir nika pratyeka nikañ pinakādiyodha? Śrutāyudhaḥ Citrasena Wiwiñsati Śalya Bhūriśrawa, makapurahsara n⁴⁾ Droṇaputra, samañkana tekañ inabhimata rumakṣa bhagawān Dewabrata. kunañ wadwa ḍaṇ hyañ Droṇa, satus iwu pramañanya, makadhwaja n kamaṇḍalu kāñcana. mahārāja Duryodhana makadhwaja n nāga manik suprakāśa, iniriñ deniñ ratu Poṇḍra Kaliṅga Kāmboja Sudakṣiṇa⁵⁾ Kṣemadanwa. yapwan ḍaṇ hyañ Kṛpācārya, wṛṣabha taṇḍa nira, makapañarēp sakweh ra-⁶⁾ Māgadha; sāksāt megha riñ Māgha-māsa lwir nikañ wadwa manimbañi sira. kunañ mahārāja Jayadratha⁷⁾, warāha pinakataṇḍa nira, waluñ iwu kweh ni⁸⁾ gajah nira, nēmañ ayuta kweh ni kuda nira, limañ iwu kweh ni ratha nira. yapwan mahārāja Bhagadatta, liman ika wāhana nira, iniriñ deniñ Windānuwinda, tumut i lampah mahārāja Ketumān. sañkṣepa nikañ wadwa haneñ Korawa, sawēlas akṣohiṇī, ikañ prasiddha tumutakēn⁹⁾ sañsö bhagawān Bhīṣma.

Dhṛtarāṣṭrasyañikasya dr̥ṣṭvā¹⁰⁾ vyūhāni Pāṇḍavaḥ abhyabhāṣata¹¹⁾ dharmātmā dharmarājo Dhanañjayam, ri tēlas sañ Korawa kṛtabyūha wadwa nira, mulat ta mahārāja Yudhiṣṭhira. ya ta hetu nira r pojar i sañ Dhanañjaya,

¹⁾ ikañ DE: ika al. — °ry: ryy DE, yy al. — ²⁾ matañ° D: mantañ al. — ³⁾ ni al.: niñ BE — ⁴⁾ n DE: om. al. — ⁵⁾ Sudakṣiṇa BE: Sadakṣiṇa D, Sadakṣiṇaḥ al. — ⁶⁾ ra DE: ra(tu) C, om. al. — ⁷⁾ Jayadratha al.: Jayadatta AB — ⁸⁾ ni (k°) E: niñ al. — ni (r°) al.: niñ BD — ⁹⁾ tumutakēn E: tumutakan al. — ¹⁰⁾ dr̥ṣṭvā: dr̥ṣṭā ω — vyūhāni (?): vyupāni ω — ¹¹⁾ abhyabhāṣata: abhyabhattāsyā ω —

liñ nira: Antën i ñhulun laki sañ Arjuna, tēlas abyūha sañ Korawa, huwus atiñkah mahāyodha sañgarakṣaka. kumwa ta deyanta. t alēkas t agawe byūha, kumēnakēna pajar i śāstra bhagawān Wṛhaspati, apan wēnañ rakwa ñ akēdik mañlawan akweh, sabarinyan kēna de niñ añdani byūha. mapa tañ enaka mañke?

sūcī mukham anikam syād alpānām bahubhiḥ saha
asmākam ca tathā saīnyam¹⁾ alpiyaḥ sutarām paraiḥ,
sūcī mukha ta pwa gēlarēn iñ wadwa makēdik, mañlawan akweh, apan atisaya kweh ni kasor ni balanta de ni wadwa nikañ musuh. empēna simpēn ta pwa hiḍēp ni ñhulun, irikēn byūha ike, danana ta deny antën i ñhulun.

Sājñā haji! tan sañgahana mañpañ patik haji ri²⁾ sojar rahadyan sañhulun. kumwa tekañ damēlēn patik haji byūha: hana ta Bajrabyūha ñaranya, tēlas dinamēl deni rama rahadyan sañhulun bhaṭṭārendra. ndan atyanta tah kadurjayanya³⁾ ri hiḍēp patik haji, tan kēneniñgut iñ ulah-ulah. tēkwān pwan hana rantën haji ārya Bhīmasena, pakaśaraṇa niñ wadwa huwus tinañkah. byakta pratihata hiḍēp patik haji parameśwara.

na hi so 'stī pumāṃl⁴⁾ loke yaḥ sakrodham Wṛkodaram draṣṭum⁵⁾ atyugrakarmāṇam viśaheta naraśabham,
hana ta karih wwañ mahāpuruṣa ñke riñ loka, wēnaña śaktya mapaga ri Wṛkodara sēḍañ krodha? maku juga patik haji n tras tañ musuh de rantën haji.

An-mañkana liñ sañ Dhanañjaya. atēhēr lumampah añdani byūha. sampun enak pwa katiñkahan ikañ wadwa senā-pratisenā, prasama mañsō ta ya lawan ratu sāman-ta, kadi hili niñ Jāhnawī kahiḍēpanya, makagrakesarārya Bhīmasena, Nakula-Sahadewa, Dhṛṣṭaketu, Dhṛṣṭadyumna, iniriñ deniñ yodha mukhya, lawan Prabhadratha, tumut tañ Śikhaṇḍi, makañgarakṣa sañ Arjuna, makasahakāri Yuyudhāna, mwañ Yudhāmanyūttamoja. kunañ mahārāja

¹⁾ saīnyam (?): saīnyaḥ A, senyaḥ al. — sutarām: sataram ω — paraiḥ: paraḥ ω — ²⁾ ri CD: om. al. (haji) — ³⁾ °durjaya° E: °durga° D, °durja° al. — ⁴⁾ pumāṃl: pumān al., pumañ A — sakrodham: sakrodha al., krodhāṃś ca D — °daram Van der Tuuk (C_r): °ḍaraḥ ω — ⁵⁾ draṣṭum: drēṣṭum ω — atyugr°: ityugr° ω — naraśabham: narasanām ω —

Yudhiṣṭhira, hane madhya nikañ byūha sira madulur mahārāja Drupada, Wirāṭa, kapwāhawan ratha sira katiga. pirañ koṭi kunañ ikañ wīrabala padāti nira, bheda sañkeñ¹⁾ liman sēḍaṇ madagandhacalita. lumēkas ta sañ Bhīmase-nāñrēmuk añrēmēk wadwa niñ musuh. nora wēnañ mulat nāranya, sakweh nikañ kaharēp de sañ Wīkodara, tēkwan ikañ Bajramukhabyūha, sarwatomukha sakāma-kāma gati-nya. matañnya n tan kāwāran pamuk sañ Bhīmasena, dadi sañke harēp sañke iriñan, matañnya n syuh jarjarika²⁾ ikañ Korawabala. tapwa ya n walēs. mañsō ta sañ Korawa katē-kan surup niñ āditya. maluwaran tekañ prañ wēkasan.

III

Irikañ sakatambe muwah ri kapiñrwa niñ laga inisukan tikañ raṇakārya. irika ta ya n sadṣṣa de niñ aṇdani bala, kapwa hinatyan sinubaddhakēn pakēkēsnya. manuñgañ iñ³⁾ liman mahārāja Duryodhana samañkana, inastuti niñ sūta māgadha waitālika⁴⁾, pinayuñan śwetachattrā kanakadaṇḍa. tatan adoh sañ ārya Śakuni sañke sañ Duryodhana makapariwṛta ñ watēk Gāndhārapārwaṭiyagaṇa. mañkana tah bhagawān Bhīṣma salwir niñ śweta pinakalēñkara nira, tēkeñ kawaca dhanuḥ makuṭa kiratbāhu pādarakṣa, astam⁵⁾ ikañ payuñ pinakāwaraga nira: śuddha kadi wērēh niñ⁶⁾ Gaṅgā katonanya sañke kadohan, ñuniweh tikañ kuda humir śakata nira, kadi hañsa katiñhalanya. mañdani ta bhagawān Bhīṣma, tiñkah niñ balakramanya:⁷⁾

sāgraṇ⁸⁾ śatasahasraṇ tu nāgānāṃ tava Bhārata,
[nāgenan tava⁹⁾ bharanta]

nāge nāge¹⁰⁾ rathaśataṃ śatam aśvā rathe rathe,
satus iwu¹¹⁾ piṇḍa nikañ liman i sañ Korawa; ikañ liman sasiki-sasiki ñkana iniriñ deniñ ratha satus, ikañ ratha sasiki ñkana iniriñ deniñ kuda satus.

¹⁾ sankeñ al.: sañke AB — ²⁾ jarjarika (: °ika) E: jajarika al. — Korawa al.: Korawe DE — ³⁾ iñ al.: i DE — ⁴⁾ wait° al.: wet° BDE — ⁵⁾ astam ω: āstām ? — ⁶⁾ niñ al.: iñ AC — ⁷⁾ bala° al.: wadwa° E — ⁸⁾ sāgraṇ: sagrañ A, sagra BCE, sāśra D — tava Bhārata A corr. v. d. Tuuk: ta bhawarata ω — ⁹⁾ nagenanta CDE, nagonanta AB; n° t° bh° *delevi* — ¹⁰⁾ nāge (1a) CD; nāgo ABE — śatam (2a): rathañc° ω — ¹¹⁾ iwu al.: ewu B —

anv¹⁾ aśvā daśa dhānuṣkā dhānuṣkaṃ śatavarmiṇaḥ, ikaṇ kuda sakasasiki ṅkana iniriṇ deniṇ panah sapuluh; ikaṇ panah sakasasiki ṅkana iniriṇ deniṇ atilanjaṇ satus. maṅkana de niṇ aṇdani caturaṅgabala aṅkēn sarahina-sarahina; gēlar niṇ dewa-gandharwa rakwa ṇaran ika; pratidina ta bhagawān Bhīṣma pinakagrasenāpati; an maṅkana pratisubaddha ni de saṇ Korawāṇdani byūha.

Prihatin²⁾ ta manah mahārāja Yudhiṣṭhira; tan popāyan tan pakacidran ri hiḍēp nira iriya. mataṇnya r pojar i saṇ Arjuna, liṇ nira:

akṣobhyo 'yam abhedyo 'yaṃ Bhīṣmeṇāmitrakarṣiṇā kalpitaḥ³⁾ śāstradrṣṭena vidhinā bhūmivarcasā, antēn iṇ hulun saṇ Arjuna, bapa, durjayātisaya ikeṇ byūha damēl bhagawān Bhīṣma; tan kawēnaṇ winuk, tan kawēnaṇ tinampuh, sotan ta sihapan nīti niṇ wruh⁴⁾ riṇ widhikrama katon iṇ śāstra niyatanya de nira. ndya tikaṇ yogya paṇ-lawananteriya? mapa ta de niṇ wwaṇ lumaga ṇ śatru yāwat maṅkana kramanya?

Sājñā haji, apa yan kasaṇśayakēna karih? ṇke tika n sāra ṇ manah prajñā ṇaranya ri dadya niṇ makēḍik maṇalaha-kēna ṇ akweh. kumwa pih kāraṇanya; aṇrēṇō wara-warah bhagawān Nārada patik haji. bhaṭṭāra Brahmā rakwa sira majar i saṇ watēk dewatā, makādi saṇ hyaṇ Indra, ṇuni ya praṇ iṇ dewāsura, liṇ nira rakwa:

na tathā⁵⁾ balavīryābhyāṃ jayanti vijigīṣavaḥ yathā satyāṇrṣaṃsyābhyāṃ⁶⁾ dharmeṇaivodyamena ca, anakku saṇ watēk dewatā kita kabeh, yat ahyun umayatna ṇ⁷⁾ daitya, tan wēnaṇ ikaṇ balawīrya, yan ya paṇayāya, tan paḍa lawan kaśaktin iṇ kasatyan mwaṇ kopaśaman, yan pinakasādhana; astam yan dharma pakamaṅgalan, awas juga mēnaṇ ṇ⁸⁾ wwaṇ riṇ raṇa tēkap nika. tiṅgalakēna

¹⁾ anvaśvā (?): anvagaḥ ω — dhānuṣkā (1a): °kaḥ ω — dh° — ṃ (: — n) mss. (2a): °ke C₁ — varmiṇaḥ (?): varṣaṇaḥ ω — ²⁾ prihatin CE: priyatin al. — ³⁾ kalp°: kamp° ω — °varcasā: °carcasa ω — ⁴⁾ wruh riṇ al.: om. B, recte? — ⁵⁾ tathā: ta ca ω — ⁶⁾ satyān°: satyaḥ n° ω — °śaṃs° al.: °sas AB — dharm° al.: corrupt. A — °mena ca: °mevacca ω — ⁷⁾ ṇ al.: om. AE — ⁸⁾ ṇ al.: om. BC —

tañ karmânṛta mwañ kalobhan; haywa pakambëk si ka-
hañkāra ta ri kāla niñ laga; paramārthanya:

yato dharmas¹⁾ tato jayaḥ,
sabarinyan gawaya ñ dharma ta pwa, niyata kitāñjayakēn
yāwat mañkana. mañkana rakwa liñ bhaṭṭāra Brahmā
rikana. wara-warah bhagawān Nārada yatika kapagēhakēna
ri hiḍēp patik haji. dharma juga gēgōn de parameśwara,
yayālaha nikañ musuh de haji!

Mañkana pitutur sañ Arjuna ri mahārāja Yudhiṣṭhira.
muwah ta sirākwān aṇdanana byūha; i madhya niñ senā
sañ Arjuna mwañ sañ Śikhaṇḍi pratisara rika. kunañ pinaka-
lambuñnya ri kiwan sañ Bhīmasena mwañ Dhṛṣṭadyumna
pinakarakṣaka ñkana; yapwan ikañ pañiriñnya ri tēñēn
Yuyudhāna Sātyaki pinakaṅgarakṣa. mahārāja Yudhiṣṭhi-
ra manuṅgañi ratha kāñcana sira, śināntyan iñ brāhmaṇa
mwañ watēk maharṣi sira, ināśīrwāda riñ jayamaṅgala.
matañnya r²⁾ pagawe dhanapuñya pamalēs nira. atēhēr
umañsō marēk i harēp sañ Korawa. irika ta bhagawān
Bhīṣma n pasiñhanāda, anyup śaṅkha n mandēha riñ watēk
Korawabala. mañkana tah mahārāja Yudhiṣṭhira ikañ śaṅ-
kha si Wijaya tinyup nira. kunañ ikañ śaṅkha tinyup sañ
Wṛkodara si Poṇḍra ñaranya kakhyāti. sañ Nakula Saha-
dewa sira si Sughoṣa³⁾ Mañipuṣpa⁴⁾ ñaran ikañ śaṅkha
tinulup nira. ñuniweh sañ Arjuna mwañ mahārāja Kṛṣṇa
si Pāñcajanya mwañ si Dewadatta wineh nirāsraña swara.
tēka ta mahārāja Kāśirāja mwañ sañ Śikhaṇḍi Dhṛṣṭadyum-
na Sātyaki mwañ Ghaṭotkacābhimanyu tēke sañ pañca-
kumāra makādi mahārāja Drupada kapwānulup śaṅkha sira
kabeh. mapa ta lwirnya? na pratidhwanimaya ikañ ākāśa
lawan pṛthiwīta. irika n kadīnunjēm iñ curiga hati nikañ
Korawabala. wahw asannikarṣa tah tampuh nikañ sarwāyu-
dha, tumiñhal ta sañ Dhanañjaya ri wasthā sañ Korawa;
apa kunañ manah nira? kinon ira ta mahārāja Kṛṣṇa uma-
wekañ ratha ri pantajyan ikañ Korawabala mwañ Pāñḍa-
wabala. datañ nire pantaran iñ malaga, enak ta de nira

¹⁾ dharmas; dharmah ω — ²⁾ r CDE: om. AB, n Van der Tuuk A interl.
— dhana° CDE: dāna° AB — ³⁾ Sughoṣa: Nughoma CE, Dugoma BD,
Nuloma A, ... ghoṣa Van der Tuuk (A) — ⁴⁾ °puṣpa ω: ... paka C; —

tumiñhal i sañ rowaña nirāñaywa kaśūran kabeh. ndan lwir manastāpa koluyan citta sira, kapēnuhan kārūnya citta mwañ mēlas-arēp. matanña r pojar i mahārāja Kṛṣṇa, liñ nira :

dr̥ṣṭvemaṃ ¹⁾ svajanaṃ Kṛṣṇa yuyutsum samupasthitam
sīdanti mama gātrāṇi mukhaṃ ca pa<ri>śuśyati ²⁾,
rahadyan sañhulun mahārāja Kṛṣṇa, tan wwañ ³⁾ waneh ta karih sañ rowaña niñ apraña, katon ta sira kabeh, kapwa kulawarga, bapa kaki paman pañajyan guru wwañ sanak kaka anak putu parnahnya waneh, bheda sañke rama tuha mitra kula bhartiti. amogha lumay iki śārīra ni ñhulun an ton sira kabeh, kasatan añēlih ike mukha niñ pinakañhulun, tatan pasañkan kētēr niken sarwasandhi, nda-nda tumiba- kēñ śārīranya ikañ gaṇḍewa-dhanuḥ sañke tañan iñ pina- kañhulun, apayapan tan pahati kahilañan citta patik haji.

na <ca> ⁴⁾ śreyo 'nu[na]paśyāmi hatvā svajanaṃ āhave
na kāñkṣe vijayaṃ Kṛṣṇa na ca rājyaṃ sukhāni ca,
riñ ⁵⁾ kapanekañ inak ambēk kabhuktya deniñ pinaka- ñhulun, yan tēlas mējahana ñ kulawandhu ñke rin palagan?
matañnyan pwa, mahārāja Kṛṣṇa, tan ahyun ñhulun i ka- wijayan, tan kapeñin iñ rājya-wibhawa. apa kārya niñ bhoga ⁶⁾ lawan jiwita yan prāṇaghātakāñhilañakēñ kuṭum- ba? ⁷⁾ i ñ asih tṛṣṇā mañāweśe hati niñ pinakañhulun!
ndya ñ sukha, ndya ñ manah ⁸⁾ tuṣṭa? byakta ñ kapāpan juga ñ kapañgiha! ndya tañ widhi, ndya tañ prāyaścitta, tumulaka doṣa niñ madamēl kṣaya kula? yeki sākṣāt adhar- makaraṇa ñaran ika, apan niyatāñhilañakēñ piṇḍodaka- kriyā ⁹⁾. hana kambēk niñ pinakañhulun:

yadi mām apratikāram āśāstraṃ śāstrapāṇayaḥ

Dhārtarāṣṭrā ¹⁰⁾ raṇe hanyus tan me kṣemataraṃ bhavet,
sañ Korawāñgēgō ¹¹⁾ sarwāyudha, ñhulun tan walēs, apan tan pasanjata, yatanyan pējaha ñ pinakañhulun ñke rin

¹⁾ dr̥ṣṭvemaṃ : dr̥ṣṭempam ω — ²⁾ pariśuśyati : paśupasyata ω — ³⁾ wwañ al.: wēnañ AB — ⁴⁾ ca(?) add. — 'nupaśyāmi : nunap° al., bhunap° AB — hatvā : atwa mss. — ⁵⁾ riñ al.: ri AB — ⁶⁾ bhoga : roga ω — lawan : kawañ ω — ⁷⁾ kuṭumba al.: kudumba CD — ⁸⁾ manah CDE, A₁ : manyah B, panah A — post tuṣṭa : yan tona sañ Korawa pējah ins. D — tuṣṭa al.: tuṣṭya BE — ⁹⁾ °udaka° : °udata° ω — ¹⁰⁾ Dhārtarāṣṭrā : Dartarastraḥ ω — hanyus : (h)anyuḥ mss. — °taraṃ : °karam ω — ¹¹⁾ Korawāñgēgō al.: Korawa pwa ñgēgō AB —

raṇamaṇḍala, hana¹⁾ ṅganya inaka ni ṅhulun. ta kari ṅ mawa kaṅ pātaka, mahārāja Kṛṣṇa. tan saṅgahēn patik haji mithyākṣatriya. atiṅgala rikeṅ gaṇḍewa mwaṅ śara-warâstra si Dhanaṅjaya.

Dū²⁾ namu Bhaṭṭāra, n a m a ḥ Ś i v ā y a! maṅka ka pwa prāya saṅ ārya Phalguna? apa³⁾ nimitta niṅ maṅko, bapa, katēkan mala? apa kāraṇa niṅ piṇḍah riṅ swabhāwanya?

mā klaivyaṃ⁴⁾ gaccha Kaunteya naitat tvayy upapadyate kṣudraṃ⁵⁾ hr̥dayadaurbalyaṃ tyaktvā tiṣṭha paraṃ-
[tapa⁶⁾,

mantēna rakryan t apyuhan.⁷⁾ tan dadi ṅ kadi saṅ ārya makambēk kṣudracitta si gōṅ prihati. waṇunēn ta pwa ṅ buddhi kakṣatriyan de rakryan, yatanyan tan ilaṅ swarga lawan yaśanta.

Sāṅnā haji mahārāja Kṛṣṇa, siṅgih taṅguh parameśwara. kunaṅ apan kasaputan deniṅ citta kārpaṇya patik haji, ya ta hetu niṅ mūḍha lupa riṅ dharmasmarāṇa. ndatan hana mārga patik haji n paṅguha⁸⁾ ṅ ayu bheda saṅke warā-nugraha rahadyan saṅhulun.

Uḍu aum aum, bapa saṅ āryārjuna! apa pwa pakēna ni ṅhulun denta, ya tan popayoga pitutire kita riṅ hitāwasāna?

asōcyah hy anuśoca⁹⁾ tvaṃ prajñāvadaś ca bhāṣase gatāsūn agatāsūn vā nānuśocanti¹⁰⁾ paṇḍitāḥ,

tan śuci¹¹⁾ saṅ ārya yan karakētan prihati. jñāna nirmala ka pwâjarakēna. mataṅnya n maṅkana: apan ikaṅ mati lawan ahurip kapweka tan kinakuṅakēn de saṅ wihikan. apa dumeh sira maṅkana? nihan liṅ saṅ hyaṅ Āgama:

dehino¹²⁾ 'smin yathā dehe kaumāraṃ yauvanaṃ jarā

¹⁾ hana al.: tana° AD — ²⁾ dū al.: du AC — namaḥ: nama mss. — ³⁾ apa al.: ama AB — ⁴⁾ klaivyaṃ: ślevyaṅ ω — naitat° al.: no tat° A — tvayy: vayy al., varyy BDE — upap° al.: umap° AB — ⁵⁾ kṣudraṃ al.: śudraṃ A — °daurbalyaṃ: dobalyaṃ ω — ⁶⁾ paraṃtapa (?): ti yantama CD, ti yantapa al. — ⁷⁾ t apyuhan BCD: tamyuhan A, kapyuhan EA₁? — tan dadi ṅ al.: tan dadi B, tanda niṅ A — ⁸⁾ paṅguha al.: pamaṅguha E, saṅguha C — ⁹⁾ hy anuśoca CE: hyunuśoca al. — tvaṃ: tvan ω — °vadaś al.: madaś A — bhāṣase corr. C₁: bhāmase ω — ¹⁰⁾ °anuśocanti DE: °anuśocanci al. — ¹¹⁾ śuci BC: kaśuci al. — ¹²⁾ dehino al.: detino A — yathā: yata ω — dehe al.: dohe A — kaumāraṃ: komara al., kopara B — yauvanam: yovaraṅ al., yodaraṅ A — jarā al.: carā(h) CE —

tathā dehāntaraprāptir¹⁾ dhīras tatra na muhyati,
 ikañ janma nāranya ri sēḍaṇnya n paśarīra mañke kararayan
 kayowanan si tuha mara kapaṅguh de nika, riñ janmāntara
 tuwi yaya tah samañkana kapaṅguh, tatan hana papahinya.
 mañkana pwa tattwanya. mataṇnya n tan alara tah ri tēka
 niñ pati hurip. tarima tañ panas tis, kēlakēn si sukha duḥkha,
 paḍakēn ikañ surasa lawan wirasa.

nāsato vidyate bhāvo nābhāvo²⁾ vidyate sataḥ

ubhayaor api dr̥ṣṭo³⁾ 'ntas tv anayos tattvadarśibhiḥ,
 kumwa mara pratuhunya: yāwat tan hana kētika n tan
 hana, yāwat ta hana kētika n hana, katonan ika kalih de
 sañ wruh in tattwa. kumwa saṅsipta nikañ wuwus:

antavanta ime dehā⁴⁾ nityaproktāḥ śārīraṇaḥ

vināśino 'prameyasya yasmād⁵⁾ yudhyasva Bhārata,
 iti⁶⁾ śārīra nāranya makanta n hilañ swabhāwa nika, ko-
 jaran ika juga ika si nitya, apayapan yāwat mawak ika
 n pabalik ta ya, ndatan kēnenilagan yan tēka ni patinya.
 mataṇnyan sañ ārya Dhanañjaya, apraṇa ta pwa kita, apan
 sampun kinawruhan wiśaya nikañ pati lawan hurip. delōn⁷⁾
 tēmēn kēta de sañ ārya:

ya enaṃ vetti⁸⁾ hantāraṃ yaś cainaṃ manyate hatam

ubhau⁹⁾ tau nābhijānītāṃ nāyaṃ hanti na hanyate,
 nya n wwañ manaṅgah jaya iriki lawan ikañ wwañ ana-
 ṅgah kaparājaya iriki, ika ta kalih paḍāku ri pakṣanya,
 ika tatan niyata tuhunya, apan dadi kañ sinaṅgah jayālah
 tan paṅgarit mātra, mañkana tañ¹⁰⁾ sinaṅguhnya kaparā-
 jaya, dadi ya mēnañ tan katumpalan, hiñanyan tan kina-
 niścayan ikañ pati lawan hurip¹¹⁾ panonana.

nainaṃ chindanti¹²⁾ śāstrāṇi nainaṃ dahati pāvakaḥ
 na cainaṃ kledayanty āpo na śoṣayati mārutaḥ¹³⁾,

1) °prāptir C₁: prāptiḥ al., prāpti A — dhīras E: diras CD, wḍiras AB — muhyati al.: mukyati AE — 2) nābhāvo al.: nanato C — sataḥ al.: ghataḥ C — 3) dr̥ṣṭo: dr̥ṣṭa ω — tv al.: śv° AB — 4) dehā: dehe ω — śārīra-ṇaḥ: śārīreṇaḥ D, śārīraṇaḥ al. — 5) yasmād ω: tasmād C₁ — yudhyasva: yuddhasva ω — Bhārata: °taḥ ω — 6) iti ω: ikin? — 7) delōn al.: dlān B — kēta al.: tēka C, ta A — 8) vetti: cetti ω — cainaṃ: wenam ω — 9) ubhau: ubo ω — tau: to ω — 10) tañ al. kañ AC — 11) hurip BE: wurip al. — 12) chindanti: cindanti ω — dahati: dehati ω — 13) mārutaḥ A: marataḥ al. —

dadi kañ ¹⁾ sañjata tan wēnañ anugēl, dadi kēta ñ apuy tan pañgēsēñi, dadi kañ wwai ²⁾ tan panēlēsi, dadi kañ añin tan patañēn. kunañ pi si deya niñ kadi kita:

svadharma³⁾ eva cāvekṣya na vikalpitum arhati
dharmyād dhi⁴⁾ yuddhāc chreyo⁵⁾ 'nyat kṣa<tri>yasya
na [va]vidyate,

swadharma niñ kadi kita tah wawa rēñöhēn. haywa sumandeha ⁶⁾ ñ hala-hayu, apayapan tan hana wih dharma yukti gawayēn deniñ kadi kita kṣatriya, yan lena sañkeñ dharmayuddhakarma. ya tan gawaya ñ dharmayuddhakārya, biṣama ñ kīrti katiñgala, kapañguh pāpa magōñ, niyata ginuyu-guyu de sañ mahāwīra, upētēn deniñ ⁷⁾ siñhapuruṣa. ikañ ulah tininda de niñ sūrajana, yeka duḥkha mahābhāra naranya riñ rat. pagēhi tañ jñāna kumwa:

hato vā prāpsyasi svargaṃ jītvā vā bhokṣyase mahīm ⁸⁾
tasmād uttiṣṭha Kaunteya ⁹⁾ yuddhāya kṛtaniścayaḥ,
yan matya kitāwas amañguh swarga; jaya kunañ kita, byakta kita mamukti riki ¹⁰⁾ pṛthiwīmaṇḍala. matañnyan lēkas ta kita kumaniścaye yuddhakārya, apan kapwa lābha ¹¹⁾ ñ jaya kaparājaya. tēlas marēk mara buddhinta riñ ¹²⁾ Sāṃkhya Yoga. ikañ apa? ikañ buddhi wyawasāyātmaka ¹³⁾, apan añhiñ rakwa ika lēwih yan ñke riñ loka, yāwat buddhi mañekānteñ swadharma¹⁴⁾ kārya; gēgōnta ta pwa ñ ambēk mañkana, luput niyatanta riñ karmabandhana. nihan ta paramārthanya:

karmaṇy evādhikāras te mā phaleṣu kadā cana
mā karmaphalahetubhṛd ¹⁴⁾ mā te sañgo svakarmaṇi,
ikādhikāraṇta riñ sarwakārya, pisaniñu kētika tan paphala?
kunañ pih deyanta: haywa juga kitāgawe hala, haywa jēñēk riñ tan yukti kāryan, yoga tēka gēgōnta, tumiñgalakēna ñ ja-

¹⁾ kañ al.: ka AC – pañgēsēñi: al.: pagēsēñi AC – ²⁾ wwai BE: wwe al. – ³⁾ °dharmam: °dharme ω – eva al.: aiva B – arhati: aharti ω, arhasi? – ⁴⁾ dhi(?): a ω – ⁵⁾ chreyo: creyo E, creye al., creya C – 'nyat(?): 'nyam ω – tri add. Van der Tuuk (C₁) – va del. v. d. Tuuk (C₁) – ⁶⁾ sumandeha: sumandeya ω – ⁷⁾ deniñ al.: deni A, niñ C – ⁸⁾ mahīm: maham al., paham A – ⁹⁾ Kaunteya: Konteya al., Kanteya A – kṛtaniścayaḥ C₁: kṛtiniścayaḥ al., kṛtiścayaḥ B – ¹⁰⁾ riki al.: rikiñ CD – ¹¹⁾ lābha al.: lana AE – ¹²⁾ riñ al.: ri BD – ¹³⁾ wyawasāyātmaka: nyanaśayātmaka ω – ¹⁴⁾ °hetubhṛd: – t mss.,? –

nasamgama. aparana tañ yoga ñaranya? swantahan¹⁾ liñanta:
siddhyasiddhyoḥ samo bhūtvā samatvam²⁾ yoga ucyate,
si samatā ri sor lawan lēwih yeka yoga ñaranya. hana
ta yan kwa liñnya waneh:

śrutivipratipannā³⁾ te yadā sthāsyati niścita
yamādāv⁴⁾ acalā buddhis tadā yogam avāpsyasi,
yapwan ta karēñō tapwa ñ⁵⁾ śabda tēkap ni taliñanta,
niścayāpagēḥ yuga buddhinta, tan calāñgōñ samādhi, yap-
wan mañkana, kapañguh ikañ yoga tēkapta.

Duḥ⁶⁾ aum aum, bapa mahārāja Kṛṣṇa, sampun kahiḍēp
ika de patik aji. kunañ pwa muwah pajara parameswara
ri⁷⁾ pinakañhulun, ikañ sinañgah lakṣaṇa niñ mahāpuruṣa
juga, anuñ tuhu-tuhunya, de rahadyan sañhulun mawaraha.

Du mañka ta pwa⁸⁾ kaharēp sañ āryārjuna; majara
ñhulun yan mañkana kaharēpta, nihan ta lwir nika:

yadā sampharate kāmān sarvān⁹⁾ Pārtha manogatān
ātmany evātmanā¹⁰⁾ tuṣṭaḥ sthitaḥ prajñāḥ sa ucyate,
hana ta wwañ tus iñ sarwakāma, lwir niñ pañawaśakēn
manah kinawaśakēnya, tinuṣṭakēnya tawaknya makasā-
dhanāwaknya, ika tañ wwañ mañkana, yeka sinañgah
prajñā¹¹⁾ ñaranya. kunañ yan mañke:

duḥkheṣv anudvignamanāḥ sukheṣu¹²⁾ vigatasprhaḥ,
vitarāgabhayakrodhaḥ¹³⁾ sthitadhīr munir ucyate,
hana ta wwañ tan alara n katēkan duḥkha mahābhāra, tan
harṣa n pamañguh sukhātisaya, kinatayan iñ rāga bhaya kro-
dha, apagēḥ ta yeñ buddhi; yapwan hana wwañ mañkana,
sira ta mahāpuruṣa samañkana. nahan ta rakwa prawṛtti nira.

viśayā¹⁴⁾ vinivartante nirāhārasya dehinaḥ

rasavarjam raso 'py asya param¹⁵⁾ dṛṣṭvā nivartate,

¹⁾ swantahan al.: s-n kwa E, swantanan B — ²⁾ samatvam C: samatva
ω — yoga: yogam ω — ³⁾ śrutivipr°: śrutih vipr° ω — sthāsyati: sthā-
syata ω — niścita al.: niścala C — ⁴⁾ yamādāv (?): yamadip al., yama-
div B, samādhāv ? — ⁵⁾ ñ al.: om. AB — ⁶⁾ duḥ al.: du BE — ⁷⁾ ri al.: riñ
C, om. A — ⁸⁾ ta pwa DE: ta mwa A, kapwa C, pwa B — ⁹⁾ sarvān:
sarva ω — ¹⁰⁾ eva°: eḍa° ω — tuṣṭaḥ al.: tuṣṭa AD — sthitaḥ pr° ω:
sthitapr° ? — ¹¹⁾ prajñā al.: pra CE — ¹²⁾ sukheṣu B: sukhe tu al., recte ?
— ¹³⁾ °krodhaḥ al.: koḍaḥ A — sthitadhīr: sthitadiḥ al., sthitaḥ diḥ AC —
¹⁴⁾ viśayā: viśayaḥ ω — vinivartante al.: vinivirtante A, vinirvartante B —
°varjam: °varja ω — ¹⁵⁾ param dṛṣṭvā: paran nrōṣṭa al., paran nrṣṭa A —

hana ta sirâṅgön brata nirāhāra, kewala dinohan ira juga ṇ wiṣaya, uminakakēn ikañ tan enak, tan aṅga mampēla n hana wwañ len, nahan ta lwir sañ mahāpuruṣa. apa hetu nirān sinaṅgah mahāpuruṣa? samañkana krama nira: durlabha wih kadāhan in indriya naranya, tan wwañ bari-bari ikañ wwañ sañ wēnañ tāḍana riñ wiṣaya. menēta ta sañ ārya:

jihvopasthanimittam hi¹⁾ pravṛttiḥ sarvadehinām tasmād amitratvat paśyej²⁾ jihvopasthau vicakṣaṇaḥ, ikañ sarwaloka n paprawṛtti³⁾, ikañ jihwā lawan pasta nimitta nika, hyun in mamañana lawan arēp niñ masañ-gama. mañkana pwa ya matañnya n kadi musuh de sañ paṇḍita mulat in jihwāpasta. kaliñanya, inērēt⁴⁾ nira ta ri wiṣayanya. apa dumeh sira tan sakta riñ wiṣaya?

dhyāyato⁵⁾ viṣayān pumaṣaḥ, ikañ wwañ jēnēk riñ wiṣaya, saṅgas teṣūpajāyate⁶⁾, yeka kēdō riñ janasaṅgama, saṅgāt saṃjāyate⁷⁾ kāmaḥ, ikañ janasaṅgama agawe gön kāma, kāmāt krodho⁸⁾ 'bhijāyate, yāwat hana ṇ kāma ginōñ, byakta dadi kañ krodha. ...⁹⁾ awas pamuharanya moha.

saṃmohāt smṛtīvibhramaḥ, mañawaśa pwekañ moha, hilañ tañ tutur de nika.

smṛtibhramśād¹⁰⁾ buddhināśaḥ, hilañ tañ¹¹⁾ tutur, tatan hana ṇ buddhi yukti.

buddhināśād vinaśyati, tapwan hana ṇ buddhi yukti, hilañ tañ wwañ, tan hana rat. sañkṣepanya:¹²⁾ tiṅgalakēn juga ta pwa ṇ rāgadweṣa, haywa wineh mañicchā riñ wiṣaya; byakta kapañguh niñ

¹⁾ jihva° al.: jiva° A — °upastha°: °pasta° ω — ²⁾ paśyej: paśye ω — jihv°: jihvapasto (: °masto C) ω — vicakṣaṇaḥ al., (?): °ṇā C — ³⁾ n paprawṛtti al.: n pawṛtti B, nya prawṛtti D — ⁴⁾ inērēt: inṛt al., inṛēt (ira) C — ⁵⁾ dhyāyato: dyāyate al., dyayaḥ ta A, dyāye te D — ⁶⁾ teṣū°: temu° al., tepu° C — °jāyate al.: °jayateḥ A — ⁷⁾ saṃjāyate: sañjayato ω — ⁸⁾ krodho al.: krodha AB — ⁹⁾ lac. (pāda)? — ¹⁰⁾ smṛti°: smṛtiḥ° ω — ¹¹⁾ tañ al.: pwañ CD — °nāśād: °nāśāt ω — ¹²⁾ sañkṣep° al.: sasep° AB —

jñānaprasāda de nika. mapa ta de niñ wwañ kumawaśa-kēna ṇ indriya? swantahan kwa liña sañ ārya, nihan katon-anya ri sañ wiku:

yā niśā sarvabhūtānām tasyām jāgarti saṃyamī¹⁾

yasyām jāgrati²⁾ bhūtāni sā niśā paśyato muneḥ, ikañ³⁾ vēñi riñ sarwaloka, ya ika patañyan sañ wiku ṇaranya; ikañ patañyan ikañ rat kabeh, ya hiḍēp nira vēñi. kaliñanya tan aṅga kapaḍana yāwat kadhīrabratan.

Nambah hulun, aum aum, mahārāja Kṛṣṇa! guhyāti paramārtha ikañ sapajar rahadyan sañhulun kabeh. lēbakēna tāñēn-añēn parameśwara, yan yogya dawakēna tēkap rahadyan sañhulun majar-ajara dharma.

Uḍuh aum aum bapa sañ ārya Phalguna, tan sañśaya rakryan, nihan paramārthanya:

devān bhāvayatānena⁴⁾ te devā bhāvayantu vaḥ

parasparam⁵⁾ bhāvayantaḥ śreyah param avāpsyatha, yāwat kita bhaktya riñ dewatā, tāwat masih ikañ dewatā ri kita. ṇaran iñ mañkana parasparopasarpaṇa. yāwat paropasarpaṇa ikañ dadi, tāwat kapañguh ikañ hayu tēkapta. kunañ ya tan ṛṇa ikañ dewatā kinabhaktyan,

yo bhuñkte⁶⁾ stena eva saḥ,

kewalāmuktya tan pagawayānugraha riñ wwañ bhakti, sāksāt cora ṇaran iñ hyañ yan mañkana. astam tikañ wwañ mamukti bhoga, tan pañhanakēn ta⁷⁾ dewabhakti, antya niñ sinaṅgah maliñ ika. matañnyan deya sañ wruh:

yajñasēśāsinaḥ⁸⁾ santo mucyante sarvakilviśaiḥ

kṣamante⁹⁾ te tv agham pāpā ye caranty ātmakāraṇāt, yajñasēśa bhinukti nira sañ mahāpuruṣa ṇaran ira, matañnya n tan kēneñ sarwamala sira. kunañ ikañ wwañ anaḍah kewala miwō śarīranya juga, yeka sañapa¹⁰⁾ kapañguh de nika. lumēkasa magawaya dewabhakti, kapwa pinakañhulun,

¹⁾ saṃyamī: sañ mayi ω — ²⁾ jāgrati: jagarti ω — bhūtāni al., C₁: bhūtānām AC — muneḥ al.: munaḥ AB — ³⁾ ikañ (p°) DE: ya ika BC; def. A — ⁴⁾ 'nena al.: nene C₁, bhe A — devā: devaḥ ω — ⁵⁾ °param C₁: °para ω — bhāvayantaḥ: bhovayantaḥ al., bhovaḥ yantaḥ A — ⁶⁾ bhuñkte al.: bhukte D, bhukti A — stena: steya ω — ⁷⁾ post ta: ya D — ⁸⁾ °śeśāsinaḥ: °sepośiwaḥ ω — santo: śantaḥ ω — °ante: °ate ω — °śaiḥ: °ṣeḥ ω — ⁹⁾ kṣamante (P): kañjante ω — te: ta ω — pāpā: papaḥ ω — ¹⁰⁾ sañapa ω: ? —

nyapan tahan kwa¹⁾ liña sañ ārya, kaham pisih; apan hana hulun sumiddhakēna saprayojananterika. ikañ sēḍaṇ kinārya juga siddhakēna mañke de sañ ārya. tan surud-erikiñ raṇakriyā.

śreyān svadharmo²⁾ viguṇaḥ paradharmāt svanuṣṭhitāt, yadyapin winā-guṇa³⁾ lwir nikañ swadharma, ndan lēwih juga ya sañkeñ paradharmā n ginawayakēn. paradharmā nāranya si tan dharma niñ kṣatriya.

Mēne tasēn sājñā haji, lwir awitan muwah tēkap nikiñ Dhanañjaya ataña ri parameśwara; kṣamakēna tēmēn panambah patik haji ri sañ nātha. asaṅghāta-pralāpa liña rahadyan sañhulun irike. pira kari lwir ni japa parameśwara, matañnya n paripakwa dahat riñ sarwatattwa? ndo warahēn patik haji, kasihana ri mūla-madhyāwasānanya teka pajarakēna parameśwara, yatanyan wruha n pina-kañhulun.

Du mañka kapwa kahyun sañ ārya, mawaraha ñhulun i rākryan yan mañkana.

bahūni me vyatītāni janmāni tava⁴⁾ cārjuna

na⁵⁾ tāni vedmi sarvāṇi na tvam vetsy paramtapa, paḍa mara janma ni ñhulun lawan kita, tan len makaṅga catwāri kita kalih, sahotpēti juga kita. ika ta janma ni ñhulun lawan janmanta tēlas atitakāla, tan eñēt ñhulun i lwir nika kabeh. mañkanātita tan atutur aterika. tuhun kumwa ta keñēt i ñhulun:

yadā yadā hi dharmasya glānir bhavati Bhārata, yan lwir agērah aṇel ta pwa sañ hyan Dharma yukti, abhyutthānam⁶⁾ adharmasya,

ikañ adharmakārya lwir aṇadēga, yapwan mañkana, tathātmānam⁷⁾ sṛjāmy aham,

irika ta ñhulun aṇjanma mawak aśarīra. nihan pih paramārthanya:

paritrāṇāya sādḥūnām vināśāya durātmanām

dharmasamsthāpanārthāya sambhavāmi yuge yuge,

¹⁾ kwa E: twa al., def. A — ²⁾ °dharmo al.: °dharme D — °anuşṭhitāt: °anuşṭhitam ω — ³⁾ winā-guṇa (e wig° ?) ω — ⁴⁾ tava C (V. d. T. ?): cchava al. — °arjuna: °arjunaḥ ω — ⁵⁾ na (2a) C (V. d. T. ?): ta al. — ⁶⁾ abhyutthānam C₁: abyusta nam(a) ω — ⁷⁾ tathā al.: tata C, tada C₁ —

kaparitrāṇan sañ sajjana¹⁾ mahāpuruṣa, hilaṇa niñ sarwaduṣṭa, pagēhan iñ dharmakārya, nahan don i ṇhulun mañjanmāṅkēn sayuga-sayuga. kunañ phala nika :

janma karma ca me divyam²⁾ evaṃ yo vetti tattvataḥ tyaktvā³⁾ dehaṃ punar janma naiti mām eti so 'rjuna, yan hana wwañ kumawruh i janma ni ṇhulun, paramārtha denyāṇawruhi, byakta⁴⁾ ta yan paśarīra, tan dadi ta ya punarjanma, ṇhulun juga paran ika, sawasthā ni kawaiṣṇawan⁵⁾ tinut nika. nihan tañ caturwarṇa, brāhmaṇa, kṣatriya, waiśya, śūdra, guṇa niñ samaṅkana lawan karmanya, ṇhulun atah prasiddha mibhāga ika. nistanya n maṅkana,

na <mām>⁶⁾ karmā[ma]ṇi limpanti, tan rakēt ikañ karma śubhāśubha ri ṇhulun. mataṇnya n maṅkana :

na me karmaphale⁷⁾ sprhā, apayapan tan pañabhimata phala ṇhulun, an paprawṛtti. maṅkana pwa phala niñ tan pañarēmbha phala :

karmaṇy akarma yaḥ paśyaty akarmaṇi ca karma yaḥ sa⁸⁾ buddhimān manuṣyāṇāṃ sa yuktaḥ kṛtsnakarmavī, hana wwañ tan hiḍēpāwaknya⁹⁾ makārya, an sañ makārya, dadi ya humiḍēpāwaknya¹⁰⁾ makārya, ri sēḍaṇnya tan pakārya ; ika tañ wwañ maṅkana, ya ta buddhimān ṇaranya, yukti ya saṅguhēn wruh iñ sarwakārya, ri denya n tan saṅgraha riñ hala-hayu. saṅkṣepanya yan lēkasa prawṛtitya ikañ mānuṣa, haywa juga ya sumandeha n phala kapaṅguha. kewala kasamyajñānanta kagēgō denta, an sēḍaṇ makārya, marapwan enak kapaṇḍitanya. nihan mara liñ niñ śāstra :

yadṛcchālābhasamtuṣṭo dvandvātīto vimatsaraḥ

samaḥ¹¹⁾ siddhāv asiddhau ca kṛtvāpi na nibadhyate, kawit-kawita ta pwekañ phalāgawaya santuṣṭi, haywāntuk niñ sagrahāṇarēmbha, haywa ta jēnēk riñ janasaṅgama,

¹⁾ sajjana al. : sañjana B, sañjayana A — ²⁾ divyam : divya ω — ³⁾ tyaktvā : tyakta ω — naiti al. : neṭi B — mām eti : māti ma ω — ⁴⁾ byakta ω : tyakta ? —

⁵⁾ kawaiṣṇawan al. : kaweśmawan B — ⁶⁾ mām ins. C₁ — ma del C₁ —

⁷⁾ °phale al. C₁ : °phala AC — ⁸⁾ sa : sañ° ω — ⁹⁾ hiḍēpā° sic mss. —

¹⁰⁾ humiḍēpā° sic mss. — ¹¹⁾ samaḥ : sama ω — siddhāv : siddhac ω — asiddhau : asiddho al., asindyo C — kṛtvāpi C : kṛtapi al. —

tan makambēka ṅ mātsarya, samabhāgan taṅ maphala
lawan niṣphala, yapwan maṅkana lēkas niṅ mawya ṅa-
ranya, tan rakēt niyata nika ṅ hala, apayapan maṅke
prāyaścittanya de saṅ wiku.

dravyayajñās ¹⁾ tapoyajñā yogayajñās tathāpare
svādhyāyajñānāyajñās ²⁾ ca yatayaḥ saṃśītabratāḥ,
hana dṛwyayajñā ṅaranya, yajñā makasādhana ṅ dṛwyo-
pakaraṇa, salwir niṅ saji; hana ta muwah tapayajñā ṅaranya,
yajñā makasādhana ṅ tapa; hana ta yogayajñā ṅaranya
waneh, lwir niṅ yoga yajñā waneh; hana n swādhyāya
riṅ sarwaśāstra; kunaṅ ikaṅ sinaṅgah yajñā, bheda saṅkeṅ
kasamyajñānan ³⁾-yajñā ṅaran ika, yatika inabhyāsa saṅ
wiku saṅ aṅgēgō brata, ika ta kabeh, ikaṅ jñānāyajñā
juga lēwih. mataṅnya n maṅkana:

sarvakarmākhilam ⁴⁾ karma Pārtha jñāne samāpyate,
apan ikaṅ sarwakarma kabeh kantaskṛta tēkap niṅ jñāna
niyatanya. apa hetu niṅ wruh irika? swantahankwa liṅa
saṅ ārya.

tad ⁵⁾ viddhi praṇipātena,
ulih niṅ panambah ⁶⁾ pi si,

paripraśnena ⁷⁾ medhayā,
ya ta n maṅkana, ulih niṅ lot matakwan, gurūpadeśa ni-
yatanya, ya ta n buddhi kaprajñānan kunaṅ makolih ika.

Uḍuh aum aum, mahārāja Kṛṣṇa, mahāmṛta dahat ika ⁸⁾
rasenujarakēn rahadyan saṅhulun! kunaṅ pataña patik haji
muwah: mapa karika ṅ karmasannyāsa lawan ikaṅ yoga-
sannyāsa; ndya humur kalēwih nika? ntoh ⁹⁾ pajarēn tekiṅ
Phalgunā de rahadyan saṅhulun.

Oṃ, maṅkana kapwa kaharēp saṅ ārya; rēṅwakēna teki
wuwus ni ṅhulun.

sannyāsaḥ karmayogaś ca niḥśreyasakarāv ubhau ¹⁰⁾

¹⁾ dravya°: dṛvya° ω — °yajñās (: °h mss.) al.: jñāḥ B — tapoyajñā:
tapoyajñāḥ ω — ²⁾ °jñāna°: °jñāca° ω — saṃśīta°: saṅśrita° ω — °bratāḥ:
°brataḥ ω — ³⁾ °samyagj°: °samyakj° ω — ⁴⁾ °khilam (: kilam mss.) al.:
kiṅam AB — karma del. C₁ — post jñāne: pari° add. C₁ — ⁵⁾ tad al.: tan
B — ⁶⁾ panambah al.: manambah CD — ⁷⁾ °praśnena: °pasnena ω —
⁸⁾ ika al.: ikaṅ CD — ⁹⁾ ntoh al.: toh D, ndo C — Phalgunā al.: Phalguṇe
BC — ¹⁰⁾ ubhau: ubho mss. —

tayos tat karmasannyāsāt karmayogo viśiṣyate,
ikañ¹⁾ karmasannyāsa lawan yogasannyāsa, paḍa ika ma-
kaphala ñ kadhiśreyasan²⁾. kunañ yan timbañ wratēñ ika
kalih, lēwih ikañ yogasannyāsa sañkeñ karmasannyāsa,
apayapan dadi kañ lumēkasa karma mamañguh duḥkha,
ya tan pasahakāri yoga.

yogayukto munir brahma nacireṇādhigacchati,
kadi mañkana tika sañ wiku mañgēgō yoga, tan kapilon
juga r pañguh Brahmaloka.

kurvann api na lipyate³⁾,
mon sira r lēkas maprawṛtti, ndatan karakēt ikañ hala ri
śarīra nira. apayan⁴⁾ kumwa pinakaswabhāwa nira:

paśyañ śrṇvan spṛśaṇ jighran,
yadyapin mulata juga sira, aṇrēñō tuwi, aṇambuña sarwa-
aśnan gacchan svapan⁵⁾ śvasan, [gandha;
mon mañan ya, mon lumaku, mon aturu, mon pambēkan;
pralapan visrjan gṛhṇan,

yadyan mojar, maweweh kunañ, mañalapa kunañ;
unmiṣan⁶⁾ nimiṣann api,
yadyapin kumēḍapa kunañ, ñuniweh dumēliña, ndan kumwa
tāññ-aññ ira,

naiva⁷⁾ kiṃcit karomīti,
tan aku iki maprawṛtti⁸⁾, tan aku sumiddhakēñ pawīṣaya
niñ sarwendriya. mañkana tah tēkap sañ wiku, tan dadi
mañaku riñ sarwababhāwārēmbha;

na sa lipyati⁹⁾ doṣeṇa,
nahan ta matañña n tan kaparatan doṣa mala,
padmapatram ivāmbhasā,
kadyaṅga niñ ron iñ tunjuñ, tan karakētan sirat niñ wai.
kunañ pinakajāti sañ paṇḍita nihan:

uddhared ātmanātmānaṃ nātmānam avasādayet¹⁰⁾
ātmaiva¹¹⁾ hy ātmano bandha¹²⁾ ātmaiva ripur ātmanah,

¹⁾ ikañ A: ika B, al. ? — ²⁾ kadhiśreyasan (*sic* ?): kadiśśreyasaṃ mss. —
³⁾ lipyate al.: livyate A — ⁴⁾ apayan al.: apayapan BE — ⁵⁾ svapan: svap-
(ē)nan ω — ⁶⁾ unmiṣan: nimniman ω — ⁷⁾ naiva al.: neva DE — ⁸⁾ mapra-
wṛtti al.: maprēwṛtti AB — ⁹⁾ lipyati: lipyate ? — ¹⁰⁾ avasādayet al.:
athasadayet A — ¹¹⁾ ātmaiva: atmova ω — ¹²⁾ bandha E (?): bandhaḥ al.,
bandhur C — ātmaiva (2a): atmeva ω — ripur: rampur al., rampar B —

awak nira juga sādhanā nirāṇhanakēn śarīra nira, tatan dadi mirsakit iṅ swaśarīra, apan tan hana kadañ ny awak nira, lena sañke swaśarīra nira, musuh ny awak nira, ya ta swaśarīra nira. seṅ nikañ ujar mañkana: ñke śarīra ta pwa sañkan iṅ mitra mwañ śatru, udāsīna. riñ awak mūla niñ hala lawan hayu. yan apa n hayu? yan hayu kawañun deniñ śarīra; yan kakawaśa ñ indriya de nikañ wwañ pisih, yatikāmañun hayu. yapwan ta n kakawaśa¹⁾ pwa ñ wwañ deniñ²⁾ indriya, irika ta ya n hala kawañun de nikañ awak. ndya ta deya niñ wwañ, yatanyan kakawaśa ñ indriya? nyapan tahan³⁾ liña sañ ārya. kumwa katonanya de sañ paṇḍita:

yogī yuñjita⁴⁾ satatam ātmānaṃ rahasi sthitam
ekākī yaticittātmā nirāśir⁵⁾ aparigrahaḥ,

satatāgawe samādhi juga sira, linolya iniriñ, ika sañ hyaṅ Ātma tar wineh nira mimba, śūnya tika sthāna⁶⁾ nira, tar dadi masahāya; kewalānuṅga-nuṅgal juga sira, umēret ikañ citta tan salah kwana pañikēt nira, mabratāṅgōn nirahāra, tar dadi tṛṣṇā riñ sarwaparigraha.

samaṃ kāyaśirogrīvaṃ⁷⁾ dhārayed acalaṃ manah
saṃprekṣya⁸⁾ nāsikāgraṃ svaṃ diśaś cānavalokayan,
wineh nira ta paḍāndēl nikañ śarīra lawan gulu mwañ⁹⁾
hulu, ikañ manah tan wineh prapañca, mulat ry agra nīruñ
nira juga sira, tar dadi sumiñhitakēn tiñhal nira riñ dik-widik.
yathā dīpo nivāstathaḥ¹⁰⁾,

kadi lwir niñ dilah niñ panjut tan hanāñin rūpa nira,
mañkana ta lwir nirālēkas masamādhi; pinakambēk nira
tañ kumwa:

ātmaupamyena¹¹⁾ sarvatra samaṃ paśyati yo janaḥ
sukhaṃ vā yadi vā duḥkhaṃ sa¹²⁾ yogī paramo mataḥ,

¹⁾ kakawaśa al.: kawaśa AE— ²⁾ wwañ deniñ om. CD— ³⁾ tahan BE: tahankwa CD, ahan A — ⁴⁾ yuñjita al.: suñjita AC — ātmānaṃ rahasi sthitam (?): ātmānahara sañsthitam ω — ⁵⁾ nirāśir: nirāśrī ω — °grahaḥ: °graha ω — ⁶⁾ sthāna BC: snāna al.— ⁷⁾ °śiro° E: °giro° al.— °grīvaṃ: °śriwa ω — ⁸⁾ saṃprekṣya: samprakṣya ω — svaṃ al.: syaṃ E — ⁹⁾ mwañ al.: pwañ E, def. A — ry (: ryy) BE: yy al.— ¹⁰⁾ nivāta° al.: divata° AC— °sthaḥ: °sthā ω — ¹¹⁾ ātmaupamyena: atmopamena ω — sarvatra (: °ttra) V.d. Tuuk (A, Cr): sarvatu al., sarvvavvātu BC— ¹²⁾ sa al.: sañ B —

hinarimbawakēn¹⁾ ira i śārīra nira ta pwa salwir nikañ bhāwa, sama pañiḍēp nireñ sukha lawan duḥkha, samañkana pracāra nira, sira ta wiśeṣa niñ yogi naran ira. hana mata ya n mañke lwir nira:

yo mām paśyati sarvatra sarvaṃ ca mayi paśyati tasyāhaṃ²⁾ na praṇaśyāmi sa ca me na praṇaśyati, hana sira wiku humiḍēp ri nhulun makawak sarwajanma hiḍēp nira³⁾ mandēl ri nhulun, ika ta sañ wiku mañkana krama nira, nkana ta nhulun tamolah tan pakahilañan⁴⁾, sira tamolahana ri nhulun sthiti tan hilañ. matañnyan kaka-waśa ñ yoga ulih niñ mañabhyāsa hetu nika. manah wai-rāgyan grāhakerika, tatan kawēnañ deniñ tan utsāha-yatna.

Sājñā haji mahārāja Kṛṣṇa, hana kagamānta nikañ Dhanañjaya, mañguha ñ jñānayoga, makanimittānugraha sañ pañēmpwan?⁵⁾ kasihana patik haji, pajarēn de parameśwara muwah!

Om, katuhwan yan mañkana, tan sañsaya sañ ārya. prastutanya⁶⁾ pajaran i nhulun:

bhūmir āpo 'nalo vāyuḥ⁷⁾ khaṃ mano buddhir eva ca ahaṃkāra itiyaṃ me⁸⁾ bhinnā prakṛtir aṣṭadhā, ikañ pṛthiwī āpaḥ teja bāyu ākāśa lawan buddhi manah lawan ahañkāra, nahan tañ tattwa wwaluñ siki damēl ni nhulun. hana ta⁹⁾ len sañkerika damēl ni nhulun, sañ hyañ Jīwa naran ira, prasiddha pinakahurip nikañ rat kabeh. ika ta samañkana yeka hiḍēpēntāpisan ri śārīra, makasādhana ñ kāyika wācika mānasika. yapwan mañkana, yathājñānaṃ¹⁰⁾ labhiśyati,

kapañguha tañ jñāna paramārtha tēkapta. matañnya n mañkana:

ahaṃ kṛtsnasya lokasya prabhavaḥ pralayas tathā mattaḥ¹¹⁾ parataraṃ nānyat kiṃcid asti Dhanañjaya,

¹⁾ hinarimbaw^o: °bhā^o ω — ²⁾ °ahaṃ na: °ahanna ω — ³⁾ nira al.: ni A, def. E — ⁴⁾ pakahilañan al.: pahilañan B — ⁵⁾ pañēmpwan B, V.d. Tuuk (A₁): pañampwan al. — ⁶⁾ prastutanya pajaran AE: prastuti ny ajaran CD, prastusta^o B — ⁷⁾ vāyuḥ: bāyuḥ mss. — khaṃ mano: karmano ω — ⁸⁾ itiyaṃ me (?): yasme D, yasmai al., yaste A — ⁹⁾ ta al.: tañ C, om. D — ¹⁰⁾ yathā al.: yata C, yawa A — ¹¹⁾ mattaḥ: mantaḥ ω — °taraṃ na^o: °taran(n)a^o mss. — Dhanañjaya: Dhanañjayaḥ ω —

ikañ¹⁾ rat kabeh, ñhulun gumawe hananya mwañ tan hananya; sañkšepanya, tan hana jagat-tattwa yan lena sañke ñhulun.

sūtre mañigaṇā iva,
kadi rūpa nikañ manik mutya n pakatukal-iṇḍēn, mañkana tañ loka, an pakāśraya ñhulun.

raso 'ham apsu Kaunteya²⁾,
yāwat ikañ we ñaranya, ñhulun pinakarasa ñkana;
prabhāsaḥ³⁾ śaśisūryayoḥ,
yapwan ikañ candrāditya, teja parnah ni ñhulun ñkana;
praṇavaḥ sarvavedeṣu⁴⁾,

kunañ riñ sarwaweda mwañ mantra, oñkāra pinakawak ni ñhulun ñkana;

śabdaḥ khe⁵⁾ pauraṣaṃ nṛṣu,
yan iñ ākāśa, śabda pinakawak ni ñhulun ñkana, yan iñ mānuṣa, ātma andēl ni ñhulun ñkana;

puṇyo gandhaḥ pṛthivyām⁶⁾ hi,
yan iñ pṛthiwī, gandha rakēt ni ñhulun ñkana;
tejo⁷⁾ 'smi ca vibhāvasau,

mañkana yan iñ apuy⁸⁾, teja uñgwan i ñhulun ñkana;
jīvikā⁹⁾ sarvabhūteṣu,

yan iñ sarwajanma, ñhulun pinakahurip nika kabeh;
tapaś cāsmi tapasviṣu,

ñhulun pinakatapa sañ tapaswi;
buddhir¹⁰⁾ buddhimatām asmi,

ñhulun pinakabuddhi sañ prajña;

balam balavatām cāham,
ñhulun pinakaśakti sinañguh¹¹⁾ mahāśakti; ñhulun sattwa rajaḥ tamaḥ;

caturvidhā¹²⁾ bhajante mām¹³⁾ narāḥ sukṛtino 'rjuna

1) ikañ DE: ika al. — 2) Kaunteya: Konteya mss. — 3) prabhāsaḥ al.: prabhasmi C (Van der Tuuk ?) — 4) °vedeṣu: °deveṣu ω — °weda: °dewa ω — 5) khe: ke mss. — pauraṣaṃ: poruṣan al., purusan E — 6) pṛthivyām: praḍinyan ω — 7) tejo 'smi ca: tejasmaśca ω — vibhāvasau: vibhāvaso BC, vinavaso al. — 8) apuy al.: ayun AD — 9) jīvikā: jivinaḥ ω, jivanaṃ ? — 10) buddhir: buddhiḥ al., buddhi A — 11) sinañguh ω: sañ sinañguh ? — 12) °vidhā: °vidhaḥ ω — 13) mām: tam al., ham BD — 'rjuna AC: °rjunaḥ al. —

ārto jīñāsura arthārthī ¹⁾ jñānī ca Bharatarṣabha,
narāryārjuna, pat lwir nikañ wwañ sumewita ñhulun, lwir-
nya: wwañ alara minta śaraṇa, wwañ ahyun wruheñ
sarwatattwa, wwañ añarjana maś, wwañ jñānī, yogīśwara.
kunañ lēwih sadhāraṇa ri ²⁾ ñhulun ñkana, sañ jñānī juga
prasiddha kāpti ni ñhulun. ñhulun pinaran ira ya nirbāṇa.
kaliñanya:

Bāsudevaḥ sarvam iti,
ikiñ Kṛṣṇa pinakawak niñ sarwa-hana. yogamāyā ni ñhulun
irikeñ sakalajagatmaṇḍala pawak ni ñhulun ikañ anāgata-
wartamāna. ndatan asiñ wwañ wruh ri tattwa ni ñhulun,
sañ yogīśwara sira wihikan.

jarāmarāṇamokṣāya mām āśritya yatanti ye
te tad vidur ³⁾ brahma kṛtsnam abyaktaṁ karma cākḥilam,
lawan ikañ wwañ bhakti ri ñhulun, jātinya tan kataman
jarāmarāṇa, sumambit i kawruh riñ brahmamantra, wihikan
riñ sinañguh karmādhyātmika ⁴⁾; lawan ta waneh phalanya:

antakāle ca mām eva ⁵⁾ smaran tyaktvā kalevaram

yaḥ prayāti sāhaṁbhāvaṁ ⁶⁾ sa yāti paramām gatim,
hana wwañ alara meh matya, ndatan wuruñ juga ya ma-
ññen-aññen ri ñhulun, byakta ñhulun paran ika, tan waneh,
byakta ya mariya maśarīra, salwir niñ hayu pinañguhnya.
mañkana pwa ya ta,

tasmāt sarveṣu kāleṣu mām anusmara ⁷⁾ yudhya ca

mayy ⁸⁾ arpitamanobuddhir mām eṣyasi na saṁśayaḥ,
kumwa ta deya sañ Dhanañjaya: ñhulun jugānusmaraṇanta
nityaśa, ri kālantāлага mañke, ñhulun prasiddhāññen-aññen-
ēnta. yapwan mañkana sañ ārya, byakta kita mantuk mare
ñhulun. kumwa pih deyanta:

sarvadvārāṇi saṁyamya,

atutupi tekañ nawadwāra i śarīranta ⁹⁾;

mano bṛdi nirudhya ca,

¹⁾ arthārthī: atarthi AD, atarwwi CE, atarwwaṁ B — jñānī: jñanam
ω — Bharatarṣṇ: Bharakarṣṇ ω — ²⁾ ri al.: ni BD — sañ DC: sa al. —

³⁾ vidur: viduḥ ω — ⁴⁾ °adhyātmika BD: °adhyātma al. — ⁵⁾ eva: aiva ω —

⁶⁾ sahaṁbhāvaṁ ω, ? : sa madbhāvaṁ C₁ — gatim: gataṁ ω — mariya:
vel mari ya — ⁷⁾ anusmara: ayusmara ω — ⁸⁾ mayy: mary ω — arpita°:

apita° ω — °buddhir: °buddhiḥ ω — ⁹⁾ saṁyamya al.: sañamya A —

t andělakēn tikun manah riñ hṛdayapañkaja;
 mūrdhany ādhāya ca prāṇān,
 t ēnah ta ri wunwunan sañ hyaṇ Prāṇa-bāyu;
 āsthito ¹⁾ yoge dhārayet,
 gawayakēnta n yogadhāraka;
 om ity ekākṣaram ²⁾ brahma,
 hana tākṣara tuṅgal, om liñnya, yeka brahmamantra ṇaranya.
 vyā[va]haran ³⁾ <mām anus>maran,
 yatika unyakēnanta, atēhēr umanusmaraṇa ṇhulun. yāwat
 mañkana, riñ kapana ta kita tan pañguha kasugatin?
 idaṃ tu te guhyatamaṃ ⁴⁾ pravakṣyāmy anasūyave
 jñānavijñānarahitaṃ yaj ⁵⁾ jñātvā mokṣyase 'śubhāt,
 kunañ ikañ rahasya tēmēn pajarakēna ni ṇhulun iri kita,
 byakta kita luput sañkeñ karmāśubha ⁶⁾, yan mañkana.
 yat wruheriki: ndya ya, nihan:
 ahaṃ kratur ⁷⁾ ahaṃ yajñāḥ svadhāham ahaṃ oṣadhiḥ
 mantra 'ham ahaṃ evājyam ⁸⁾ ahaṃ agnir ahaṃ hutam,
 ṇhulun tika ⁹⁾ sinaṅgah kratu, ṇhulun yajña, ṇhulun swadhā,
 ṇhulun oṣadhi, ṇhulun mantra, ṇhulun miñak, ṇhulun śi-
 wāgni, ṇhulun pinakapūjā.
 vedapavitram ¹⁰⁾ omkāram,
 ṇhulun ika sinaṅguh Weda, ṇhulun makawak onkāra ¹¹⁾
 ṛk sāmā yajur eva ca, [pawitra;
 ṇhulun tiki makañaran Rgweda Sāmaweda Yajurweda;
 amṛtañ caiva ¹²⁾ mṛtyuś ca,
 ṇhulun tiki makañaran amṛta, ṇhulun prasiddha sinaṅguh
 sad asac cāham Arjuna ¹³⁾, [Mṛtyu;
 ṇhulun tiki mañaran ¹⁴⁾ sadasat, i wruha sañ āryārjuna.
 mañkana pwa ya ta,

¹⁾ āsthito: astiko ω, āstika° ?? — yoge: yoga ω — ²⁾ ekākṣaram: eksa-
 karam ω — ³⁾ va del. — mām anus add. — ⁴⁾ guhyatamaṃ: guhyakamaṃ
 ω — anasūyave: anusuyavai al., anusuryyave B, anasuyavai C (V. d.
 Tuuk ?) — ⁵⁾ yaj: yat ω — ⁶⁾ karmāśubha: karma śubha mss. — ⁷⁾ kratur:
 kṛtur ω — oṣadhiḥ: ośuciḥ al., ośuci E — ⁸⁾ evājyam: ovājyām ω —
 ahaṃ (4a) C (V. d. Tuuk ?): aha al. — ⁹⁾ tika al.: tiki E — kratu: kṛtu ω —
¹⁰⁾ veda° (?) al.: deva° B — °pavitram: °povitram ω — ¹¹⁾ onkāra al.: wonkāra
 AC — ¹²⁾ caiva: ceva al., cova C — ¹³⁾ Arjuna: Arjunaḥ ω — ¹⁴⁾ mañaran
 al.: makañaran BC — āryārjuna al.: āryajuna B, Arjuna C —

yat karoṣi¹⁾ yad aśnāsi yaj juhoṣi dadāsi yat
 yac ca paśyasi Kaunteya²⁾ tat kuruṣva madarpaṇam,
 salwir nikaṇṇ sadinamēlta, asiṇṇ sapinaṇanta, asiṇṇ sapinū-
 jākēnta, asiṇṇ sawinewehakēnta, salwir nikaṇṇ tinontonta,
 yatika arpaṇakēnanta ri ṇhulun, marapwan luput saṅka
 riṇṇ karma śubhāśubha.

Apa kadibiyanta karih?, yan kwa liṇṇa saṇṇ āryārjuna:
 jyotiṣām aham amśumān,
 ri sakweh niṇṇ mateja, ṇhulun ikāditya;
 nakṣatrāṇām³⁾ aham śaśi,
 yapwan iṇṇ nakṣatra, ṇhulun ika sinaṅguh candra;
 devānām asmi Vāsavaḥ,
 yan iṇṇ dewatā, Indra gati ni ṇhulun;
 Rudrāṇām Śaṅkaraś cāham,
 riṇṇ ekādaśa-Rudra, ṇhulun sinaṅguh bhaṭṭāra Śaṅkara;
 Vitteśo⁴⁾ yakṣarakṣasām,
 ri sakweh niṇṇ yakṣa-rākṣasa, ṇhulun Weśrawaṇa;
 Meruḥ⁵⁾ śikhariṇām aham,
 yapwan i sakweh niṇṇ wukir, ṇhulun ika Mahāmeru;
 maharṣiṇām Bhṛgur aham,
 kunaṇṇ yan i saṇṇ⁶⁾ sapta-rṣi, ṇhulun ikenaranan bhagawān
 aśvatthaḥ⁷⁾ sarvavṛkṣāṇām, [Bhṛgu;
 kunaṇṇ yan iṇṇ kayu-kayu, ṇhulun ika sinaṅguh bodhi;
 devarṣiṇām ca Nāradaḥ,
 yan iṇṇ dewarṣi, ṇhulun bhagawān Nārada;
 gandharvāṇām Citrarathaḥ,
 yan iṇṇ gandharwa, ṇhulun Citraratha;
 siddhānām Kapilo muniḥ,
 yapwan iṇṇ watēk siddharṣi, ṇhulun bhagawān Kapila;
 Uccaiḥśravasam⁸⁾ aśvānām,
 kunaṇṇ yan iṇṇ kuda, ṇhulun ika Ucceśrawa;
 Airāvaṇo⁹⁾ gajendrāṇām,

¹⁾ karoṣi; karoti ω — yad: day ω — ²⁾ Kaunteya; Konteya ω — kuruṣva: kurumva ω — °arpaṇam: °atana ω — ³⁾ nakṣatrāṇām: nakṣatraṇa ω —

⁴⁾ Vitteśo: citteśo ω — °rakṣasām C (V. d. Tuuk?): °rakṣasaḥ al. —

⁵⁾ Meruḥ V. d. Tuuk (C₁): Meroḥ ω — ⁶⁾ i saṇṇ al.: iṇṇ saṇṇ C, iṇṇ BD —

⁷⁾ aśvatthaḥ: aśvasthaḥ ω — ⁸⁾ Uccaiḥśravasam: Uccaiśravaḥ sam B, Ucceśravaḥ sam al. — aśvānām: aścaṇām ω — ⁹⁾ Airāvaṇo: Airāvaṇā ω —

Airāwaṇa ṇhulun in liman;
 narāṇāṃ ca narādhipaḥ,
 ratu parṇah ni ṇhulun yan in mānuṣa;
 āyudhānām ahaṃ vajraḥ,
 kunaṇ yan in sanjata, bajra kapaṅguh ni ṇhulun;
 sarpāṇām asmi Bāsukih,
 Bāsuki ṇhulun yan in sarpa;
 Baruṇo ¹⁾ yādasām aham,
 saṇ hyaṇ Baruṇa ²⁾ ṇhulun yan in iwak agōṇ;
 Yamaḥ saṃyamātām ³⁾ aham,
 saṇ hyaṇ Yama ṇhulun yan in dewatāṇḍaṇḍa;
 Prahrādaḥ ⁴⁾ sarvadaityānām,
 ṇhulun ikenaranan Prahrāda ⁵⁾ yan in daitya;
 mṛgāṇām ca mṛgendro 'ham,
 siṇha ṇhulun yan in mṛga;
 Vainateyaś ca pakṣiṇām,
 Garuḍa ṇhulun yan in manuk;
 Rāmaḥ śastrabhṛtām aham,
 Rāmabhadra ṇhulun yan in wruh in dhanurweda;
 akṣarāṇām akāro 'smi ⁶⁾,
 kunaṇ ri sakweh niṇ akṣara, a ⁷⁾ ṇaran i ṇhulun;
 māsānām mārگاsīro 'ham,
 yapwan in māsa, Mārگاsīra ⁸⁾ ṇhulun;
 ṛtūnām kusumākaraḥ,
 kunaṇ yan in ṛtu, basanta ṇaran i ṇhulun;
 Vṛṣṇīnām Bāsudevo 'ham,
 yan in watēk Yadu, ṇhulun makaṇaran Kṛṣṇa Bāsudewa;
 Pāṇḍavānām Dhanañjayaḥ,
 kunaṇ yan in Pāṇḍawa, ṇhulun iki Dhanañjaya;
 munīnām apy ahaṃ Vyāsaḥ,
 ṇhulun ikīnaranan bhagawān Wyāsa yan in kamahāmuna-
 kavīnām Uśanā kaviḥ, [yan;
 ṇhulun ika maṇaran Wṛhaspati yan in sarwakawi;

¹⁾ Baruṇo: Bharuṇā ω — ²⁾ Baruṇa: Bh° ω — ³⁾ saṃyamātām: saṇya-
 matom ω — ⁴⁾ Prahrādaḥ: Prahrādo al., Prahlādo CD — daityānām
 BC₁: detyānām al. — ⁵⁾ Prahrāda AE: Prahāda B, Prahlāda CD —
⁶⁾ 'smi: 'smīn ω — ⁷⁾ a al.: ma B — mārگاsīro ω: mārگاsīrṣo ? — ⁸⁾ °sīra:
 °sīra ω —

oṣadhīnām † yavaśvāham ¹⁾,
 ṇhulun maṇaran yawaśwa ²⁾ yan in oṣadhi; kaliṇanya:
 nānto ³⁾ 'sti mama vidyānām vibhūtinām paramtapa,
 tan paparimāṇa ta pwāgama ni ṇhulun mwañ wibhūti ni
 athavā bahunaitena ⁴⁾ kim uktena tavārjuna, [ṇhulun.
 twas jambat mateki deni ṇhulun majar-ajar. apan hana
 ujar ni ṇhulun ṇuni, si manaṅgah ⁵⁾ makawak ikiñ jagat,
 lwir saṅkṣepa gatinya.

Uḍu uḍu hahah, atyanta ⁶⁾ dahat ta karih kapawitran
 rahadyan saṅhulun, mahārāja Kṛṣṇa, wēkas niñ sinaṅguh
 mahārahasya ike sokta rahadyan saṅhulun, tatas ike pu-
 ṅguñ hane patik haji, de ni wākyopadeśa parameśwara.
 ndan tumulusātah anugraha rahadyan saṅhulun irikeñ Dha-
 nañjaya; yan yogya patik haji pintonana rūpa mahādbhuta
 mwañ kaiśwaryan ⁷⁾ parameśwara waneh, kahyun patik
 haji katona. mara tan kapalañ-alañ warānugraha rahadyan
 saṅhulun riñ pinakañhulun.

Du maṅka kapwa kaharēp rakryan. tan saṅśaya rakryan.
 paśya me Pārtha ⁸⁾ rūpāṇi śataśo vā sahasraśaḥ,
 nānāvidhāni divyāni ⁹⁾ nānāvarṇākṛtīni ca,
 tumiñhala ta sañ ārya Pārtha irike swarūpa ni ṇhulun,
 matus-atus iwu lakṣa lwirnya n akweh, nānāwidha prakāra-
 nya, aneka warṇanya lawan ākṛtinya. hana n dwādaśāditya,
 hana n aṣṭa-Basu, hana n ekādaśa-Rudra, hanāświnodewa,
 bheda sañkeñ dewatā, kaniṣṭha-madhyamottama, ikañ tap-
 wa yan katon in lagi, tiñhali tañ sakala-jagatmaṇḍala,
 mapiṇḍa ṇke śarīra ni ṇhulun. mapa tāmbeḱta, hana karika
 waneh kaharēpta katona, anuñ paramārtha ni śarīra ni
 ṇhulun kari ¹⁰⁾ kahyunta kapratyakṣā?

na tu māṃ śakyase ¹¹⁾ draṣṭum anenaiva svacakṣuṣā

¹⁾ yavaśvāham (corr.) ω : yavaś cāham ?, cf. l. 2 - ²⁾ yawaśwa ω : ? -
³⁾ nānto Van der Tuuk (A₁, C₁): nāsto ω - ⁴⁾ bahunaitena: bahunateya
 CE, bahunāteya D, bahudāteya AB - uktena: uttena ω - tava° B:
 tatha° al. - °arjuna: °arjunah ω - ⁵⁾ manaṅgah al.: manaṅguh B -
⁶⁾ atyanta BD: antyanta al. - sinaṅguh CD: pinaṅguh AB, om. E -
⁷⁾ kaiśwaryan al.: keśwaryan BCD - ⁸⁾ Pārtha: pārḍa ω - vā: va ω,
 'tha ? - sahasraśaḥ: sahasrataḥ ω - ⁹⁾ divyāni: vidyāni ω - ¹⁰⁾ kari al.:
 karika ṇ AB, ? E - ¹¹⁾ śakyase: satyase ω - draṣṭum DE: drēṣṭum C,
 draṣṭam AB - anenaiva: anainaiva ω -

divyaṃ¹⁾ dadāmi te cakṣuḥ paśya me yogam aiśvaram,
tan vēnañ kita tumiñhal kawat ikuñ mateka kusāḍhananta
tēlas. kunañ yatanya t²⁾ vēnaña tumiñhala, wehēñkwa
kita kadibyacakṣusan, marapwan pratyakṣa denta mulat i
keśwarya ni ñhulun. ndah kanēkētakēñ tiky anugraha ni
ñhulun ri kita.

Mañkana liñ mahārāja Kṛṣṇa ri sañ Dhanañjaya, atēhēr
siromintonakēñ kayogīśwaran ira mwañ kawaiṣṇawaśariran
ira. apa ta rūpa nira?

anekavaktranayanam anekādbhutadarśanam
anekadivyaḥbharāṇaṃ³⁾ divyānekodyatāyudham,
akweh ikañ mukha lawan mata, nānāwidhāścarya katiñha-
lan ira, tan tuñgal rūpa nikañ bhūṣaṇa rumakēt ri sira,
tatan papramāṇa kweh nikañ sarwāyudha ginēgō nira,
salwir niñ kambañ pawitra pinakasēkar nira tēkeñ wastra-
gandhānulepana, tatan hana tan kadbhuta pinakarūpa nira.
tumiñhal ta sañ Arjuna, wismaya manah nira, mogha mu-
ririñ wulu ny awak nira, manambah ta sirātēhēr mojar, liñ
nira: sāññā haji, wastw adbhuta dahat katiñhalan i śarīra
rahadyan sañhulun; sakweh niñ dewatā mañadhiṣṭhāna
ry aṅga pratyāṅga śrī Harimūrti, makādi sañ hyaṅ Brahmā,
mwañ Bhaṭṭāreśwara, ñuniweh sakweh sañ watēk ṛṣi, tap-
wa n hana katon mañkana tēkap niñ⁴⁾ pinakañhulun. nda
nihan tañ watēk Korawakula, mwañ bhagawān Bhīṣma,
ḍaṅ hyaṅ Droṇa, Śalya, Karṇaprabhṛti, yatika paḍa katon
i pantara ni huntu rahadyan sañhulun, lawan ikañ ratu
samāna samāñjuru riñ Korawa, ndan syuh śata jarjarita tika
katonanya kabeh, rēmpu rēmēk lawan wāhananya.

yathā nadīnāṃ bahavo 'mbuvegāḥ⁵⁾

samudram evābhimukhā⁶⁾ dravanti

tathāmi naranātha⁷⁾ lokavīrāḥ

viśanti vaktrāṇy⁸⁾ abhito dravanti,

kadi rūpa niñ we ni⁹⁾ nadī n tampuh riñ tasik, mañkana

¹⁾ divyam C (V. d. Tuuk ?); vidyam al. — aiśvaram: eśvarām ω — ²⁾ t al.: n BC — ³⁾ °anekodyata°: °anekādyata° ω — ⁴⁾ niñ al.: ni B — samāna: samana mss. — jarjarita al.: narjarita AB, jarairita C — ⁵⁾ 'mbu°: 'mba ω — ⁶⁾ °abhimukhā: °abhimukāḥ ω — ⁷⁾ nara° ω: ? — ⁸⁾ vaktrāṇy: cakrani ω — abhito: abhiko ω — ⁹⁾ ni: na ω, post na: ... na° BD —

tekañ watëk wīraprabhu n katon tumama riñ tutuk rahadyan sañhulun. hana ta ya n kumwa paḍa-paḍanya :

yathā¹⁾ pradīptam jvalanam pataṅgāḥ²⁾

śāntim³⁾ ca nāsam ca Yamābhibhūtāḥ

tathaiva bhasmāṅgam āyanti lokāḥ

tavāpi⁴⁾ vaktrāṇi samṛddhavegāḥ,

kadi rūpa nikañ laru-laru n tampuh iñ apuy sēḍaṇ umurub, makadon wināsa, matika n kakawaśa deniñ tamaḥ⁵⁾, mañkana ta katonan ikañ ratu-wīra kabeh, an tame waktra rahadyan sañhulun, makānta ñ bhasmibhūta juga ya.

ākhyāhi me ko bhavān ugrarūpaḥ,

matañnyan, sājñā haji, warahēn juga pinakahulun⁶⁾, sañapa rahadyan sañhulun n⁷⁾ makarūpa ñ kātārādbhuta ?

namo 'stu te devavara⁸⁾ prasīda,

tiñhalana ta sambah niñ pinakahulun⁹⁾ ri jōñ hyañ mami, kasihana ta pinakahulun¹⁰⁾ anugrahana, sañka yan ahyun wruhe rahadyan sañhulun pinakahulun, apan tan hana dewatā riñ lagi kadi prawṛtti rahadyan sañhulun mañke.

Ai, sañ Arjuna, paenak ta lihatnyu¹¹⁾, K ā l o 's m i, aku sañ hyañ Kāla ñaranku ;

lokān samāhartum aham pravṛttaḥ,

donku matañnya n mintonakēn sakarūpañku [ku]¹²⁾ sumañhāra ikiñ loka, tuhun ta tēke¹³⁾ kita sama-sanak atah tēkapañkwa. haywa ta kita sañsaya, alaha ñ śatru tēkapta, kabhuktya ñ yaśa¹⁴⁾ mwañ kaḍatwan denta, apan huwus kalap hurip nikañ Korawa tēkapku. sañksepanya : lēkasta kita malaga ! tatan kita ñarananta mējahana, tuhun Kāla mātra ñarananterika, kalahakēnta huwus haywa gadgada.

An-mañkana liñ sañ hyañ Keśawa Kālarūpa. manambah ta sañ Arjuna, tēhēr kumētēr deniñ twaṇ wēdi, ndatan wuruñ wijil nikañ stuti sañke¹⁵⁾ tutuk nira.

¹⁾ yathā al. : yawā AC — ²⁾ pataṅgāḥ : pitaṅgaḥ ω — ³⁾ śāntiñ ca ω : viśanti ? — Yamā° : Yamo° ω, tamo° ? — ⁴⁾ tavāpi : tathāpi ω — ⁵⁾ tamaḥ ω : Yama ? — ⁶⁾ pinakahulun al. : pinakañhulun CD — ⁷⁾ n AD : om. al. — ⁸⁾ °vara : cāra ω — prasīda : prasiddha ω — ⁹⁾ pinakah° al. : pinakañh° CD — ¹⁰⁾ pinakah° ut supra — ¹¹⁾ ta lihatnyu BCD : kalihanyu E, kalihatnya A — 'smi : 'sti ω — ¹²⁾ ku del. — sumañhāra al. : rum° AB, ? E — ¹³⁾ tēke al. : tēkeñ AB — ¹⁴⁾ ñ (yaśa) al. : om. BE — ¹⁵⁾ sañke al. : sañkeñ AB —

namo namas te tu sahasrakṛtvah¹⁾
 punaś ca bhūyo 'pi namo namas te
 namaḥ purastād atha prṣṭhatas²⁾ te
 namo 'stu te sarvata³⁾ eva kāle,

sewu saṭa tika lawasa ni ṅhulun sumambah i kita hēlēm muwah maṅkana ta he kita, ri harēpta ri wurinta tuwi, tan lupta tiki sambah i ṅhulun kaliṅanya, tan pantara ta pwaṅhulun bhaktya manambah ri kita. ndah kṣamakēna tiki sambah ni ṅhulun ri kita, puṅguṅ hetu nimitta nike. kunaṅ pwa pinta ni ṅhulun iri kita yan yogya pinakahulun pintonana Wiṣṇurūpa de rahadyan saṅhulun, mamukuṭa makiratbāhu aṅgēgō cakrāyudha, makalakṣaṇa ṅ caturbhuja, yatanyan saphala ṅ kadiwyacakṣuṣan riṅ pinakahulun.

Saṅ Arjuna, maṅkana kapwa kaharēpta, paenak ta tiṅhal-ta. jāti ni ṅhulun Wiṣṇurūpa iki pintonakēna ni ṅhulun iri kita. ndah tiṅhali ta⁴⁾ rūpa ni ṅhulun somyarūpaśārira.

nāhaṃ devair⁵⁾ na tapasā na dānena na cejyayā śākya evaṃvidho draṣṭum⁶⁾ dṛṣṭavān asi mām yathā, iki ta rūpa ni ṅhulun maṅke, tan wēnaṅ ikaṅ dewatāmra-tyakṣakēna⁷⁾ rūpa ni ṅhulun Wiṣṇumūrti⁸⁾. lawan prasid-dha tumona ṅhulun:

matkarmakṛn⁹⁾ matparamo madbhāvāt saṅgavarjitaḥ nirvairah¹⁰⁾ sarvabhūteṣu yaḥ sa mām eti Pāṇḍava, yan hana wwaṅ tuhagana dumamēl sakārya ni ṅhulun, tatan¹¹⁾ hana wiśeṣa hiḍēpnya, yan lena sakeṅhulun, bhakti ta ye pinakahulun¹²⁾, tatan ahyun iṅ janasaṅgama, tan īrṣya riṅ sarwabhūta, yapwan hana wwaṅ maṅkana, byakta ikā-maṅguha kana¹³⁾ ri ṅhulun, pisaninū ta ya katēkana saṅsā-rārṇawa. maṅkana pwa ya ta,

1) °kṛtvah: °kṛtva ω — 2) prṣṭhatas(?): waṣṭadas ω — 3) sarvata(?): sarvasa ω, sarvasmin Schrader, Festschr. Wint., p. 49 — 4) ta al.: om. AD — 5) devair: deveḥ al., devaḥ D — tapasā BDE: tassa A, tamasa C — 6) draṣṭum B: dṛṣṭum E, dṛṣṭam CD, dṛṣṭān A — 7) °amratyakṣakēna BC: °amratyakṣakēn i DE, amratyakṣa A — 8) Wiṣṇu° al.: wiśwa° A — 9) matkarmakṛn: mattamaṅkṛt ω — madbhāvāt: matbhavat ω — 10) nir-vairah: nirveraḥ A, nive(ai)raḥ al. — eti: eva ω — Pāṇḍava AC: °aḥ al. — 11) tatan — lena s° D, om. al. — 12) pinakahulun ut supra — 13) kana ω: °kēna V. d. Tuuk (A₁) —

mayy¹⁾ eva manah samdhatsva,
t andēlakēn ta manahta ri n̄hulun;

mayi²⁾ buddhiṃ niveśaya,
parēkakēn ta buddhinta ri kami, atēguha tuhaganānabhyāsa
yoga, marapwan sayojya lawan n̄hulun. haywa ta kita tan
eñēt, an hana sañ hyañ Ātma i śarīranta, apan tan dadi
sira karakētan mala.

anatvāc† ca nirguṇatvāt,
apan tan hana gumawe sañ hyañ Ātma n̄aran ira, mwañ
tan hana n̄ guṇa³⁾ rumakēt ri sira. apa pwa nimittanya
tan katon? swantahan liñanta.

yathā sarvagataṃ saukṣmyād⁴⁾ ākāśaṃ nopalabhyate
sarvatrāvasthito dehe tathātmā nopalabhyate,
prasiddha sarwagata kēta ikañ ākāśa, ndatan kopālābhi⁵⁾
gatinya, makanimitta sūkṣmanya, y a t h ā, kadyaṅga nika,
mañkana ta sañ hyañ Ātma wyāpaka⁶⁾ riñ śarīra, tan ka-
ton sira pan aḍēmit. lawan de niñ mañupalakṣaṇakēna:

yathā prakāśayaty eṣo⁷⁾ lokam kṛtsnam imaṃ raviḥ
kṣetrī kṣetraṃ tathā kṛtsnam prakāśayati Bhārata,
kadi rūpa sañ hyañ Āditya, an prakāśa<kē>n⁸⁾ ikin sar-
waloka, mañkana ta sañ hyañ Ātmān prakāśakēn ikin śarīra.
sira ta mārganya n wēnañ maprawṛtti.

Hana ta pwa wwañ wruh ri pantara niñ śarīra lawan
ātma, makanimitta n̄ kasamyajñānan; sira tikāmañguh
kaparamārthan. apa karih lwir niñ śarīra? nyapan tahan
liñanta: karakētan deniñ triguṇa swabhāwanya. triguṇa
n̄aranya: sattwa, rajaḥ, tamaḥ. kunañ patēñējanya:

sattvaṃ sakte⁹⁾ sañjayati rajaḥ[ya] karma<ñi> Bhārata,
jñānam āvṛtya tu tamaḥ pramāde sañjayaty¹⁰⁾ atha,
yan hana wwañ kajēñēkan riñ ayu kewala, ya sattwa
n̄aran ika, yapwan hana wwañ atēkēn iñ sarwakārya, ya

¹⁾ mayy al.: mary BE — manah samdhatsva (?) : manasamatsva ω —

²⁾ mayi: mañi ω — buddhiṃ: buddhi ω — anatvāc ω: hānatvāc? — ³⁾ hana
n̄ guṇa al.: hana guṇa DE — ⁴⁾ saukṣmyād: svakṣyat ω — nopal°: upal°
ω — ⁵⁾ kopālābhi: kopalabi al., kopalabdi D — ⁶⁾ wyāpaka BC: wyāpāra
al. — ⁷⁾ eṣo: eṣaḥ ω — kṛtsnam C₁: kṛtnam ω — ⁸⁾ prakāśakēn: prakā-
śan ω — ⁹⁾ sakte: śakte ω — sañjayati: sa jayati ω — ya del. — ñi add. —

¹⁰⁾ sañjayaty atha: sajjaty tathā ω —

rajaḥ nāranya, yapwan ikañ manaḥ tumawēni jñāna samyak, agēlēm tumiliñ kapramādan, yeka tamaḥ nāranya. sañkṣepanya : jñāna samyak kawañun deniñ sattwa, lobha kawañun deniñ rajaḥ, pramāda kawañun deniñ tamaḥ. padumnya wēkasan:

ūrdhvaṃ¹⁾ gacchati sattvastho madhye tiṣṭhati rājasah jaghanyaguṇavṛttiś²⁾ ca hy adho gacchati tāmasah, ika sañ makabuddhi sattwa, uttama ikañ kapañguh de nira; kunañ ikañ āmbēk karājasan, madhyama³⁾ kapañguh de nira; kunañ ikañ aṅgōñ katāmasan, kaniṣṭha pinañguh nika. hana ta wwañ tan gumēgō ika katiga, yatika tan kakēnan jarā-mṛtyu, tan pamañguhakēñ janmasaṅsāra.

Ndya karih panonana niñ triguṇa n kakawaśa tēkap niñ wwañ, swantahan kwa liñanta. nihan pañliṅgana:

[a]samaduḥkhasukhaḥ⁴⁾ sva<stha>ḥ samaloṣṭāśma-
[kāñcanaḥ

tulyapriyāpriyo⁵⁾ dhīras tulyanindātmasaṃstutiḥ, hana ta wwañ paḍa⁶⁾ denyāñhiḍēp sukha lawan duḥkha, pa<ḍa> mas lawan wiñka mwañ watu ri jñānanya, tan hana papahi mwañ⁷⁾ elik lawan kakuñ, kewalādhairya, manēb jugāmbēknya, tan hiḍēp inastuti lawan nindā.

mānāvamānayos tulyas tulyo mitrāripakṣayoḥ sarvārambhaparityāgi⁸⁾ guṇātitaḥ sa ucyate, paḍa ṇ pūjā lawan sampe ri hiḍēpnya, tan hiyakēñ ikañ sukha lawan duḥkha, mwañ musuh lawan mitra, tatan saṅgraha riñ sarwakārya; ika tañ wwañ mañkana, yeka tan karakētan triguṇa nāranya. apa ta mārga niñ wēnañ mañkana? nyapan⁹⁾ tahan liñanta.

mām ca yo 'vyabhicāreṇa¹⁰⁾ bhaktiyogena sevate¹¹⁾

¹⁾ ūrdhvaṃ al.: udvañ AB — sattvastho : satvasthā C, satvasthaḥ al. —
²⁾ jaghanya° al.: jaghanyavṛ° AB — ³⁾ madhyama al.: madhya AD —
aṅgōñ al.: ambēk E — ⁴⁾ a del. — °sukhaḥ: °sukaṃ ω — stha add. —
°loṣṭa° BD: °loṣṭaḥ al. — ⁵⁾ °apriyo: °aprayo ω — °dhīras: °dhīraḥ ω —
°stutiḥ DE: °stuti al. — ⁶⁾ paḍa: pa° ω — ⁷⁾ mwañ ω: ? — ⁸⁾ sarvāram-
bha°: sarvarēmba° ω — guṇātitaḥ al.: guṇahita B, guṇagita A — ⁹⁾ nya-
pan al.: nyawan B, nyaman A — ¹⁰⁾ 'vyabhicāreṇa al.: 'gyabhicarane A,
°śyabhicarane B — ¹¹⁾ sevate: śevake al., śevakeḥ B — samatītyaitān: sa-
catītyetān ω —

sa guṇān samatītyaitān brahmabhūyāya kalpate,
yan hana wwañ bhakti ri ñhulun, tatan wyabhicāra kase-
wakanya, yeka wēnañ malahakēn tribhuwana, byakta ya
mantuk iñ swargaloka. mañkana pwa ya ta, matañnya:

sarvadharmān¹⁾ parityajya mām ekaṃ kāraṇaṃ braja
ahaṃ tvā²⁾ sarvapāpebhyo mokṣayiṣyāmi mā śucaḥ,
denya n patiṅgal irikañ sarwadharma, kewala ñhulun juga
kāraṇa nika, apan wēnañ hulun mantasakēna sañke³⁾ ga-
wenya hala. haywa tasēn prapañcātura! t ahuwusan prihati!
kadiwasā ñ manastāpa!

Sājñā haji, mahārāja Kṛṣṇa! hilañ ike puñguñ niñ pinakahu-
lun, mahēli tutur lawan kamedhān, makanimitta sih raha-
dyan sañhulun. apagēh tāmbeḥ ni ñhulun mari sandeha. rasa
ny ājñā⁴⁾ rahadyan sañhulun damēlakēna patik haji mañke.

IV.

Iti, nahan pañucap mahārāja Kṛṣṇa lawan sañ Arjuna.
atēhēr sirāmaluyakēn swarūpa nira jāti Kṛṣṇa. agirañ ta
sañ Dhanañjaya de nikañ⁵⁾ yogaśāstrānugrahe sira. piñ
tigātah rambēhan ira r panambah, arah gēmō-gēmōn deniñ
pūrwa-ṛṇa. enak de nira rumēgēp cāpa nira. matañnya n
paḍa harṣāmbēk ikañ yodha kabeh; humuñ ta yāwurahan
mwañ paḍahi⁶⁾; mawu maṇḍēh mañsō ikañ⁷⁾ bala lawan
śūra ratu samānta, paḍolah pañarēpnya, tumiñhal i mahā-
rāja Yudhiṣṭhira. mapa kunañ buddhi nira? tumurun sira
sañkeñ ratha, maluput kawaca, mary aṅgēgō sanjata. ndan
kadi dīna putēk katiñhalan ira. mañawetan lampah nira
mare kahanan sañ Korawa, tan pañapekṣā padāti ḍampa
wāhana. katon pwa sira mañkana de sañ Arjuna, sandeha
ta⁸⁾ manah nira. matañnya n tumurun sañkeñ ratha, tu-
mutakēn lampah nira kaka, makeriñ⁹⁾ mahārāja Kṛṣṇa.
tēka sañ Bhīma Nakula Sahadewa, kapwa tan aṅgēh bud-
dhi nira, tumon sirānuṅga-nuṅgal. mañkana sakweh niñ

¹⁾ °dharmān: °dharma ω — kāraṇaṃ ω: ? — ²⁾ ahaṃ: ahan ω — tvā
al.: tvām C (Van der Tuuk?) — śucaḥ (?) V. d. Tuuk (C₁): śubhaḥ ω —
³⁾ sañke AE: sañkeñ al. — ⁴⁾ ājñā al.: ajñāna AD — ⁵⁾ nikañ al.: niñ
ka° AB — ⁶⁾ paḍahi: paḍāhi BC, padati al. — ⁷⁾ ikañ al.: tikañ CE —
⁸⁾ ta al.: om. AB — ⁹⁾ makeriñ BE: mañkeriñ al. —

ratu yodhamukhya, kapwānut wuri sahananya. milu ka-
kṣuṇṇaṇ citta, tumiñhal i śrī Dharmātmaja.

Irika ta yan pojar sañ Arjuna, liñ nira:

kiṃ te vyavasitaṃ ¹⁾ rājan yad asmān avahāya vai
padbhyām ²⁾ eva prayāto 'si prāṇmukho ripuvāhinim,
sājñā haji, mapa kari prayojana parameswara, an tiṅgalakēn
sañhulun kabeh, lumampah anuṅga-nuṅgal, tan pañiriñ ³⁾
ḍampa wāhana ⁴⁾, mañawetan mare dwan iñ musuh, mary
aṅgēgō sanjata, maluput kawaca keśapāśa kaṭiwandha. ndo
warahēn ⁵⁾ ta sañhulun kabeh irikañ seṣṭi ni manah para-
meswara.

Mañkana liñ sañ Arjuna. tēka ta sañ Bhīma Nakula
Sahadewa, kapwa tumēkakēn sāntwa nira. ndatan sahur
mahārāja Yudhiṣṭhira, kewala tan huniñe śabda sañ antēn
kabeh. piḷēr lumampah juga sira, tuhun mahārāja Kṛṣṇātaḥ
tumon i prāya mahārāja Dharmasuta, matañnya n sahur
i śabda sañ catur-Pāṇḍawa, liñ nira: Menēt karika raha-
dyan sañhulun kabeh ri buddhi nira raka ⁶⁾ rahadyan
sañhulun śrī mahārāja: kumwa niyata ni prāya nira, marā
manambaha ri sira bhagawān Bhīṣma, ḍaṇ hyaṇ Droṇa,
Kṛpācārya, mwañ i sira rama rahadyan sañhulun mahārāja
Śalya, magawaya gurūpacaraṇa rumuhun, kamēna ni lu-
mēkasāprañ. matañnya n ⁷⁾ mañkana:

anumānya ⁸⁾ yathāśāstraṃ yas tu yudhyen mahattaraiḥ ⁹⁾
dhruvas ¹⁰⁾ [am] tasya <ja>yo yuddhe bhaved iti matir

[mama,

hana wwañ apraṇa lawan lēwih sakeriya, yatika magawaya
gurūpacaraṇa rumuhun, tumutakēna pajar iñ śāstra, ika
tañ wwañ mañkana yatnanya, byakta pamēnañ nika riñ
raṇa, mañkana buddhi ni ṇhulun usañka buddhi mahārāja
Yudhiṣṭhira. — kahēnēñan sañ catur-Pāṇḍawa, an hana pañā-

¹⁾ vyavasitaṃ: vyavasihoñ A, vyavasih to al. — vai: ve ω — ²⁾ padbhyām: padnyām al., padhyam A — prāṇmukho: prāmuko ω — °vāhinim: °vāhini ω — ³⁾ pañiriñ BD: pañiri al. — ⁴⁾ post wāhana: mañawetan mare dwan iñ musuh D, om. al. — ⁵⁾ warahēn CDE: warahakēn A, warahēkēn B — ⁶⁾ nira raka al.: ni raka B — ⁷⁾ n al.: om. AB — ⁸⁾ anumānya: anumāne ω — yas: yat ω — ⁹⁾ mahattaraiḥ: mahatkarah ω — ¹⁰⁾ dhruvas: dhruvam ω — am del. — tasya: asya ω — ja add. — yuddhe: yuddye ω —

deśa mahārāja Kṛṣṇa. tuhun yatna ta siromiriñ lampah nira kaka. bhawiṣya, katēkan ta kahanan ikañ Korawabala pañarēp; irika ta ya n ghūrṇita ñ apahāsa śabdanya sowañ-sowañ, liñnya: Uḍuh kuya ta mahārāja Yudhiṣṭhira, nda nda dumunuñ i kahanan bhagawān Bhīṣma, byaktāminta-minta¹⁾ śaraṇa ri sira prayojana nira, de ni takut nirāñaywa kaśūran mwañ śrī Kurupati. nihan ta²⁾ Bhīmārjuna Nakula Sahadewa, tēke mahārāja Kṛṣṇa, paḍa ḍatañ nke³⁾ kahanan riñ Korawa. takut hetu nimittanya r parāgawe sāntwa upaśama. ḍo, tan āmbēk niñ kṣatriya⁴⁾ ta naran ika sañ Pāṇḍawa. yogya dīnan mwañ nindān ñ ulah mañkana. taha, mapa mēne ujara nira bhagawān Bhīṣma? mapa deya nirāñēnakēna praṇayawākya? apa sahura bhagawān Bhīṣma kunañ? apan agōñ sih nira riñ Korawa.

Kapwa mañkana śabda nikañ Korawabala, dhumikkāra⁵⁾ sañ pañca-Pāṇḍawa. ndatan wawa-rēñēh mahārāja Yudhiṣṭhira. kahanan bhagawān Bhīṣma juga dinunuñ nira. tan asowe ḍatañ ta sire kahanan bhagawān Bhīṣma, mañsap caraṇareṇu mwañ antēn ira sañ catur-Pāṇḍawa; liñ nira:

āmantraye⁶⁾ tvām durdharṣa⁷⁾ tvayā yotsyāmy ahaṃ anujāñihi⁸⁾ māṃ tāta āśiṣaś ca prayojaya, [saha

sājñā bhagawān kaki! matañnya n ḍatañ raputu sañ paṇḍita, sumambah pāḍukā sañ maharṣi, mahāmintāśraya, umundaña kaki sañhulun milwa riñ Pāṇḍawa, apan rahadyan sañhulun rakwāñarēpakēna sañhulun Pāṇḍawa. anujñātan tañ pinakahulun de sañ maharṣi, pihutañanāśīrwāda⁹⁾-jayamañgala.

Uḍu aum aum, putu mahārāja Yudhiṣṭhira, bhāgya ta kita n ḍatañ, prayatna magawe gurūpacaraṇa sambodhana. liñ mami marika:

yady evaṃ¹⁰⁾ nādhigacchethā yudhi māṃ pṛthivīpate śapeyaṃ¹¹⁾ tvām mahārāja na tavāsti parājayaḥ,

¹⁾ aminta² AC: aminta-pinta B, minta DE— ²⁾ ta al.: tañ CE— ³⁾ nke: ke al., ka A— ⁴⁾ kṣatriya al.: satriya AC— ⁵⁾ °kāra: °tāra ω— °rēñēh sic mss.— ⁶⁾ āmantraye: amantrayen ω— tvām: tva ω— ⁷⁾ durdharṣa: ḍuḍarmmaḥ ω— ahaṃ al.: atam AD— ⁸⁾ anujāñihi: abhujanihi ω— prayojaya: prayojayam ω— ⁹⁾ °āśīrwāda°: °āśīwārda° ω— ¹⁰⁾ yady evaṃ: yadivan ω— nādhigacchethā: nadīgaccataḥ ω— °pate: °pateḥ ω— ¹¹⁾ śapeyaṃ: śapeyan ω— mahārāja A: mahamrajan al.—

ya tan para kiteriki kahanan mami, ta t datēna sumambah i pādukāṅku, apan śāpaṅkwa kita, yāwat pwa kita kēna śāpa de mami, tāwat kita tan paṅguha ṅ kawijayan. kunaṅ pwa pajaraṅkwe kita: takam saṅguhāku niṣṭhura, tag wēnaṅ jugāku laki maṅdohi saṅ Korawa, saṅka yan kabwatan deniṅ wibhawopakaraṇa, kabandhana deniṅ¹⁾ mas maṇi rājayogya. mataṅnya:

atas tvām²⁾ kliva<va>d vākyaṃ bravīmi Kurunandana
vr̥to 'smy arthēna³⁾ Kauravyair yuddhād anyat kim

[icchasi,

iku sapinta-kasihte kami, lwir wiphala gatinya; takam wēnaṅ umomakēn⁴⁾ ya. kadi liṅ mami ṅuni tasan, tēlas kṛtapralaya de saṅ Korawa, inupakāreṅ sarwārtha⁵⁾ ratnādi. kunaṅ yan hana kakūṅta lena saṅkerikiṅ raṇakriyā, yaya ta kami tak atēṅēta irika.

Sājñā bhagawān kaki! kumwa tika yan maṅkana, byatīta papraṅa saṅ paṇḍita mamrihakēna saṅ Korawa, ndatan wyarthā tiki sambah niṅ pinakahulun i pādukā saṅ mahāmuni. hana juga paweha saṅ maharṣi anugraha ri saṅhulun. kumwa inantus ni wuwus raputu saṅ maharṣi. apa deya niṅ umalahakēna rahadyan saṅhulun, apa wasana niṅ jumayakēna saṅ paṇḍita riṅ raṇa? sēḍaṅ samaṅkana anugraha saṅ mahāmuni riṅ pinakahulun, yan hana siḥ saṅ maharṣi riṅ lima sanak.

A⁶⁾, maṅka kapwa kaharēptānugraha. nda kam pajara raputu! nora kēta wīrapuruṣa wēnaṅ apraṅḥlawan kami, yadyapi⁷⁾ saṅ hyaṅ Indra tuwi, yaya tan pamēnaṅ nira de mami. patēmwakēn⁸⁾ tāku lawan ya riṅ raṇa! kunaṅ pwa saṅka ri tan wēnaṅ mami tan sumiddhakēna seṣṭi ni prayojananta, kumwa tekaṅ rahasya pajara mami ri⁹⁾ kita:

stripūrvam tv anupaśyāmi samare yo jayeta mām
kanāvan†¹⁰⁾ mṛtyukāle me kuryād āgamanam punaḥ,

¹⁾ deniṅ al.: deni CE — ²⁾ tvām : tyam ω — va ins. — bravīmi Van der Tuuk (A₁ C₁): bravīti ω — ³⁾ arthēna : arthona ω — Kauravyair: Korawyeḥ al., Korawyaṃ D — anyat : adyat ω — kim : im ω — icchasi D : icchati al. — ⁴⁾ umomakēn : umomakan ω — ⁵⁾ sarwārtha : sarwātha ω — ⁶⁾ a B : ā al., om. A — ⁷⁾ yadyapi BC : adyāpi al. — ⁸⁾ patēmwakēn : patamwakan ω — ⁹⁾ ri al. : om. AG — ¹⁰⁾ pūrvam : pūrvan ω — ¹⁰⁾ kanāvan ω : corr. — °kāle al. : °kālo AD —

yan hana pumān strīpūrwaka¹⁾ katona de mami, patē-mwakēn tāku lawan ya riñ raṇa, byakta tan huripa mami de nika, kāla niñ mṛtyu sañhāra kami ika riñ samañkana. haywa ta putuñku sañsaya! astu kita jaya riñ raṇa!

An-mañkana wuwus bhagawān Bhīṣma. enak tâmbēk mahārāja Yudhiṣṭhira; harṣānambah musap pādadwaya sañ maharṣi. muwah ta sirāñawetan, mare kahanan ḍaṇ hyañ Droṇa, tēkāñimpunakēn caraṇapāṃsu, parēñ lawan antēn ira patañ siki. mañkana tēkap nirātañis, kadi de nirāñucap i bhagawān Bhīṣma. mañkana tah sahur ḍaṇ hyañ Droṇa, kadi sahur bhagawān Dewabrata, si tan wēnañ ira de ni kabwatan ira tēkap niñ pratyupakāra i sira. kunañ pwa göñ niñ praṇata mahārāja Yudhiṣṭhira i sira, hetu nira pakasahur kumwa:

tad Yudhiṣṭhira tuṣṭo 'smi pūjitaś ca tvayānagha

anuj<ā>nāmi²⁾ [va] yudhya ca vijayaṃ samavāpnuyāḥ, tanaya ni ñhulun mahārāja Yudhiṣṭhira, atyanta sukha ni ñhulun denta, ri ḍatañtāmūjā ri ñhulun; anujñātañkwa kita. astu kita jaya riñ raṇa yat lēkas apraṇa!

Sojar niñ guru sañhulun, ya pweki matañnya n tumibakēn tañisnya ri mahādwija, ri tan wruh nikañ Pāṇḍawa riñ upāya n harēpakēna rahadyan sañhulun. kasihana tañ pinakahulun sama sanak, anugrahana de mahādwija wara, yan mapa de niñ malahakēna ñ³⁾ kadi rahadyan sañhulun mahāśakti, apan hanojar rahadyan sañhulun, anañgah jaya riñ pinakanñhulun. warahēn tañ pinakahulun riñ jayakāraṇa.

Apa yan wibhrama ḍatañ kari bapa? tan eñēt karika kita:

yato dharmas tataḥ Kṛṣṇo yataḥ Kṛṣṇaḥ⁴⁾ tato jayaḥ, göñ niñ puñyanta marika, an hana mahārāja Kṛṣṇa iri kita; hana pwa mahārāja Kṛṣṇa, byakta hana niñ kawijayan ri kita. kunañ pwa takwanta ri kami, tumakwanakēna deya niñ jumayakēna ri kami, siñgih tan hana wēnañ malahakēna kami yan in palagan. kunañ ya kami⁵⁾-kahaḍaṇ wisata manastāpa, mary anambuta sanjata, makanimitta

¹⁾ °pūrwaka al.: °pūrwa AD— ²⁾ anujānāmi: anujñāmi ω — va del. — °āpnuyāḥ: °āpnuyāt ω — ³⁾ ñ al.: om. AC — ḍatañ CD: dāta al. —

⁴⁾ Kṛṣṇo; Kṛṣṇaḥ ω — ⁵⁾ kami al.: kam AE —

hilañ ni¹⁾ smṛti ri kami, samañkana ñgan ikañ wīra-kṣatriya
wēnañāmējahana ri kami ri tēnah iñ palagan. riñ apa ta
ya niścetana wimūḍha kitāguru? swantahan kwa liñanta:

śrutvā tu²⁾ mahad apriyam,
yan hanāpriyawacana³⁾ rinēñō mami, ujarakēna niñ mahā-
puruṣa, irika ta kami tyaktayuddha, wismṛty atiñgala san-
jata; t iñetakēn ta denta sopāyanta riñ samañkana. kami
tan dadi mithyāwacana.

Enak de mahārāja Yudhiṣṭhira, rumēñō sawacana ḍaṇ
hyañ Droṇa. manambah ta sira, tumuluy umañkat mare
ḍaṇ hyaṇ Kṛpācārya. tēkāpradakṣiṇāñabhiwāda, sapraṇa-
yājar i prayojana. kadi tēkap nirāpinta-kasih i ḍaṇ hyaṇ
Droṇātah de nirānampuhakēn śabda. ndatan papahi sahur
nira ḍaṇ hyaṇ Kṛpācārya, impēr lawan prah asambodhana
ḍaṇ hyaṇ Droṇa. tuhun kumwa ta wēkas ni pajar nira:

abadhyo 'haṃ⁴⁾ mahīpāla yudhyasva jayam āpnuyāḥ,
sājñā haji mahārāja Yudhiṣṭhira, tan pējaha ñhulun riñ
raṇa, tag wehakēna hurip mami. tuhun jaya ta⁵⁾ kita tan
kapratihata⁶⁾, astu śāśwata tanaya mami; satyawacana ñ
kadi mami brāhmaṇa.

Harṣa ta mahārāja Yudhiṣṭhira, mwañ sañ catur-Pāṇḍawa,
rumēñō wacana ḍaṇ hyaṇ Kṛpācārya. matañnya n tumuluy
mare kahanan mahārāja Śalya. ḍatañ ta sira tēhēr mañabhi-
wāda, majarakēn kārya nira. kadi sahur sañ tigañ siki atah
sahur nira. irika ta ya n sahur mahārāja Yudhiṣṭhira, liñ nira:

sa eva me varāḥ⁷⁾ satyam udyoge yaḥ kṛtaḥ tvayā

Sūtaputrasya⁸⁾ sañgrāme kāryas tejovadhas tvayā,
sājñā haji mahārāja Śalya, hana marānugraha rahadyan
sañhulun irikeñ Pāṇḍawa, ri kāla niñ Udyogaparwa-carita,
rahadyan sañhulun marākusara umupāya hilaña ni śakti
ni Karṇa dlaha riñ raṇa. satapamordha†⁹⁾ marikānugraha

¹⁾ ni E: niñ al. — ²⁾ tu: pu ω — ³⁾ °apriya: priya mss. — ujarakēna niñ
BC: ujarakēna riñ AE, ujara niñ DC₁ — ⁴⁾ 'haṃ: hi ω — mahīpāla BE:
mahīphala C, mahīpalam D, mahimala A — yudhyasva: yadḍyasva ω —
āpnuyāḥ: apnuyat ω — ⁵⁾ ta al.: om. AC — ⁶⁾ kapratihata: kapratihaka ω —
⁷⁾ varāḥ: cara ω — satya. m° (sic) ω: Śalya? — udyoge: (m)udyoga ω —
tvayā: tvayaḥ ω — ⁸⁾ °putrasya: putras ca ω — ⁹⁾ satapamordha ω:
corr.; Sūtaputravadha? —

parameśwara. bheda sañkerika marpaṇakēna hurip rahadyan sañhulun ri¹⁾ Pāṇḍawa mara liñ rahadyan sañhulun ri ñkana. sampun kagēgō ateka deniñ pinakahulun.

Uḍu aum aum, bapa mahārāja Yudhiṣṭhira, tan sañsaya parameśwara, astu siddha ikañ kaharēpta, jaya ta pwa sañ nātha!

Tēlas enak de mahārāja Yudhiṣṭhirāñhanakēn sambodhana ri sañ patañ siki, mantuk ta sirādulur sañ pañca-Pāṇḍawa²⁾. kunañ mahārāja Kṛṣṇa, sira ta tumuluy mara ri sañ Karṇa. ndan kumwātah prayojana nira, magawaya sāmabheda-samprīti. ujar ta sirātalañkup, liñ nira:

śrutam³⁾ me Karṇa Bhīṣmasya dveṣāt kila na yotsyase asmān⁴⁾ gacchasi Rādheya yāvad Bhīṣmo na hanyate, kumwa ta pañrēñō ni ñhulun i kita mahārāja Karṇa: bhagawān Bhīṣma rakwa dumweṣa⁵⁾ kita. lwir apēlōñ rakwa kita lawan sira. kumwa ta hiḍēp ni ñhulun: haywa juga kita lumēkas malaga, t iñgat juga kita sañke sañ Korawa, ya tan huwus pējah bhagawān Bhīṣma. kunañ yan tēlas hantu sira, irika ta kita t waluya i sañ Korawa. ndan yan hana kaharēpta riñ kaśāśwatan.

I, mahārāja Kṛṣṇa, mapa liñ rahadyan sañhulun, makon tumiñgalakēna sañ Korawa? tam⁶⁾ sājñā haji, tan wēnañ pinakahulun pratikūla, gumawaya ñ tan kāpti mahārāja Duryodhana. sañkṣepanya: atiñgala prāṇa ta pwa ñ pinakahulun riñ raṇa, tan tiñgalakēna sañ masih iñ pinakahulun.

Apagēh tan kēna bhineda sañ Rādheya; luñha ta mahārāja Kṛṣṇa, muñsir lampah sañ Pāṇḍawa. sēḍēñ hane pantaran iñ palagan lampah mahārāja Yudhiṣṭhira, ḍatañ ta sañ Yu-yutsu, sādārānambah ri mahārāja Yudhiṣṭhira, majarakēñ saprayojana nira. liñ nira: Sājñā haji, patik haji si Yuyutsu mañaliha muñgwe suku sañ nātha, apraṇa lawan ikañ Korawa, wwañ sanak patik haji kabeh. ndan anumatanta sambah patik haji.

¹⁾ ri al.: riñ AE — ²⁾ pañca° sic ω — ³⁾ śrutam me: śrutame al., śrutam-me A — dveṣāt: dvesaḥ C, dvesyaḥ D, dvaiśyaḥ al. — ⁴⁾ asmān: asmāt ω — Rādheya AC: Rāḍeyaḥ al. — yāvad: yāvat ω — ⁵⁾ dumweṣa: dram-waiśa ω — ⁶⁾ tam: tām al., taham C —

Uḍuh uḍuh ahah, bhāgya ta laki sañ Yuyutsu, an hana sanmatanta ri ñhulun, kadi ta pituṅgalakēnanta ñhulun yan papraña lawan wwañ sanakta, kadi tan hana sañhulun kabeh ñuniweh Mahānila, anuñ tumutakēna pamukta riñ raṇa. kaliñanya: haywa ta kita tan tulus manuṅgal iri sañhulun sama-sanak.

na bhaviṣyati durbuddhir¹⁾ Dhārtarāṣṭro 'bhyamarṣaṇaḥ, tan sasewitan kēta sañ Kurupati, apan durbuddhi, makaswabhāwa ñ krodha. riñ kapana tikān panēmwa hayu? ndah t alēkas ta laki t amintonakēn kaśūran.

An-maṅkana wuwus mahārāja Yudhiṣṭhira. enak tâmbēk sañ Yuyutsu, tan panolih ar tiṅgalakēn wwañ sanak nira. tumut saha balakośawāhana ri²⁾ sañ Pāṇḍawa. harṣa ta manah mahārāja Yudhiṣṭhira; muwah ta sirābaddhaka-waca, maṅgēgō cāpāyudha. kapwa ta sira kabeh manek riñ ratha, mwañ ri swawāhana nira sowañ-sowañ. tēlas masaṅkēpan sarwāstra, muwah dinanan ñ śakaṭabyūha³⁾, kadi kramanya n tambayan. muwah tatan paparēñwan ikañ śabda niñ bherī mṛdaṅga, makasahakāri pasiñhanāda niñ śūrān pasurak atri, bheda sañke ri kalakalārāwa tan paṅkura. maṅkanātaḥ ri sañ Korawa, ikañ dyah Duḥśāsana maṅdani krama niñ bala, makapramukha bhagawān Bhīṣma. sira ta tinutakēn de sañ Korawa sama-sanak, makādi mahārāja Duryodhana. kapwa tēlas sēnaha paripūrṇa riñ sarwāyudha. apa ta lwir ni patēmu niñ paḍa prathamārēmbha riñ raṇa? ambēk niñ tapwan kanin, manah niñ tapwan koratan, ya tāmuhara tan panaha tan paṅgalēñ maṅsō sahasā. tatan-sah⁴⁾ hēla-hēla pawantah niñ sarwasanjata, papagut niñ sarwawāhana, patampuh niñ caturāṅgabala, riñ ākāśa ta juga n karēñō pratiśabdanya. wahw aṅlēliḥ atah citta nikañ wīrayodha maṅlēpasakēn sanjata, mwañ hana ñhelnya, tumahēn tiba niñ sarwāyudha. wahu manda pahrik iñ mataṅga turaga, hañar⁵⁾ mampēh śabda niñ prawāha śaṅkha bherī⁶⁾ mṛdaṅga, lwir mantara huñ-

¹⁾ °buddhir; °buddhiḥ ω — °rāṣṭro; °rāṣṭra ω — 'bhyamarṣaṇaḥ; 'bhyamarmaṇaḥ ω — ²⁾ ri al.: riñ AE — ³⁾ ñ śakaṭa°; ikañ sakaṭa E, ika ṭa al. — ⁴⁾ °sah hēla°; sahlā° ω — ⁵⁾ hañar mampēh al.: hañampēh AD — ⁶⁾ bherī B: bhairi, bheri al. —

kāra niñ darpa-yodha, apasēlyan aṅgut-aṅgut in taṇḍaṇ
ni sāmanta silih-wuk, silih-rok ¹⁾, silih-rurah. ḍataṇ ta surup
niñ āditya, kasahakārya deniñ lēbu mēlēk, kambah deniñ
bala peka sāmānya. aluwaran tekaṇ prañ wēkasan, paḍā-
kukud mara riñ kuṭa ikaṇ senā-pratisenā, nuniweh sañ
Korawa-Pāṇḍawa.

V.

Irikaṇ sakatambe mesuk, ri ²⁾ kapiṇtiga niñ diwasa,
inuwan tikaṇ laga. muwah tiniṇkah krama niñ caturaṇ-
gabala. nka tikaṇ laga n mahātiśaya, apayapan paḍākwa-
kwanādwardwa ³⁾ krama sañ wīrakṣatriya, paḍāhur-huran
kasiṇhapuruṣan, mamētwakēṇ karotanya ⁴⁾ sowaṇ-sowaṇ;
bhagawān Bhīṣmāpraṇ lawan sañ Arjuna, sañ Sātyaki ma-
tēmu lawan sañ Kṛtawarma, sañ Abhimanyu makalaga
sañ Wṛhadbala, sañ Duḥśāsanāpraṇ lawan sañ Nakula,
sañ Wṛkodarāṇayu kaśaktin lawan mahārāja Duryodhana,
sañ Sahadewātēmu lawan Durmukha, mahārāja Yudhiṣṭhira
madwandwa lawan mahārāja Śalya, Dhṛṣṭadyumna maka-
laga ḍaṇ hyaṇ Droṇa, Dhṛṣṭaketu makalaga lawan sañ
Bāhlika, Ghaṭotkaca marurēk lawan Alambuṣa, Śikhaṇḍi
humarēpakēṇ sañ Aśwatthāma, mahārāja Wirāṭa makalaga
mahārāja Bhagadatta, ḍaṇ hyaṇ Kṛpācārya makalaga ma-
hārāja Wṛhatkṣatra, mahārāja Drupada madwandwa lawan
Jayadratha, Wikarṇāpagut lawan Yudhāmanyu, Suśarmā-
praṇ ⁵⁾ lawan Cetitāna, Śakuni ⁶⁾ silih-panah mwaṇ Prati-
widdhya anak mahārāja Yudhiṣṭhira, sañ Bhimasuta maka-
naran sañ Sutasoma, sira tāpraṇ lawan ratu Kāmboja,
Windānuwinda makalaga sañ ratu Kuntibhoja ⁷⁾, sañ watēk
ratu Kekaya lumaga sañ Gāndhārarāja, sañ Uttarātēmu
lawan Wirabāhu.

evaṃ dvandvasahasrāṇi rathavāraṇavājinām
padātīnām ca samare tava teṣāṃ ⁸⁾ ca saṃkule,

¹⁾ silih-rok al.: om. AB — ²⁾ ri CD: riñ BE, ra A — ³⁾ paḍākwa° al.:
paḍānwa° AB — ⁴⁾ karotanya al.: ta rotanya B — ⁵⁾ Suśarma°: Susarma°
BC, Sumarma° E, sañ Sumarma° AD — Cetitāna sic — ⁶⁾ Śakuni DE: Sa-
kuni BC, sañ Sakuni A — Pratiwiddhya mss. — ⁷⁾ Kuntibhoja al.: Kuṇṭa-
bhoja B, Kuktibhoja A — ⁸⁾ teṣāṃ: tepaṇ ω — saṃkule: saṅkalam ω —

nahan ta krama nika dwandwayuddha ri sañ watěk wī-rapuruṣa kṣatriya, tēka ri gaja ratha turaga padāti bala, kapwāpasehan prañña riñ saratu-saratu ri sañ Korawa lawan i sañ Pāṇḍawa. noreman-iman tēkap ni mambēk ikañ raṇayajñan. apa ta lwir ni kweh niñ mati? tan wuwusēn ruhur niñ kuṇapādri, tan ujarēn jro niñ rudhirārṇawa, apayapan tan¹⁾ kēna sinañkhyān pramāṇa nikañ sarwāyudha bhiṣaṇa; nora sanjata tan mahādbhuta prakāśa nāranya. tēkwan ika sañ watěk wīrasin̄ha, sēdēn kapasukan deniñ kālabahni kahiḍēpanya. tatan tahēn twas tēkap niñ mañ-lēpasakēn sarwāstra, minuṣṭyakēn ikañ cakra, dinukakēn ikañ yaṣṭi tomara, kinir̄nakēn tampuh niñ śarawarṣa, wineh tan pēgata habēt niñ²⁾ krētala paṇḍi coli malyala, dinērēsakēn deniñ amubatakēn gadā mwañ bhindiwāla parigha³⁾.

na putraḥ⁴⁾ pitaraṃ jajñe na pitā putram aurasam

na bhrātā bhrātaraṃ tatra svasriyaṃ⁵⁾ na ca mātulaḥ, tan wruhēn bapanya ikañ anak, tan wruh⁶⁾ an anaknya ikañ bapa, tan eñēt yan wwañ sanaknya ikañ wwañ asanak, tan wawa rēñō an kapwanakanya ikañ paman;

mātulaṃ⁷⁾ tu ca svasriyaḥ,

mañkana tekañ kapwanakan, tan uniña i pamanya;

na⁸⁾ sakhāyaṃ sakhā tathā,

āstām tikañ mitra, tan eñēt ya ri mitranya. mañkana ta lwirnya n silih-rok prañ sañ Korawa-Pāṇḍawa. ya ta ma-tañnya n aneka lwir nikañ kanin śata jarjarita. hana sayat saṇḍañanya, ibab bāhunya, mulu ususnya, *katimpal*⁹⁾ *taṇḍasnya*, makapataḥ cetya taṇḍa-dhwajanya. anyat tekañ katanēman tañgwan, kapakēn hru, kokalan konta tomara. bheda sañkekañ mati kedēkan deniñ liman, kambah deniñ kuda, kapipis deniñ cakra niñ ratha; len tekañ pējah makalaruñ rathanya, makakiwul wāhananya, makasiluñluñ cāpa-taṇḍanya, waneh¹⁰⁾ karajañ deniñ tuñtuñ niñ añkuśa.

¹⁾ tan D: *om.* al. — ²⁾ niñ al.: ni AB — ³⁾ parigha B: pariñgha C, pariya al. — ⁴⁾ putraḥ CD: puṭtraḥ B, wuṭtraḥ al. — jajñe: yajñe ω — putram: putrap ω — aurasam: orasam ω — ⁵⁾ svasriyaṃ: svasriyan ω — ⁶⁾ wruh: wru ω — ⁷⁾ mātulaṃ (: °n) al.: mātulad A, mantulan B — ⁸⁾ na sakhāyaṃ: sanakayaṃ ω — jarjarita: jarjharika ω — ⁹⁾ kat° taṇḍ° D, *om.* al. — kat° tañgwan, : kat°, t° ω — ¹⁰⁾ waneh al.: wineh B — karajañ al.: karaja AE —

ya ta matañña n hanâñohan, hanâñañjaliñ tawañ, masambat manañga: namu bhaṭṭāra. salwir niñ wibhatsa katatakut pwekañ samara-maṇḍala.

ketunā pañcatāreṇa tālena ¹⁾ Bharatarṣabha

babhau ²⁾ Bhīṣmas tadā rājaṃś candramā iva Meruṇā, tuhun bhagawān Bhīṣmātah tapwan wikāra, paripūrṇa halēp nira tiniñhalan, makacihna taṇḍa nira tāla kāñcana pañcatāra, kadi wulan añharas Meruparwata sira wēkasan. bhawiṣyāruhur teja niñ āditya, adan ³⁾ muwah bhagawān Bhīṣma.

tataḥ pūrvāhṇabhūyiṣṭhe ⁴⁾ tasminn ahani dāruṇe

vartamāne tathā raudre ⁵⁾ tathā vīravarakṣaye,

irikañ madhyāhna, amogha kadbhuta lwir nikañ diwasa riñ samañkana; yañkēñ majarakēna hilañ niñ mahāwira-kṣatriya kahidēpanya. muwah mijil bhagawān Bhīṣma riñ raṇāṅganamadhyā, iniriñ deniñ Durmukha, Wiwiñśati, Kṛpācārya, Śalya, Kṛtawarma, lima ikañ ratha pinakapariwṛta rumakṣa sira. yatika parēñ umañsō sahasāṅgiliñi mañlēpasakēñ śarasampāta. irika ta ya n krodha sañ Abhimanyu, marēk ⁶⁾ umañsō ri kahanan bhagawān Bhīṣma, karṇikāra kāñcana pinakataṇḍa nira. capalāmanah ri kañkapattra, puñgēl ta dhwaja bhagawān Bhīṣma tēkapnya. ya ta matañña n kinabehan rinēbut pinanah sake harēp sake iriñan; tatan tatyalahan, apa tan pēgat sawur ikañ śarawarṣa tēkap nira. mañkin saroṣa manah bhagawān Gāṅgeya. ya ta matañña r pamintonakēñ diwyāstra; salwir niñ bhīṣaṇa pinakarūpa nikañ sanjata; ya ta pañlēpas nire sañ Abhimanyu. prayatna ta sañ Pāṇḍawayodha, makādi mahārāja Yudhiṣṭhira, Dhṛṣṭadyumna, Sātyaki, ūniweh sañ Wṛkodara. samañkana kweh nira sama ⁷⁾ umawantēñ pratāpa ni warayañ bhagawān Bhīṣma. mañkana ta sañ Uttara, mahārāja Śalya winuk nira, mattamatañga ikañ pinakawāhana nira, sahasānabētakēñ prṣatkasañghāta. yeka n parēñ aṇrēpa

¹⁾ tālena V. d. Tuuk (C₁): tareṇa ω — ²⁾ babhau: wabho ω — rājaṃś: rājan ω — °mā: °maḥ ω — ³⁾ adan muwah al.: adanawah AB — ⁴⁾ pūrvāhṇa° DE: pūrvana al. — °bhūyiṣṭhe: bhuyiṣṭa ω — tasminn: asmin ω — dāruṇe: daruṇaḥ ω — ⁵⁾ raudre: rudre E, rudra al. — °kṣaye: kṣame ω — ⁶⁾ marēk al.: parēk CE — ⁷⁾ sama DE: sañ ma al. —

kuda mahārāja Śalya. masēhhit ta sira, droṇasañhāra¹⁾ ikañ sanjata pañlēpas nira, kadi nāgarāja katonanya. tatan salah ḍaḍa sañ Uttara, tiba ta sira sañke gajah nira. yeka n lumpat mahārāja Śalya sañke ratha nira, lumud sañ Uttara riñ niśita-candrahāsa. wēkasan manek ta sira ri ratha sañ Kṛtawarma.

Uttaram²⁾ tu hatam dṛṣṭvā Vairāṭir bhrātaram śiśum Kṛtavarmasamāyuktaṃ³⁾ Śalyaṃ paśyati cāsthitam, ri pējah sañ Uttara, tumiñhal ta wwañ sanak nira, mañaran Śweta, krodha ta sirāton mahārāja Śalya, makalihan ratha lawan sañ Kṛtawarma. ya ta matañnya r aṅsö mēṇṭaṅ laras nira, manambutakēñ śarawṛṣṭipāta. sagila mahārāja Śalya kapancaran, kanya tan yatna sañ watēk Korawa, makādi sañ Wṛhadbala, Kośalya, Jayatsena, Māgadha, mwañ anak mahārāja Śalya, mañaran Rukmaratha, samañkana kweh sañ rumēbut sañsö sañ Śweta Wirāṭaputra. tēkwān mara tēlas kṛtasañaskara, inabhiṣeka senāpatya; ya ta matañnya n tan kapalañ-alañ kahañkāran ira, sārasūra tumañhēñ i wuk niñ Korawawira. pējah tekañ Rukmaratha tēkap ni warayañ nira, lumah i pṛṣṭhatala niñ ratha. muwah masö⁴⁾ sañ Śweta rājaputra, umanah mahārāja Śalya riñ bhallasāyaka. prayatna mahārāja Duryodhana, makapañhulu bhagawān Bhīṣma, iniriñ deny ari nira watēk wira. yatika lumañkuñ kumaluñ, umāwarāṇe mahārāja Śalya. mañkana tekañ dyah Śweta Wirāṭaputra pinērih tinuluñ rinakṣa, sinahāyan de sañ Bhīmasenābhimanu Sātyaki Dhṛṣṭadyumnaprabhṛti.

Śvetaḥ Kurūṇām akarot tathaiva⁵⁾ kṣa<ya>m āhave[ra] rājaputrān rathottarān nijaghāna sadā⁶⁾ hanti, ya ta matañnya n kadi nāga agah citta nikañ Śweta rājaputra, mariksirnakēñ rikañ wiraṁṣatriya mahāratha. iwu lakṣa koṭi kweh nikanāñ pējah saha balakośawāhana. irika ta ya n arēs giri-girin sakweh niñ Korawabala. añhiñ bha-

¹⁾ °sañhara CDE: sañāra B, sañkara A — ²⁾ Uttaram: Uttaran ω — dṛṣṭvā: dṛṣṭā al., drasta A — Vairāṭir: Vairatiḥ ω — śiśum: śiṣūm al., śaṣṭam D, śi A — ³⁾ °samāyuktaṃ CD: mayuktaṃ al. — ⁴⁾ masö BD: masēh al. — ⁵⁾ tathaiva: tatheva al., taveva AB — kṣ° etc.: kṣamahāvera ω — ⁶⁾ sadā hanti sic ω: ? —

gawān Bhīṣma jugāṅgēgö-mwañ¹⁾ taṇḍa nira, tan papēgatan mañlēpasakēn śara-saṅgyata. syuh jarjarita bala sañ Pāṇḍawa kolāhala, asēñhit ikañ dyah Śweta Wirātātmaja, malēsi bhagawān Bhīṣma iñ sāyaka rodrawinga. lwir samāna²⁾ gati kalagan ira kalih, kapwa mijilakēn śara riñ sarwāstra. masö ta sañ Pāṇḍawa, harṣa n ton prabhāwa nikañ dyah Śweta rājaputra. mañkana ta sañ Korawa kapwāñrakṣa riñ bhagawān Śāntanuputra. ya ta matañnya n tan hana kasiñhitan prabhāwa ri³⁾ laga sañ rwañ siki. ikañ dyah Śweta mamanan ri wiñsati-sāyaka, bhagawān Bhīṣmañlakṣa riñ daśa-śilimukha. ndan tugēl cāpa nira wēkasan, kēna deni⁴⁾ bhalasāyaka nika sañ Wirātasūta, karun tēke taṇḍa nira tāla kañcana. harṣa tātēn-añēn sañ Pāṇḍawa. kunañ sañ Korawa paḍālōk katrēsan tan pajiwa. irika n krodha sañ Duryodhana umājñe bala nira, rumakṣe bhagawān Bhīṣma mwañ sakweh ny ari nira watēk sūra, kapwa inabitan⁵⁾ ghinoṣaṇan umañsö. tatan hana wihañ aranya, aruhun-ruhunan tumawēñi bhagawān Dewabrata. prasamāñrēgēp⁶⁾ sanjata, parēñ añlēpasakēn sarwāyudha. tatan kepwan manah nikañ dyah Śweta Wirātaputra. kapwa kapapag kakēnan hru sakweh nikañ umañsö sira, kadi siñhānahēni mattawāhana⁷⁾ sayuta. prayatna ta bhagawān Gaṅgasuta, muwah amet cāpadaṇḍa ginēgö nira, kañka-patrasāyaka⁸⁾ lumēpas de nira. muwah pinanah cāpa nira de sañ Śweta senāpati. muwah amet sira cāpadaṇḍa tan talyalahan. irika ta sañ Śwetāñuṇḍa tomara kadbhuta kadi daṇḍa niñ Kāla katonanya, saha wākprakaṭāñamah-amah makon prayatnā.

Śvetasya karanirmuktaś⁹⁾ śaktiś coragasannibhaḥ
apatat sahasā Bhīṣmaṃ maholkeva¹⁰⁾ vasumdharam,

¹⁾ jugāṅgēgö mwañ t° n° C: jugāṅgēñgö m° t° n° BE, juga mañgēñgē m° t° n° A, jugāṅgēgö daṇḍa nira D – tan papēgatan al.: tan papēgatakan AB – ²⁾ samāna al.: samabhā BC – ³⁾ ri al. (?): ni D – laga CD: kala al. – ⁴⁾ deni al.: deniñ CD – ⁵⁾ inabitan al.: inabimatan C (Van der Tuuk ?) – ⁶⁾ °añrēgēp al.: °arēgēp B, °añrēp A – ⁷⁾ °wāhana ω: °wāraṇa ? – ⁸⁾ °pattra al.: °pitra A, def. C – ⁹⁾ nirmuktaś: nirmuktaḥ E, nimuktaḥ al., niñ mukta B – ¹⁰⁾ maholkeva v° B: maholkeva lasuddharam CD, maholkela (°kava A) casuddharam AE –

apa ta lwir nikañ lipuñ an lēpas sañke tañan sañ Śweta Wirā-
 taputra? kadi nāgāñlayañ riñ ākāśa kahiḍēpanya, tumampuh
 pwa ye bhagawān Bhīṣma, kadi handaru tibeñ lēmah kahi-
 ḍēpanya. ndatan wikāra bhagawān Bhīṣma, apan yatnoma-
 nah ya sēḍēñ haneñ antarāla¹⁾. matañnya n arēmuk śīrṇa
 gatinya n tampuh i ḍaḍa nira. mañkin agōñ krodha nikañ
 Śweta Wirāṭātmaja. gadā sinambut nira wēkasan, sāksāt
 bāhu niñ Antaka kahiḍēpanya, ya ta pamubat nire bha-
 gawān Bhīṣma.

jalaugha²⁾ iva parvate,
 kadi ryak niñ jalanidhi manampuh wukir katiñhalan ira.
 ratham Bhīṣmasya cikṣepa,
 rēmpu ta kawaca bhagawān Bhīṣma, katampuh de ni gadā
 sañ Wirāṭasuta, kahawa tēkekañ dhwaja lawan sārathi. ka-
 ton bhagawān Dewabrata tan pasārathi, pinrih ta sira kina-
 sut sinaputan tēkap sañ Korawawīra. bhawiṣyaty amañguh
 ta sira rathottama uñgwana nira, muwah sirānihañakēñ
 cāpadaṇḍātēhēr umasō. tatan pantara lēpas ni warayañ nira.

etasminn³⁾ antare Bhīṣmaḥ śuśrāva vipulām giram
 ākāśe vyāhṛtām⁴⁾ divyām ātmaharṣanivardhanīm,
 irikañ samantaji, arēñō ta bhagawān Bhīṣma śabda riñ
 ākāśa, pawanagambhīrāgawe sukha niñ hati. ndan kumwa
 ta liñ nikañ śabda: Aha bhagawān Dewabrata, yatna-yatna
 ta kita! hosakēñ dentāñhudanakēñ śarawṛṣṭi. haywa ta
 kita gadgada wiñkrasa! matañnya n mañkana:

eṣo 'sya hi vadhe kālo⁵⁾ nidiṣṭo bhavate mayā,
 kāla nikañ Śweta pējaha ikeñ⁶⁾ mañke inajarakēñ mamī
 kita. haywa ta kita tan lēkas dhairya, yatanyan sulabhā
 tēkaptāñjayakēñ riñ raṇa.

¹⁾ antarāla al.: antarāya AB — mañkin al.: mañkanā° AC — ²⁾ jalaugha:
 jaloghā ω — cikṣepa Van der Tuuk (A₁, C₁): wikṣepa al., vikṣema C —
 katon al.: sakaton D, C₁ marg. — ³⁾ etasminn: etasmin ω — antare al.:
 antara AE — Bhīṣmaḥ C (Van der Tuuk?): Bhīṣma al. — vipulām:
 vipulañ al., vimulañ B — ⁴⁾ vyāhṛtām: vyāhṛtan ω — °nivardhanīm
 al.: nivaddhanīm D — wiñkrasa al.: wiñmrasa E — ⁵⁾ kālo: kāle ω —
 nidiṣṭo E: nadiṣṭo al., nirdiṣṭo A — bh° m° (?): bhavitan mana ω —
⁶⁾ ikeñ al.: ike DE — dhairya (ḍairyya) B: ḍeryya al., deyya A — °tāñj°
 al.: °tāj° AE —

An-maṅkana liṅ nikaṅ śabda karēṇō de bhagawān Bhīṣma. harṣa ta manah nira. patya nikaṅ dyah Śweta tikaṅ inanuṣṭhāna nira, amriḥ umaṅsō maṅlēpasakēn niśita-warāstra-śara. saṅ Bhīmasenātaḥ prayatna ¹⁾, takut nira kasambya kawalēsana ikaṅ dyah Śweta. ya ta mataṅnya r panah ²⁾ bhagawān Dewabrata riṅ ṣaṣṭi ³⁾-sāyaka saṅgyata, parēṅ aṅēmbuli lawan saṅ Abhimanyu, Sātyaki, Dhṛṣṭadyumna. ndatan iniwō *de* ⁴⁾ bhagawān Bhīṣma, kēdō dumunuṅ irikaṅ dyah Śweta juga sira, brahmasāyaka ikaṅ linēpasakēn ira. tatan wyabhicāra, tērus kawaca nikaṅ dyah Śweta, tumuluy maṅēne marma niṅ pyah, ndatan kēna molah tumēṅgō.

jagāma dharaṇīm ⁵⁾ gatvā mahāśanir iva jvalan, yaya tan paṅēne rūpanya, apayapan tumuluy tumanēm iṅ lēmah, kadi bajra saṅ hyaṅ Indra katonanya n prajwalitan maṅke kahiḍēpanya.

astam ⁶⁾ brajan yathādityaḥ prabhāṃ ādāya gacchati, kadi rūpa saṅ hyaṅ Āditya n lēsu teja nira, atēhēr luṅha sumurup riṅ astaparwata,

evam jīvitam ādāya Śvetasyeṣur ⁷⁾ jagāma saḥ, maṅkana ta lwir ni panah bhagawān Bhīṣma, an tumanēm iṅ lēmah, ri tēlasnyan alap hurip nikaṅ dyah Śweta senāpati.

aśocan kṣatriyās tatra Pāṇḍavās ca mahārāja

apriyaṃs ⁸⁾ tatra Kauravyā Dhārtarāṣṭrā hi sarvaśaḥ, irika ta saṅ Pāṇḍawa, kapwa dīnālara ri pējah saṅ Śweta senāpati. kunaṅ saṅ Korawa saha bala sukha kabeh harṣa-citta, ṇuniweh saṅ Duḥśāsanāṅigēl aṅaṅgut aṅēṇṭahasa ⁹⁾.

VI.

Atha ri tēlasnyan pējah ikaṅ dyah Śweta Wirātātmaja, irika ta bhagawān Bhīṣmāsinhanāda, tamolah anihanakēn cāpadaṇḍa nira, aṅkarāṅajak apraṅāṅaywa kaśaktin asiṅ umarēpa. giri-girin taṅ ratu sāmanta, ṇuniweh saṅ Pāṇḍawa, akētēran awalikan abyuran, tan wruh i parananya.

¹⁾ prayatna al.: prasatna B, payatna A — ²⁾ panah BE: pamanag C, parnag AD — ³⁾ ṣaṣṭi: sāsti al., sapti A, ṣiṣṭi B — ⁴⁾ de CD: om. al. — ⁵⁾ dharaṇīm (°n) al.: °ni D, °naṃn A — ⁶⁾ astam: astram ω — brajan: bajran ω — ⁷⁾ dityaḥ ADE: nityaḥ C, ditaḥ B — ⁸⁾ iṣur: °iṣu ω — ⁹⁾ apriyaṃs: amriyan ω — Kauravyā: Korawya ω — ⁹⁾ aṅēṇṭahasa al.: aṅēṭahasa B —

sakasakoṭya-niyuta lwir nika pējah deni sanjata bhagawān Dewabrata. tēkwan apan sumurup sañ hyaṅ Āditya, tan katon hala nikaṅ tēgal Kurukṣetra. ya ta matañnya n man-tuk ikaṅ Korawabala, mwaṅ Pāṇḍawabala, kasapihan ikaṅ saṅgrāmakārya wēkasan. irikaṅ pituṅ tabēh riñ rātrī, ahōm malapkēna ta sañ Pāṇḍawa sama sanak mwaṅ mahārāja Kṛṣṇa. sira ta prasiddha pratipādyā niñ mañālocita. mojar ta mahārāja Yudhiṣṭhira, liñ nira: Sojar rahadyan sañhu-lun mahārāja Kṛṣṇa! tēlas katon pwa kaparākraman bha-gawān Bhīṣma de rahadyan sañhulun. ri kapana tika n wēnaña tumiñhalana pratāpa nira?

so 'ham eva yathā magno Bhīṣmāgādhajale 'plave, sāksāt kalēbu riñ wai adalēm tan paparahu hiḍēp niñ pi-nakahulun ¹⁾), an lage bhagawān Bhīṣma. syapa ta wwañ, syapa ta dewatā wēnañamaritrāṇana ñ watēk Pāṇḍawa, an kakaratala wyawasthā huripnya de bhagawān Bhīṣma Mṛtyurūpa? apa kaprayojanan i ñwañ deniñ rājyawibha-wa, sēḍlēñ nikiñ hurip kēteniṣṭi ²⁾ sādhyā sañhulun. ... ³⁾ madamēla ta pwa rahadyan sañhulun senāpati muwah. hana mara pwañhulun ⁴⁾ Sātyaki, Dhṛṣṭadyumna, ya tan mañkana, śrī Śikhaṇḍi kunañ,

Bhīṣmasya nidhanam ⁵⁾ kila, towin antaka ni hurip bhagawān Bhīṣma mara rakwa ka-carita ni pwañhulun ⁶⁾. apa ta kasañsaya rahadyan sañhulun?

An-mañkanāmbēk ⁷⁾ niñ pinakahulun. pwañkulun Dhṛṣṭa-dyumna gēlarēn senāpati, makaphala gawe tuñgal, makweh kasañkula, apan ya rakwa wēnaña ni pwañkulun lumaga samañke ⁸⁾, bhagawān Bhīṣma, ḍaṅ hyaṅ Droṇa, Kṛpa, Śālya, Jayadratha, āstām len sañkerika. matañnyāntēn i ñhulun Sahadewa, kitāñarēpābhiṣeka śambara; śīghrakan tēkapta. nda t lēkas ta maripūjā sañ ārya Dhṛṣṭadyumna.

An-mañkana pañuddeśa mahārāja Yudhiṣṭhira. dinamēl tañ śambarābhiṣekawidhi. bhagawān Domya ⁹⁾ sirāñilwakēn sarwa-widhāna, ginyakēn tēkap sañ Sahadewa.

¹⁾ °hulun al.: °ñhulun BD — an lage al.: ahlage AC — ²⁾ kēta° al.: tēka AD — ³⁾ lac. ? — ⁴⁾ pwañhulun al.: pwañkulun BC — Sātyaki D: sakī al. — ⁵⁾ nidhanam al.: niḍanī A — ⁶⁾ pwañhulun al.: pwañkulun BC — ⁷⁾ an al.: tan CE — ⁸⁾ samañke al.: ñ sam° CE — ⁹⁾ Domya sic.—

so 'bhiṣikto ruru¹⁾† vīro Drupadasyātma²⁾ bali
yathā devāsura yuddhe²⁾ Kārttikeyo 'bhiṣecitaḥ,
apa ta lwir ni halēp sañ Drupadātma²⁾, an inabhiṣeka?
kadi rūpa sañ Kumāra n inabhiṣeka deniñ watēk dewatā
juga sira, kāla niñ dewāsura yuddha-carita. ya ta matañnya
n sukhāmbēk niñ ratu wīragaṇa, nuniweh sañ pañca-Pāṇ-
ḍawa, kapwānunyakēn jaya-maṅgala stuti, makasahakāri
sañ³⁾ brāhmanāṣṭaseni. ri tēlasnyan kṛtasañaskara sañ Dru-
padasuta, mojar ta mahārāja Yudhiṣṭhira, liñ nira: Narāya
Dhṛṣṭadyumna, lumēkasāñdanana byūha rahadyan sañhulun
mañke. hana byūha Kroñcaratha nāranya, uttama wēnañ
dhāraka riñ sarwāstra, pajar bhagawān Wṛhaspatī sañ⁴⁾
hyañ Indra rakwekiñ usana, kāla niñ⁵⁾ prañ niñ dewāsura;
yeki ta gēlarēnta mañke, tumaḍaha⁶⁾ lēba ni buddhi ni
sañ ārya tēkap sañhulun kabeh.

An-maṅkana pañuddesa mahārāja Yudhiṣṭhira. tiniñkah
tikañ byūha Kroñcaratha de sañ Drupadasuta. kramanya
de niñ aṅgēlar: sañ Arjuna pinakapatuk nikañ kroñca, mahā-
rāja Drupada pinakaśiraḥ; mahārāja Kuntabhoja mwañ
mahārāja Śewya pinakamata kanan kerī; Darśana, Usinara-
Prayāśa, Anūpata, Kirāta, sira ta pinakagrīwa. kunañ sañ
ratu Pataccara, Huṇḍa, Porawaka, Niṣāda, makādi mahārāja
Yudhiṣṭhira, samañkana ta sira sañ pinakapṛṣṭha. yapwan
ikañ pinakadwi⁷⁾ nikañ Kroñcabyūha, sañ Dhṛṣṭadyumna,
Abhimanyu, Sātyaki, Dārada, Paṇḍa-Kuṇḍa-Māruta, mwañ
sañ pañca-kumāra, makādi sañ Wṛkodara, winibhāga dwiñ⁸⁾
kanan kerī gati nira kabeh. kunañ sañ pinakalambuñ kanan,
Rabahlīka⁹⁾, Tittira, Wola, Pāṇḍya, Agniweśya, Malada,
Śawara, Jambuwala, Watsa, Sakala, samañkana sañ pina-
kalambuñ kanan. yapwan sañ pinakalambuñ kerī¹⁰⁾, Nakula,
Sahadewa, mwañ sañ watēk ratu sāmanta. sâyuta tikañ

¹⁾ ruru ω : corr. — ²⁾ yuddhe: yuddaḥ ω — 'bhiṣecitaḥ: 'bhiṣocittaḥ ω —
³⁾ sañ DE, n sañ C, om. al. — ⁴⁾ °i sañ: °i sañ mss. — hyañ CDE: om.
al. — rakwekiñ CDE: rakwa kiñ A, rakwa ki kiñ B — ⁵⁾ niñ al.: ni
AE — ⁶⁾ tumaḍaha al.: tumaḍa AB — ⁷⁾ pinakadwi al.: dwi AE —
⁸⁾ dwi: °adwi? — °iñ CDE: °ir al. — ⁹⁾ Rabahlīka ω : Wāhika Van der
Tuuk (C₁) — Wola al.: Hwola C — Pāṇḍya (Paṇḍya) al.: Paṇḍya AD —
¹⁰⁾ kerī al.: kiwa AB —

ratha pinakadwîn¹⁾ sana-sini, saniyuta pinakataṇḍas, sâr-wuda pinakaprṣṭha, sewu rwañ puluh pinakagrîwa, mañkana ta²⁾ tēkap nirāndum ratha, liman tuwi, mañkana tah yathākramanya. kunañ sañ pinakeku nikañ Kroñcabyūha, Kāśirāja, Kekaya, Dhrṣṭaketu makādi mahārāja Wirāta, sayuta tah ratha nira.

evam etaṃ³⁾ mahābyūhaṃ byūhya Kaurava Pāṇḍavāḥ sūryodayanam icchantāḥ⁴⁾ sthitā⁵⁾ yuddhāya dāṃsitāḥ, nahan ta lwir nikañ byūha i sañ Pāṇḍawa, tēlas atiñkah samprayukta, umerakēn wijil niñ āditya sirâlēkas apraṇa, huwus sēnaddha sēnaha, makapuratuk lwir nikañ śweta-chattra riñ aliman lawan ratha. mulat ta mahārāja Duryodhana, āścarya manah nira. matañnya r⁶⁾ pupulakēn sira kabeh, makādi ḍaṇḥ hyañ Droṇa, Kṛpācārya, tēke mahārāja Śalya, Somadatta, āstām wwañ sanak nira kabeh, makādi sañ Duḥśāsana. irika ta mahārāja Kurupati n pawuwus, liñ nira: Rahadyan sañhulun sira kabeh! tēlas atiñkah byūha sañ Pāṇḍawa, subaddha riñ sarwa-sanjata. kunañ pwa deya rahadyan sañhulun: malēkasāñdanana byūha rahadyan sañhulun, paḍanana ta byūha sañ Pāṇḍawa, satiñkah niñ byūha niñ śatru gawayakēna. kunañ bheda nika: watēk śūra mahāśakti riñ rahadyan sañhulun kabeh wēnaña ñ salah-siki lumagana ñ Pāṇḍuputra. bhagawān Bhīṣma tikañ prihēn kayatnakēna tēkap rahadyan sañhulun.

An-mañkana pañutus mahārāja Duryodhana. lumēkas ta sañ Korawāñdani byūha. bhagawān Bhīṣma Droṇa sira matēh aniñkah. pira ta kweh⁷⁾ nikañ ratu mahāśakti winibhājya, pinakaśarīra-wayawa nikañ byūha? Sañsthāna, Wenika, Aśreta, Trigarta, Mitraka, Yawana, Widarbha, Malaka, Karṇaprāwarāṇa, Gandhāra-Sindu, Sowīra, Aśwataka, Carmila, Ketumān, Bahudana⁸⁾, Kāśyaputra⁹⁾, Kṣudraka, Mālawa, Kamboja, Sudakṣiṇa, makādi mahārāja

¹⁾ °dwîn (sic?): °dwîn ω — ²⁾ ta D: tah C, om. al. — Kekaya D, C₁ (Van der Tuuk), Kaikaya al. — ³⁾ etaṃ: etat ω — byūhya: byuha ω — ⁴⁾ icchantāḥ al.: iccanaḥ A, iñcantaḥ B — ⁵⁾ sthitā: sthitaḥ ω — dāṃsitāḥ al.: ḍaṃsitāḥ AB — ⁶⁾ r al.: om. AB — ⁷⁾ kweh al.: kweha CD — wayawa mss.: °āwayawa? — ⁸⁾ Bahudana al.: Wasudana C (Van der Tuuk) — ⁹⁾ Kāśya°: Kasya° ω —

Śalya, Bhagadatta, Bhūriśrawa, āstām sakweh Korawa sama sanak, kapwa ta sira kabeh wineh rumakša ri patuk, riñ hulu, riñ gulu, riñ lambuñ, riñ pṛṣṭhatala, tēka riñ iku, tan sinaman ya, Aśwatthāma, Kṛtawarma, Jayadratha, pina-kādi <di>num ¹⁾ surakša. lumēkas ta bhagawān Bhīṣmā-nulup śaṅkha, atēhēr abhairawa ²⁾ siñhanāda, inadyutan in larap niñ sarwāstra, gumuruh swara nikañ mṛdaṅga, atēhēr muṇḍa mahāśara sira. mañkana tah sañ Pāṇḍawa, paḍa pragalbhānyup śaṅkha, akon anrakutāpraṇa kaliñan ika.

atha ³⁾ vyūḍheśv anīkeṣu samnaddharuciradhvajāḥ

apāram iti samdṛśyaṃ ⁴⁾ sāgarapratimaṃ balam, an-mañkana lwir nikañ byūha ri sañ Pāṇḍawa-Korawa, sākṣāt sāgara tanpa tēpi pakatonanya ikañ bala-pratibala, ri denyan prakīrṇa saliweran dhvajanya ri parañkit nikañ laga, tatan sipi-sipi mahādbhutanya, agawe wuririñ niñ wulu. ya tāmuhara rēs niñ umulat. apayapan paḍa wira dhāraka manah sañ watēk śūra, tēkwan bhagawān Bhīṣma tan pantarāñlēpasakēn śarajāla ⁵⁾, sēk wēki pēnuh ikañ antarāla de ni warayañ nira. katon pwa sira sēḍēñ pracaṇḍāñgēsēñi Pāṇḍawabala. mañsō ta sañ Arjuna, mapagakēn wuk bhagawān Bhīṣma, tatan kēna linakṣaṇan de nirā-ñayu kaśaktin, apan kapwa mahādbhuta lwir niñ sanjata nira kalih. ikañ satumimbañ i sira kalih durbala tan pasāra. matañnyan kapuhan para watēk dewatā riñ ākāśa, apan tan hanālaga mañkana ñuni ñ anādi. irika ta sañ Bhīmasena n pamuk mañhala-hala, śīrṇa parawaśa ñ Korawabalawira tēkap nira, śata jarjarita ⁶⁾ tēkap nira kadīnarih tan hanā-sāra, apayapan tan tuṅgal ikañ sanjata linēpasakēn sañ Wṛkodara, paraśucakramusalatomarayaṣṭisāyaka, makādi ñ daṇḍagadāyudha. ya ta matañnya n tan hanāhurip ñaran-ya, sakañsō de sañ Marutsuta. aneka ñ ratu mahāśakti karahatan de nira, makādi mahārāja Kāliṅga, Śakradewa, Śatayu, Bhānumān, bheda sañke rika ikañ ratu tan kina-

¹⁾ °ādi <di>num (?): °adinum, °addinum mss. — ²⁾ abhairawa BD: abherawa al. — ³⁾ atha: ata ω — anīkeṣu: anikemu ω — ⁴⁾ samdṛśyaṃ: candraśyaṃ ω — °pratimaṃ balam Van der Tuuk (C): °pratimbalaya ω — ⁵⁾ °jāla: °jala ω — antarāla al.: antara AB — ⁶⁾ °jarjarita Van der Tuuk (C): jarairita C, jarairika al. —

wruhan naranya. ya ta matañnya n arēs giri-girin sakweh sañ Korawa. Kālāñṇḍarat pañḍēp niñ śatrū i sira.

tataḥ Śāntanavo dṛṣṭvā ¹⁾ ninadaṃ taṃ mahāhave

a[ha]bhyayā<t tva>rito ²⁾ Bhīmaṃ vyūḍhānikāḥ saman-
[tataḥ,

mañkana pwa kabhimānan sañ Wṛkodara; mulat ta bhagawān Bhīṣma, mañsō ta sira sahasrarakṣa wīrayodha, umusi kahanan sañ Bhīmasena n sēḍēñ krūrāsīnhanāda. prayatna ta sañ Sātyaki Dṛṣṭadyumna, umāwāra wuk bhagawān Bhīṣma. prasārīta sawur ni warayañ nira kalih. ndatan kalipwan citta bhagawān Dewabrata, kapwa hinañati nira hru sasumuñsuñ ³⁾ sañsō nira, rēmēk rēmpu ratha sañ Bhīmasena. mañrēpāñriñkul ⁴⁾ kuda nira tēke sārathi nira, katampuh de ni ⁵⁾ bhallasāyaka ⁶⁾ bhagawān Śāntanawa. pinanah nira sēḍēñ haneñ antarāla ikañ gotomara, tugēl ta ya parapitu tan pasāra. sañka ri gōñ niñ krodha sañ Bhīmasena, tumēḍun ta sira sañkeñ ratha, gadā ikañ pinutēr nira. tumandañ mamupuh pilis ni ⁷⁾ sārathi nira bhagawān Dewabrata; pējah ta ⁸⁾ sārathi nira. mundur ta sirāmalaywakēñ ratha nira. tatan hana wēnañ kari naran-ya sañ Korawa salah-siki, paḍālayu tampamput-amputan lumud, apan wahu tikṣṇa teja sañ hyañ Āditya. muwah ta sañ Bhīmasena muñgah iñ ratha mabab-abab amaenak ambēk nira.

tasmīṃs ⁹⁾ tu gatabhūyiṣṭhe rājann ahani dāruṇe

rathāśvanaranāgānām ¹⁰⁾ sādīnāñ caiva sañkṣaye,

irikañ kāla limpas n wai, bhīṣaṇa rūpa nikañ kāla samañkana, apan akweh wañke nikañ gaja turaga mwañ padāti-bala. muwah mañsō ¹¹⁾ sañ Korawakula, makapamaja sañ Droṇātmaja, Kṛpa, Śalya, Lakṣaṇakumāra. pinapag ta sañsō nira tēkap sañ Dṛṣṭadyumna mwañ sañ Abhimanyu. enak parañkit nirāлага. kapwa paḍa mahāśakti sanjata nira

¹⁾ dṛṣṭvā: dṛṣṭa ω — ²⁾ abhyayāt tvarito: ahabhyayariko ω — vyūḍha° al.: vyadha AB — ³⁾ sasumuñsuñ al.: sasumuñsañ B — ⁴⁾ mañrēpa DE: mañrēpa BC, marēp(a) A — ⁵⁾ ni al.: niñ CD — ⁶⁾ bhalla° al.: bahlani AB — ⁷⁾ ni AEC₁: niñ al. — ⁸⁾ ta sār° nira D: tan pasarāti sira al. — mabab-abab al.: mabababa B, pabab-abab A — ⁹⁾ tasmīṃs: tasmin ω — rājann: rājan ω — ¹⁰⁾ °aśva°: °annā° ω — caiva: ceva ω — ¹¹⁾ mañsō BD: mañsēh al. —

sowañ-sowañ. kunañ tapan lwir kasiñhitan prabhāwa dyah Lakṣaṇakumāra tēkap sañ Abhimanyu, kahala kondur gi-liñan ikañ dyah Lakṣaṇakumāra, asēñhit mahārāja Duryodhana, mañsö saha lawan ratu wira surakṣa nira, rumēbut sañ Subhadrātmaja. ndatan wighani sira, apayapan Kṛṣṇa-tulya ri parākrama, tan hana pahi ni kaśaktin ira lawan śakti ni twa nira mahārāja Kṛṣṇa, ri samañkananya n mahāprabhāwa. ndatan hinēññakēñ sira de nira yayah, rinakṣa pinrih sinahāyan prañ nira de sañ Arjuna. mañkana ta sañ Korawa samagri mañsö sira kabeh, makapurohita bhagawān Bhīṣma.

udbhūtaṃ sahasā¹⁾ bhaumaṃ nāgāśvarathasādibhiḥ
divākarapathaṃ prāpya rajas tibram adṛśyata,
irika tañ lēbu mēlēk tan pañkura de ni gēlis ni pañambah
niñ gajah²⁾ turaga mwañ ratha, tan katon ikañ āditya
tēkapnya, pētēñ pēpēt ikañ digmañḍala. tēkwan marahuñ
sañ Dhanañjaya, masrañ lawan ikañ timirawālukā. hetunyan
wulañun sakweh niñ caturañgabala; aneka lwir ni kapa-
tinya, bheda sañke tumiñgalakēñ sanjatanya mwañ wāha-
nanya; tapwan hana śatru wēnañ tumiñhal i sañ Arjuna.
mulat ta bhagawān Bhīṣma, sahya sābhinayomujar i ḍaṇ
hyañ Droṇa, liñ nira :

eṣa³⁾ Pāṇḍusuto vīraḥ Kṛṣṇena [ya] sahito bali
tathā karoti sainyāni⁴⁾ yathā kuryād Dhanañjayaḥ,
rahadyan sañhulun ḍaṇ hyañ Droṇa, ike Dhanañjaya uma-
rēpakēñ mañke, makasārathi Kṛṣṇa, tatan pahiñan prabhā-
wanya, śīrṇa kadi rinujak ikañ Korawabala tēkapnya, tatan
hana wanyāmapag wuknya.

saṃdṛśyate⁵⁾ 'sya svarūpaṃ⁶⁾ kruddhasyeva Pinākinah,
apayapan kadi rūpa bhaṭṭāreśwara sēḍēñ krodha pinakarū-
panya. kunañ pwa deya rahadyan sañhulun : konēñ mundura
juga ikañ⁷⁾ satumutakēñ i rahadyan sañhulun kabeh, apan
huwus śīrṇa naran ikeñ byūha, towin katēkan kulēm ikeñ
laga, tumiñhala kēta mpu ḍaṇ hyañ riñ paścimadeśa.

¹⁾ sahasā BE: sahaso al. — bhaumaṃ: bhomaṃ ω — adṛśyata: adṛśyate
ω — ²⁾ niñ (gajah) al.: ni AB — ³⁾ eṣa: aiṣa ω — ya al.: om. D, del. C₁ —
⁴⁾ sainyāni: senyani ω — ⁵⁾ °dṛśyate al.: °draśyate BD — ⁶⁾ svarūpaṃ:
syar° al., sar° CD — ⁷⁾ ikañ al.: ika AB —

eṣa cāstaṃ ¹⁾ giriśreṣṭhaṃ bhānumān pratipadyate
 bapuḥ ²⁾ sarvasya lokasya saṃharann iva dṛśyate,
 nda honya ta sañ hyaṇ Āditya sēḍaṇ haneñ astaparwata,
 kadi suman̄hārani śarīra niñ jagat katonan ira, arah abañ
 deniñ prakāśa.

Mañkana liñ bhagawān Dewabrata. surud umundursakweh
 sañ Korawa, kapwāmēgil in̄ śiwirāyatana ³⁾. mañkana ta
 sañ Pāṇḍawa, kapwa mantuk sire tuñha, apan tan hana
 śatru salah-siki tēnah niñ palagan.

VII.

Prabhātāyāṃ tu śarvayāṃ ⁴⁾ Bhīṣmaḥ Śāntanavaḥ
 anikāny anu saṃyāne vyādideśa paramtapa, [sthitaḥ
 irikañ sakatambe mesuk, ri kapiñ pat nikañ prañ, mañdiri
 ta bhagawān Bhīṣma tēnah nikañ palagan, ghumoṣaṇekañ
 sakweh nikañ tumut i sira. atēhēr mañdani senā-pratisenā,
 Garuḍabyūha ginēlar nira. kramanya : sira prasiddha pina-
 kapatuk nikañ Garuḍa, ḍaṇ hyaṇ Droṇa lawan sañ Kṛta-
 warma. kunañ sañ pinakataṇḍas ḍaṇ hyaṇ Kṛpa mwañ sañ
 Aśwatthāma, sinahakāryan deniñ watēk Trigarta, Madraka,
 Kekaya ⁵⁾. yapwan pinakatēngēk, mahārāja Bhūriśrawa,
 Bhagadatta, mwañ Sindhusowira, Pāñcanada, makasahāya
 sañ Jayadratha. kunañ mahārāja Duryodhana, sira ta pina-
 kaśarīra nikañ Garuḍabyūha, mwañ sakweh ny antēn ira
 kabeh, iniriñ deniñ Windānuwinda, Āwanta, Kāmboja,
 mwañ sañ ratu ri Yawana. yatika pinakalahuyañ kanan,
 mahārāja Śūrasena, Māgadha. kunañ pinakalahuyañ kerī
 sañ ratu riñ Kanana, Wikurwa, Kuṇḍiwiśa ⁶⁾ makādi ma-
 hārāja Wṛhadbala. kunañ pinakeku nikañ Garuḍabyūha,
 ratu sāmanta pratisāmanta. tēlas arēpat byūha sañ Korawa,
 lumēkas ta sañ Pāṇḍawāñdani byūha. Ardhacandra naran
 ikañ byūha, ginēlar ⁷⁾ nira sañ Arjuna mwañ san Dhṛṣṭa-
 dyumna. sira pratyeka mañghoṣaṇe kramanya : sañ Bhīma

¹⁾ °astam : °astan ω — giriśreṣṭham : giraceṣṭam ω — ²⁾ bapuḥ : bapus ω —
 saṃharann : sañharan al. : sañgaran B — ³⁾ °āyatana CD : °ayakana al. —

⁴⁾ śarvayāṃ : śarvayam ω — °h sthitaḥ : sthitaḥ ω ; ?, °s tataḥ Van der
 Tuuk (C₁) — ⁵⁾ Kekaya ω : Kaikeya Van der Tuuk (A₁) — ⁶⁾ Kuṇḍiwiśa
 al. : Kuṇḍiwaśa AC — ⁷⁾ post ginēlar : ginawe habent AB —

pinakatuntun nikañ candre tēñēn, sinahāyan de mahārāja Drupada, lawan mahārāja Nila, Dhṛṣṭaketu Kāśirāja. kunañ ikañ pakatuntun¹⁾ nikañ candre kiwan mahārāja Yudhiṣṭhira, iniriñ de sañ Sātyaki, mwañ sañ Abhimanyu, tēke sañ pañca-kumāra mwañ Ghaṭotkaca, bheda sañke ratu sāmanta, makādi Sṛñjaya, Prabhadraka. kunañ pinakamadhya nikañ Candrabyūha sañ Arjuna, makasahāya sañ Dhṛṣṭadyumna, Śikhaṇḍi, makapariwāra sakweh nira Pāñcāla.

Tato²⁾ vyūḍheṣv anīkeṣu tāvakeṣv itareṣu ca

Dhanañjaya rathānikam³⁾ abhyaghnat tava Bhārata, ri tēlasnya n enak agēlaran ikañ byūha i sañ Korawa-Pāṇḍawa, tatan pahēla-hēla tēkap sañ Dhanañjaya marawaśakēn ratha nika, mamanaḥ⁴⁾ amurat-marit manīrṇakēn Korawa-wīra, añjambakēn liman, añuntalakēn kuda, añumbulakēn padāti, apayapan kadi Kāla niñ yugāntakāla śakti ni sanjata sañ Arjuna. apulih ta sakweh ni sañ sāra pinakasarapuñ sañ Korawa, tumahēn i pratāpa sañ Surendrasuta. irika ta ya n paḍādurbala balayodha lawan peka sāmānya. ndatan hana surud nāranya, norāsat nora bēlah ikañ byūha kalih siki, apan sañ Bhīmārjuna kumayatnakēn yan iñ Pāṇḍawa, ḍaṇ hyaṇ Droṇa mwañ bhagawān Bhīṣma yan riñ Korawa. irika ta ya n jēmur arok ikañ laga. tatan hana dharmayuddha, dadīn apraṇ lawan sahimpēr i wāhananya mwañ sanjatanya, makanimitta tan pakatonan ikañ laga lawan lawanya, apayapan mañkin mēltuk wēlēk nikañ lēbu riñ palagan, tatan katon pramāṇa nikañ dik-widik sañka ri prasārita niñ rah niñ caturaṅgabala, anarawata ilinya sāksāt sāgara.

praśaśāma rajo⁵⁾ bhaumam,

paḍam⁶⁾ tekañ lēbu riñ palagan mari pētēñ, śobha brēsih ikañ daśadeśa, katon tañ kawandha nekana kāla, kadbhuta bhīṣaṇa rūpanya iñ⁷⁾ sasiki-sasiki, byaktāñajarakēn patya niñ kṣatriyakula kahiḍēpanya. nka ta ya n mañsō bhagawān

¹⁾ pakat° : pinakat° ? — ²⁾ tato : tatwa ω — vyūḍheṣv al. : vyūdepv AB — tāvakeṣu : kavakemv ω — ³⁾ rathānikam : rathanikān ω — Bhārata BC : Bharate al. — ⁴⁾ mamanaḥ al. : pamanah AB — ⁵⁾ rajo Van der Tuuk (C₁) : raje ω — bhaumaṃ Van der Tuuk (C₁) : bhomaṃ al., bhāwam C — ⁶⁾ paḍam (?) : paḍām mss. — nekana al. : (ā)negāna B — ⁷⁾ iñ (sas°) al. : i B, ikañ C —

Bhīṣma, ḍaṇ hyaṇ Droṇa, Jayadratha, Purumitra, Wikarṇa, Śakuni, dumurbalakēṇ balayodha saṇ ¹⁾ Pāṇḍawa, ndatan hinēbaṇ-hēbaṇ, hinol inantus, pinulihan deni saṇ Bhīma-sena mwaṇ anak nira ṇ Ghaṭotkaca, pratisarāṇalibukūṇi, makasahāya ṇ Sātyaki mwaṇ pañca-kumāra. irika ta ya n panēkakēṇ ratha mahārāja Duryodhana, sewu pataṇ puluh kwehnya miriṇ saṇsō nira, dumunuṇ i kahanan ikaṇ Ghaṭotkaca. kunaṇ tapan prayatna saṇ Wṛkodara, tumuluṇ praṇ nikaṇ anak, capalāṇlēpasakēṇ hru krūra-prṣatka ²⁾. tatan salah ḍaḍa mahārāja Duryodhana kaparah, wulaṇun ta sirāṇuṇgut-uṇgut, tambis linud, kanyatan ³⁾ sārathi nira yatnomundurakēṇ ratha nira. mapulih ḍaṇ hyaṇ Droṇa, mwaṇ bhagawān Bhīṣma, umāwāre paṇusi saṇ Wṛkodara. bhawiṣyāṇlilir mahārāja Duryodhana, irika sira r pojar i bhagawān Bhīṣma, liṇ nira: Rahadyan saṇhulun bhagawān Bhīṣma,

nānurūpam ahaṃ ⁴⁾ manye,
hiniḍēp ni ṇhulun tan pawāda ni ⁵⁾ ṇhulun tikiṇ gati maṇke,
si kahala koratan i ṇhulun de niṇ musuh,

tvayi ⁶⁾ jivati Kaurava,
rahadyan saṇhulun hanāhurip nirwikāra, tēke ḍaṇ hyaṇ Droṇa Kṛpācārya. kunaṇ tapan eṇēt wēkasan kēta saṇhulun, hana marojar rahadyan saṇhulun ri ṇkana, pūrwa niṇ samāgama lawan ikaṇ musuh:

na yotsye ⁷⁾ 'haṃ raṇe rājan Pāṇḍavān iti Bhārata,
tak apraṇāku lawan ikaṇ Pāṇḍawa ri tēṇah niṇ palagan. maṇkana mara liṇ ni kaki saṇhulun. ika taṇ śabda maṇkana de ni wāda rahadyan saṇhulun lawan Karṇa kāraṇa nika. sumahur taṇ pinakaṇhulun:

yadi nāhaṃ parityaktuṃ yuvābhyāṃ ranamūrdidna †⁸⁾,
riṇ kapana taṇ pinakahulun wēnaṇāpraṇa, ya tan hana rahadyan saṇhulun kalih, saṇkṣepanya: Bhīṣma, Karṇa ta pwa kāraṇa ni hurip niṇ Suyodhana. samaṇkana mara

¹⁾ saṇ al.: om AB — ²⁾ °prṣatka C (Van der Tuuk?): praṣatka AE, praṣadkā D, praṣawēka B — ³⁾ kanyātan (sic) al.: kadya tan AE — ⁴⁾ ahaṃ m°: aham° ω — manye al.: manya AD — ⁵⁾ pawāda ni (?): pawadani ω —

⁶⁾ tvayi: tvaya ω — Kaurava: Korava ω — ⁷⁾ yotsye BD: yotsya al. —

⁸⁾ ranamūrdidna al.: °mūrdḍijña B, mūrdḍinna C —

sahur niñ pinakahulun ri ñkana. kunañ tapan tan kahiðep ta kunañ tañis niñ pinakahulun de rahadyan sañhulun.

anugrahyāḥ Pāṇḍusutā ¹⁾ nūnaṃ tava Pitāmaha

yathemāṃ ²⁾ kṣemaye vīra vadhyamānāṃ mahācamūm, alēp anugraheñ Pāṇḍawa ta kunañ kaki sañhulun, katu-hwantāweh yan mañkana. nda ñ pinakahulun ³⁾ muhutana watēk Korawāpraña, nista n wuwus koratan riñ raña. ka-liñanya tan ñhulun kumona yañlawana.

Uðu tanayan mami, mahārāja Duryodhana, mapa liñta laki, mahārāja Duryodhana? kami wēnaña parañmukhe kita? riñ kapana ta kami wēnaña makambēka ñ mañkana? t inētakēñ kēta ⁴⁾ wuwusku:

ajeyāḥ ⁵⁾ Pāṇḍavā yuddhe devair api savāsavaiḥ, yadyapi tan wēnaña ñ dewatā kabeh makādi sañ hyañ Indra malahakēna ñ Pāṇḍawa riñ raña,

yat tu śakyaṃ ⁶⁾ mayā kartuṃ vṛddhenādyā gatāyuṣā, ndan yaya tālaha nika de mami, nistanyātuhākēḍik sañunya kawēkas. kumwa sañkṣepa nika wuwus mami:

kariṣyāmi yathāśakti ⁷⁾,

lumēkasa ta pwa kami sumiddhakēna saprayojananta, sa-kaya-kaya niñ kabayan mata ya. haywa ta kita manastāpa! tonton ta prañ ni kakinta lawan ikañ Pāṇḍawa!

Mañkana liñ bhagawān Bhīṣmāñakusara. harṣa tāmḃēk mahārāja Duryodhana. wahu lumiñsir sañ hyañ Āditya rikañ kāla, sañ Pāṇḍawa sēḍēñ garjita sannāha riñ sarwāstra, harṣa de niñ pañjayakēñ ⁸⁾ ira ñuni; matañnya n kady asēñhit aṅgēgō krodha bhagawān Bhīṣma, sahasomañsō dumunuñ sañ Arjuna saha lawan wirayodha pinakapāda-kośa nira, tatan sinipīnak ni patēmu ni prañ nira. kapwā-numānakēñ sakweh niñ Korawabala ⁹⁾ mwañ Pāṇḍawabala. katuhwan ta kawidagdhan bhagawān Bhīṣma, kady aṅigēl

¹⁾ °sutā: °sutaḥ ω — tava Van der Tuuk: (A₁, C₁): taca ω — ²⁾ ya-themāṃ: yatemaṃ ω — vīra C (Van der Tuuk?): virah — vadhyam°: vandyām° ω — ³⁾ pinakah° al.: pinakañh° CD — ⁴⁾ kēta BCD: tēka AE — ⁵⁾ ajeyāḥ: ajayaḥ ω — Pāṇḍavā: °ḥ ω — devair al.: dever ABC — °vaiḥ E: °veḥ al. — ⁶⁾ śakyaṃ mayā: satyamaha ω — kartuṃ: kartuḥ ω — °adya: °anya ω — ⁷⁾ °śakti al.: °śaktiḥ CD — ⁸⁾ pañjayak(ē)ñ DE: pañja-lakn al. — ⁹⁾ Kor° al.: Pāṇḍawa° CE — Pāṇḍ° al.: Korawa CE —

ācaraṇa lwir nikañ tañan tan pararyan aṇlēpasakēn hru, hana n katon kadi sewu katiñhalan ira, hana n¹⁾ katon wetan, hana n katon kulwan, hana n katon lor, hana n katon kidul, hana n kadi māyā-māyā tan paśarīra, wet ni kalāghawan irāñidērakēn²⁾ ratha. tatan hana watēk Pāṇḍawa wēnañ mulat salah-siki nāranya, trastālayu³⁾ giri-girin sahananya, awrēg abyuran, kadi lēmbu⁴⁾ pinaran iñ siñha. tumiñhal ta mahārāja Kṛṣṇa, saroṣa ta kunañ manah nira. matañnya r pojar i sañ Arjuna, liñ nira:

ayaṃ sa kālah⁵⁾ samprāptaḥ Pārtha yaḥ kāṅkṣitas tathā praharāsmāi⁶⁾ naravyāghra na cen mohād vimucyate, narārya Dhanañjaya, ya iki tēka nikañ kāla pinrārthana-kēnta⁷⁾ n haneñ alas nūni, ikañ prasiddha inujarakēnta⁸⁾ i nñhulun rikana. lwir wismṛti hiḍēp ni nñhulun i sañ ārya mañke. kumwa mara liñta keñēt ni nñhulun, mējahana n Korawa sakulagotra, makādi Bhīṣma Droṇa, kita kunañ kaparājaya denya. mañkana mara denta⁹⁾ magawe pratijñāhañkāra. ika ta wuwusta mañkana, yatika kasatyakēnanta mañke. tiñhali ta denta n wīra-kṣatriya watēk Pāṇḍawa, durbala kahala kolāhala deni kaśaktin bhagawān Bhīṣma, apayapan sāksāt Kālāwatāra katiñhalan ira. ndah ta lēka-[sta]santārēbut¹⁰⁾ kirti lawan swarga!

Mañkana liñ mahārāja Kṛṣṇa, tēhēr kumrapakēn¹¹⁾ laku ni kuda nira. yeka n maluy umañsō ikañ Pāṇḍawabala, tan alar tumonton patēmu ni paprañ bhagawān Bhīṣma lawan sañ Arjuna. ndan sacāpa bhagawān Bhīṣma ta juga tugēl pinanah de sañ Dhanañjaya, tēka piñ pat piñ lima sira r¹²⁾ pasalin laras. tuhun sirātah lāghawa n tan kapan-caran. mañkana r pañlēpasakēn sāyaka, tan pasari jugān

¹⁾ han° kat° wet° CDE: hana tras tak alayu n kat° wet° B, om. A —
²⁾ °añidērakēn C: °añidērakan al. — ³⁾ trasta° — abyuran al.: (sahananya B: om. A) awrēg giri°n gabyuran AB — ⁴⁾ lēmbu al.: lambu CE — ⁵⁾ kālah: kalām ω — °prāptaḥ al.: °prapta A — kāṅkṣitas: kaṃkṣitas ω — tathā ω: tava? — ⁶⁾ prahara°: prahata° ω — asmai: asme ω — naravyāghra: narah vyāghrah ω — vimuc°: imuc° al., imusahananya cyate A — ⁷⁾ pinrārthana-kēnta: °kanta ω — ⁸⁾ inujarakēn° C: (Van der Tuuk): (h)inujarakan° CE, °enujarakan° D, nujaran° A, nujuran° B — ⁹⁾ denta mag° al.: dentāg° CE —
¹⁰⁾ sta del.: hab. ω — ¹¹⁾ kumrapakēn: °kan al., manrapakēn C, mañwapa-kēn E — ¹²⁾ r al.: om. AB —

tampuhi sañ Dhanañjaya, apayapan widagdhânramakēn¹⁾ kudāñidērakēn ratha mahārāja Kṛṣṇa. ya ta matañnya n atiyatna manah bhagawān Bhīṣma. muwah ta sirāṅgēgō laras mahātiśaya. kapwa pinanah nireñ krūra-śara mahārāja Kṛṣṇa lawan sañ Arjuna. atēhēr añibēki²⁾ nabhāntarāla, añnanakēn³⁾ anīrṇakēn sāṅgarakṣa mahārāja Yudhiṣṭhira. kahañkāran manah mahārāja Kṛṣṇa. ya ta matañnya r pañucap ri⁴⁾ sañ Sātyaki, liñ nira:

ekāhnāpi⁵⁾ nāke Bhīṣmo nāśayed devadānavān

kim u Pāṇḍusutān yuddhe sabalān sapadānugān,
antēn i ñhulun sañ Sātyaki, ndah tiñhali ta kaparākraman bhagawān Bhīṣma. yadyapin dewatā mwañ dānawa lawana nirāñayu kaśaktin riñ raṇamaṇḍala, iwōñ⁶⁾ tan kasoweyana⁷⁾ nira r patyana ya, nda kahinya sañ Pāṇḍawa pan mānuṣa, riñ kapana ta ya r pabyaya saha balānucara?

bhāram⁸⁾ evaṃ vineṣyāmi Pāṇḍavānām mahātmanām
so 'haṃ Bhīṣmaṃ⁹⁾ nihanmy adya Pāṇḍavārthāya

[jīvitah,

ñke ta ñhulun mrārthanakēna prih ni ñhulun mahābhāra ri sañ Pāṇḍawa, lumēkasāmējahana bhagawān Bhīṣma¹⁰⁾ añrēgēpa sanjata, apayapan lwir katyalahan citta nika sañ Arjuna, kepwan riñ pamapage kaśaktin bhagawān Bhīṣma. ñhulun ta śumīrṇakēna ñ Korawabala, yan tēlas bhagawān Bhīṣmāñriñkul iñ tēnah nikañ palagan.

An-mañkana liñ mahārāja Kṛṣṇa. tēhēr añadēg muṣṭi cakra nira¹¹⁾. lumumpat ta sira sañkeñ ratha, padā ta mañsō ri kahanan bhagawān Brahmācāri, kadi siñhāñdē-

¹⁾ °anramakēn: anramakan al., adramakan A — ²⁾ añibēki DE, C₁: aṅgiki B, añhiki C, añiki A — nabhānt° al.: nabhast° CD — ³⁾ añnanakēn: añnanakan ω — anīrṇakēn B: °kan al., corr. A — ⁴⁾ ri al.: mwañ AB — ⁵⁾ ekāhnā: ekahnya ω — Bhīṣmo: Bhīṣmaḥ ω — °dānavān: °danava AB, °danavaḥ al. — °sutān: °sutaḥ ω — ⁶⁾ iwōñ B: iwēñ al., iwē' C — ⁷⁾ kasoweyana al.: kasoweya DE — ⁸⁾ bhāram C (Van der Tuuk?): bhārāṇ D, nāra AE, nāraḥ B — evaṃ al.: enam C (Van der Tuuk), evaṃ B — vineṣyāmi C (Van der Tuuk): viniṣyāmi al. — mahātmanām al.: mahatanām E, mahathanām A — ⁹⁾ Bhīṣmaṃ C: Bhīṣman D, Bhīṣma al. — °arthāya BD, C₁: °arsaya, orth. var. CE, °(a)varya A — jīvitah (?): jīgitaḥ ω — ¹⁰⁾ Bhīṣma añr° al.: Bhīṣma r° AB — ¹¹⁾ post nira: magēlis CE; ta sira al.: om. CE — padā: paḍā ω —

mak mattamataṅga katiṅhalan ira, tēkwan marore¹⁾ nikañ
pitāmbara paṇasih nira; ya ta mataṅnya n kadi megghena-
dyutan iñ kilat katonan ira. hana n kadi padma lwir nikañ
cakra Sudarśana, makadaṇḍa swabāhu nira sthirāṇadēg,
makasthāna madhya nikañ ḍaḍa kaṅkēn talaga. ininēt-inēt
winaswas pwa ri gati nira r paṅgēgō cakra prajwalita,

bhūtāni Kṛṣṇavat mā †²⁾),

an kadi ta sira Trayāgni maṅgēsēni Trelokyamaṇḍala;
ndatan katrēsān citta bhagawān Bhīṣma, dhīrāṇadēg ri
madhya niñ ratha, atēhēr anāntwa makalarapan krodha:

ehy³⁾ ehi phullāmbujapattranetra

namo 'stu te devadevāprameya

prasahya māṃ pātaya⁴⁾ lokanātha

rathottamād bhūtaśaraṇya saṅkhye⁵⁾,

om om laki mahārāja Kṛṣṇa, nke nke ta bapa, t aṅsō pisan
sañ kadi lawō-lawō niñ tunjuñ matanta, tan wyabhicāra kēta
sambahkw i kita, apan kita dewa niñ dewa, kitāprameya;
bwat ta laki, tibakēn aku sakerikiñ ratha kahananku, at patī
akw i tēṇah nikiñ palagan; kita ya tah sañ pinakanātha niñ
loka, sañ pinakāśraya niñ sarwajanma; mahābhāra ikiñ
hayu kapaṅguh de mami, yan kita prasiddhāmatyanāku.

Tapwan pēgat wuwus bhagawān Bhīṣma, wahu mayat
taṇan mahārāja Kṛṣṇa, matitis i tēṅgēk bhagawān Bhīṣma
prāya nira, kanyatan yatna sañ Arjuna, lumumpat sañkēn
ratha kumiṇḍayuti bāhu mahārāja Kṛṣṇa. ndan saroṣa⁶⁾ ta
manah sañ kawādhakan krodha nira. ya ta mataṅnya n
panambah asam bodhana⁷⁾ sañ Dhanañjaya, maḍēmi gēlēn
mahārāja Kṛṣṇa: Sājñā haji, tiṅhalana sambah⁸⁾ patik haji,
tan saṅgahēn wyawasāya wighna. lwir tan kēnoh hiḍēp patik
haji ri prawṛtti rahadyan sañhulun, apan tēlas apratijñā
parameśwara, si tan ilwāṅgēgō sanjata, tan lēkasāmējahana
musuh. tuhun hana sahāya juga de patik haji n patyana ṇ
musuh parameśwara. kewala majara riñ nīti nayopāya juga.

¹⁾ marore CD: marorai AE, maroreñ B — ²⁾ mā corr. — ³⁾ ehy ehi al.:
etyehiñ A, etyehi B — °netra: °netram ω — ⁴⁾ pātaya: pagaya ω — ⁵⁾ saṅkhye:
śaṅke ω — ⁶⁾ saroṣa ta DB: saroṣa E, sarasa C, sañrota A — n CE: r D,
om. al. — ⁷⁾ asam bodhana al.: asambodhana AB — ⁸⁾ sambah al.: sēmbah
AC — saṅgahēn CE: saṅgahan al. — kēnoh al.: kēno B, kēneñ A —

Mañkana pajar sañ Arjuna. udani ta mahārāja Kṛṣṇa; muwah sira muṅgah in ratha, ndatan wuruñ sirānyup śaṅkha nira n Pāñcājanya¹⁾. ya tāmuhara trāsa riñ Kuru-kula-prawīra, tēkwan ta ya n pasahakāri śabda²⁾ niñ Gāṇḍewa, kadi patēr in tasik riñ yugāntakāla kahiḍēpanya. matañnya n kapatuli kapēlinēñ³⁾ sakweh nikañ wīrayodha tēkapnya. meh-meh ḍatēña pwekañ sandhyāwelā, wahw anuṅgañ pucak in paścimācala sañ hyañ Śatakiraṇa. irika ta ya n pējah mahārāja Pratīpa tēkap sañ Dhṛṣṭadyumna. kunañ sañ Bhīmasena, sira tāmralayakēñ⁴⁾ gaja nira riñ⁵⁾ samañkana, bēlah kumbhanya, pukah gaḍiñnya, ibab pipinya⁶⁾, rampal iganya. kadi parwatātimbun pakatonan i wañkenya, makawulakan ili ni rahnya, makalatāñkura ulu ny ususnya.

gajānām rudhirāktāṅgo gadām bibhrad⁷⁾ Wṛkodaraḥ ghorāḥ pratibhayaś cāpi Pinākīva pinākabhṛt⁸⁾, apa ta lwirnya n awibhatsa pakatonan sañ Wṛkodara? krūrāmutēr gadā si Lohitawadana, abañ śarīra nira deniñ rah nikañ gajah sahaśrakoṭi. iniñēt-inēt winaswas pwa rūpa gati nira, an kadi ta sira bhaṭṭāra Rudrātibhīṣaṇā-ṅgēgō Pinākacāpa. mañsō ta mahārāja Bhagadatta, maka-wāhana n mataṅga Prāgjyotiṣagaja⁹⁾, sāksāt jaladāñilyakēñ warṣa, haturnya¹⁰⁾ n pracarita medanya, apan aruhur agōñ tan papramāṇa. kunañ tapan yatna dyah Ghaṭotkaca, takut nira kasambya sira yayah. ya ta matañnya r pañāñswakēñ liman tigañ siki, sēḍaṇ gaṇḍacalita, tinuṅgañan deniñ rākṣasa sārathi. ndatan atakut mahārāja Bhagadatta, lumakṣya ikañ liman tigañ siki riñ krūra-sāyaka. ndatan inēñēñakēñ¹¹⁾ winalēsan linakṣa riñ kañkapattra tēkap sañ Wṛkodara. mañkana tekañ dyah Ghaṭotkaca, krodhāmbēk nira r pējah liman ira. ya ta matañnya r pagawe gaja-māyā Airāwaṇa, ya ta tinuṅgañan ira, bheda sañkeñ liman

¹⁾ Pāñcājanya: Pañjajanya ω — ²⁾ śabda al.: n śabda CE — ³⁾ kap(ē)linēñ BD, C₁: kap(ē)lēññ CE, *incertum* A — ⁴⁾ amralayakēñ AC: °kan E, (a)mralayalayakan BD — ⁵⁾ riñ al.: ri BD — ⁶⁾ ibab pipinya al.: om. AE — ⁷⁾ bibhrad: wibhrat ω — ⁸⁾ °bhṛt Van der Tuuk (C₁): °bhūt ω — ⁹⁾ °gaja al.: °gajaḥ A — ¹⁰⁾ haturnya n al.: atunyan A, hetunyan B — pracarita al.: prasarita B — ¹¹⁾ inēñēñakēñ D: inēñēñakan al. —

pinakapariwṛta ¹⁾), patañ siki kwehnya, makañaran Añjana, Bāmana, Mahāpadma, Suprabha. kapwa tika masārathi rāk-
śasa mahākrūra, ghora ghūrṇita śabdanya n añsō mahārāja
Bhagadatta. ndatan trāsa citta nirāmālēs abhairawāsiñha-
nāda. karēñō pwekañ pratisabda tēkap bhagawān Bhīṣma,
mojar ta sire mahārāja Duryodhana mwañ ²⁾) ḍaṇ hyañ Droṇa:

eṣa yudhyati ³⁾) saṅgrāme Hairimbena mahātmanā

Bhagadatto maheśvaraḥ kṛcchreṇa ⁴⁾) parivartate,
wawa rēñēh ri rahadyan sañhulun kalih irikañ śabda: ma-
hārāja Bhagadatta sirāprañ lawan ikañ dyah Ghaṭotkaca,
ndan lwir kasiñhitan ⁵⁾) prabhāwāṅgan rasika, sañkṣepanya,
śabda niñ Pāṇḍawa niyata nika karēñō ⁶⁾), harṣān ton ma-
hārāja Bhagadatta n kapancaran.

gacchāmas tatra bhadraṃ vo ⁷⁾) rājānaṃ parirakṣitum
arākṣyamā<na>ḥ [sa]samare kṣipraṃ prāṇād ⁸⁾) vi-

[mokṣyati,

matañnya t laku kita kabehta mara ñka, rakṣa rasika
mahārāja Bhagadatta, yatanyan tan balakṣaya kita, apan
tan cakēt-cakēt kita rumakṣe sārīta ⁹⁾) rasika riñ palagan,
basama rasika n matya kapituṅgala.

An-mañkana liñ bhagawān Bhīṣma; prasama parēñ sañ
watēk Korawa masō, makapurassara bhagawān Bhīṣma
Droṇa. katon pwa mañkana tēkap mahārāja Yudhiṣṭhira,
masō ta sañ Pāṇḍawa, saha lawan ra-Pāñcāla, Somaka,
Śrījaya. apa ta lwir ni patinñhalan ira? asiñhanāda ta ¹⁰⁾)
dyah Ghaṭotkaca, mañkin uddhata bhīma n aṇadēgakēñ ¹¹⁾)
karākṣasakulan ira. sakaton ikañ dyah Ghaṭotkaca de bha-
gawān Bhīṣma, mojar ta sire sañ Korawa, liñ nira: Tanaya
mami sañ watēk Kurukula, ta kam-wēnañ pi laki ¹²⁾) maprañ
lawan ikañ dyah Ghaṭotkaca, ewēh kalagan iñ sēḍēñ mañke

¹⁾ °pariwṛta: °pariwṛtta ω — ²⁾ mw° ḍ° h° D° BD: om. al. — ³⁾ yudhyati: yuddeti al., yudḍe B — Hairimbena (cf. Pischel, Gr. d. Prākṛit-Sprachen, § 241) E: Herimbena CD, Airimbena AB — ⁴⁾ kṛcchreṇa: kṛccena C, kṛccaina al. — ⁵⁾ kasiñhitan al.: kasiñgitan B — ⁶⁾ nika kar° al.: nira ka kar° B, ni kar° C — harṣān ton al.: ar panton AE — ⁷⁾ vo: bā ω — na add.; sa del. — samare al.: mamare CD — ⁸⁾ prāṇād: prāṇāt ω — ⁹⁾ sārīta (?): sārītā ω — ¹⁰⁾ ta al.: om. CE — ¹¹⁾ aṇadēgakēñ AC: aṇadēgakan al. — ¹²⁾ pi laki al.: wilaki A, laki E —

ṣaṭ¹⁾-sahāya, towin ya parachidra, māyāswabhāwa, purih niñ kadi karākṣaya, kitākweh kakoratanta, balakṣaya²⁾ wāhanakṣaya, sañkṣepanya, at-kudu rikañ Korawawirāpraṇa. saka-tambe kitāpraṇa lawan ikañ Pāṇḍawa, towin surup sañ hyañ Sahasrakiraṇa.

Mundur ta sakweh sañ Korawa, kapwa mulih riñ śiwira. mañkanātah sañ Pāṇḍawa, asurak atri humuñ, paḍa harṣoma-stuti guṇa nikañ Ghaṭotkaca, atēhēr mantuk iñ kuṭāyatana.

VIII.

Irikañ rātrikāla, irika ta mahārāja Duryodhana mare kahanan bhagawān Bhīṣma, mataña-taṇa magawe kārūnyawacana, liñ nira: Sojār ni kaki sañhulun bhagawān Bhīṣma³⁾ Gaṅgāsuta, kumwa rasa niki⁴⁾ pataña raputu sañ mahāmuni.

yam samāsritya Kaunteyā⁵⁾ jayanty asmān pade pade paśya⁶⁾ me samśayo jātas tan mamācakṣva subrata, ikañ Pāṇḍawa kētāñjayakēn i sañhulun kabeh sama-sanak, sapatañkēp jugān sor titih niñ Korawa. aparan tekañ ināsra-yan matañnyan mañkana ? apa nimitanya n lwir tan pawalēs ? ndo warahēn raputu maharṣi⁷⁾, sañka yan sandeha wita manah niñ pinakahulun. apan nora sira⁸⁾ tan mahāpuruṣa sira kabeh, tathāpi mogha tan pasāra tēkap niñ Pāṇḍawa. ya ta hetu niñ kady ampēra raputu sañ paṇḍita ri kāraṇanya.

Uḍu putuñku mahārāja Duryodhana, kakinta majare kita, ike pih pajara mami ri kita. tan wahunya rasa nikañ wuwus; śabda ni ñhulun alawas ike, ndan ta pwa kapisinḡih gatinya denta. kumwa pinakawuñanta-warahkw i⁹⁾ kita sari-sari:

yuktavyāḥ¹⁰⁾ Pāṇḍavā ūrdhvam aho dārakasattama

etat kṣemam ahaṃ manye¹¹⁾ prthivyās tu tathā vibho, yukti juga kitātuta lawan sañ Pāṇḍawa, haywa mar sehakan

¹⁾ ṣaṭ sic mss. — ²⁾ post balak°: wāhanakṣaya D, C₁: om. al. —

³⁾ Bhīṣma al.: Bhīṣma n AB — ⁴⁾ niki al.: nikañ B — ⁵⁾ Kaunteyā Van der Tuuk (C₁): Konteya C, Konteyah al. — ⁶⁾ paśya (?): paśca ω — jātas: jātaḥ ω — ācakṣva: avakṣva ω — subrata: subrataḥ ω — ⁷⁾ maharṣi al.: sañ maharṣi CD — ⁸⁾ sira al.: om. AB — ⁹⁾ wuñanta-warah al.: wuñanbhawah C (Van der Tuuk ?) — ¹⁰⁾ yuktavyāḥ: yukto yas ω — ūrdhvam aho (?): nur-ḍam. maho ω — dāraka°: ḍaraka ω — ¹¹⁾ manye Van der Tuuk (A₁, C₁): manya ω — vibho: pibho ω —

katuṅgalanta. yāwat kita maṅkana, niścayāku n sukha ikaṅ rat¹⁾ kabhuktyan rājya tēkaptāsanak. ndah paharṣuka ta saṅ lima sanak, dohakēn²⁾ taṅ lwir pratikūla. bali maṅkana marekaṅ lanenujarakēnk³⁾ i kita sari-sari, saha krodha saha suṅsut mara de niṅ marah kita. ndan bāhulya juga kitāṅhiḍēpa, kewalāsampe juga kite saṅ Pāṇḍawa. ndat paṅguh ta phala ni tan pamisiṅgihta tinaṅguhan.

bhavitā no bhaviṣyati,
tan mēne tan hēlēm ikaṅ sukha kabhuktya denta. mapraṅ pwa kita maṅke lawan saṅ Pāṇḍawa, riṅ kapana ta kitāt aṅgarita? apan apa:

pālitaḥ⁴⁾ Śārṅgadhanvanā,
apayapan rinakṣa de saṅ hyaṅ Wiṣṇu wih ikaṅ Pāṇḍawa. —
apa paṅawruhta kari kaki? — swantahan kwa liṅanta laki;
ndak-warah ta kita. saṅ watēk maharṣi paṇḍita, sira tāṅ-
ucap-ucap magoṣṭhi; ikaṅ rasenucap nira:

purā kila surāḥ sarve ṛṣayaś ca samāgataḥ
Pitāmaham upāseduḥ parvate⁵⁾ Gandhamādane,
nuni rakwa riṅ āsīt-kāla, ahōm asamudaya sakweh saṅ
watēk dewatā mwaṅ saṅ watēk ṛṣi, manaṅkil iṅ bhaṭṭāra
Brahmā, ṅkanery agra nikaṅ Gandhamādana. sēḍēn pina-
taṅkilakēn bhaṭṭāra Brahmā, kathaṅcana katon ta rakwa
bhaṭṭāra Wiṣṇu tēkap nira. maṅaṅjali ta sira, atēhēr anam-
buratakēn⁶⁾ kēmbaṅ ura saha gandhākṣata. milu taṅ watēk
dewatā mwaṅ watēk ṛṣi maṅaṅjali ri katonan ira bhaṭṭāra
Brahmā, maṅuccāraṇa stuti, liṅ nira:

Viśvāvasur⁷⁾ viśvamūrtir viśveśo viśvamkāraṇaḥ
Viśvaksono viśvakarmā vaśi⁸⁾ viśvaśiro vibho,
he kita bhaṭṭāra saṅ makadṛwya rat kabeh, saṅ makawak⁹⁾
sarwa-hana, saṅ makapramāṇa riṅ sakala-jagatmaṇḍala, saṅ
magawe¹⁰⁾ utpatti-sthiti-pralaya niṅ bhuwana, saṅ maka-

¹⁾ rat al.: ratu A, rattu B — ndah DE: nda al. — ²⁾ dohakēn B, C₁: dohakan CDE, ndohakan A — ³⁾ °inujarakēn° AB: °inujarakan° al. —

⁴⁾ pālitaḥ: pālitaḥ al., palitān C — Śārṅga°: Gaṅga° ω — saṅ w° DE: saw° al. — ⁵⁾ parvate al.: sarvate DE — ⁶⁾ °akēn kēmbaṅ AB: °akan kambaṅ al. — ⁷⁾ Viśvāvasur: °ḥ ω — °mūrtir: °mūrtiḥ ω — viśveśo:

viśveśoḥ ω — ⁸⁾ vaśi al.: maśi AB — vibho ω:?, vibhuḥ? — ⁹⁾ makawak D: °wan A, °hawan al. — ¹⁰⁾ magawe al.: gumawe CD —

wadwa ṇ sarwabdhāwa, saṇ makārya ṇ sarwakārya, saṇ waśawaśitwa ri pakēkēs niṇ sthāwara-jaṅgama.

Dharā pādas tu te ¹⁾ deva dig vāsaś ca nabhaḥ śiraḥ mūrtis ²⁾ te 'haṃ surāḥ kāyaś candrādityau ca cakṣuṣi tejo 'gniḥ pavanaḥ śvāsa ³⁾ āpas te rudhirāgatāḥ

Aśvinau ⁴⁾ śravaṇe vidyā devī jihvā sā Bhārati, he kita kamu hyaṇ saṇ makapādatāla ṇ pṛthiwīmaṇḍala, saṇ makatakuraṇ dik-widik, saṇ makaśiraḥ ākāśa, saṇ makamūrti hulun, saṇ makawak watēk hyaṇ kabeh, saṇ makamata ṇ candrāditya, saṇ makateja ṇ bahni, saṇ makoswasa ṇ aṇin, saṇ makarudhira ṇ āpaḥ, saṇ makataliṇāświno-dewa, saṇ makaliḍah bhāṭṭārī Saraswatī.

Prajāpatipate ⁵⁾ deva Padmanābha mahābala, kita ya tah bhāṭṭāra Padmanābha, saṇ pinakādidewa dewa niṇ Prajāpati.

arcayāmaḥ tu tvām ⁶⁾ Viṣṇo param iśaṃ maheśvaram, kamu hyaṇ Wiṣṇu, tiṇhalana ta saṇhulun kabeh, maṇastuty amūjā ri kita, apan kita wiśeṣa niṇ maheśwara jagatkāraṇa, iki n wēnaṇ ṇhulun magawe bhuwana, asih rahadyan saṇhulun mara hetu nika; an sukha ṇ watēk dewatā, nirbhaya tekiṇ pṛthiwītala, prabhāwa hyaṇ mami marika.

tasmād ⁷⁾ bhava viśālākṣa Yaduvaṃśavivardhana dharmasamsthāpanārthāya daityānām ⁸⁾ <ca> bha-

[yāya ca,

mataṇ yan, sājñā Bhāṭṭāra, saṇ konaṇ-unaṇ alaris ni matanta, saṇ amṛddhyakēna Yaduwaṇśa, t aṇjanma ta kita huwus, makadona pagēha niṇ sarwadharma, mwaṇ patya niṇ watēk daitya ⁹⁾ dānawa. kita tah rumakṣā ṇ jagattraya, wibhājyanta śarīranta, makawwaṇ-sanaka Baladewa, makanaka ṇ

¹⁾ te al.: ti AB — deva: devaḥ ω — nabhaḥ al.: nabhak AB — ²⁾ mūrtis: mūrti ω — surāḥ Van der Tuuk (A₁, C₁): puraḥ ω — °ādityau: °ādityo al., °ādityā AB — ³⁾ śvāsa: śesa ω — °āgatāḥ (?): °aṅgataḥ ω — ⁴⁾ Aśvinau: Aśvino ω — jihvā al.: jiva AD — ⁵⁾ °pati ω: °pate (? — (°pati)pate deva (?): pade pade ω — °adidewa d° n° P° CE: °adidewa niṇ dewa P° D, C₁, °adi niṇ dewa niṇ P° A, °adi niṇ dewa dewa niṇ P° B — ⁶⁾ tu tvām (?): tustvām CE, sustvām D, sustham AB (sic ?) — ⁷⁾ tasmād: tasmāt ω — °vivardhana al.: vivardhanaḥ A — ⁸⁾ daityānām: daityayānām ω; vel daiteyānām? — ca add.(?) — bhayāya ca: bhayāyac ca A, bhayāyaṇ ca al., bhayā ca B — ⁹⁾ daitya BE: detya al. —

Pradyumna, makaputwa ṅ Aniruddha; Bāsudewa Wiṣṇumūrti
pasaṅgahan ika kabeh, ṅhulun tuwi. kita tah midayakam
ṅhulun milw asaṅguhan Bāsudewa. apa dumeh ya maṅkana?

sthitās¹⁾ ca sarve tvayi bhūtasāṅghāḥ

kṛtvāśrayaṃ²⁾ tvāṃ varadaṃ subāho

anādimadhyāntam ahāryayogaṃ³⁾

lokasya setuṃ pravadanti viprāḥ,

kita pinakāśraya niṅ sarwababhāwa, kita wēnaṅ magawe
warānugraha, apan kitādi-madhyānta, kita pinakayoga, kita
pinakasetu niṅ jagat. ya ta hetu niṅ apinta-kasih iri kita.
tan enēt karika hyaṅ mami, alah mara ṅ daitya dānawa
rākṣasa tēkapta riṅ raṇa; dadya ta yat⁴⁾ tēmahana mānuṣa
ghorakarmāgawe pralaya niṅ rat ika, ya ta pējahananta
makasahāya saṅ hyaṅ Nara. t aṅutpatti tosēn riṅ mahītala.
saṅkṣepanya⁵⁾:

Naranārāyaṇāv etau purāṇāv ṛṣisattamau

sahitau mānuṣe loke sambhūtāṃ⁶⁾ amitadyuti,

saṅ hyaṅ Nara-Nārāyaṇa ta pwāṅdulura maṅjanma mānuṣa,
saṅ anādi sinaṅgah wiśeṣa niṅ ṛṣi, saṅ adbhuta mahāprabhā-
wa, sabarinyan padulura sira, tan hana juga wēnaṅ mapaga
wīryapratāpa nira kalih, yadyapin dewatā tuwi, yaya juga
tan paṅgaritanya mātra⁷⁾ tuwi tēkapta. paramārthanya:
asiṅ Bāsudewa jēmah, tan kasampayana⁸⁾ deniṅ watēk
dewatā, kewala pūjān saṅskaran deniṅ kadi kami, apan
Wiṣṇuwawatāra ṅaran ika. kimuta yan maṅke?

yaś ca mānuṣamātro 'yaṃ Brahmā brūyāt⁹⁾ pramādadhiḥ

Bāsudevam avajñāya¹⁰⁾ tam āhuḥ puruṣādhamam,

yadyapin huwus aṅajya Brahmamantra tikaṅ wwaṅ¹¹⁾ yan
pramāda buddhinya, mogha ta yāwalepa ri wēka niṅ Ba-
sudewa, sāksāt wwaṅ adhama ṅaran ika, mari sinaṅgah
mahāpawitra. kumwa ta rasa ni wuwus niṅ hulun kamu
hyaṅ Wiṣṇu. haywa sinalahāśa pinta-kasih saṅhulun.

¹⁾ sthitās A: swatās al. — °saṅghāḥ: saṅghyaḥ ω — ²⁾ kṛtvā°: kṛta ω —
³⁾ °yoga al.: yogām B, yegēm A — ⁴⁾ yat (tēm°): ya (tēm°) ω — ⁵⁾ saṅkṣe-
panya al.: saṅsepanya AC — °sattamau: °sattamo ω — ⁶⁾ sambhūtām ω,
cf. Whitney, A Skt. Gr. § 839 — ⁷⁾ mātra al.: pātra AB — tuwi D, C₁: tu
al., ta C — ⁸⁾ kasampayana DE: °pey° al. — 'yaṃ: haṃ ω — ⁹⁾ brūyāt Van der
Tuuk (A₁, C₁): wrūyāt ω — ¹⁰⁾ avajñāya; ayajñāya ω — ¹¹⁾ wwaṅ: waṅ ω —

An-mañkana pañañjali bhaṭṭāra Brahmā, hinaywan ta rakwa de bhaṭṭāra Wiṣṇu, inastuñkarakēn prayawākya nira. agirañ tāmbeḷ niñ watēk hyañ mwañ watēk ṛṣi, an kṛtānugraha bhaṭṭāra Brahmā. kapwa mantuk ri ¹⁾ sthāna nira sowañ-sowañ, ñuniweh bhaṭṭāra Brahmā, ḍatañ riñ Brahmapada.

Ndah mañkana ta rasa nikañ ginoṣṭhi sañ watēk sidharṣi, umarṇana katattwan sañ Kṛṣṇa n Wiṣṇujanma.

Sapa ta sirādi niñ paṇḍita majar iriku, swantahankwa liñanta, majara ta kami:

Rāmasya Jāmadagnyasya Mārkaṇḍeyasya dhimataḥ

Vyāsanāradayoś cāpi śrutiśrutavatām ²⁾ giram, bhagawān Rāma-Paraśu, bhagawān Mārkaṇḍeya, bhagawān Wyāsa, bhagawān Nārada, sira ta prasiddha pañrēñōn mami rikañ Wiṣṇujanma-saṅkathā. tatan wwañ bari-bari sira kabeh, paḍa wiśeṣa niñ wruh mañaji, enak dituhu ³⁾ niñ mañrēñō. tan mañkenya juga mara kita winarah, kapwa tañguh mara sañ watēk mahāmuni ri kita rikana, muhuti kitāpraṇa lawan ikañ Pāṇḍawa, kāla niñ Udyogacarita; paḍa sirāmratishedha ⁴⁾ kita n harēpakēna ñ Kṛṣṇa riñ raṇa. kunañ pwa kita n kawatēk deniñ karākṣasajanmanta, sinaput iñ rajaḥ tamaḥ, yeka hetunta tan papahidēp riñ wākyayukti. ndat putus tañ ujar mapanjañ.

tasya māhātmyayogena ⁵⁾ Kṛṣṇasyātmamayena ca

dhṛtāḥ Pāṇḍusutā ⁶⁾ rājan nayaś caiśām bhaviṣyati, riñ kapana tikañ Pāṇḍawa tan jaya riñ raṇa, apan ikañ Kṛṣṇa hana pinakāśrayan. kamāhātmyan ikañ Kṛṣṇa cinarita, lwir apuñkas pwa tēkap niñ marṇana ñ Wiṣṇuparākrama. supyantahankwa ⁷⁾ liñanta. muwah wistarakēna tēkap ⁸⁾ niñ majar-ajara, yaya wara-warah bhagawān Mārkaṇḍeya iki tan waneh. kumwa de nirāñuktakēn wuwus:

Bāsudevo mahad bhūtaṃ sambhūya sahaddevatam

na paraṃ puṇḍarikākṣād dṛśyate narasattama,

¹⁾ ri al.: riñ AB — ²⁾ śrutiśrutavatām giram AB: śrutiḥ° E, śrutiḥ śr° D, śrutani śrutaviśārada C (Van der Tuuk) — ³⁾ dituhu al.: tinuhu D — ⁴⁾ p° sirāmratishedha: p° siramratishedda al., mratiseda A, p° sirāpratishedda B — ⁵⁾ °yogena al.: yośena CE — ⁶⁾ °sutā Van der Tuuk (C₁): °sutāḥ ω — nayaś ω: jayaś ? — ⁷⁾ supyantah° al.: swuntah° D, swantah° ? — ⁸⁾ tēkap DE, C₁: de A, do(n) B (don iñ wist° n° maj° C) —

sira sañ Kṛṣṇa naran ira, sāksāt Mahad-Bhūta sira r paṇdadi, mahasahakāri n watēk dewatā. akon sirāñjanma¹⁾), ndatan kalen sañke bhaṭṭāra Wiṣṇu sira n mañkana. ndya krama niñ sarwa-bhūtātma karih, swantahankwāñujar, nihan :

āpo bāyuś ca tejaś ca trayam ekadā kalpitam,
ikañ bhūta tigañ siki, āpya, bāyu, teja, yatika tapwan sinā-
sa dṛṣṭvā³⁾ Prṥthivīm devaḥ, [kṣātkṛtakēn²⁾].
katon pwa ya mañkana de bhaṭṭāra Wiṣṇu, lawan ikañ
apsu vai⁴⁾ śayanam cakre, [pṥthiwī tapwan hana.
magawe ta sira yoganidrā rikañ wwe, toyamaya tekañ
sarwadewatā, maturu pwa sira muwah.

mukhataḥ so 'gnim asṛjat,
mijil tañ teja sañke tutuk.

prāṇād bāyum athāpi ca⁵⁾,
kunañ ikañ bāyu, yeka mijil ry⁶⁾ uswasa niruñ nira wē-
kasan. mijil tañ watēk dewatā saha lawan ṛṣigaṇa sañke
yoga nira ika kabeh. sira ta pramāṇe sahala-hayu nikañ rat
kabeh; sira gumawe patinya lawan huripnya. sira tāt<ti>-
tānāgatawartamāna⁷⁾; sireku magawe-gawe jagat. mamatī
ta sira daitya mañaran Madhu, apan umāwāra teja nira.

Madhusūdanam ity āhuḥ,
matañnya n sañ Madhusūdana panēlah sañ watēk ṛṣi ri sira.
varāhaś caiva⁸⁾ siṃhaś ca,
matēmahan pwa sira wōk magōñ, kāla niñ Liṅgodbhawa-
carita, lawan matēmahan Narasiṃha, kāla niñ Hiraṇya-
kaśipuwadha.

Trivikrama iti prabhuḥ,
nahan ta⁹⁾ hetu nira mañaran Triwikrama. an-mañkana
mijil tañ caturjanma tēkap nira, kramanya:

mukhato hy asṛjad brahma bāhubhyām kṣatriyaṃ tathā
vaiśyañ¹⁰⁾ cāpy ūruto rājañ śūdraṃ padbhyām¹¹⁾

[tathaiva ca,

¹⁾ sirāñjanma BD : sira r janma E, sira janma al. — ²⁾ sin° al. : pin° AD —
³⁾ dṛṣṭvā : dṛṣṭā ω — Prṥthivīm CD : Prativīm al. — ⁴⁾ vai A : ve al. — cakre : cetre
ω — ⁵⁾ bāyum : °uk ω — °api ca C₁ : pi wā al., piwāñ B — ⁶⁾ ry BC : yy al. —
⁷⁾ °atita° (?) : °ākā ω — sireku al. : siraku AB — ⁸⁾ caiva al. : ceva BC — siṃhaś :
siṃhaś ω — ⁹⁾ ta CE : om. al. — ¹⁰⁾ vaiśyañ (?) : veśyaś ω — ūruto al. : uruko
AD — rājañ (?) : rāman ω — ¹¹⁾ padbhyām : pādyañ ω — tathaiva : tathewa ω —

brāhmaṇa mijil sake ¹⁾ tutuk nira, kṣatriya mijil sake bāhu-
daṇḍa nira, waiśya mijil sake ²⁾ pupu nira, śūdra mijil sake
talampakan ira. taṅkēs ³⁾ nikañ ujar, sira yoni niñ sarwayoni.
hana pwa wwañ kasih ni ⁴⁾ janma bhaṭṭāra Wiṣṇu, riñ
kapana ta ya tan kumawaśakēna n jagat ? syapa ta kasih sañ
Bāsudewa, janma sañ hyaṅ Nara tâsih, apan sisihan i pūr-
wajanma nira ; Nara-Nārāyaṇa pwa pinakawak in Pāṇḍawa.

abadhyā ⁵⁾ yudhi kasya cit,
ndya tañ wwañ wēnañ amapaga rasika ⁶⁾ riñ raṇa ? kunañ
yan kadi kañ ujar nuni pih, yan upasantwan sañ Pāṇḍawa
denta, nora kapatin umintur i kita, dharmāhayu juga pa-
nguhēnta.

Tatan pasahur mahārāja Duryodhana; hewa cañcalo-
miñe juga, apayapan tan pañhephepi kaharṣajan, wikañ ⁷⁾
sakojar de bhagawān Bhīṣma. ya ta matañnya n mañkat
makahawan kabhimānan ira, mantuk riñ swawēśma nira,
tēkâguliñan in śayana.

Tasyāṃ rātryāṃ vyatītāyāṃ niryayuh Kurupuṅgavāḥ
puraskṛtya mahātmānaṃ Bhīṣmaṃ Śāntanavaṃ raṇe,
ri luñha nikañ kulēm, tatas ikañ timirâṇḍakāra, kapiñ lima
niñ laga niyatanya, aṇisuki ta sañ Korawa mijil in prañ,
makagraśekhara bhagawān Dewabrata. tumuluy aṇdani
tiñkah in caturaṅgabala. Makarabyūha dinamēl ⁸⁾ nira, pa-
ñuddeśa ḍaṇ hyaṅ Droṇa. katon ta sañ Korawâgawe byūha,
sēnaha ta sañ Pāṇḍawânitah tata niñ bala. Śyenabyūha
ñaran ikañ ginawe nira byūha, kadi hēlar niñ hēlañ sēḍēñ
mibēr ⁹⁾ kramanya: sañ Bhīmasena pinakapatuk nikañ
śyena; sañ Śikhaṇḍi mwañ sañ Dhṛṣṭadyumna pinakamata
kanan kerī; kunañ sañ Sātyaki, sira ta prasiddha pinaka-
taṇḍas; sañ Arjuna pinakatēngēk; mahārāja Drupada pina-
kalahuyañ ¹⁰⁾ ri kiwan; mahārāja Wirāta pinakadwi i tēñēñ;
sañ pañca-kumāra mwañ sañ Abhimanyu pinakaiku nikañ

¹⁾ sake (b°) al. : sakeñ AB — ²⁾ sake (p°) al. : sakeñ AB — sake (t°)
al. : sakeñ AB — ³⁾ taṅkēs al. : taṅkis AB — ⁴⁾ ni BD: niñ al. —
⁵⁾ abadhyā (vel °o ?) : abadḍyaḥ ω — ⁶⁾ rasika al. : om, CE — ⁷⁾ wikañ
sakojar al. : wikañsakor A, wikasakor B — ⁸⁾ mak° din° al. : mak° ñaran
ikañ byūha din° D — ⁹⁾ mibēr kr° : sañ : m°. kr°. s° ω — ¹⁰⁾ °lahuyañ al. :
lohuyañ (?) C, tahahuyañ A —

śyenabyūha. kunañ sañ pinakawak nikañ śyenabyūha muṅgw i tēnah, mahārāja Yudhiṣṭhira mwañ sañ Nakula-Sahadewa. ri sampunya n paḍenak tiṅkah nikañ byūha, masö ta sañ Bhīmasena, sañ pinakapatuk nikañ śyenabyūha, tēka tumampuh ri¹⁾ bhagawān Bhīṣma, apan sira pinakaśiraḥ nikañ makarabyūha. ndatan wighani bhagawān Dewabrata, prayatna manihañakēn prajwalitāstra, kaṅgul kaṅga sañsö sañ Bhīmasena tēkap nira. sanyasa sira tumuluy-ānluruñ amuka, sumâ²⁾ pakēkēs ni³⁾ byūha sañ Pāṇḍawa, kanyatan prayatna sañ Arjuna, mamēgati ri wuk bhagawān Śāntanawa. yatika n katanēkēlar lwir ni sanjata nira de ni śarasampāta sañ Arjuna. irika ta ya n masö mahārāja Duryodhana, makapañhulu ḍaṅ hyaṅ Droṇa. ndatan tinahēn hati, pinapag de sañ Sātyaki, sinakhehiriñakēn⁴⁾ de sañ Wṛkodara. yekan asēñhit sañ Aśwatthāma, mapulih umasö ri sañ Śikhaṇḍi, sumahāye prañ bhagawān Bhīṣma. űkana tikan paḍa katon kawidagdhan sañ wirapuruṣa, aprameyapramāṇa inak nikañ laga irikañ kāla, kadi prañ niñ dewāśura riñ ādikāla.

madhyandinagate sūrye⁵⁾ nabhasyākulatām gate Kauravāḥ⁶⁾ Pāṇḍaveyās ca nijaghnur itaretaram, tēnah ñ we pwekañ kāla, mogha ta cañcala wimba sañ hyaṅ Āditya, irika ta yan paḍa balakṣaya sañ Korawa Pāṇḍawa, tatan pinira kweh ni lwañ nikañ gaja ratha padāti turaṅgabala, āstām tekañ paḍa <pe>ka⁷⁾ sāmānya. kunañ enak patēmunya katon samañkana. ikañ dyah Abhimanyu capalāñusi⁸⁾ irikañ dyah Lakṣaṇakumāra, mahanahakēn ni-śitānekaśara, syuh rēmēk ratha nikañ dyah Lakṣaṇakumāra. ndatan atakut ikañ dyah Lakṣaṇakumāra, dhirāñadēg aṇduk iñ lipuñ. kunañ tapan lāghawa ikañ dyah Abhimanyu,⁹⁾ mapag lēpas nikañ lipuñ riñ⁹⁾ tikṣṇa-sāyaka. katubab iñ maparwa sanjata nikañ dyah Lakṣaṇakumāra wēkasan; tambis tinuluyan riñ kañkapattra tēkap nikañ Dhanañjaya-

¹⁾ ri bh° Bh° al.: ri kahanan bh° Bh° E— ²⁾ sumâ al.: sumāba B—
³⁾ ni al.: niñ CE— ⁴⁾ sinakheh°: sinakeh° ω— ⁵⁾ sūrye: sūryaḥ ω— °tām gate: °tāṅgate ω— ⁶⁾ Kauravāḥ: Koravaḥ ω— nijaghnur C (Van der Tuuk): nijaghnah al., bhijaghnah A— ⁷⁾ <pe> C: paḍāka al.— ⁸⁾ capala— Abhimanyu al.: om. AB— ⁹⁾ riñ al.: ri CE—

putra. kunañ tapan bhagawān Kṛpācārya prayatna, sumuñ-suñ ikañ dyah Lakṣaṇakumāra riñ ratha, atēhēr umurud atawan kiki. mapulih ta mahārāja Bhūriśrawa, sārātahēn mañlēpasakēn bhīṣaṇāstra. yekan sumaput umañsō anak sañ Yuyudhāna, rājaputra sapuluh kwehnyâsanak, umambuli mahārāja Bhūriśrawa. kapwa lumēpasakēn sanjatanya saha lawan wākpāruṣyanya. kunañ tapan widagdha sañ kinabehan, atulak ataṅgul anawat panah riñ antarāla. lāghawâtēhēr amanah cāpadaṇḍa. muwah amanah tēṅgēk atuṅgalan hru tēkap nira.

te hatā nyapatan bhūmau bajrabhagnā iva drumāḥ, pira ta sāranya n anwam ikañ rājaputra ? pējah ta ya kabeh, kadi kayu tiniban bajrāsani kahiḍěpanya. ri katon ikañ anak pējah tan paśeṣa, krodha ta sañ yayah. mapulih umasō mahārāja Bhūriśrawa. kunañ tapan paḍāstra kuśala, paḍa widagdheñ kalāghawan. tatan hana sor iñ pratāpa naranya. wruh pwa sañ Wṛkodara n ardhāñhel sañ Sātyaki, sinuñsuñ ¹⁾ nira ta sañ Sātyaki riñ ²⁾ ratha. kinon ira munda mabab-ababa; sira ta gumantyāñlaga mahārāja Bhūriśrawa; mañkanābhīprāya nira. kunañ tapan prayatnānak mahārāja Bhūriśrawa, rājaputra pituñ siki. ya ta manekakēn riñ ratha ri ³⁾ sañ yayah, atēhēr alayu mundur tan pamputamputan. bhagawān Bhīṣma juga sanyasa ⁴⁾ matēmwa muwah lawan sañ Arjuna, wahu miṅgut dhwaja nira, añarola ⁵⁾ ginēñ nira. kunañ tapan sumurup sañ hyaṇ Āditya, mahēt-hētan iñ astaparwata, tan hana sakṣi niñ apraṇa. aṇēn-aṇēn sañ malaga kalih mañkana, kapwa ta sira paḍa mantuk iñ kuṭa. tatan tulus rasa nikañ laga. tapwa matēlasan aṅgēgō sanjata sakweh nikañ bala-peka sāmānya.

IX.

Vihṛtya tu tato rājan sahitāḥ Kurupāṇḍavāḥ
vyatūtāyāṃ tu śarvaryāṃ ⁶⁾ punar yuddhāya nirayayuḥ,

¹⁾ sinuñsuñ al.: sinusuñ B, siduñsuñ A — ²⁾ riñ al.: ri AD — ³⁾ ri (s° y°) al.: riñ CE — ⁴⁾ sanyasa ω: sanñyāsa ? — ⁵⁾ añar° g° n° (?), C₁: hasañārola g° n° D, añar° gaha nira BC, añar° ... E, añar° A — ⁶⁾ °āyāṃ: °āyān ω — śarvaryāṃ: sarvaryya al., sarvvāyya BD — punar: punaḥ ω —

salunha nikañ kulēm, irika sakatambe mesuk, ri kapiñ nēm niñ sañgrāma, muwah apiṇḍāsamudaya ¹⁾ sakweh ni bala sañ Korawa-Pāṇḍawa, muwah mijil riñ ²⁾ paprañan, ghoraghūrṇita tekañ śabda tan pañkura, paḍāhya parēñ mañsō, humuñ mawurahan. irika ta mahārāja Yudhiṣṭhira makon aṇḍanana bala ri sañ Dhṛṣṭadyumna. ya ta matañnya n pinarnah ikañ bala kabeh. makarabyūha ginēlar nira, nyāsanya: mahārāja Drupada pinakataṇḍas nikañ makarabyūha, makasahakāri sañ Arjuna; kunañ sañ Nakula-Sahadewa, pinakamata kanan kerī; sañ Bhīmasenāsāra pinakatutuk muñgw i arēp, makasahāya sañ Abhimanyu, pañca-kumāra mwañ rākṣasawīra Ghaṭotkaca; yapwan sañ pinakatēngēk, mahārāja Yudhiṣṭhira, sagulma lawan sañ Sātyaki; kunañ pinakawak nikañ makarabyūha, mahārāja Wirāta; yapwan pinakalambuñ kiwa, sañ Dhṛṣṭadyumna mwañ ra-Kekaya, pinakalambuñ tēñen sañ Dhṛṣṭaketu; kunañ pinakasupit kanan kerī, mahārāja Kuntabhoja, Śātānika, Śikhaṇḍi; kunañ pinakeku nikañ byūha, mahārāja Satyajit mwañ sañ Ambaṣṭha. mañkana krama nikañ byūha ri sañ Pāṇḍawa. ndatan wismaya manah bhagawān Bhīṣma. malēs adamēl makaralakṣaṇabyūha, kramanya de nira: ḍaṇ hyaṇ Droṇa pinakatutuk muñgw iñ arēp; ra-Kāmoja, ra-Bāhlika, makādi sañ Kṛtawarma, rasika ta kabeh pinakataṇḍas nikanañ makaralakṣaṇabyūha; kunañ pinakamata kalih, ḍaṇ hyaṇ Kṛpācārya mwañ sañ Aśwatthāma; kunañ pinakalambuñ kiwa, sañ Suśarma ³⁾, sañ Prasthalādhīpa; pinakalambuñ tēñen watēk Yawana mwañ mahārāja Jayadratha, len Cucuṣa; bhagawān Bhīṣma pinakatēngēk sārabhūta; mahārāja Duryodhana prasiddha pinakaśarīra niñ makarabyūha mwañ mahārāja Śalya; yapwan pinakasupit kalih, winibhāga sakweh sañ Korawa sama sanak; kunañ pinakeku nikañ makarabyūha, mahārāja Bhagadatta, Bhūriśrawa. ri tēlasnya n pratisubaddha ikañ makarabyūha, lumēkas tikañ lagārañkit, umañsō ta sañ Wṛkodara, sañ pinakatutuk nikañ byūha ri sañ Pāṇḍawa, dumunuñ ri kahanan ḍaṇ hyaṇ Droṇa, sañ pinakatutuk nikañ byūha

¹⁾ apiṇḍa° CE; aṇḍā al. — ²⁾ riñ al. : iñ CE — ³⁾ Suśarma al. : Sumarma A —

ri sañ Korawa. ndatan keñer manah ðaň hyañ Droṇa, apageh amuntarañ pragalbha, dhairyâmanahakēñ¹⁾ nawa-śarāstra. ya ta hetu nira r winalēsan in tañkasāyaka²⁾ de sañ Marutsuta. tatan dwa katuju tika taṇḍas sārathi nira, kapakō sumaṇḍa ri taṇḍa niñ dhwaja. ndatan surud citta ðaň hyañ Droṇa; svayamvāhanasañgraha³⁾ ta sira, makasārathi śarīra nira, tēkwan pinulihan de bhagawān Bhīṣma. ya ta matañnya n pracaṇḍāñina ahosakēñ tan pantara; pariksirna tañ Pāṇḍawabala.

tūlarāsim ivānilaḥ⁴⁾,

kadi kapuk kabwañ deniñ ghūrṇitānila.

tathaiva⁵⁾ Koravasainyaṃ Bhīmārjunaparikṣitam

muhyate tatrataiva⁶⁾ samadeva varāṅganā,

mañkana wadwa sañ Korawa, syuh jarjarita deni sanjata sañ Arjuna. ya ta matañnya⁷⁾ n wulañun aputēran ñkane tēñah niñ palagan, kadi yuwatī sēḍēñ kāmatura. irika n harṣāñēñ-añēñ sañ Dhṛṣṭadyumna; marēk⁸⁾ umañsō sira. matakwan pwa sire paran sañ Wṛkodara. majar ta sārathi nira ri paran i sañ tuhanya:

saṃsthāpya mām iha balī Pāṇḍaveyaḥ pratāpavān

pratiṣṭho Dhārtarāṣṭrāṇām etad⁹⁾ balamahārṇavam,

panambah hulun, tan wantēñ sañ ārya Bhīmasena, luñ-hādyus irikañ Korawa kañkēñ tasika. pinakahulun kinon irāñantya matuñgwa ratha. nda honya ta sirāmutēr gadā, sumak byūha sañ Korawa. bāhulya katamana takut sānak Anila mātra.

Mañkana pajar nikañ¹⁰⁾ sārathi si Wiśoka. alayu ta sañ Dhṛṣṭadyumna, mamawakēñ sañ Bhīma ratha. apa ta lwirnya n dhwas pariksirna sakañsō de nira kalih? nora wēñañ mulat ñaranya. tēkwan pwa sanjata sañ Dhṛṣṭadyumna, pramohanāstra ñaranya, hru wēñañ mañhilañakēñ¹¹⁾ tutur.

¹⁾ amanahakēñ al.: amanahakan DE — ²⁾ tañka° D: taña° al. — ³⁾ svayam°: sayām ω — ⁴⁾ °anilaḥ al.: °anila CE, analaḥ C₁ — ⁵⁾ tathaiva: tatheva al., tataiva A — ⁶⁾ °sainyaṃ: senyam al., sūibhyām AB — ⁷⁾ °kṣitam al.: kṣatam E — ⁸⁾ °tatraiva A: °tatreva al. — ⁹⁾ °aṅganā(?) : °aṅganāḥ ω — ¹⁰⁾ matañnya n DE: matañya n al. — ¹¹⁾ marēk al.: parēk AB — ¹²⁾ etad: etat ω — ¹³⁾ nikañ al.: nika AB — Bhīmāratha? — ¹⁴⁾ mañhilañakēñ al.: °kan DE —

niścetanâlupa mürchā sañ watëk Korawa tēkapnya. tinu-
lupan pwa ya śaṅkha dinuluran siñhanāda. yatika mañkin
glāna gupuy, tan wēnañ aṅgēgō sanjata. tambis tan paśeṣa
rinujak riñ śarasampāta, kanyatan prayatna ḍaṇ hyañ Droṇa,
wawañ aṇlēpasakēñ jñānāstra śarawara, sūkṣma tan pa-
hamēñan ikañ pramohanāstra tēkapnya. ya ta matañnya n
punarjiwa tutur muwah sañ watëk Korawa kabeh, muwah
amapag sañsō sañ Dhṛṣṭadyumna mwañ sañ Bhīma. wwaluñ
siki sañ Korawāhurhuran kasiñhan, lwirnya Citra, Sucitra,
Citrasena, Citradarśana, Sucāru, Cārucitra, Nandopanan-
daka; wuk niñ samañkana, yatika winantus de sañ pañca-
kumāra mwañ sañ Abhimanyu. kapwa silih-tub, silih-tētēh.
sanyasa hēntyana wīra wita sowañ-sowañ, kanyatan paḍēm¹⁾
teja niñ āditya, tēlas umantas i śṛṅga niñ astaparwata.
kasapihan tekañ prañ wēkasan. kapwa mantuk iñ kuwu
sowañ-sowañ sañ Korawa-Pāṇḍawa.

X.

Tataḥ²⁾ Suyodhano rājā cintayā samabhiplutaḥ
visra<va>cchoṇitā[ra]ktāṅgaḥ³⁾ papracchedaṃ Pitā-
[maham,

saḍatañ mahārāja Duryodhana riñ kuṭa, abañ kadi rinantag⁴⁾
awak nira deniñ rah; ndatan wuruñ ikañ citta lohita riñ
ati, mañēn-añēn ri lwir niñ prañ nirār kadi kasiñhitan pra-
bhāwa. matakwan ta sire bhagawān Bhiṣma, liñ nira: Sojar
ni kaki sañhulun bhagawān Gaṅgāsuta! taham subaddha
ni⁵⁾ de rahadyan sañhulun magawe byūhalakṣaṇa, tathāpi
ya winuk deniñ Bhīmasena, n arana patikān tan pasāra.
yatika mañdadyakēñ manastāpa krodha riñ pinakahulun,
sabarinyan kañēn-añēn pakṣapāta niñ bhuwana; mogha sor
juga titih niñ Korawa riñ raṇa. ndo kasihana ta sañhulun
kabeh patayaśan⁶⁾ tēmēn-tēmēn, samārga niñ Korawa
mañjayakēna rikañ Pāṇḍawa. ika pajara rahadyan sañhu-
lun riñ⁷⁾ pinakahulun.

¹⁾ paḍēm al.: paḍam DE — ²⁾ tataḥ: tatas ω — °abhiplutaḥ: °aniplutaḥ
al., °aplutaḥ B — ³⁾ va add.; visracchoṇ° al., visrascon° AD — ra del. —
papraccha°: papṛcca° ω — ⁴⁾ rinantag al.: rinaktag A, def. B — ⁵⁾ ni de
BCD, ni dera A, de E — ⁶⁾ patayaśan sic ω — ⁷⁾ riñ al.: ri B —

Duh putuñku mahārāja Duryodhana! apa ya ta sañśaya karih putuñku, kadi tan hana kakinta? aku mehana kawijayan riñ raṇa. kami umantyakēna ṇ Pāṇḍawasenā. t aṇhētakēna śarīrañku. tak prihawakāku kumiñkiña¹⁾ sukha ny awakku, kewala sukhanta juga kahyun mami. apa kari pañawruhananta?

lokān daheyaṃ²⁾ kim u śatrūṃś cet te, yadyan ikiñ³⁾ trailokyamaṇḍala tuwi, yaya ika gēsañanya de mami, nda kahinya ika musuhta, apa ta kasañśaya n tak jayakēna ya? an umatiti tēkap mami mojar, lwir aku-sara dahat riñ kawijayan. kumwa juga tēkwan anta irike sabuddhi mami, si tak⁴⁾ mithyāku k kiñkiñ sakahaywakēnanta. kaliñan iki wuwusku:

Pāṇḍavān dāraṇe⁵⁾ jeṣye māṃ vā jeṣyanti Pāṇḍavāḥ, ikañ Pāṇḍawālaha tēkap mami, ṇhulun kunañ kaparājaya tēkapnya. hiñanya ta⁶⁾ kwa tan kwāññ-aññkw ika. ndak-ēñēb tikuñ krodha riko hatinta.

An-maṅkana de bhagawān Bhīṣmāgawe wākya sampriti, lwir ahēbañ-hēbañ ta manastāpa mahārāja Duryodhana.

Tataḥ prabhāte⁷⁾ vimale senānikena vīryavān

yuddhāya⁸⁾ vā svayaṃ Bhīṣmo byūhaṃ byūhaviśa-
[radaḥ,

irikañ sakatambe mesuk, ri kapiñ pitu nikañ laga, nirmala brēsih ikañ kāla ri⁹⁾ samañkana, lumēkas ta bhagawān Bhīṣmāndani byūha. maṇḍalabyūha ṇaran ikañ dinamēl nira. samabhāga kaduman ikañ caturaṅgabala, wineh pari-pūrṇa ṇ sanjata lawan watēk yodha. kumwa ta kramanya:

nāge nāge rathāḥ sapta sapta¹⁰⁾ cāśvā rathe rathe

anvaśvāś¹¹⁾ carmiṇaḥ sapta dhānuṣkāḥ sapta carmiṇi,

¹⁾ kumiñkiña BDE: miñkiña AC— ²⁾ daheyaṃ: daheyañ BDC, dateyañ AE— śatrūṃś (?): śatru ω— cet te (?): cete DE, cehe al.— ³⁾ iki AB, C: iki E, ikiñ D, ikañ C— ⁴⁾ tak al.: tat B— mithyāku al.: miwyaku AD— ⁵⁾ dāraṇe al.: dāraṇa B, (°ṃś) ca raṇe?— jeṣye: deṣye ω— māṃ: wañ ω— jeṣyanti: veṣyanti CE, vaiṣyanti al.— Pāṇḍavāḥ: Pāṇḍava ω— ⁶⁾ ta kwa al.: tan kwa D— ⁷⁾ prabhāte (?): prabhāwa al., pranatha A— ⁸⁾ yuddhāya vā ω, ? : avyūhata?— byūhav°: byūhaṃ v° ω— ⁹⁾ ri al.: om. AB— ¹⁰⁾ sapta: tapta ω— rathe rathe CE: rathe ratha al.— ¹¹⁾ °aśvāś (?): aśvaḥ ω— carmiṇaḥ: varmiṇaḥ ω— sapta (2a) al.: ca B, def. A— carmiṇi (?): varmiṇaḥ al., def. A—

ratha pituñ siki miriñ ikañ liman sasiki-sasiki, ikañ ratha sasiki-sasiki ñkana iniriñ¹⁾ niñ makawacânggö khadga lawan añrëgëp laras pituñ siki. yatika wineh samabhāga kuliliñana. kunañ piñḍa nikañ liman sâyuta tan kurañ. mañkana krama nikañ mañḍalabyūha. bhagawān Bhīṣma tikañ pinariwṛtta rinakṣa, ñuniweh mahārāja Duryodhana, sannāha sannaddha sakweh nikañ watëk Korawa mwañ ikañ ratu sāmanta. tēñah ñ we kenakan ikañ laga. prañ bhagawān Bhīṣma lawan sañ Arjuna pradhāna riñ samañkana. mañsö ta ḍañ hyañ Droṇa mapagakēñ wuk mahārāja Wirāṭa. irika ta ya n pējah sārathi nira, añriñkul kuda nira, kapisanan deni²⁾ panah ḍañ hyañ Droṇa, apan asēñhit sirāñ rinuhunan pinanah riñ caturudayāstra. ri pējah ni sārathi nira mahārāja Matsyapati, lumumpat ta sira mare ratha ny anak nira. yatna ikañ Śaṅkha rājaputra, umasö mapulih i sira yayah. capala manah iñ krūra-śilimukha³⁾. kunañ tapan wineh moliha yaśa, lāghawānawat ataṅgal sañ pinanah, atēhër amalēs iñ hru krūra-ṭaṅkasāyaka⁴⁾.

sa tasya hṛdayaṃ bhittvā,
tan salah pyah niñ Śaṅkha rājaputra tēkap nikañ hru. pējah ri harēp sañ yayah. katrēsān manah mahārāja Wirāṭa. matañnya r lumpat muñsir kahanan mahārāja Yudhiṣṭhira. ñka ta ya n katon⁵⁾ kapratisenāñ sañ Wṛkodara. tan aṅga manona girañ niñ musuh, añrēmuk añramēs añūrṇa riñ⁶⁾ Lohitawadana;

daṇḍapāñir ivāntakaḥ⁷⁾,
kadi tañan iñ Mr̥tyu mañgögö ḍēṇḍa pwa katonan ira. apa ta lwirnya n nissāra śata-śirṇa ñ Korawabala? nora tan sūra wira mahāprabhāwa tikañ⁸⁾ surakṣa ñkana, tathāpi mogha norāṅgarit mātṛa ñaranya deni kakṣatriyañ sañ Paṇḍawa.

Gaṅgāyāḥ suranadyā vai svādu bhūtvā⁹⁾ yathodakam mahodadhiṃ samādadyāl¹⁰⁾ lavaṇatvaṃ nigacchatī,

¹⁾ post iniriñ e. g. lacuna? — ²⁾ deni al.: deniñ AB — ³⁾ krūra: krura B, krora al. — ⁴⁾ ṭaṅka° DE: thaṅka al. — ⁵⁾ katon kapratisenāñ D: kato... (± 4 aks.) sanan E, katon kasenāñ B, katonasenan C, katesenan A — ⁶⁾ riñ Loh° al.: ri hañloh° AB — ⁷⁾ Antakaḥ al.: Antataḥ AB — ⁸⁾ tikañ (?): ktikañ AB (<kētekañ?), nikañ D, ñkana ikañ CE — ñkana al.: om. CE — ⁹⁾ bhūtvā al.: bhūta A — ¹⁰⁾ samādadyāl (?): samādadyat ω —

wwe nikañ Gaṅgānadī nāranya prasiddha enak atis kēta swabhāwanya, tathāpinya n tēka riñ tasik, milu ya pahi ta asin, ya ta ¹⁾ kadyaṅga nika, tathā samañkana ta kaśaktin sañ Korawakula, amogha niṣphala tan pasāra n tēka ri sañ Pāṇḍawa.

Irikañ kāla sore pwa ya ta tumuṅgañ parwata sañ hyaṅ Sūrya. akon ta mundura mahārāja Duryodhana. irika ta yan bhīṣaṇa karēsrēs lwir nikañ palagan.

prāvartata nadī ghorā śoṇitāntratarāṅgiṇī ²⁾

gomāyugaṇasañkirṇā ³⁾ kṣaṇena rajanīmukhe, ghūrṇita tikañ rudhiramahānadī, maryak malun atriganca usus niñ kuṇapa, hibēkan deniñ śrgālasaṅgya; aliwēran tekañ bhūta piśācāmañan śawāñinum rah, swawīśāta ⁴⁾ tan hana kerañnya, apan tan hana kari sakweh sañ malaga. kapwa mantuk sira kabeh. paḍa ḍatañ ri ⁵⁾ kuwu nira sowañ-sowañ añinum agoṣṭhy abata-bata, kapwa mukti bhoga niñ kawīrapuruṣan, tumēke senayam-ayam niñ sēḍēñ mañharēpakēñ swarga lawan yaśa.

Pariṇāmya niśāṃ tām tu sukhasuptā janeśvarāḥ

Kauravāḥ ⁶⁾ Pāṇḍaveyās ca punar yuddhāya nirayayuh, irikañ sakatambe mesuk, tēlas lalu laku nikañ rātri tēkap sañ Korawa-Pāṇḍawa, mijil ta sira muwah iñ palagan, riñ kapiñ wwalu niñ samara. kapwa tēlas sannāha riñ bala-kośa-wāhana. nka ta mahārāja Duryodhana n pañāpyāyana byūha. bhagawān Bhīṣma sirānitah anata caturaṅgabala; sāksāt sāgara katiñhalanya n byūha, ri denyan atisañkaṭa durgewēh linagan. kumwa ta de niñ maniñkah, bañun samudra: bhagawān Bhīṣma pinakapañhulu muñgw i ⁷⁾ harēp, iniriñ deniñ watēk Mālawa, Dākṣiṇātya, Āwantya. ri tēlas nika tumut ta ḍaṅ hyaṅ Droṇa makapariwṛta ⁸⁾ n Pulinda, Dārada, Kṣudraka, Mallawa ⁹⁾. tumut mahārāja Bhagadatta, makasahāya n Magadha, Piśāca mwañ sakaśeṣa niñ watēk Kaliṅga mahāpuruṣa. ri tēlas nika tumut mahārāja Wṛhad-

¹⁾ ya ta ω: yathā ? — ²⁾ °taraṅgiṇī: °tarēṅgiṇī ω — ³⁾ gomāyu°: ghomā-yu ω — ⁴⁾ swawīśāta (?): swāwisātha mss., vel: swawīṣaya? — ⁵⁾ ri BDE: riñ AC — ⁶⁾ Kauravāḥ: Koravaḥ ω — Pāṇḍaveyās (?): Pāṇḍavaḥ yaś ω — punar: punaḥ ω — ⁷⁾ i (i) harēp al.: iñ harēp AB — ⁸⁾ °pariwṛta: °pariwṛtta al., °wṛta B — ⁹⁾ Mallawa al.: Malawa A —

bala sagulma lawan Mekala, Tripura, Ciccīra. ri wuri nika Suśarma Trigartarāja makapariwāra ṇ watēk Yawana mwañ Kambhoja¹⁾. ri wuntat nika sañ Aśwatthāma mwañ sañ watēk Wigēṇa. ri tēlas nika tumut mahārāja Duryodhana iniriñ deny ari nira kabeh. tatan kasēlatan gumanti bhagawān Kṛpācārya mwañ sañ ratu sāmanta-pratisāmanta, makādi mahārāja Bhūriśrawa. mapa ta lwir ni halēp nikañ byūha? apan makaryak triganca-wāhana. tumiñhal pwa mahārāja Yudhiṣṭhira. kinon ira ta sañ Dhṛṣṭadyumnāñ-danana tiñkah iñ bala. prayatna ta sañ inuddeśa. śighrāñ-ghoṣaṇe manata senāsamūha. Śṛṅgātaka²⁾ ṇaran ikañ byūha ginawe nira, kadi pucak iñ wukir kalih siki lwirnya. kramanya: sañ Bhīmasena mwañ sañ Sātyaki pinakaśṛṅga³⁾ kanan, sañ Dhanañjaya mwañ sañ Dhṛṣṭadyumna pinakaśṛṅga³⁾ keri; kunañ ikañ muñgw i madhya nikañ Śṛṅgātaka⁴⁾, mahārāja Yudhiṣṭhira mwañ sañ Nakula Sahadewa; yapwan ikanañ pamuntat nikañ byūha surakṣa keri, mahārāja Wirāṭa mwañ mahārāja Drupada lawan sañ pañcakumāra, Ghaṭotkaca, Abhimanyu, pinakantamūla niñ watēk ratu sāmanta. ya ta matañnya n subaddhāpagēh aṅgēgō⁵⁾ lwir nikañ byūha Śṛṅgātaka, tan wikāra tēmpuhēn de nikañ sāgarabyūha. ndan bhagawān Bhīṣmātaḥ nirbhaya sāhasa tantahēn hati, gumuluñ aṅgiliñi tumampuh byūha sañ Pāṇḍawa, n umanākēn ra-Somaka-Sṛñjaya⁶⁾ mwañ ra-Pāñcāla. tan pawāhana ṇ mūlāwāhana⁷⁾ tēkap nira, tan pawwañ ikañ wāhana mūla⁸⁾ tinuñgañan, bheda sañke parēñ hilañ lawan wāhananya. an-mañkana kaparākraman bhagawān Bhīṣma. katrēsān tāmbeḥ niñ Pāṇḍawabala, norāñucap-mulata ṇaranya. añhiñ sañ Wṛkodarābhīmāna nirādara, tumañkēpakēn wuk bhagawān Dewabrata. tatan wyartha lēkas niñ mahāpuruṣa. pējah ta sārathi bhagawān Śantanuputra de sañ Bhīmasena. kahabalañ tañḍasnya deniñ kañkapattrasāyaka. sapējah nikañ sārathi mañaran Suddhatata, yeka n

¹⁾ Kambhoja al.: Kamboja B — ²⁾ Śṛṅgātaka: śṛṅgakaṭa, °katha mss. — ³⁾ °śṛṅga DE: °śraṅga al. — ⁴⁾ śṛṅgātaka: *ut supra* — ⁵⁾ aṅgēgō al.: aṅgēṅgō BE — śṛṅgātaka: *ut supra* — ⁶⁾ Somaka BE: Soma al. — ⁷⁾ mūlāw°: mūlaw° al., mūla maw° D — ⁸⁾ mūla t° BD: mulat t° al., — hilañ al.: lilañ CE —

asēñhit ikañ Korawa-rājaputra pituñ siki, mañaran Āditya-
ketu ¹⁾, Bahwāsi, Mahodara, Aparājita, Paṇḍitaka, Wiśālākṣa,
Kuṇḍadhāra. ²⁾ yatika parēñ umaśōmēmbuli sañ Wṛkodara.
paḍa manahakēñ salwir niñ bhīṣaṇa-mārgaṇa. wwaluñ siki
hru pañlēpas de nikañ Ādityaketu, limañ siki pamanah
nikañ Bahwāsi, nēmañ wiji pamanah nikañ Mahodara,
sañañ wiji pañlēpas nikañ Kuṇḍadhāra, pituñ siki pamanah
nihañ Wiśālākṣa, tigan siki hru nikañ Paṇḍitaka, kunan ikañ
dyah Aparājita, tan kinawruhan sañkhyā ni panahnya. ri
samañkana nikañ rumēbut i sañ Pawanātmaja, ndatan katya-
lahanāpan sawyāpasawya tēkap nirāñlēpasakēñ ³⁾ sāyaka.
pira ta kaya nikañ rājaputra pituñ siki? parēñ pējah ka-
kēnan rodra-śilimukha, kady agyādulura mareñ Yamālaya
kahiḍēpanya. aparan tatan sēñhit ta mahārāja Duryodhana,
tumon sanak nira parēñ pējah pituñ siki pisan, tiniñhas
riñ warayañ tēngēknya? kunañ sañka ri tan wēnañ nira
mawaghāta ⁴⁾ sañ Wṛkodara, matañnya r tañis i bhagawān
Bhīṣma, liñ nira: Sojar ni kaki sañhulun bhagawān Bhīṣma,
tan katon karih kapējah nikañ potraka ⁵⁾ tēkap rahadyan
sañhulun? bāhulyāñhulērana rikañ pāpa si Bhīmasena, ra-
hadyan sañhulun hana ri tēñah parihēnañ, kadi ta n huwusa
sikañ prāṇapraṇaya i rahadyan sañhulun, an kaki sañhulun
pratisarā ⁶⁾ rumakṣā sañhulun kabeh sama-sanak.

Mañkana liñ mahārāja Duryodhana. sumahur bhagawān
Bhīṣma, liñ nira: Sojar ni tanayan mami mahārāja Kurupati!
apa kunañ liña mami? tēlas mapūrwa sañketa mataññhulun
lawan kita ri tan dadi mami suruda riñ palagan. apa pwa
tan pati kañ Bhīmasena? swantahankwa liñanta. at rēñö
ta wuwus mami denta laki.

yaṃ yaṃ hi Dhārtarāṣṭrāṇāṃ Bhīmo drakṣyati saṃyuge
haniṣyati ⁷⁾ raṇe dāntaṃ satyam etad bravīmi te,
ikañ Wṛkodara naranya, wruh mara kita, yan mahātīśaya

¹⁾ Ādityaketu al.: Dityaketu AE — ²⁾ Kuṇḍadhāra D: om. al. — ³⁾ °añlēpasakēñ AB: °añlēpasakan al. — ⁴⁾ ma-
waghāta CD: māpaghāta B, mapaga ta al. — ⁵⁾ potraka al.: potra AB —
⁶⁾ pratisarā al.: kapratisāra D, C₁, patisarā B — ⁷⁾ haniṣyati C (Van der
Tuuk?): haniṣyanti al. — etad: etat ω — bravīmi al.: bavīmi AD — te
C (Van der Tuuk?): ti al. —

śakti nika. asiñ Korawa salah-siki katon ñke riñ palagan, byakta juga tan huripanya denya. tan wuwus pargila ¹⁾ wuwus mami ri kita laki. kunañ pwa deya niñ wwañ kadi kita, at pagēhi ta pwa loka niñ śūra, puñkurakēñ si pañgil mañjayakēñ iñ śatru.

Mañkana sahur bhagawān Bhīṣma, irika ta ²⁾ sañ ārya Śakuni n sahoddhata pracaṇḍa rabhasomasō mañirpakēñ sanjata, makapañharēp wwañ sanak rasika nēmañ siki, makanāmāṅgaja ³⁾, Gawākṣa, Wṛṣaka, ⁴⁾, Wartajawa, Śubha; yatika marampak lawan wadwanya. kapwa tikâyudha kuśala, pinaṇḍite Śālihotra, prasiddha sinobhāgya riñ Gāndhāradeśa. pamuk niñ tuṅgal prāṇanya, yatikâñhala-hala tan paweh malēsa, bēntar rēbah sapañharēp sañ Pāṇḍawa, sakwehnya wīra-yodha, pariksirnanana ñ caturaṅgabala; tambis kesisan sañ Arjuna, kanyatan hanñanak nira ñaran Irāwata, patēmwan ira lawan nāginī, putu sañ nāgarāja mañaran Airāwata, hañar tēka sañken swarga. tatan pahiñan kweh ni ⁵⁾ wadwanya, kudâtisaya tikañ kinwehakēnya, kadi hañsānon tasik katonanya n tēka ri tēnah niñ samara, ghūrṇita pañhriknya tan pantara. ya tâmapag wuk nikañ rājaputra nēmañ siki Subalātmaja, apagut awantah silih-tētēk silih-arug ta yāpan paḍa mahāśūra. prayatna tekañ Airāwata ⁶⁾, an inambulan mindēr aśrama lawan kudanyâtēhēr añlēpasakēñ sanjata. ndatan kawismayan rinēbut rinamēs riñ sarwāstra.

visravadrudhireṇāktas ⁷⁾ totirair bhinna iva dvipaḥ, ya ta matañnya n jarjarita śarīra nikañ dyah Irāwān, kadi rinantaga deniñ rah, kadi liman inum iñañkuśan. sañka ri krodha nikañ Nāgawañśa, ya ta matañnya n pamanah riñ pramohanāstra māyā. ya ta matañnya n wisṁṛti wulañun tikañ rājaputra nēmañ siki, silih-praṇ lawan hambanya. prayatna târya Śakuni, matakut i ⁸⁾ palwañan iñ sañ antēñ salah-siki. ya ta matañnya n pasārāmēniñ khaḍga, umawan-tēñ pratāpa nikañ dyah Dhanañjayātmaja. bhawiṣyātutur

¹⁾ pargila CE: pañgila BD, pañbisa A — ²⁾ ta al.: om. AB — ³⁾ °nāmāṅg° ω: °nāma ñ G° (?) — ⁴⁾ lacuna ? — ⁵⁾ ni (wadw°) BC: niñ al. — ⁶⁾ Airāwata sic mss. — ⁷⁾ °rudhireṇāktas: rudhiranoktaḥ ω — totirair: totter ω — ⁸⁾ i CDE: ikañ A, ti B —

ta ṣaṭ-rājaputra sakamantyan, muwah apulih añēmbuli¹⁾ kañ Nāginīsuta. kunañ tapan lāghawa ikañ Pārthaputra n panuñgañ iñ kuda, hana n padāty anapak lēmah, hana n lumumpat umör iñ ākāśa, sūkṣma tan katon rasanya n panēbas riñ krētala. ya ta matañnya n cacah cūrṇa śarīra nikañ rajapūtra Subalātmaja, pēgat saṇḍañanya, tugēl tañanya, ibab bāhunya, katimpal taṇḍasnya.

pañca kṣipraṃ gatāsavaḥ,

pējah tañ ṣaṭ-rājaputra tan pasāra. añhiñ ikañ dyah Wṛṣaka tan ilu pējah, malaywakēñ sakitnya. sapējah nikañ rājaputra Subalaputra, krodha ta mahārāja Duryodhana. sinambe nira tañ rākṣasāryaśṛṅgi, gotra nikañ rākṣasa Bala, liñ nira: Ayay sañ rākṣasāryaśṛṅgi, papagakēñ śakti nikañ Pārthasuta! kadi tat pūrwwairi²⁾ lawan ikañ Bhīmasena. wijila-kēñ karākṣasanyu, māyākriyā ikañ pasañnyu; ndah bwat haywa hinēbañ-hēbañ ikañ yuwā nāgawañśa!

An-mañkana pañuddeśa ni mahārāja Duryodhana. yeka n mañsö ikañ rākṣasa³⁾ Śṛṅgi saha kātara ni rūpanya mwañ krūranya, katatakut i sanjatanya. ndatan tinaha pinarēñan sañsönya de nikañ Pārthasuta. irika ta ya n pamasañ māyāyudha ikañ rākṣasa Śṛṅgi. nānāwidha lwir nikañ rākṣasānuñgañ iñ kuda, umiriñ pamuknya, tatan pahiñan kadbhuta ni sanjatanya, apayapan paḍa wruh iñ māyāsamara, paḍa widagdha riñ jutindrajāla⁴⁾, towin mahāśakti.

aciraṃ⁵⁾ gamayāmāsuḥ pretalokaṃ parasparam, ya ta matañnya n kapwāsahāya hilañ tan pasāra, pratidwandwātuṅga-tuṅgalan juga tan ora mundur, kadi patēmu niñ daitya Wrēṭta⁶⁾ lawan sañ hyañ Indra. kachidra tekañ rākṣasāryaśṛṅgi, sinawat ta larasnya riñ khaḍga de nikañ dyah Irāwān. yatika n tugēl apalima tēke⁷⁾ hrunya. sahilañ niñ larasnya

antarikṣagatas tadā,

mēsāt ta ya riñ ākāśa. ndan tinut ta ya de sañ Nāginīsuta.

¹⁾ añēmbuli al.: añambuli CE — ²⁾ °wairi A: °werī al. — ikañ CDE: ika al. — ³⁾ rākṣasa Śṛṅgi al.: rākṣa Śraṅgi B — ⁴⁾ jutī° BDE: jurit A, ? C —

⁵⁾ aciraṃ: avīraṃ (°ñ) ω — °āmāsuḥ: °āmasu ω — ⁶⁾ Wrēṭta sic mss. —

⁷⁾ tēke al.: tēkeñ CD —

glāna kēli-kēlin ta ya tinut inusi nkanen¹⁾ gagaṇa, hinos-
akēn inawaghāta riñ niśita-candrahāsa.

sa sadyo rākṣaso bhūyaḥ kṣataḥ kṛttaḥ pratāpavān
sadyaḥ prasusruve cāpi śarāvāpañ ca sādhanam,
ri samañkananya ri sakṣaṇa pējah tekañ rākṣasāryaśṛṅgi de
nikañ dyah Irāwān, tugēl-tugēl apasatus de nikañ khaḍga.
tathāpi muwah ta yāsarira. muwah aṅgēgō śarawara-daṇḍa,
muwah tinutuh riñ paraśwadha tēkap sañ Nāginisuta;
chidyamāna iva drumah,

kadi kayu winaduñ lwirnya n tugēl tiba tan pasāra. muwah
mahurip ta yāsalin rūpādbhuta, muwah umiñsor ta ya
mareñ²⁾ paprañan. tinut atah de sañ Nāginiputra. irika
ta sirār pamasañ tejorāśi, surud nira sañke kanāgawañśan.

tad enam upasarpati,
mijil ta ya suprakāśa parimaṇḍa matēmahan nāganiyuta
sahasra-niyuta. ya tāñēmbulīrikañ rākṣasāryaśṛṅgi, wyāmoha
ta ya tan wruh i parananya³⁾. ya ta matañnya n patēmahan
Garuḍa krūrarūpa,

bhakṣayāmāsa pannagān,
pinañnya winiśirṇakēnya tikañ nāga tejomaya. katuluyan
tekañ dyah Irāwān, apan milu matēmahan nāgarūpa.

Dhanañjaya⁴⁾ gajāñikān nihate cātmanah sute
vinighnan samare śūrān tāḍayan⁵⁾ rākṣasān raṇe,
ri pējah nikañ dyah Irāwān de nikañ rākṣasāryaśṛṅgi, kro-
dha ta sañ Dhanañjaya. ya ta matañnya n pariksirnakēn ira
gajah sañ Korawa, lawan ikañ rākṣasāmējahi ri putra nuni,
ya ta tinutakēn in śarawarāstra. yekāñsō sañ Korawabala ka-
beh, sumahab sahinatyan inutthāpanakēn⁶⁾ riñ samara. Kṛpa,
Śalya, Bhūriśrawa, Droṇāśvatthāma, Wiwiñśati, Wṛhadbala,
Āwantiyarāja, makādi bhagawān Bhīṣma, parēñ añēmbuly
aṇlēpasakēn sanjata. sawet ni krodha sañ Wṛkodara,
avaplutya rathāt⁷⁾ tūrṇam,

¹⁾ inusi nkanen CDE: inusiñ haneñ B, inusiñaneñ A — kṛttaḥ: kṛtaḥ
ω — ²⁾ mareñ CD: mare al. — ³⁾ parananya al.: paranya CE — ya ta m°
n p° al.: ya ta pat° E, ya ta mat° C — post (pa)tem°: ya CE — ⁴⁾ Dh-o:
Dh-aḥ ω — cātmanah (?): catranah ω — ⁵⁾ tāḍayan (?): tadāvān ω —
⁶⁾ inutthāpanakēn B: inutap° CE, inuttamanakēn D, inutwapanakēn A —
⁷⁾ rathāt t°: ratha t° ω —

lumumpat ta sira sañken ratha mubatakēn gadā nira. kunañ tapan tinahēnan inudaran ¹⁾ hinudan-hudan riñ śarasampāta, winahan sarwāyudha, sinarambahan salwir niñ acintyāstra. prayatna ta sañ watēk Pāṇḍawa, tumuluñ prañ sañ Prabhañcanasuta ²⁾, paḍotar-otaran tikañ laga wēkasan.

Hana ta mahārāja Nīla naran ira, ratu ry Anūpanagara, mitra priya ³⁾ sañ Wṛkodara. sira tāsēñhit tumon sañ Pawanasuta n kinabehan. mañsō ta sira, sañ Droṇaputra dinunuñ nira. enak parañkit niñ paprañ nira, kadi patēmu niñ daitya Pracinti lawan sañ hyañ Indra. ndan lwir kasinñhitan prabhāwa sañ Droṇaputra. kasambi bāhu nira. kunañ pwa de niñ kawaicitryan ⁴⁾, malēs ta sirāmanah in saptabahlāta ⁵⁾.

Nilam vivyādha vakṣasi, kaparah ta ḍaḍa mahārāja Nīla, mūrçhita kalēngak ry adha niñ ratha. irika ta ya n ḍatañ sañ Ghaṭotkaca, mapulihakēn mahārāja Nīla. watēk rākṣasa krūra pinakapariwṛta nira, tēkwan marapan amasañ māyāsamara. ya tāmuhara wulañun in watēk Korawa. awērēg ta yālayw asasaran, tan wruh i parananya, apan katon tugēl rowañnya denya.

vidhvastā ⁶⁾ rathinaḥ sarve gajāś ca vinipātitaḥ

hayāś ca sahayārohāḥ ⁷⁾ sannimuktāḥ sahasraśaḥ, kabuncañ kawalik ikañ manuñgañ in ⁸⁾ ratha, katiba lawan liman ikañ manuñgañ in gajah, tēken makuda kabwañ lawan kudanya. tatan hanāñucap maluyāpraña narananya, trāsālayu mulih muñsi kuṭanya juga sahananya. atyanta de bhagawān Bhīṣmātañguh akon maluyāpraña. ndatan pamisiñgih kēdō giri-girin sakweh nikañ Korawabala. tēkwan apan meh sumurupa sañ hyañ Āditya, kady atakut i pasiñhanāda sañ Bhīmasenatanaya, aluwēran tekañ prañ wēkasan, araryan awirāma sañ Pāṇḍawa.

¹⁾ inudaran DE, C₁: inuran al. — hinudan-hudan al.: hinudan AB —

²⁾ Prabhañcana° sic ω: Prabhañjana°? — ³⁾ priya C (Van der Tuuk?): piya al. — ⁴⁾ kawaic° BE: kawec° al. — ⁵⁾ °bahlāta al.: bahlāwa D, C₁, bhalla Van der Tuuk (A) — ⁶⁾ vidhvastā: vidhvastaḥ ω — rathinaḥ: rāšina al., rašinaḥ A — vinip°: nanip° ω — ⁷⁾ °rohāḥ: °rohā ω — sannimuktāḥ DE: sanimuktaḥ B, sannipuktaḥ C, yanimukta A — ⁸⁾ in al.: riñ AB —

XI.

Tasmin mahati samkrande¹⁾ rājā Duryodhanas tadā Gāṅgeyam upasamsṛpya vinayenābhivādyā ca, irikaṁ sandhyākāla, akweh ikaṁ wwaṁ ananīs asambat, irika ta mahārāja Duryodhana n pare kahanan²⁾ bhagawān Bhīṣma, sādaraṇābhiwādātāṇa-taṇa, marṇana parākrama nikaṁ dyah Ghaṭotkaca, liṇ nira: Sojar bhagawān kaki, ṇhulun makāśraya rahadyan saṇhulun maṅke, sēdēṇ maṅharēp samara, kadi rūpa nikaṁ Pāṇḍawa, an pakāśraya ṇ Kṛṣṇa. tatan hana sandeḥa ni ṇhulun, apan maṅgalya wwaṁ mahāpuruṣa, towin paripūrṇa tekaṁ caturaṅgabala, sakṣo-hiṇī parimaṇḍala ni pwaṅkulun. ri samaṅkananya n paṇīrṇa bala-kośa-wāhana. nda aparana ta hetu nika n trāsālayu tan pamyati ṇ Ghaṭotkaca? yatikāṇḍadyakēṇ saṅśaye hati niṇ pinakaṇhulun.

Tanaya mami mahārāja Duryodhana, tan salah kēta wikalpa ni bapaṅku. kumwa ta saṅkṣepa nika wuwus mami:

ātmā rakṣyo³⁾ raṇe tāta sarvāvasthāsv arindama

Dharmarājena saṅgrāmas⁴⁾ tvayā kāryaḥ sadānagha, at rakṣa juga śariranta, salawas nikaṇ raṇakriyā, haywa wadā⁵⁾ yāṇicchā riṇ sapolah, apayapan tan wwaṁ bari-bari ika lawantāṇayu laga; Dharmarāja dharmamūrti, mahadurgama gatinya n linawan. kumwa ta deya niṇ mataṇḍi-ṇa: kita ta pweriṇēṇ mami kabeh, an lagana ṇ Bhīmārjuna, Nakula-Sahadewa, makādi Yudhiṣṭhira. sira ta kabeh ṇaranya, samaṅke lwirnya ri hiḍēp mami, ḍaṇ hyaṇ Droṇa, Kṛpācārya, Aśwatthāma, Kṛtawarma, Śalya, Somadatta, Wikarṇa, karuhun kakinta, kunaṇ wwaṁ sanakta kabeh, makādi Duḥśāsana, rasika ta lumaga ṇ Ghaṭotkaca. yapwan tan kawēṇaṇ deniṇ samaṅkana, nda nihan mahārāja Bhagadatta. tan apama rasika,

Purandarasamo yudhi,

sākṣāt kadi hyaṇ Indra mara sira yāwat iṇ raṇa. tan saṅgahēṇ matukēl⁶⁾ matiki tēkap ni ṇhulun. ndo kasihana

¹⁾ samkrande: saṅkraste ω — °nas tadā (?): °ne sadā al., °na sadā A — °m upasamsṛpya (?) °s (°th B) ususaṇmuṣya ω — ²⁾ kahanan CE: om. al. — ³⁾ rakṣyo: rakṣo ω — ⁴⁾ °grāmas: °grāmaḥ ω — tvayā: taya ω — ⁵⁾ wadā yā° ω: sic? — ⁶⁾ matukēl al., C₁: matikēl CE —

ta mahārāja Bhagadatta, an rahadyan sañhulun sārabhū-tāprañālawan ikañ Ghaṭotkaca, mawantaha kaśaktin. kadi mañkenya juga rahadyan sañhulun malaga lawan daitya dānawa. tan pisan *tan* ¹⁾ piñrwa tēlas añjayakēn mahāsura.

jahi rākṣasapuṅgavam ²⁾,
ndat patikañ ³⁾ rākṣasendra Ghaṭotkaca!

Tan wihañ mahārāja Bhagadatta. mañsö ta sira, umujuñ kahanan i sañ Pāṇḍawa, makawāhana ñ liman Supratika. asañkhya ya pramāṇa nikañ sanjata lumēpas tēkap nira.

Sambartaka ivānilah
kadi bāyubajra ri kāla niñ mahāpralaya katonan ira. tatan hana Pāṇḍawabalāsāra tēkap nira. kumimpēl alulunan ri sañ Bhīmasena.

carmevāgnau ⁴⁾ samārpayat,
kadi walulañ tinibakēn iñ apuy pakatonanya. yeka n tandañ mahārāja Kṣatradewa, sañ ratu riñ Darśanapura, mapagakēn mahārāja Bhagadatta, prottuṅga manuṅgañ riñ mattama-taṅga. sahasāmanahakēn warṣasāyaka. apa ta lwirnya n śata jarjarita kumbha ni liman mahārāja Bhagadatta? muncar rahnyāsannikarṣa lawan medanya. mañkin asēñhit mahārāja Bhagadatta, malēs aṇlēpasakēn tomara mahākrūra. maṅgaluṅgañ tanēmnya ⁵⁾ ri kumbha niñ liman mahārāja Kṣatradewa. aṇhiñ ta ya tēhēr aṇuliñ malayu tan pañkus-añkusan. kadīnambahakēn ikañ Pāṇḍawabala tēkapnya. krodha tekañ Ghaṭotkaca, bhīṣaṇābañ tikañ mata. capalāñlēpasakēn tikṣṇa-triśūlāyudha. kumbha nikañ liman Supratika tinēṇḍas nira. wiṣphuliṅgāñarab-arab dilahnya n lēpas sañke tañan sañ Bhīmaputra. prayatna ta mahārāja Bhagadatta. ardhačandrasāyaka panuñsuñ nira riñ ti-kṣṇa-triśūla.

tat papāta dvidhā chinnam,
siwak ta yāparwa, tumiba riñ lēmah. mañkin ujwala dilah nira n krodha sañ Hiḍimbātmaja. muwah aṇuṇḍa lipuñ prajwalitāgni, dumuka ḍaḍa mahārāja Bhagadattābhīprāya

¹⁾ tan AD, C₁: om. BCE — mahāsura al. (?): mahāsura B, mahāsūra A —
²⁾ °puṅgavam D: °puṅgagām al. — ³⁾ patikañ: patikañ ω — ⁴⁾ carmevāgnau; carme cāgno ω — ⁵⁾ tanēm° AC: tanam° al. —

nira. yekan saput sañ Korawa, makādi mahārāja Duryodhana, tumawēni mahārāja Bhagadatta. tan pēgat asulam asalin sanjata mwañ wāhana. mañkana ta sañ Pāṇḍawa, prasamāñrēgēp sanjata, riñ samarāmurat-marit riñ sarwā-yudha. tatan wuwusēn lwir ny ākāranya ñ palagan de ni rēmuk-rēmuk niñ sanjata lawan bhūṣaṇa.

grahanakṣatraśavalā¹⁾ dyaaur ivāsīd vasundharā, halēp kady ākāśa kahibēkan grahanakṣatra juga lwir nikañ samarabhūmi ri²⁾ wēkasan.

teṣu śrānteṣu bhagneṣu mṛditeṣu³⁾ ca Bhārata

rātriḥ samabhavad⁴⁾ ghorā nādrśyata⁵⁾ tato raṇaḥ, an-mañkana lwir nikañ laga. kapwāñliḥ anana nissāra gati sañ watēk wīrapuruṣa, tēkwan ikañ kulēm sampun tēka, bhīṣaṇa saput nikañ timirasañghāta, tatan katon sawayawa nikañ raṇāṅgana. ghinoṣaṇan tikañ senā-pratisenā mantuka; kapwa paḍa ḍatañ riñ kuṭa sañ Korawa-Pāṇḍawa.

XII.

Saḍatañ mahārāja Duryodhana riñ swaweśma nira, mahēm malapkēna sira lawan sañ Karṇa, Śakuni, Duḥśāsana. kalahan sañ Pāṇḍawa riñ raṇa ikañ prasiddha ginoṣṭhi nira. mojar ta mahārāja Duryodhana, liñ nira: Sojar rahadyan sañhulun kita katiga. huniñan tiki pataña ni ñhulun iri kita katriṇi. tatan sañgahēn punarwācyā matiki n sari-sari pinajarakēn gōñ niñ kaśaktin ri bhagawān Bhīṣma, ḍaṇ hyañ Droṇa, Kṛpācārya mwañ mahārāja Śalya, Aśwatthāma, Bhagadatta, Bhūriśrawa, ndatan hana juga wēnañ mapag wīrya nikañ Pāṇḍawa riñ raṇa.

na jāne tatra kāraṇam,
yatika tan wruh ñhulun ri kāraṇanya.

so'smi śīrṇabalaḥ Karṇa śīrṇaśāstraś ca⁶⁾ saṃyuge
sītkrtaḥ Pāṇḍavaiḥ⁷⁾ śūrainr abadyair devatair api,

¹⁾ °śavalā: °śavalo ω — dyaaur: dyor ω — ²⁾ ri al.: om. AD — ³⁾ mṛditeṣu al.: mraditeṣu AC — ⁴⁾ °bhavad Van der Tuuk (C₁): °bhavan ω — ⁵⁾ nādrśyata: nadrśyanta al., nadrśyana CE — tato: kato ω — ⁶⁾ śīrṇa° (1a): kṣīrṇa° ω (vel kṣīṇa?) — °balaḥ al.: °bala AB — śīrṇa (2a) AB: kṣīrṇa al. — °śastraś: tastraś ω — ⁷⁾ Pāṇḍavaiḥ: Pāṇḍavaḥ ω — śūrainr: śūreḥ ω — abadyair (= avadyair): abaddyah ω — devatair: devater ω —

sañ Awaṅgādhipa, hilañ wadwa ni ñhulun, hēnti sanjata ni ñhulun, ñkane tēñah niñ raṇamaṇḍala; ikañ Pāṇḍawâ-ñēṭṭahasa¹⁾, tan kawēnañ ya pinratihata dewatā tuwi. ya tâmuḥara sandigdha ri citta ni ñhulun. ndo wwañen tañ pinakenñhulun, mālocita ri prastāwanā nika.

Duh sājñā haji! tan saṅgahēn asaṅgata-pralāpa iki sahur patik haji. haywa juga rahadyan sañhulun sandeḥa prapañca. patik hajikiñ mañaran Karṇa tambana kaḥṛtsālya parameśwara, yan apa, yan kwa tēkap haji magawe nayopāyanīti²⁾.

Bhīṣmaḥ Śāntanavas tūrṇam apayātu mahāraṇāt, wehēn pwa Bhīṣma tiṅgala riñ raṇakriyā usēn-usēn, marapwan ñhulun juga makoliḥ ikañ Pāṇḍawa saha pininañnya ratu sāmanta. tan eñēt karika parameśwara:

Pāṇḍaveṣu dayāṃ nityaṃ sadā Bhīṣmaḥ karo<ti> vai aśaktaś ca raṇe Bhīṣmo jetum etān mahārathān, [taḥ] ika sañ Bhīṣma ñaranya, sadākāla kēta rasika yan atiśayāsiḥ rasika riñ Pāṇḍawa. riñ kapana tiki n wēnañ mējahana ñ Pāṇḍawa riñ raṇa? kaliñanya: agōñ kapakṣapātan rasika riñ Pāṇḍawa. kunañ pwa deya ri hiḍēp patik haji, lumampaha juga parameśwara, mara ri bhagawān Bhīṣma, kumona matēlasana maṅgamēl sanjata, marapwan patik haji lumēkas makayaśa hurip nikañ Pāṇḍawa.

Aum aum bhāgya ta yan mañkana. kumwa juga de ni ñhulun. to karihēn i ñhulun ta pwa bhagawān Bhīṣma rumuhun. yan kāywana rakwa sadayanta ike, hatur maraha-jēñ nike. ndah lumampaha sañhulun mañke.

Luñha mahārāja Duryodhana, mare kahanan bhagawān Bhīṣma, iniriñ denyâri nira, makādi ñ Duḥśāsana. tan asowe riñ hawan, ḍatañ ta³⁾ sire kahanan bhagawān Bhīṣma, tēkânambah aṇabhiwādâgawe kārūṇyawacana, liñ nira: Sojar ni kaki sañhulun. iki matañnya n⁴⁾ ḍatañ raputu sañ maharṣi, musap pādadwaya sañ paṇḍita. gumōñ harēp siḥ rahadyan sañhulun. kadi kañ ujar lagi rasa nike tañis niñ pinakahulun, an kaki sinārabhāra n sārabhūta makoliḥa ñ lima sanak, hēntyakēna sakula-wandhu-mitranya kabeh.

¹⁾ añēṭṭahasa al.: °añēṭṭahasa AE — ²⁾ °nīti al.: niki B, iki A — ³⁾ ta al.: om. AB — ⁴⁾ n CD; k al. — ḍatañ al.: tatañ AB —

daya<yā> ¹⁾ yadi vā rājan dveṣyabhāvān mama prabho mandabhāgyatayā vāpi ²⁾ tatra rakṣasi Pāṇḍavān, kumwa saṁsipta niki wuwus niñ pinakahulun: yan tan hana siha rahadyan sañhulun riñ pinakahulun, makanimitta ilik ni kaki ni ñhulun riñ Korawa, athawā de ni kamanda-bhāgyan sañhulun karika, kasulakēna de rahadyan sañhulun, ikañ Pāṇḍawānuñ ilwana de rahadyan sañhulun, kunañ ikañ puṇyadharma sañ maharṣi, pwañkulun ³⁾ Karṇānumatan rahadyan sañhulun umijileñ raṇa, mintonakēna göñ ni sih pwañkulun riñ pinakahulun riñ ⁴⁾ Korawa. tēlas maku makoliha ñ Pāṇḍawa saha wandhu-mitranya kabeh. ndan yan pañenoha ri citta rahadyan sañhulun wita ya.

An-mañkana liñ mahārāja Duryodhana. alarāsēkēl ta hṛdaya bhagawān Bhīṣma. humēñēñ sira tumuñkul, mañēnañ i pajar mahārāja Duryodhana; bhawiṣyākēcap osah añēṭṭahasa sira, atēhēr tumēñhakēñ wulat nira, abañ mata nira sawet niñ krodha. wēkasan mojar ta sira, mēñgēp samasāntwawacana wuwus nira; liñ nira: Sojar nitanya mami mahārāja Duryodhana, atyanta sēkēl ni hati mami de nika ⁵⁾ wuwusta. apa hetu niñ mañēnakēñ wuyuñ mañkana? kumwa kaliñan iki wacana mami: atyanta mara de mamy amrihakēñ kita. kunañ pwa deni kaśaktin iñ Pāṇḍawa, nihan kamisiñgih tan pañgarit mātra. hana mara ⁶⁾ panonanta, tēlas mara ñ Phalguna magawayāgnitarpaṇa ri kāla niñ Khāṇḍawawanadahana, huwus mata yāprañ lawan bhaṭṭāra Kirātarūpa, sañ ⁷⁾ jñāpaka riñ mahāprabhāwa ñaran ika. nihan ta waneh: kāla niñ Gograha-ṇacarita, barīnalapan takurañ mara kita kabeh tēkapnya, kaliñanya:

ko hi śakto raṇe ⁸⁾ jetuṃ Pāṇḍavān narasattama, syapa ta wēñañ ⁹⁾ malahakēna ñ Pāṇḍawa riñ raṇa? kad-yāpuñguñ juga kita ri hiḍēpku. anumateki wuwusku:

¹⁾ yā *add.* — vā(?): namo ω — dveṣya°: dveṣyaḥ ω — ²⁾ vāpi C (Van der Tuuk?); capi al. — ³⁾ pwañkulun al.: mwañ tañkulun AB — ⁴⁾ riñ (Kor°) al.: om. D — ⁵⁾ de nika wuwusta ABD: dentāwuwus CE — ⁶⁾ mara al.: maraṇ AB — magawayāgni° DE: magaweyāgni° B, magawayakni AC — ⁷⁾ sañ al.: sa °BD — ⁸⁾ raṇe BD: raṇya CE, reṇe A — °sattama: °sap-tama ω — ⁹⁾ wēñañ Van der Tuuk (C₁): wwañ ω —

mumūrṣur¹⁾ hi naraḥ sarvo vṛkṣān paśyati kāñcanān tathā tvam api²⁾ Gāndhāre viparītāni paśyasi, ikañ wwañ yan meh matya, mas juga panonya³⁾ riñ kayu-kayu. ndah mañkana ta kita ñ Duryodhana mañko. halēpa⁴⁾ meh mañawaśā ta kunañ ikañ mṛtyu ri kamu, matañnya n wiparīta dahat panonyu irikañ gati mañke. tan sēngahēn matakwa aṇḍuḍuk ajro. kita mara prasiddhâgawe tukar ñuni lawan ikañ Pāṇḍawa. kitātah lumagâ yâpraña mañke wih. ñke ta kita k tona⁵⁾ kasiñhapuruśanta. kunañ aku, ikañ Somaka-Pāñcālādi-rāja juga lawanañkwa, denya k pilih-palah lawan ika, ika tatan Śikhaṇḍi athawā kanyā, apan huwus samayañku ñuni, ikañ tan dady asannikaṛṣa lawan strī pumān, yadyapi puṇyakēnanya huripnya kēta ya tuwi, tathāpi tan patyana juga ya ikañ Śikhaṇḍi. laku t antuk huwus, pahenak turunta! sakatambe aku k⁶⁾ lēkas-âpraña, ika ta deyañkwâlaga:

yan narāḥ kathayiṣyanti yāvat sthāsyati⁷⁾ medinī, salawas niñ⁸⁾ pṛthiwī pwa, samañkana ta lawasa nikañ wwañ mucap i lēkasañkwa riñ raṇa, i wruhanta!

Lwir kawañhēl citta mahārāja Duryodhana, deni wuyun bhagawān Dewabrata. manambah ta mahārāja Duryodhanâṭēhēr mantuk iñ swaweśma nira. irikañ sakatambe mesuk, irikañ wañun-ḍahinâgōñ, ri kapiñ saña niñ laga, awuñu ta mahārāja Kurupati, kumon i sañ Duḥśāsanañhyasana ratha, liñ nira: Antēn i ñhulun sañ Duḥśāsana, at sañkēpakēn pakēkēs nikañ ratha, ikañ samâpakēna uñgwana bhagawān Bhīṣma n papraña mēne.

sa no guptaḥ sukāntaḥ⁹⁾ syāt, makaphalâ sukānta marika n karakṣa sira. sukānta ñaranya: hanyāt Pārthāṃś¹⁰⁾ ca samyuge, ri wēnaña niromējahana ñ Pāṇḍawa riñ raṇa. haywa ta sira wineh umarēpakēna ñ Śikhaṇḍi. huwus wruh mara kite

¹⁾ mumūrṣur BDE, C₁: murmusuh C, mumursah A — hi: i ω — sarvo ω: sarvān Van der Tuuk (C₁) — kāñcanān: kāñcanām ω — ²⁾ api: apa ω — Gāndhāre: gadwāre ω — paśyasi: paśyati ω — ³⁾ panonya al: panonanya AE — ⁴⁾ halēpa ω: alpa? — ⁵⁾ k tona al.: n tona B — ⁶⁾ aku k al.: aku n C, ak A — ⁷⁾ sthāsyati: syāsyati ω — ⁸⁾ niñ al.: ni AB — ⁹⁾ sukāntaḥ (?): sukāsa ω — ¹⁰⁾ Pārthāṃś: Pārthas ω —

pūrwasaṃrōpa nika, tēlas kajar de nira bhagawān kaki riṇ Udyoga-carita. wwaṇ waneh jugāpraṇa lawan Śikhaṇḍi. hana marāya Śakuni, mahārāja Śalya, Kṛpāśwatthāma, Wiwiṇṣati, sēḍaṇ samaṅka humarēpakēna¹⁾ ṇ Śikhaṇḍi.

Tan wihaṇ ikaṇ Duḥśāsana ri pakon mahārāja Duryodhana; lumampah umijil mareṇ papraṇan, makapaṇhulu maharṣi Bhīṣma. katon pwa bhagawān Bhīṣma de saṇ Arjuna, kinon ira ta saṇ Dhṛṣṭadyumna, Śikhaṇḍi tan kadoha, ṇuniweh ikaṇ dyah Abhimanyu.

XIII.

Atha ri ḍataṇ bhagawān Bhīṣma ri tēnah iṇ Kurukṣetra, maṇdani ta sira tiṅkah niṇ wadwa. Sarwatobhadra ṇaran ikaṇ byūha dinamēl nira. ḍaṇ hyaṇ Kṛpācārya, Kṛtawarma, Śakuni lawan ratu riṇ Kāmboja, Sudakṣiṇa, Waiśya²⁾, makapugēran ta bhagawān Dewabrata, samaṅkana saṇ pinakamukha nikaṇ byūha Sarwatobhadra, mwaṇ sakweh saṇ Korawasuta. kunaṇ pinakalambuṇ kanan, ḍaṇ hyaṇ Droṇa, Bhūriśrawa, Śalya, Bhagadatta. yapwan pinakalambuṇ kerī, Āwantya, Somadatta, Jayadratha³⁾, saṇ Aśwatthāma. kunaṇ pinakamadhya nikaṇ byūha, mahārāja Duryodhana, makapariwāra ṇ watēk Trigarta. yapwan ikaṇ pinakaburīt, Śrutāyuh mwaṇ Alambuṣa.⁴⁾ nahan ta krama nikaṇ byūha ri saṇ Korawa. maṅkana tah saṇ Pāṇḍawa, sakrama ni byūha saṇ Korawa dinamēl nira. winibhāga sakweh niṇ⁵⁾ mahātiśaya śakti nira. mahārāja Yudhiṣṭhira, saṇ Bhīmasena, saṇ Arjuna, Nakula-Sahadewa, Śikhaṇḍi, Sātyaki, Ghaṭotkaca, Abhimanyu, mahārāja Drupada, kapwa ya tākaya. yathānūrūpa⁶⁾ de nirātiṅkah sowaṇ-sowaṇ. sama-sama pratihata lwir nikaṇ laga, apan subaddha de niṇ aṇdani byūha. saṇ Abhimanyu lwir katon praṇ nireṇ samaṅkana, matēmu lawan rākṣasālambuṣa⁷⁾. sahasra-sāyaka

¹⁾ humarēpakēna al.: humarēkna A, def. E — ²⁾ Waiśya al.: Wesya E — ta CE: om. al. — ³⁾ Jayadratha BCD, A₁: om. AE — ⁴⁾ Alambuṣa: Alēmbusa ω — ta DE: om. al. — ⁵⁾ niṇ al.: nira AB — ⁶⁾ yathānūrūpa D: yathānarūpa var. orth. al., athanarūpa A — °atiṅkah CD: °aniṅkah al. — ⁷⁾ °Alambuṣa (sic) al.: °Alēmbusa DE — linēpasakēn C (Van der Tuuk): linēpasakan al. — °Alambuṣa (2a; sic) al.: Alēmbusa CD —

linēpasakēn ikañ rākṣasālambuṣa; ndan kapaḍan śaktinya de ni panah sañ Dhanañjayasuta, sañañ puluh siki. drawa nana wih bāhu nikañ Alambuṣa ¹⁾, kēna deni panah sañ Pārthātmaja. asēñhit pwekañ rākṣasapati, matañnya n walēs riñ ²⁾ krūra-śatasahasra-śilīmukha. ndan lwir kagarit śarīra nikañ Subhadrātmaja tēkapnya. krodha ta sira, parañsukikṛtaśara ³⁾ lumēpas de nira, hru dhūmeñ muñkura. enak pwa pamalakañ ikañ Alambuṣa ⁴⁾. yatika n pinanah inosakēn de sañ Arjunaputra. kaparibhawan manah nikañ rākṣasādhipa. matañnya n pamasañ tamasōmaya ⁵⁾, pētēñ agamēlan tan pasiñkaban. bāhulya ⁶⁾ katona mātrāwayawa nikañ paprañ-an? kaputuñan citta sañ Phalgunātmaja tēkapnya. humēnañ ta sira. hana ta haji pinasañ nira, bhāskarograjana ⁷⁾ nā-ranya, hru wēnañ mijilakēn Āditya mahojjwala.

tataḥ prakāśam abhavaj ⁸⁾ jagat sarvaṃ mahitale, yeka n prakāśābrēsih ⁹⁾ malilañ ikañ rat wēkasan, enak pwa pakatonan ikañ samarabhūmi. asiñ astra ¹⁰⁾ nikañ rākṣasālambuṣa jugān kasañhāra tēkapnya sañ Abhimanyu. tatan wēnañ apulih luyu-luyuk tan pañgarit,

madāndho vanyanāgendrah sapadmām iva padminim, kadi tan pasāra niñ padmasamūha inuli niñ ¹¹⁾ alas mañameda. prayatna ta sakweh sañ Korawa, sumahab ikañ rākṣasān meh karahatana. mañkana ta sañ Arjuna wih, prayatna sira tumuluñ prañnyānak nira. kunañ tapan kapēñkēr ¹²⁾ guluñ niñ ratha nira, kahalañan deni ¹³⁾ ratha bhagawān Bhīṣma. katuhwan mara bhīṣaṇa bhagawān Dewabratān sēḍēñ krodha manuñgañ iñ ¹⁴⁾ ratha.

gahane ḡnir ivotsṛṣṭaḥ,

kady apuy alas sēḍaṇ pracaṇḍojjwala, makadilah cāpada-ṇḍa nira, makakukus wēltuk nikañ lēbu kambah deni ratha nira. tēkwan pwa tēkap nirāñudanakēn ¹⁴⁾ śarajāla. atitir

¹⁾ Alambuṣa (*sic*) al.: Alēmbusa D — ²⁾ riñ al.: ri AB — ³⁾ parañs°: < parañmukhikṛta°? — ⁴⁾ Alambuṣa (*sic*) al.: Alēmbusa D — ⁵⁾ tamas°: tāmas° *sic mss.* — ⁶⁾ bāhulya CE: bālyā al. — ⁷⁾ °janana al.: °jana B — ⁸⁾ abhavaj: abhavan ω — ⁹⁾ prakāśā° al.: prakāśa ma° B, prasama A — ¹⁰⁾ astra: hastra al., māstra AB — ¹¹⁾ Alambuṣa CE (*sic*): °Alēmbusa al. — ¹²⁾ niñ alas *sic mss., lac.?* — ¹³⁾ kapēñkēr al.: kapēñgēr BD — ¹⁴⁾ deni al.: deniñ BC —) iñ al.: iñ AB — ¹⁴⁾ °akēñ C₁ (Van der Tuuk): °akan ω —

aganas apanas akrēp, tan kēna tinaṅgul rēmēk arēmuk¹⁾ makuṭa nikaṅ wirakṣatriyasaṅgya. rēmpu²⁾ ikaṅ kawaca lawan rukuh, rantaṅ lamada lawan ampik-ampikan deni³⁾ sirat-sirat ni wr̥ṣṭi bhagawān Bhīṣma. tatan hana wēnaṅ anolih ṅaranya, paḍālayu. [jaram,

gavāṃ kulam ivodbhrāntam udbhrāntaṃ⁴⁾ rathakuṅ-
dadṛṣe Pāṇḍuputrāṇāṃ sainyam⁵⁾ ārtasvaram tadā,
trāsāwalikan abyuran ta wadwa saṅ Pāṇḍawa, aṅuliṅ alayu
sakweh ni wāhananya, kadi lēmbu winurug riṅ gopāla
kahidēpanya, pawunya pasambatnya juga karēṇō. tan pa-
pramāṇa mara tēkap saṅ Dhanaṅjayānimbali panah bhaga-
wān Bhīṣma. hana-hana piṅsatus pwa sirān tugēl de saṅ
Pārtha. ndan tumuluy asalin asulam juga sanjata nira.

vikṣāṅ cakrur⁶⁾ mahārāja Pāṇḍavā bhayapīḍitāḥ,
mulat atah saṅ Pāṇḍawa katrēsan.

trātāraṃ⁷⁾ nābhyaḡacchan tu,
tatan wruh i palaywana parana palakwana paritrāṇa.

gāvaḥ paṅkagatā iva,
kadi lēmbu kapētēk iṅ latēk. tēkwān mara yan sore, sumurup
saṅ hyaṅ Āditya, mundur ta sirātēhēr ghumoṣaṅekaṅ bala
mary apraṇa.

Rikaṅ sandhyākāla pwa ya ta, maṅēn-aṅēn ta mahārāja
Yudhiṣṭhira, aṅēnēk-ēnēk de ni kawyawasāyawikraman
bhagawān Bhīṣma. meh-meh pisan tabēhan iṅ kulēm, ma-
hōm⁸⁾ malapkēnātah saṅ Pāṇḍawa mwaṅ saṅ watēk Wr̥ṣṇi⁹⁾
saha Sṛṅjaya. mojar ta mahārāja Yudhiṣṭhira, mahārāja
Kṛṣṇa pinakapratipādyā nira, liṅ nira: Rahadyan saṅhulun
mahārāja Kṛṣṇa, tontonēn ta kaśaktin bhagawān Bhīṣma.
yadyapi saṅ hyaṅ Indrāṅulwala bajra, saṅ hyaṅ Yama
maṅgēgō daṇḍa, saṅ hyaṅ Baruṇa maṅgēgō pāsa, saṅ hyaṅ

¹⁾ arēmuk al.: karēmuk AE — ²⁾ rēmpu BD: rēmpuh A, rēmuk CE —
³⁾ deni AB: deniṅ al. — ⁴⁾ udbhrāntam al.: uddrāntē A, (iv)od. B —
udbhrāntaṃ D: bhrāntāṃ B, om. AC, def. E — ⁵⁾ kuṅjaram ABD: ⁶⁾ kuṅjanāṃ
C, def. E — ⁷⁾ sainyam AE: senyam CD, sainyem B — ārtasvaram: āttas-
varam E, attasvaram C, ataśvaram al. — ⁸⁾ cakrur: catru(h) ω — Pāṇḍavā:
Pāṇḍavaḥ ω — ⁹⁾ trātāraṃ: trātārat ω — ¹⁰⁾ mahōm C: mahēm B, ma-
ham al. — ¹¹⁾ Wr̥ṣṇi B, Van der Tuuk (A): Wr̥ṣi C, Wr̥ṣṭi al. —

Baiśrawaṇa mamutēra gadā mahādbhuta, sira ta kabeh an aṅga nira kapaṇpaṇa riṇ raṇa, tan kadi bhagawān Bhīṣma. saṅkṣepanya :

so 'ham¹⁾ evaṃ gate Kṛṣṇa nimagnah śokasāgare, mahārāja Kṛṣṇa, yatiki sinaṅgah kēlēm riṇ lara kaṅkēn tasika. ṇhulun tiki si²⁾ mārga niṇ kula-wāndhawa-mitra n bhraṣṭa saṅka riṇ rājya, ṇhulun hetu niṇ sakala-kṣatriya pējah. ṇaran iṇ maṅkana :

jīvitam hy adya durlabham,
hurip kēta sinādhyā ni ṇhulun ; yapwan ta n kapaṅgih mahādurlabha.

jīvitasyādya śeṣeṇa cariṣye dharmam uttamam,
hana pwa śeṣa nikaṇ hurip mātra enaka juga ṇ magawe dharmakārya, tumiṅgalakēnekiṇ yuddhakriyā. paramārthanya : yan hanānugraha saṇ paṇēmpwan ri ṇhulun Pāṇḍawa, haywa ta ya wirodha lawan dharmamārga, kasihanājarēn basa³⁾ ṇhulun.

Duh sājñā haji mahārāja Dharmātmaja ! haywa rahadyan saṇhulun priyatin, kadi ka⁴⁾ tan hana rantēn rahadyan saṇhulun sira kabeh, kapwa mahāśakti mahāprabhāwa sira kabeh. kunaṇ yan kwa liṇa haji, kitāpraṇa lawan bhagawān Bhīṣma, kitānadwa kaśaktin mwaṇ Śantanuputra, yan maṅkana ājñā parameśwara riṇ pinakahulun, lumēkasa ikeṇ Kṛṣṇa tan paṇapekṣā kāla. kumwa terikaṇ pajara ni ṇhulun. ndah pējah ta bhagawān Bhīṣma ri tēṇah iṇ raṇa deni ṇhulun, jaya ṇarana saṇ Pāṇḍawa. syapa tika saṅgahēn rumahati bhagawān Śantanuputra ? ṇhulun niyatanya sinaṅguh Bhīṣmahantā. nihan sinandayana nikaṇ ujar. saṇ Arjuna kēta prasiddha prāṇa-bahiścara ni ṇhulun. kīrtiya rasika tikaṇ prayojana ni ṇhulun maṅke. kalapana⁵⁾ pwa rasika yaśa de ni ṇhulun, alib mara⁶⁾ tan yukti nika. kumwa mara paramārthanya : saṇ Arjuna lawan ṇhulun ta pwa sumiddhakēna prārthana parameśwara. hana karika musuh tan pējaha de saṇ Dhanañjaya, sabarinya n pakasahāya ṇhulun ?

¹⁾ so 'ham al. : sotam B, soṣhap C — ²⁾ si CE ; om. al. — ³⁾ basa : baṣa mss. — ⁴⁾ ka al. : om. D — t° h° r° al. : tan han r° AB — ⁵⁾ kala-pana al. : kalapada A, kalawadda B — ⁶⁾ mara al. : para AB —

bhagawān Bhīṣma pwa kasañśaya parameswara. aparan tah tahan ri tēlas atuhâlpajiwita?

Uḍu aum aum mahārāja Kṛṣṇa, siñgih dahat wuwus rahadyan sañhulun! kunañ tapan tan yogya ñ¹⁾ pinakahulun kumona rahadyan sañhulun apraña, apan hana pūrwa-sa-ñketa rahadyan sañhulun ñuni: ika si kewala sahāya juga riñ raña, tanpa katêkâwak rahadyan sañhulun amatyana musuh, yatika tan enak ya tan kasatyakēna. kunañ inantus niken ujar niñ pinakahulun: kṛtasamaya kēta ñhulun lawan bhagawān Bhīṣma rikana. rasa ni pratijñā nira: tan paramārtha hyun apraña, tuhun lumampahakēna pakon in Duryodhana juga liñ nira. tuhun umagēhakēnâmbēk niñ kaśaktin, taha, kewala kapañguhan in kaḍatwan de sañhulun Pāṇḍawa jugenujarakēn ira. paramārthanya: tan enaka kariñ²⁾ kumwa. sañhulun kabeh maruwuga marâ ri bhagawān Bhīṣma, tumañakēna ry upāya niñ makoliha ri sira, duga-dugâñambaha ri sirâmalakwânugraha. enak pwa tathya ni de nirâjara mēne. samañka ta ñwañ lumēkasâpraña.

A, mañka ta pwa³⁾ kahyun haji, kēnoh ika praya sañ nātha. rantēn haji milwa yan mañkana.

Tēlas mayw alapkēna sañ Pāṇḍawa, lumampah ta sira mare bhagawān Bhīṣma, makeriñ mahārāja Kṛṣṇa, aññēs maluput kawacâstra, sâdarâñusap carañapāñśu. maswāgata ta bhagawān Dewabrata:

Svāgatam tava Vārṣṇeya svāgatam te Yudhiṣṭhira⁴⁾

Bhīmāya⁵⁾ Śakraputrāya svāgatam Yamayos tathā, ndah swāgata ta mahārāja Kṛṣṇa, tēkakēna tâwakta, kita kabeh sañ pañca-Pāṇḍawa!

kiñ vā kâryam karomy adya, aparan ta prayojananta? apa kahyunta siddhak<ēn>a⁶⁾ mami? yadyapin pirowēhanya tuwi, ndan palar ya tan luputa de mami.

An-mañkana liñ bhagawān Bhīṣma. sumahur mahārāja Yudhiṣṭhira, dīnāsēmu suma de nirâmijilakēn śabda, lwir

1) ñ al.: om. CE — 2) kariñ DE: riñ al. — 3) ta pwa al.: kapwa DE — 4) Yudhiṣṭhira CE: Yudhisthirah al. — 5) Bhīmāya: Bhīmayuh ω — Śakra° C (Van der Tuuk): Gatra° al. — 6) siddhakēna: siddhaka ω —

gadgada deni ili niñ luh. salwir niñ amēlas-arēp ta pwa tēkap nira; liñ nira: Sājñā bhagawān kaki! kumwa rasa ni ¹⁾ panambah raputu sañ maharṣi. rasātujēga ta yan rasana, amintenanugrahan nayopāya, mārğa sañhulun Pāṇḍawa mantuka riñ rājya muwah, ndatan pagawaya pariksirna niñ kṣatriya wita ya. kumwa ta kaliñan i ²⁾ pwañkulun tēmēn. ikañ sādhana niñ jumayakēna ³⁾ rahadyan sañhulun riñ raṇa, yatikānugrahakēna rahadyan sañhulun riñ pina-kahulun. ka nya mata hana ⁴⁾ ganta rahadyan sañhulun kachidra. dadya n hana popāya nika yan mañkana. lāgha-wānihañakēn sanjata pwa pinakaswabhāwa rahadyan sañhulun; riñ ⁵⁾ kapana ta sanjata niñ Pāṇḍawa tan wyartha?

varṣatā śaravarṣeṇa mahatā Bhāratarṣabha

kṣayam ⁶⁾ nītā hi pṛtanā bhavatā mahatī mama, śirṇa parawaśa mara wadwa niñ pinakahulun de ni sampāta sañ maharṣi mahātīśaya. ikañ walēsa raputu sañ maharṣi rahadyan sañhulun, ri tan kalipwana niñ Pāṇḍawa n alapa prāṇa sañ maharṣi, yatika sinambahakēn sañhulun kabeh.

Du mañka kapwa kaharēp ni ⁷⁾ putuñku. kadi prayojananta rikana tambeyan in prañ ⁸⁾ ta pwa pinalakunta. om kasiñgihan tika.

na kathañcana Kaunteya ⁹⁾ mayi jīvati samyuge

yuṣmākam ¹⁰⁾ dṛśyate siddhiḥ satyam etad bravīmi te, yan hanākw ahuripa ri tēñah niñ raṇa, pisaniñu siddhā kāryanta? satya tan mṛṣāwāda wuwuskw iki. kunañ yan kaparājaya kami riñ raṇa denta, awas kitāmañguh sakeṣṭinta. pininta pwa hurip mami mañke. atha ¹¹⁾ liña mami: ta kam-tēñeta prāṇa kakinta, maran siddha prayojananta.

hate mayi hatam ¹²⁾ sarvam,

yāwat mati kami mēne tēkapta, tāwat matīkañ sakala-Korawa. ndat lēkas ta huwus gawayakēn denta.

¹⁾ ni (p^o) al.: niñ CE— ²⁾ i al.: in AB— ika AB: ikañ al.— ³⁾ jumayakēna al.: jugayakēna AB— ⁴⁾ ta hana al.: tayana CE— ⁵⁾ riñ (kap^o) al.: ri AB— ⁶⁾ kṣayam: kṣayan BD, kṣayad CE, śayan A— pṛtanā al.: pratana AB— mahatī al.: matati CE— maharṣi: maharṣi ω— ⁷⁾ ni (put^o) al.: niñ AB— ⁸⁾ prañ BC: pra al., om, E— ⁹⁾ Kaunteya: Konteya ω— jīvati: jivita ω— samyuge (P): sañ mayi ω— ¹⁰⁾ yuṣmākam: yuṣmākan ω— dṛśyate: draśyate ω— etad: eta ω— bravīmi: wradīmi al., wrđīmi B— ¹¹⁾ atha al.: apa C— ¹²⁾ hatam: hate ω—

Ndya karih gawayēn swantahan liñanta. [thāḥ,
 nyastaśastraṃ¹⁾ tu māṃ rājan hanyur yudhi mahāra-
 sabarinyan tamakēn sanjatan̄ku tapwa, samañkana ñ²⁾ ma-
 hāśūra wēnaña mējahan̄aku riñ samara, yan apa katiñgala
 sanjata. yan hana wwañ mucapakēna ñ strī ri harēp mami,
 ñaran iñ strī juga sañguhēnya, alap tasōn mogha lupa juga
 tañan mami yan mañkana, mari mañgēgō śastra. nda ka-
 hinya yan lawanañkwa harēp-harēpan ikañ strī riñ rañāṅga,
 mūrchā lumay³⁾ kawa-kawa ta kami n mañkana. hana
 kari strī yuktya humarēpakēna irikiñ laga, nyapan tahan
 liña ni putuñku. apāmbēkta rikañ Śikhañḍi? strīswabhāwa
 marika⁴⁾. kadi tan tēlas majar kakinta rikana i kita;
 yathā⁵⁾ 'bhavac ca strīpūrvam paścāt pūpustvam upā-

[gataḥ,
 mūla strī kēta prasiddha ni Śikhañḍi; wēkasan atika n pa-
 tēmahan jalu, yaya mara, pañrēñōnta⁶⁾ ri tattwa nika. mañ-
 kana patattwayoni nikañ⁷⁾ Śikhañḍi. kumwa ta deya ni
 putuñku, sañ Arjuna ikañ⁸⁾ Śikhañḍi athawā pañarēpanta,
 yat lēkasāpraña lawan aku mēne; apayan mañke pratijñāñku:

amañgalye dhvaje tasmin strīpūrve ca viśeṣataḥ
 na prahartum⁹⁾ abhīpsāmi gr̥hīto 'pi kathañcana,
 yadyapin wigrahan lēpasana sanjata, yaya juga tan walē-
 sañkwāñawaghāta, yak¹⁰⁾ anon dhwajāmañgalya, mwañ yak
 anon jalu-jalu makapūrwaka ñ¹¹⁾ strī. kita pwa sañ Arjuna
 makadhwaḥ wānara, wastu niñ amañgalya ñaran ika, apa-
 ñarēpa pwa kita jalu-jalu makapūrwajanma strī, tan kaso-
 weyana juga n pakolihāku riñ raña. lawan ta waneḥ: tan
 hana yogya hiḍēp mami waneḥ, anuñ yogya malapa jiwita
 mami, añhiñ sañ Arjuna juga, tēlas katon iñ smṛti. ndah
 konta rasika sañ Dhanañjaya usēn-usēn sumiddhakēna sa-
 pakon mami, marapwan t anuñgalakēn kawijayan.

¹⁾ śastraṃ: śastran ω — hanyur: hanyuḥ al., tanyuḥ B — ²⁾ ñ al., om. AB —
³⁾ lumay BCE: lume al. — ⁴⁾ marika al.: rika AB — ⁵⁾ yathā: ya ta ω —
 pūpustvam: pustvam ω — ⁶⁾ pañrēñōnta B: pañrēñēnta D, pañrēñōta CE,
 arēñōnta A — ⁷⁾ nikañ al.: nika AB — ni al.: nika DE — ⁸⁾ ikañ al.: kañ A,
 ka B — athawā al.: atha A, a B — ⁹⁾ prahartum DE, C₁: prahatum al. —
 abhīpsāmi: anīssāmi ω — ¹⁰⁾ yak al.: yar k BC — °āmañg°: mañg° ω —
¹¹⁾ ñ BCE: om. AD —

An-mañkana liñ bhagawān Bhīṣma; harṣāgirañ ta citta sañ Pāṇḍawa, an sampun kṛtānugraha. mantuk ta sira ri tēlas nirānambah. tuhun sañ Arjuna ta lwir manastāpa. ya ta matañnya r pañucap mwañ mahārāja Kṛṣṇa, liñ nira: Sojar rahadyan sañhulun mahārāja Kṛṣṇa. yogya karih ñhulun matēm wāprañ lawan bhagawān Bhīṣma? guru kaki kēta sira. prajñākṛtadīkṣita, prasiddha tuhan in Kurukulasantāna, tan kolyan in kadi rahadyan sañhulun.

yasyāham ¹⁾<a>dhiruhyañkam bālaḥ kila Gadāgraja
pāṃśurūkṣitaḡātreṇa mahātmā paruṣīkṛtaḥ,

rikana rakwa kāla ni ñhulun rare, makisapwan ta rakwa ñ pinakahulun ri sira, sabarinya sañkeñ pamēñ-amēñan, ya ta rakwāḡēlēḥ śārīra nira de ni lēbunyāwak niñ pinakahulun, ndatan añēluḥ rakwa sira, Om juga rakwa liñ nira. nihan ta rakwa waneḥ liñ nira, yan panañguḥ rakwa ñhulun i sira bapa, sumahur ta rakwa sira:

nāham ²⁾tātas tava pitus tāto 'smi tava Bhārata,
taha laki tan bapanta ñhulun ³⁾, kaki tika si liñanta. kwa kwan ira ⁴⁾ mañkana, ujar niñ harṣa ñaran ika.

yaḥ sa vadhyāḥ katham mayā,
ndya ta yogya niñ pinakahulun mējahana sira? kunañ ikañ ⁵⁾
yogya pakēna ni ñhulun, matyana ñ Korawa saha bala juga. haywāḡaga wwañ kadi sira!

Narāyārjuna! ⁶⁾ siñgih kēta wuwus rakryan; tuhun paḡēhanta ri ⁷⁾ dharma niñ kṣatriya juga donanya. tan hana halanyāt pakoliha bhagawān Bhīṣma; towin pratijñā nira ta ñaran i kāywananta. kita rakwenastwakēñ ⁸⁾ in dewatā Bhīṣma-hantā; tan hana waneḥ, yan lena sañke kita. towin tan hana mārḡa ni kawijayanta waneḥ, bheda sañke pējaha bhagawān Bhīṣma; paramārthanya:

jahi Bhīṣmaṃ sthīro bhūtvā ⁹⁾ śṛṇu cedam vaco mama

¹⁾ yasyāham: yasyam aham ω — adhiruhya°: ruḡihya° al., ruḡihya° B — °añkam: °añkēm ω — ²⁾ nāham C (Van der Tuuk): nahan al. — pitus: pituḥ ω — ³⁾ ñhulun BC: hulun al. — ⁴⁾ ira BD: ira ñ al. — ⁵⁾ ikañ al.: om. CE — ⁶⁾ °Arjuna al.: °Ajuna AB — ⁷⁾ ri al.: riñ CE — donya al.: donanya AB, °nyu? — ⁸⁾ rakwe° BE: rakwa al. — ⁹⁾ bhūtvā al.: rūtvā B, ruttha A — śṛṇu al.: ḡṛṇu A, ṭṛṇu B — cedam: vedam ω —

yatho<vā>ca¹⁾ purā[ṇām] Śakram mahābuddhir

[Vṛhaspatiḥ,

at pahapagēḥ ta pwāmbēkta n pējaha bhagawān Bhīṣma.
haywa siga-sigun dolāyamānacitta! at piṣiṅgiḥ ta pwa
wuwus ni ṇhulun, kadi rūpa sañ hyaṇ Indra, at pituhu
sojar bhagawān Vṛhaspati rakwa rikana. ndya wuwus
nira? nihan:

api cej²⁾ jyāyāṃsaṃ vipraṃ guṇa pive †³⁾ samanvitam
ātatāyinam⁴⁾ āyāntaṃ hanyāc cen nāsti pātakam,
yadyapin brāhmaṇātuha wihikan mañaji, yan katēkātātāyi,
ahyun amatyana, tan apa rakwāmējahana⁵⁾ ṇ maṅkana.
kita pwa ya ta makasaṇḍaṇ dharma kakṣatriyan. ndya
tekaṇ sinandehanta?

Un⁶⁾ ta waneh, katuhwan ta yan maṅkana. ndan kumwa
ta bheda nikaṇ ujar: Śikhaṇḍi ta ṇaran ikaṇ makoliha
bhagawān Dewabrata, apan tiṅhal nireṇ Śikhaṇḍi hetu nira n
patiṅgal sanjata. kunaṇ ṇaran i ṇhulun ika, anut-nut upāya
juga, tan prasiddha saṅgahēn amējahi ri sira. yan maṅkana
de niṇ agawaya yukti, tade patik haji lumampahakēna
sapakon rahadyan saṇhulun.

Iti maṅkana lwir ni niścaya sañ Arjuna riṇ awan. bhawi-
ṣyati ḍataṇ ta sañ Pāṇḍawa ri swaweśma nira.

XV.

Tataḥ prabhāte⁷⁾ vimale sūryasyodayanaṃ prati
tāḍyamānāsu⁸⁾ bheriṣu mṛdaṅgeṣv āhateṣu ca,
paścāt rikaṇ sakatambe mesuk ri kapiṇ sapuluh iṇ diwasa,
komalābrēsih ikaṇ kāla ri⁹⁾ samaṅkana, apan wahu mijil
teja niṇ āditya, tinabēḥ taṇ kēṇḍaṇ mwaṇ paḍahi, asaṅgani
mwaṇ śabda niṇ śaṅkha, mijil ta sañ Pāṇḍawa riṇ papra-
ṇan, makapaṇulw ikaṇ dyah Śikhaṇḍi; dinanan tikaṇ bala-

¹⁾ yathovāca: yathāca ω — purā: puraṇām al., puraṇa AE — °buddhir,
°buddhiḥ ω — ²⁾ cej: cyej al., ce AB — jyāyāṃsaṃ: jyayasaṇ ω — ³⁾ pive
al.: vive AB, (guṇair) api? — ⁴⁾ ātatāyinam: atatayām nām ω — cen:
ce ω — ⁵⁾ rakwāmēj° DE: rakwāmēj° al. — ṇ BD: om. al. — ⁶⁾ un al.:
on A, = om? — ⁷⁾ prabhāte: prabhāta ω — sūryasyod°: suryasod° ω —
⁸⁾ tāḍyamānāsu (?): manamanuṣu ω — bheriṣu: bheriṣuḥ al., bheripuh BC:
E (?) — mṛdaṅgeṣv al.: mṛdaṅgepv AB — ⁹⁾ ri al.: riṇ CE —

samūha mwañ sakweh nira rotakula wīrapuruṣa. Śakaṭa-byūha¹⁾ naran ikañ byūha dinamēl nira sañ Pāṇḍawa. sañ Śikhaṇḍi pinakaḍwadagra²⁾-hulu; sañ Bhīmārjuna pinakacakrarakṣaka kanan kerī; sañ³⁾ pañca-kumārābhimanyu pinakapṛṣṭharakṣaka; Sātyaki Dhṛṣṭadyumna pinakagoparakṣaka; mahārāja Yudhiṣṭhira pinakamadhyarakṣaka, mwañ sañ Nakula-Sahadewa; tumut ta mahārāja Wirāṭa mwañ Drupada ri wuri, mwañ ra-Kekaya lawan Dhṛṣṭaketu, sireka prasiddha pinakajaghananya⁴⁾ raksaka. mañkana krama nikañ byūha ri sañ Pāṇḍawa. mañkana tah sañ Korawa, huwus agawe byūhāniñkah⁵⁾ bala-samūha. bhagawān Bhīṣma pinakagraśikhara; tumut ta ḍaṇ hyañ Droṇa ri wuri nira, iniriñ de sañ watēk Korawa rājabputra lawan sañ Aśwatthāma, mahārāja Bhagadatta, Kṛpa, Kṛtawarma; ri huwus nika ra-Kāmbōja Sudakṣiṇa, Māgadha Jayatseṇa, Sobala, makapugēran mahārāja Wṛhadbala; ri wuntat nika tumut tañ ratha sagala tan kasēlatan, sañ Suśarma⁶⁾ pinakajaghananya rakṣakānta niñ byūha. Paisācīkabyūha naran ikañ⁷⁾ byūha dinamēl nira, dadi n Rākṣasabyūha kunañ.

Daśame 'hani tasmimś⁸⁾ tu darśayañ śaktim ātmanah rājñām⁹⁾ śatasahasrāṇi so 'vadhīt Kurunandana, ika piñ¹⁰⁾ sapuluh ni kāla nikañ lagān prasiddha katon kaśaktin bhagawān Bhīṣma, sapuluh iwu kweh nikañ¹¹⁾ ratu pējah samañkana de nira; kunañ ikañ liman samañkana ta¹²⁾ kwehnya muwah, ikañ kuda satus lawan sâyuta, ikañ ratha sewu limañ atus, ikañ padāti rwañ atus iwu¹³⁾.

prajvalito raṇe Bhīṣmo vidhūma iva pāvakaḥ, ininēt-inēt pwa rūpa bhagawān Bhīṣmān sēḍēñ pracandād-bhuta ñkane raṇa, sāksāt apuy murub tan pakukus juga lwir nira. ya ta matañnya n rinēbut kinabehan sira de sañ

1) śakaṭa° orth. var. mss. — 2) °dwadagra-° sic ω — 3) sañ (pa°) al.: om. AE — 4) °jaghananya ω: jaghana[nya]° ? — 5) °(ā)niñkah al.: tiñkah AB — 6) Suśarma BC: Sumarma al. — °jaghananya ω: jaghana[nya]° ? — Pais° DE: Peś° al. — 7) °ikañ BD: iñkañ al., ika A — 8) tasmimś: tasmis ω, (< Bhīṣmas ?) — 9) rājñām: rājñā al., raja A — 10) piñ al.: siñ A, sañ B — nikañ CDE: nika al. — 11) nikañ al.: ikañ B, ika A — 12) ta DE: om. al. — 13) iwu DE: iwa B, iyu al. —

Pāṇḍawa. ndatan wigani ta sira, dhīra dhārakāṇadēg ani-
haṇakēn cāpadaṇḍa,

śailo¹⁾ meghair ivāsitaḥ²⁾,

kadi rūpa niṇ wukir pinariwṛta³⁾ niṇ megha makandēl.
maṇkana ta saṇ Korawa-kula, tar⁴⁾ taṇakēn kaśaktin bha-
gawān Bhīṣma, yatnānuluṇ aṇlēpasakēn sarwāstra. tumiṇhal
ta saṇ Dhanañjaya, kinon ira ta saṇ Śikhaṇḍi marēke harēp
bhagawān Bhīṣma. maṇsō ta saṇ Drupadātmaja, tinutakēn
de saṇ watēk Pāṇḍawa. maṇkana tah saṇ Korawa, saparan
bhagawān Bhīṣma tinutakēn de saṇ Korawa. marēk pwa
bhagawān Gaṅgātmaja ri mahārāja Yudhiṣṭhira. irika ta
sira n paṇḍapi:

Yudhiṣṭhira mahāprājña sarvasāstraviśārada⁵⁾

śṛṇu me vacanaṃ tātā⁶⁾ dharmyaṃ svargyaṃ ca jalpataḥ,
putuṅku laki mahārāja Yudhiṣṭhira, saṇ mahāprājña wihi-
kan iṇ sarwāgama, rēṇwakēn ike wuwus mami; dharma
lawan swarga kajar de niki. ṇhulun iki bapa kēli-kēlin ike
śarīra ni ṇhulun, mogha kumētēr ikeṇ sarwasandhi. tan
kāla mami wēnaṇāmatyana śatru iki maṇke. mataṇnya n
deyanta: at kon teka saṇ Arjuna maṇsō usēn makapaṇarēpa
Śikhaṇḍi, yatanyan tan kawādhakana kita t gawayakēna
pējahaṇkwa.

Wruh pwa mahārāja Yudhiṣṭhira n maṇkana kāra <ṇa>⁷⁾
ni lihat bhagawān Bhīṣma ri sira; maṇsō ta sirātēhēr umabēt-
akēn śwetacāmara nira; akon sumahabomaṇsō kaliṇan ika.

tadāsīt sumahad⁸⁾ yuddhaṃ Kurūṇāṃ Pāṇḍavaiḥ saha

Bhīṣmaṃ Śikhaṇḍi samprāyād yathā śyeno māṃsaṃ prati,
samaṇkana ta yan adbhuta⁹⁾ praṇ saṇ Korawa-Pāṇḍawa,
enak tandaṇ nikaṇ dyah Śikhaṇḍi ri bhagawān Bhīṣma, kadi
hēlaṇ anon māṇsa kahiḍēpanya, tumuluy amanah aṇibēki

¹⁾ śailo al.: śelo AB — meghair A, C₁: meghor al. — ²⁾ °asitaḥ (?):
°asitaḥ mss. — ³⁾ °wṛta: °wṛtta ω — niṇ al.: ni AB — ⁴⁾ tar taṇ° al.:
tatarṇ° AB — sarv° | śṛṇu—tāta: śṛṇu—tāta | sarv° ω (a b c d: a c d b) —
⁵⁾ viśārada: viśāradaḥ ω — ⁶⁾ tātā: tathā ω — dharmyaṃ: dharme ω —
svargyaṃ ca: svargyajña ω — jalpataḥ: jalpitaḥ ω — ⁷⁾ kāraṇa: kara ω —
⁸⁾ °mahad: mahat ω — yuddhaṃ BE: yuḍam al. — Kurūṇāṃ: karūṇāṃ
ω — °āyād: °āyāt ω — yathā: ya tā ω — māṃsaṃ: misām ω — ⁹⁾ yan
adbh° al.: yādbh° CE —

ratha. ndatar wawa rēñö bhagawān Dewabrata, pijēr kēdö manīrṇakēn ikañ ratu sāmanta liñ nira. tumular pwa tiñhal nira, tinon ira tañ dyah Śikhaṇḍi, sēḍēñ sahoddhattānihañakēn¹⁾ laras; abañ tikañ matāpan de niñ krodha, añēmbusan ikañ ucchwāsa, apan waliñ nira rājaputrānantara mahāśakti, matañnya r walēs añlēpasakēn tikṣṇa-sāyaka.

uṣṇārto²⁾ hi naro yadvaj jaladhārāḥ praticchati

. śaradhārāḥ³⁾ Śikhaṇḍinaḥ,

hana wwañ prayojana hañēta ni śariranya, pinrihnya ta tiba nikañ udan tinawēñanya, y a d w a t kadyaṅga nika, t a d w a t mañkana ta bhagawān Bhīṣma, ar tahēn i panah sañ Śikhaṇḍi riñ panah. hana ta yan kwa paḍā nira:

yathā hi <śai⁴⁾>śiraḥ [ya] kālo gavāṃ marmāṇi kṛntati
tathā Pāṇḍusutānāṃ vai⁵⁾ Bhīṣmo marmāṇi kṛntati,

kadyaṅga niñ māsa Māgha Phālguna, an pagawe pati niñ lēmbu makweh, t a t h ā⁶⁾ mañkana ta bhagawān Bhīṣma n panīrṇakēn sahinati sañ Pāṇḍawa. sakrodha ta sañ Arjuna, matañnya n pamanah laras bhagawān Bhīṣma riñ balla-ṭaśara. tatan dwa pēgat ta ya papitu. irika ta bhagawān Bhīṣmānambut lipuñ. ya ta dinukakēn ire sañ Arjuna. yatna ta sañ Dhanañjaya, pañcaśara pamapag nire lēpas nikañ lipuñ. pēgat ta ya palima tan pasāra. mañkin krodha ta bhagawān Bhīṣma. ndan labdhasmṛti ta kunañ⁷⁾ sira wēkasan. matañ yan kwāññen-aññen ira:

śakto⁸⁾ 'ham dhanuṣaikena nihantum sarvapārthivān,

yady eṣāṃ⁹⁾ na bhaved goptā Viṣvakseno mahābalaḥ, tahātakut¹⁰⁾ ta ya riñ lagi, wēñañ umatî ñ ratu pirañ koṭi, makasādhana ñ cāpadaṇḍa. ndan kumwa tiki űganya, ikañ ratu tan karakṣa de bhaṭṭāra Wiṣṇu ika pējah deñku. ikañ Pāṇḍawa pwa ya ta, bāhulyāñgarita mātra sanjatañkw iriya?

¹⁾ saha° B: sahya° al. — ²⁾ uṣṇārto: uṣṇārthi D, uṣṇāti A, uṣṇārwi E, uṣṇāwi B, urṣṇawi C — yadvaj: yadvat ω — ³⁾ lac. ind. — śara°: śata ω —

⁴⁾ śai add. — ya del. — kṛntati: kṛntanti ω — ⁵⁾ vai: bhai AB, bhe al. — Bhīṣ-

mo: Bhimmo ω — kṛntati: kṛntanti ω — ⁶⁾ tathā al.: tathāpi BC — ⁷⁾ kunañ

al.: om. CE — ⁸⁾ śakto 'ham: śaktotan D, śatkotan E, śakkohan al. —

dhanuṣaikena: danuṣekena ω — °pārthivān CD: paṭivān AE, pādivān B —

⁹⁾ eṣāṃ: asan ω — na: a ω — bhaved: bhavet ω — goptā: gota ω —

¹⁰⁾ tahātakut al.: takut AB —

siŋgih apan rinakṣa bhattachāra Wiṣṇu tika ya. lawan ta waneh iki kāraṇa rwañ siki ta karih nimittaṅku tan wēnañ apraṇa lawan ikañ Pāṇḍawa. ndya tañ kāraṇa rwañ siki:

abadhyatvāc¹⁾ ca Pāṇḍunām sribhāvāc ca Śikhaṇḍinaḥ, si tan yogya niñ Pāṇḍawa pējahanaṅkwa mwañ striswabhāwa tikañ Śikhaṇḍi hinarēpakēṅku mañke.

tasmān²⁾ <mṛtyu>m ahaṃ manye[pva yaḥ] kālaprāp-

[tam ivātmanaḥ,

wruh ta ku n tēka niñ mṛtyu mañāweśa ri śariraṅkw³⁾ i mañke. mañkanālocita bhagawān Dewabrata ri jro hati. yatika hinaywan deniñ watēk ṛṣi dewatā, inastwakēṅ⁴⁾ si-naṅgahan yukti. tumiba tañ puṣpawarṣa, saḥāṇin atis mwañ sugandha cūrṇa, cihnanya n agirañ sañ watēk dewatā mwañ watēk ṛṣi riñ ākāśa; lawan kumwa tekañ śabda karēṅö de bhagawān Bhīṣma:

patiṣyati⁵⁾ rathād Bhīṣmaḥ sarvalokapriyas tathā, ndan tumiba ta sañ Bhīṣma sañkeñ ratha, kahyun irātika n matya rasika.

An-maṅkana n⁶⁾ liñ nikañ śabda karēṅö riñ ākāśa de bhagawān Bhīṣma. mari ta sira masö ri sañ Arjuna, mahu-wusan sirāñlēpasakēṅ sarwāstra niṣita. ikañ dyah Śikhaṇḍi atah mañkin uddhatānupat-apit riñ śilimukha. ndatan cheda bhagawān Bhīṣma, niścalāpagēḥ juga sira,

kṣitikampe yathācalāḥ,

kadi wukir kāla niñ liṇḍu niñ pṛthiwī. tuhun panah sañ Arjuna tah mamikāre sira cihnanya, puṅgēl dhwaja nira, pējah sārathi nira, kahabēt deni⁷⁾ sanjata sañ Dhanañjaya; an kapancaran bhagawān Dewabrata, winarah⁸⁾ nira tañ dyah Duḥśāsana, ⁹⁾ liñ nira: Ai putu Duḥśāsana! nora wēnaña lumagāku yāwat in raṇa, yadyan dewatā tuwī, kimuta¹⁰⁾ daitya dānawa rākṣasa mānuṣādi, pisaninū ikāñ-

¹⁾ abadhyatvāc: abaddhyatvāc BD, anaddhyatvac al. — ²⁾ tasmān: tasmat ω — mṛtyu add. — manye: anye ω — pva yaḥ al.: pva ya AB, exp. — ³⁾ śariraṅkw i al.: śariraṅku AB — ⁴⁾ inastwakēṅ al.: inastwakan BDE — ⁵⁾ patiṣyati: patyasyatu ω — °priyas: °priyan ω — ⁶⁾ n al.: om. DE — °kampe al.: °kampa BC — ⁷⁾ deni al.: deniñ AB — ⁸⁾ winarah al.: n winarah AB — ⁹⁾ sqq. Duḥś°: Duśś° ω — ¹⁰⁾ kimuta al.: kimuta n BC —

garita mātra sanjatanya. kathamapi tekañ Dhanañjaya, wi-kāra kapancaran aku denya.

An-mañkana pañucap bhagawān Dewabrata lawan ikañ dyah Duḥśāsana. muwah ta sira pinanah riñ niśita-sāyaka de sañ Dhanañjaya. muwah ta sirāwarah ri sañ Duḥśāsana, liñ nira:

bajrāśanisamasparśāḥ sūcitāḥ supraveśitāḥ ¹⁾

sumuktāś cāvyavacchinnā ²⁾ neme bāṇāḥ Śikhaṇḍinaḥ, putu Duḥśāsana, ikin panah kumēne śarīrañku, alaṇḍēp abēñēr, sāksāt kadi bajrāśani ³⁾ pañarēpnya; anawarata tan pēgat ta ya n linēpasakēn; yeki hru ni Śikhaṇḍi niyatanya. nihan ta waneh: kadi brahmadaṇḍa ⁴⁾, kadi nāgāharēp anahuta, bheda sañkeñ ⁵⁾ tumērus tēke hatiñku, kadi dūta niñ Yama kahiḍēpanya, eña prāṇañku denya ⁶⁾. tan panah niñ Śikhaṇḍi tapwa ya. syapa pwa makasanjata iku? swan-tahan liñanta putu:

vīraṃ gāṇḍivadhanvānam ṛte jiṣṇuṃ kapidhvajam,
nora waneh makasanjateki lena sañke Dhanañjaya.

Mañkana liñ bhagawān Śāntanawa. ndan hana tah śeṣa niñ kamahāsiñhapuruṣan ri sira. hayu ⁷⁾ n apulihanāṅga ny abhiprāya nira. matañnya r pabandha kawacāñunus khaḍga, tapwan turun sañkeñ ratha. wawañ ta sira pinanah riñ aneka-śīlimukha, syuh rēmēk teka kawaca nira. irika ta yan palayu tan panoliḥ ikañ wīrayodha ri sañ Korawa, giri-girin an ton śata-jarjarita śarīra bhagawān Dewabrata. wēkasan tēka ta sañ wīrapuruṣākweh tan pañkura, sumaput aṇēmbuli ri bhagawān Bhīṣma. ndan kumwa ta śabdanja sowañ-sowañ: alap-alap tibakēn, at sikēp, at pati, ndak dagiñ-dagiñnya!

Mañkana liñ nikañ śabda marēk ri ratha bhagawān Dewabrata. irika ta yan katon syuh śarīra nira, rwañ aṅ-guli tapwa sēlanya riñ ⁸⁾ sakanin-sakanin. kapwa teka sak atēb ēncar humis rahnya.

¹⁾ °veśitāḥ al.: veśirtāḥ AB — ²⁾ °avyavacchinnā: °avyavañcin(n)āḥ ω — ³⁾ bajrāśani: bajrāsaki ω — ⁴⁾ °daṇḍa E, da *ins.* Van der Tuuk (A₁ C₁), *om.* al. — ⁵⁾ sañkeñ al.: sañke CD — ⁶⁾ *post denya*: mañkana tan niha-tanya D — ⁷⁾ hayu n ω: ahyun? — ⁸⁾ ri al.: riñ AD — s° a° ē° h° CD: sak atñēncar h° E, saka tñēn cahurmis AB —

prakṣīrāḥ prapatan rathāt¹⁾,
tiba ta sira kajuṅkēl saka riñ ratha, mulat ta sañ para
watēk dewatā sañkeñ ākāśa, ñuniweh sañ Korawa, ndan
parēñ rakwa tiba ni hati nira kabeh lawan tiba bhagawān
Bhīṣma tēkap ni sanjata sañ Arjuna. gumēntēr tibeñ kṣiti-
tala, cañcala kadi ginanjuh.

dharanīm²⁾ na sprṣaṇ cāpi śarapaṅktisamāvṛtaḥ³⁾

śaratalpe⁴⁾ maheśvāsaḥ śayā<na>ḥ [ca] puruṣarṣabha,
ndatan kaharas riñ lēmah bhagawān Bhīṣma, apan kalēpan
deni kweh niñ hru sañ Arjuna; sañkṣepāguliṇan⁵⁾ iñ
śaratalpa sira wēkasan. rūkṣāsamun ikañ śarīrāwayawa
kabeh deniñ tan hana niñ bhūṣaṇa karakēt i⁶⁾ sira, apan
tēlas dhwas pariksirna deni sanjata sañ Arjuna. tuhun ikañ
riris alit sumiram i kanin bhagawān Bhīṣma. kady apra-
dakṣiṇa rakwa lwir sañ hyaṇ Āditya, apan meh tumuṅgañ-
gunuṇa. towi pwan pēpēd ikañ dakṣiṇāyanakāla, tumēñha
pwa bhagawān Brahmacāri. atutur ta sirār tapwan tēka
ikañ uttarāyaṇadiwasa. hana ta śabda karēñö riñ ākāśa
de nira, liñnya⁷⁾:

katham mahātmā Gāṅgeyaḥ sarvaśāstrakṛtām⁸⁾ varah
kālaṁ kartā naravyāghraḥ samprāpte dakṣiṇāyane,
taha tan matya rasiki bhagawān Bhīṣma mañke, ri kāla
niñ dakṣiṇāyanadiwasa. añera ta pwāku tak wawañ miñgata!

Mañkana liñ nikañ śabda karēñö de bhagawān Bhīṣma.
dhāraka ta sira humērēt sañ hyaṇ Prāṇa, humerakēñ tēka
rikañ uttarāyaṇadiwasa. wruh pwa yayah nira bhaṭṭāri
Gaṅgān mañkanābhiprāya nira mwañ prayojana nira. ma-
tañnya r pakonkonan watēk ṛṣi paṇḍita. ndan hañsarūpa
sira kabeh, sañkeñ Mānasasara tiñkah nira. saḍatañ sañ
watēk ṛṣi hañsarūpa ri samīpa bhagawān Bhīṣma, tinon ira
ta sira sēḍaṇ mañiḍēp sañsāra. mapradakṣiṇa ta sira kabeh,

¹⁾ rathāt: rathan ω — ²⁾ dharanīm: dharani ω — sprṣaṇ: sprṣac ω —
³⁾ śarapaṅktisamāvṛtaḥ (?): śarampaṅkisamavitam ω — ⁴⁾ °talpe Van der
Tuuk: °talpa BD, °talpa AE, tampa C — °śvāsaḥ al.: °svasvaḥ CD —
śayānaḥ: śayaś ca ω — puruṣarṣabha Van der Tuuk (C): puruṣasabha
al., puruṣasarbhā B, corr. A — ⁵⁾ sañkṣepā° DE: sakṣepā° BC, °nya
A — ⁶⁾ i al.: iñ CE — ⁷⁾ liñnya al.: liñ nira BD — ⁸⁾ °kṛtām: °kṛta ω —
°aku tak (?); °ākuṭāk °ω —

kapwa mör añiriñ lampah nira ¹⁾). ndan kumwa rakwa liñ nira mañkana: Sañ ārya Bhīṣma, nda ilu tatāñidul, tutakēñ laku mami kabeh!

Mañkana rakwa ²⁾ liñ sañ watēk ṛṣi hañsarūpa. tumēñha ta bhagawān Śāntanawa. wēkasan sumahur sira; liñ nira:

Dakṣiṇāvarta ³⁾ āditye nāhaṃ gantā kadācana, taha, pisaninū aku lumakwa mañke, ri kāla niñ dakṣiṇā-yanadiwasa? kunañ yak antukāku ri swasthānañku hēlēm, yan tēka ñ uttarāyaṇadiwasa. satya tak dadi mithyākw i kita ⁴⁾). apa dumeḥ kita wēnañāmēgēña hurip, swantahan liñanta. hana nugraha ni bapañku rikana;

svacchandamṛtyur ity eva tasya ca ⁵⁾ vaśagas tathā yad vitiṣṭha tataḥ prāṇād utsarge niyame sati, iki anakku si Dewabrata, lilā tah lwira ni pati niki dlaha, wēnañāmēgēña hurip, yan hana ganta nikañ prāṇa harēp luñha, wēnañāmañsila hurip, yan hana icchānya matya. kaliñanya: sañ hyaṇ Swacchandamarāṇa kēmitanya ⁶⁾ deñku. ika tñnugraha ni bapañku mañkana, yatika nimitta ni ñhulun wēnañ sakāma-kāma ri tēka niñ pati ⁷⁾).

Mañkana liñ bhagawān Bhīṣma i sañ watēk ṛṣi hañsarūpa. atēhēr umērēm lumah in śaratalpa. tatan hana ñ sukhacitta mātra ri sañ Korawa. kapyuhan kasiluñduhēñ juga sira kabeh, norāñucap aprāṇa muwah, amapaga sañ Pāṇḍawa, kady aṇlampu pējaha karuṇa deni panah sañ Arjuna, arah deniñ ⁸⁾ śoka tibra putēk hati. mari ta yāṅgamēl sanjata, wimohānañis asambat juga sira kabeh. mañkana ta sañ watēk atuha riñ Korawa, paman penan, nini kaki, putu puyut, kapwa tah ⁹⁾ sumambatakēñ sagaṇa bhagawān Bhīṣma. haywa ta sañ Korawa juga, tēke wadwa sañ Pāṇḍawa, kapwa tah kahēñēkan manastāpa. mogha rēmēñ pētēñ ikañ ākāśa, tan katon teja niñ rawi. tuhun śabda nikañ wwañ kabeh atah karēñō, liñnya: Atyanta dibya nira bhagawān Gaṅgātmaja harah an mati. niyata sirāmañguha ñ Brah-

¹⁾ nira m° al.: nira r m° CE — ²⁾ rakwa al.: om. AD — ³⁾ dakṣiṇāvarta ād°: dakṣiṇa ca vṛtta d° ω — ⁴⁾ post i kita: pēgēñēnkwa sañ hyaṇ urip mañke D — ⁵⁾ ca DE: tha C, cca al. — vaśagas: vaśaras ω — prāṇād uts°: prāṇa. nuts° ω — ⁶⁾ kēmitanya (?) al.: gēmitananya BE — ⁷⁾ niñ pati al.: niñ patinya A, ni pati B — ⁸⁾ deniñ al.: de AB — ⁹⁾ tah al.: ta CE —

maloka, apan pakabrata ñ brahmacāri. ika ta de ni twañ nirābapa, tumon sira kēna rāga ñuni kāraṇa nira.

Mañkana tikañ śabda karēñö; ya ta tumisakēn manah bhagawān Dewabrata. mahārāja Duryodhana tah kagōñan in lara manastāpa, koluyan kunañ manah nira tumon sañ mañiḍēp sañsāra. ya ta matañnya n añdoh mare kahanan sañ hyaṇ Droṇa, sinuṇḍaṇ kininkin sira deny ari nira. majar ta sire kapējah bhagawān Bhīṣma. apa ta lwir ḍaṇ hyaṇ Droṇa r winarah? wawañ sira kapati mūrchā malupeñ rat, wēkasan añlilir ta sira, kumon sira kabeh maluya. ndan sañ Pāṇḍawa salah-gṛhīta, waliñ nira maluyâpuliha sañ Korawa. matañnya r waluy añulwan. ya ta hetu nira san-nāha tēher añdūta. katon pwa sañ watēk Korawa nirāyudha, maluput waju rukuh mwañ keśapāśa ¹⁾, apupul umare bhagawān Bhīṣma. milu ta sañ Pāṇḍawāñhariwuwu wēkasan. kapwa ḍatañ sādārānambah.

upatasthur ²⁾ mahātmānaṃ Prajāpatim ivāmarāḥ, kadi rūpa niñ watēk hyaṇ kabeh, sumewita bhaṭṭāra Prajāpati, mañkana ta lwir sañ Korawa-Pāṇḍawa, an paḍānañkil in bhagawān Bhīṣma. irika ta sirāñinkin amrih-mrih dumēliñ. atēhēr maswāgata, liñ nira:

svāgataṃ vo ³⁾ mahābhāgāḥ svāgataṃ vo mahārathāḥ, tuṣyāmi darśanāc ⁴⁾ cāhaṃ yuṣmākam amaropamāḥ, ndah swāgata ta putuñku ⁵⁾ sañ Pāṇḍawa kita kabeh. sāksāt pahōman in dewatā pañiḍēpkw i kita.

śiro me lambate 'tyartham ⁶⁾ upadhānaṃ pradiyatām, toh putu, wehi kakinta karañ-hulu, sañka yan añhel kalē-ñgak taṇḍas ni ñhulun. om śīghra dahat tanayañku maweh karañ-hulu! ⁷⁾ — uḍu taham laki! tan ikañ karañ-hulu ma-ñke kahyun rama rahadyan sañhulun. tuhu-tuhu sadharaṇa ñaran ike prasiddha karañ-hulu. ikañ karañ-hulu sāwadhāra niñ wañ mahāwīra tikañ pinalakuñku, putu Pāṇḍawa, kita ya

¹⁾ keśapāśa BDE: keśavapasa al. — ²⁾ upatasthur: upapaṣṭaḥ al., upapascaḥ A — ³⁾ vo: co ω — °bhāgāḥ Van der Tuuk (A): °bhogaḥ ω — vo: co ω — ⁴⁾ darśanāc: dasanāñ ω — amara°: mamara al., corrupt. C — ⁵⁾ post putuñku: kita kabeh CE, post Pāṇḍ° om. CE — ⁶⁾ 'tyartham: tyārthā. m° al., hārthā. m° C — °diyatām al.: °diyati A — ⁷⁾ post maweh karañ-hulu lac. ? —

tah wruhe karēpkū karañ-hulu, kita ya tah sañ Arjuna, wehi kakinta karañ-hulu bapa, sañka yan hana ñhel lumañgak ike hulu ni ñhulun. ndah¹⁾ yeka ta laki, yatiki karañ-hulu kahyun i ñhulun masowe. tan ikañ Gaṇḍewa-dhanuḥ kari kinarpañakēnte kami. atyanta inak ny ambēk mami denta sañ Arjuna, an kita kumaniścaya i kāpti ni ñhulun. sagi-lāku śumapa kita ñuni, ya tat siddhakēna sapininta mami. yeki wiraśayana ñaranya, sādhana niñ wirān paturu ri śaratalpa ri madhya niñ rañāṅgaṇa. kunañ kita kabeh, anakku sañ Pāṇḍawa, mwañ sañ Korawakula, pahalēba tāmḃēkta sakarēñ!

śeṣye²⁾ 'ham asyāṃ śaryāyāṃ yāvad āvartanād raveḥ ye tadā pārayiṣyanti te³⁾ mā drakṣyanti vai nṛpāḥ, wara-warahēn kita kabeh ri kālañkwāturū rikeñ śaratalpa, makahiñana pañalor niñ Āditya. yan hana ratwāharēp lē-pasa mara riñ swarga, tumiñhala ri kami ata ya rumuhun; kaliñanya: kami pakadṛṣṭānta riñ hayu. mañke wih lwir nikañ inuñsir⁴⁾ mami:

diśaṃ Vaiśravaṇākrāntāṃ yadā gantā⁵⁾ divākaraḥ arciṣmān⁶⁾ pratapaṃ lōke rathenottamatejasā, yan pañalor sañ hyañ Āditya, matitisa deśa⁷⁾ hyañ Waiśrawaṇa, sumuluhana ñ sakala-bhūmimaṇḍala, makawāhana ñ ratha prodbhūtakiraṇa, yatika sinañguh kāla pawitra ñaranya, mañkana pwa ya ta

vimokṣye⁸⁾ 'ham tadā prāṇāt suhrdaś ca priyān iva, ya ta matañnya n irika ta kami k tiñgalakēna hurip mami, parēña lawan katiñgalan in pakapriya lagi. sañ hyañ Āditya niyata nira sewitan mami. kunañ pwa pawēkasañkwe⁹⁾ kita kabeh: t ahuwusan ta pwa kitālaga! tiñgalakēn¹⁰⁾ wera niñ hṛdaya, marapwan kita paḍa śāśwata.

¹⁾ ndah DE: nda al. — yatiki al.: yatika B, ya A — ²⁾ śeṣye (cf. P.W. VII, 212, s.v. 3. śiṣ): śiṣyo ω — śaryāyāṃ al.: śaryayam A — āvartanād al.: āvartanan E — ³⁾ te: he ω — vai: ve ω — ⁴⁾ wih al.: wēh AB — inuñsir al.: inuñsi CE — ⁵⁾ gantā: śanta ω — ⁶⁾ arciṣmān: arciṣmān al., arccāṣmān D — °tapaṃl: °tapan ω — ⁷⁾ deśa al.: deśa ñ BD — Vaiśr° BD: Veśr° ω — ⁸⁾ vimokṣye: vimokṣya ω — 'ham: han ω — prāṇāt al.: praba A — iva: ica ω — ⁹⁾ pawēkasa° al.: ya wēkasa° AB — ¹⁰⁾ tiñgalakēn al.: tiñgalakan DE — waidya al.: wedya AC —

An-mañkana wuwus bhagawān Bhīṣma. pinērih ta sira pinametakēn uṣadha tēkap sañ Korawa, hinanakēn sakweh niñ waidya wedika mamiguni rodra riñ lagi. ndatan pamuhara sukha katonanya¹⁾ de bhagawān Gaṅgātmaja. matañnyan kumwa pajar nira:

dattadeyā²⁾ visrjyante pūjayitvā cikitsakāḥ

evam³⁾ gate me nedāniṃ vaidyaiḥ kāryam ihāsti vai, bapañku sañ Duryodhana! baribin aku k ton ikuñ waidya⁴⁾ mamiguni pratamba. wehi mas dodot rājayogya denta laki, kamēna n takona luñha riya, apayapan tan hana pakēnanya kabeh. ri kālā niñ gati mañke, dharma niñ kṣatriya kēti⁵⁾ pinañguhku. inastuñkāra n ulah mañke naranya. iku yan hana katona, basamāmuhara giṇḍala riñ kawīralokan, apan hayunya n pakasiluñluñ n śaratalpa.

Amintuhu ta mahārāja Duryodhana ri wuwus bhagawān Bhīṣma, linuñhakēn ikañ waidya⁶⁾ wedika kabeh. kapuhan ta sira kabeh, tumon i tan kapalañ-alañ i kadharmā-kṣatriyan bhagawān Bhīṣma. matañnya r iwō riñ sarwapuṣpa-gandhādi, inuyuyu riñ gītawādatra⁷⁾ paṭaha munda mahasara. pinañgēlakēn⁸⁾ iñ naṭanartakiprakāra. tatan hana wineh aṅgamēla sanjata naranya. sakweh sañ Korawa-Pāṇḍawa lwir mayu matut ikañ solih-ulihan, apan kapwa bhakti gorawa ri bhagawān Bhīṣma. mañkana tekañ⁹⁾ wwañ¹⁰⁾ kabeh riñ kuṭa, laki-laki wadwan, raray matuha, tēka riñ wwañ sāmānya, pṛthagjana, kapwa ta ya ḍatañ tumonton sañ mañiḍēp wedanā riñ śaratalpa. sumaput pwa n pētañ riñ kulēm¹¹⁾, mulih ta sañ Pāṇḍawa riñ kuṭayātana. ri awan ira n antuk, irika ta mahārāja Kṛṣṇa n pojar i mahārāja Yudhiṣṭhira; liñ nira:

diṣṭyā¹²⁾ jayasi Kaunteya diṣṭyā Bhīṣmo nipātitaḥ,

¹⁾ katonan° al.: tonan° CD — ²⁾ dattadeyā: tātadeyaḥ ω — cikitsakāḥ: cikitsakān ω — ³⁾ evam etc.: evantañgeta inaṇi vaidya karyam ihanti wwai (wwe ABC) ω — ⁴⁾ waidya BE: wedya al. — ⁵⁾ kēti al.: n tike AD — ⁶⁾ waidya E: wedya al. — wedi al.: wedika E — ⁷⁾ °wadātra ω: wāditra Van der Tuuk — mahāsāra, °śara mss. — ⁸⁾ pinañgēlakēn al.: pinaglākñ AB — naṭa°: nawa ω — ⁹⁾ tekañ al.: tikan CE — ¹⁰⁾ wwañ ω (2X) — pṛthagjana: pṛtakjana ω — ¹¹⁾ kulēm DE: kulam al. — ¹²⁾ diṣṭyā (1a): diṣṭye al., diṣṭyo E — diṣṭyā (2a): diṣṭyo ω —

sājñā haji mahārāja Yudhiṣṭhira, atyanta bhāgyamanta ni nhulun, an jaya parameśwara riñ raṇa. nohan dahat hiḍēp ni nhulun pējah bhagawān Bhīṣma. matañña n mañkana:

avadhyo mānuṣair eṣa¹⁾ athavā devatenāpi, ndya karika nwañ wēnaña malahakēna sira riñ raṇa, yadyan dewatā tuwi, yaya tah tan pañaruṣanya, rahadyan sañhulun pwa jumayakēn sira mañke. yatika mahātiṣaya kahidēpan sañ Pāṇḍawa.

Aum aum, mahārāja Kṛṣṇa! tan salah wuwus rahadyan sañhulun. ndan kumwa wita kāraṇanya:

tava prasādād vijayaḥ²⁾ krodhāt tava parājayaḥ tvaṃ hi naḥ³⁾ śaraṇaṃ Kṛṣṇa bhaktānām abhayañkaraḥ, asih sañ pañampwan⁴⁾ mara hetu nika kawijayan sañhulun. yapwan tan hanā siha parameśwara, byakta jugālahañ in Pāṇḍawa riñ raṇa. matañña n mañkana: kadi hana tah śaraṇa sañhulun Pāṇḍawa, bheda sañkeñ⁵⁾ rahadyan sañhulun. sañ pañampwan mara gumawe sukha niñ bhakti pādukā rahadyan sañhulun. haywa ta kinagyatakēn kawijayan in Pāṇḍawa, apan rahadyan sañhulun lana rumakṣa sañhulun Pāṇḍawa. mañkana pwa ya ta

sarvathā⁶⁾ tvāṃ samāsādyā na kāryam iti me matiḥ, salawas sañhulun makāśraya parameśwara juga n tan kēneñ lara mwañ hala. mañkana tālocita ni nhulun i⁷⁾ hati.

Byatīta pañucap mahārāja Yudhiṣṭhira mwañ mahārāja Kṛṣṇa riñ awan, ḍatañ ta riñ swaweśma bhagawān Bhīṣma. sira ta mañkin mrat lara nikañ kanin, aṇrasa panas mañan-tēk-antēk tēkeñ ati, apayapan akweh ikañ hru tumaṅga ñkane śarīra nira. ya ta matañña n tan kawēnañ kinēlakēñ⁸⁾ pañdagdha nikañ śaramaya. maminta ta sira wwai ri sañ ratu matuṅgu ri sira. kapwa tikāgarawalan aweh

¹⁾ eṣa (!?) BE: aṣa C, etha AD — athavā al.: tathavā A, corr. A₁ — devatenapi (!?) al.: devatainapi A — ²⁾ vijayaḥ (hi jayaḥ?): ijayaḥ ω — krodhāt: krodhan ω — °jayaḥ: °jaya ω — ³⁾ naḥ: na ω — ⁴⁾ pañampwan al.: pañēmpwan C — ⁵⁾ sankeñ al.: sañke AB — pañampwan al.: pañēmpwan C — °akēñ A, C₁: °akan al. — ⁶⁾ sarvathā: sarvata ω — ⁷⁾ i al.: ri AC — nikañ BD: niñ al. — ⁸⁾ kinēlakēñ A: kinlakan al., kinlan E — °dagdha nikañ al.: °dagdhanya ikañ CE —

wwai riñ¹⁾ kumbha, hanâweh wwai riñ kuṇḍi waneh.
ndatan pañrahati²⁾ hati bhagawān Bhīṣma:

nādyā tāta mayā śakyaṃ³⁾ bhogaḥ kecana mānuṣāḥ
apakrośān manuṣyebhyaḥ śaraśaryyāgato⁴⁾ hy aham,
bapañku kita kabeh, tan wēnañ laki minum ikuñ wwai
pawehta, yāwat bhoga niñ mānuṣa ta pwa tan kaharēpku,
apan luput sañke mānuṣâku n sēḍēñ śaratalpa. matañnya
his-his nikirña sañ hyañ Wulan ta kunañ erakēnañkwa
mañke. kunañ ri hiḍēpku laki: sañ Arjuna ri hiḍēpku ko-
nēñkwa mañke. laku ta pet sarika. haywa ta kantun wwañ
sanak sarika kabeh.

An-mañkana wuwus bhagawān Bhīṣma, pinalaywan ta
sañ Dhanañjaya kinon marēka. tan asuwe ḍatañ ta sirā-
nambah mañabhiwāda. atēhēr mataña ri gawaya nira n
pinet. mojar ta bhagawān Gaṅgāsuta; liñ nira:

dahyatidaṃ śariraṃ⁵⁾ me saṃsyūto 'smi taveṣubhiḥ
marmāṇi⁶⁾ parikucanti vadaṇaṃ pariśuṣyati,
putuñku san Dhanañjaya bapa! iki śarirañku laki, apanas
ahuyañ tan pampētan, apayapan kadi tinunduk gatinya deni
panahta, kumērut iki hṛdayañku, kaśatan iki tēṅgēkku⁷⁾
denya. matañnya n pwa laki at wehi kakinta wwe⁸⁾
mahāpawitra, pamaḍamañkwe huyañ ni hatiñku.

Tan⁹⁾ wihañ sañ Arjuna, manek ta sireñ ratha, atēhēr
analyani laras nira n Gaṇḍewa-danuḥ, winēñtañ nira ta
ya. apa ta lwir ni¹⁰⁾ śabdanya n katatakut? kadi dhvani niñ
bajrāśani kāla niñ Cetramāsa. kapatuli kapēlēññ sakweh
niñ kṣatriya tēkapnya. midēr ta sirāpradakṣiṇa, kumuliliñi
kahanan bhagawān Bhīṣma. atēhēr anihanañkēñ śarawara.
pajar ny astramantra pinasañ nira. katēññ pwedēr nikañ
ratha sake kahanan ira bhagawān Śāntanawa. pinanah nira
tekañ pṛthiwītala,

¹⁾ riñ al.: ri AB — wwai al.: om. AB — ²⁾ pañrahati hati D: pañrahati CE,
sira hati-hati A, lut sahati-hati B — ³⁾ śakyaṃ sic. ω — kecana: kenaca
ω — ⁴⁾ śaraśaryyā° BC: śaraśaryaḥ al., śaraśayyā°? -hy BC: y al. — ⁵⁾ śarī-
raṃ me: śarīrasme AD, śarīrasmai al. — ⁶⁾ iṣubhiḥ al.: iṣudbhiḥ AB —
⁷⁾ marmāṇi A: marmāñiñ al., marma E — parikucanti (?): patitucanti ω —
⁸⁾ tēṅgēk B: taṅgak al. — ⁹⁾ wwe D: we E, wwai al. — ¹⁰⁾ tan al.: tatar
A, twan B — ¹⁰⁾ ni al.: niñ AC —

utpapāta tato dhārā,
 multak tikañ wwai sañkeñ jalatuṇḍa muncar, konañ-unañ
 siratnyâhada-hada ¹⁾ tan pāwaraṇa, amṛtamayâtis, umam-
 bâwañi. ya ta dumyusakēñ ²⁾ śarīranya ri bhagawān Śanta-
 nuputra. mācamanāñudakatarpaṇa ta sira. kapuhan ta manah
 nira de ni kasiddhyan i wīrya sañ Dhanañjaya, ñuniweh
 tikañ ratu sāmanta, kawadagan ³⁾ citta sañ Korawa. ku-
 mētēr atis sumimpēñ i takurañ nira. tuṣṭābrēsih tâmbēk
 bhagawān Bhīṣma, mary apanas ahuyañ śarīra nira sañka
 ri tan wēnañ nira umrēt ⁴⁾ garjita nira. matañnya r pojar
 sire ⁵⁾ sañ Dhanañjaya, liñ nira: tat kapuhan aku laki, t
 alahakēñ ikañ kṣatriya-saṅghya, apan makasahāya mahā-
 rāja Kṛṣṇa. ta kāścarya t alahakēñ ⁶⁾ daitya riñ kendran
 ñuni, apan akweh dewatā tumuluñ prañta. kunañ ikañ
 aṇḍe kadbhute hatiñku ri gatinta wēnañ amijilakēñ tīr-
 thāmṛta sañkeñ ⁷⁾ pṛthiwi juga, matañnya n liñankw ⁸⁾ iri
 kita laki:

śaritām sāgarah śreṣṭho ⁹⁾ girīṇām Himavān varah
 Ādityas tejasām śreṣṭhaḥ śreṣṭhas ¹⁰⁾ tvam asi

[dhanvinām,

tasik kētādhikāra niñ lwah, Himawān pinakawiśeṣa niñ
 wukir, Āditya pinakawiśeṣa niñ sarwa-teja, kadyaṅga nika
 kabeh, mañkana ta kitāt pinakaprottuṅga niñ wruh iñ
 dhanurweda. ekadhanurdhara ta pwa ñarananta ñke riñ
 rat, apan tan hana tumaṇḍin-taṇḍini kita.

An-mañkana pañastuti bhagawān Bhīṣma ¹¹⁾ i sañ Arjuna.
 dīna tah manah mahārāja Duryodhana, erañ sumambat
 an lihat. matañnya r pojar bhagawān Bhīṣma; liñ nira:
 Ai putu sañ Duryodhana, haywa matsarersya ¹²⁾ de niñ
 mañēn-añēn! syapa kari maḍana n Pārtha, mañke lwirnya,

¹⁾ °ahada² al.: °añhada² B — ²⁾ dumyusakēñ al.: dumusakēñ CE —
³⁾ kawadagan DE, C, marg.: kawaddagan B, kawadagdan A, kawadakan
 C — ⁴⁾ umrēt al.: umrēta AB — ⁵⁾ sire BD: sira ri CE, i A — ⁶⁾ alahakēñ
 C: alahakan DE, alaha kañ AB — ⁷⁾ sañkeñ al.: sañke AB — ⁸⁾ liñankw
 DE: liñankw al. — ⁹⁾ śreṣṭho: śreṣṭhaḥ ω — ¹⁰⁾ śreṣṭhas: śreṣṭha ω —
 dhanvinām: ñanvanām ω — ¹¹⁾ Bhīṣma i al.: Bhīṣme A, Bhīṣmeri B —
¹²⁾ matsarersya CE: matsarairśya BD, matsare irśya A —

wēnañ amijilakēñ ¹⁾ jaladhārāmṛtatulya ; tapwa k anon wwañ
waneh mañkana ñke riñ loka. [ṇavam

āgneyaṃ vāruṇaṃ saumyaṃ ²⁾ vāyavyaṃ atha vaiṣ-
aindraṃ ³⁾ pāśupataṃ brāhmaṃ pārameṣṭhyaṃ

[Prajāpateḥ,

ā g n e y a ṇ a r a n i ṇ s a n j a t a ⁴⁾ sañ Agni, b ā r u ṇ a ṇ a r a n
i ṇ s a n j a t a sañ hyañ Baruṇa, s a u m y a ṇ a r a n i ṇ s a n j a t a
sañ hyañ Soma, b ā y a b y a ṇ a r a n i ṇ s a n j a t a sañ hyañ
Bāyu, w a i ṣ ṇ a w a n a r a n i ṇ s a n j a t a sañ hyañ Wiṣṇu,
a i n d r y a ṇ a r a n i ṇ s a n j a t a sañ hyañ Indra, p ā ś u p a t a
ṇ a r a n i ṇ s a n j a t a sañ hyañ Rudra, b r ā h m a ṇ a r a n i ṇ
s a n j a t a sañ hyañ Brahma, p ā r a m e ṣ ṭ h y a ṇ a r a n i ṇ
s a n j a t a b h a ṭ ṭ ā r a G u r u, i k a t a k a b e h

sarvasmin mānuṣe loke ⁵⁾ eka eva Dhanañjayaḥ,
tuṅgal juga wruh irika kabeh, ñke riñ loka kewala Dha-
nañjaya juga mwañ mahārāja Kṛṣṇa. takari wruherika
swantahan liñanta. tamolah tan waneh, apan tuṅgal tattwa
nika kalih. ndan riñ kapana ta sañ Pāṇḍawa kaparājaya
riñ raṇa, apan mahābhāra guṇa niñ Dhanañjaya. matañ-
nya n ⁶⁾ wi bapa :

tena satva reṇāhavaśobhinā ⁷⁾

Dhanañjayena ⁸⁾ vireṇa sandhis tāta prayujyatām,
pahuwusan juga kitāprañ, at gawe ta pwa ñ sandhi patut
padulur lawan sañ Dhanañjaya ; pēñpēñ tapwan akweh
dahat kṣayanta, eman wwañ sanakta saṣeṣa niñ mati, sam-
bahakēnte mahārāja Yudhiṣṭhira, wodhanani ⁹⁾ sañ Bhīma
Nakula Sahadewa, wahuyakēñ kawwañ-sanakanta.

Etasminn eva kāle ¹⁰⁾ tu Nārado bhagavān ṛṣiḥ

ājagāma mahārāja draṣṭum Bhāratasattama,
byatitāñhiḍēp wedanāturu riñ śaratālpa bhagawān Dewa-
brata, tamolah winodhanenāśwāsa tēkap sañ Korawa-
Pāṇḍawa, mwañ watēk ratu sāmanta sakulagotra, irikañ
kāla, ḍatañ ta bhagawān Nārada, ahyun tumontona sañ

¹⁾ amijilakēñ AC : amijilakan al. — ²⁾ saumyaṃ : somyaṃ ω — vaiṣṇa-
vam ; veṣṇavam ω — ³⁾ aindram al. : edryam A, ainadryam B — ⁴⁾ sanjata
(s° A°) al. : om. AD — ⁵⁾ loke sic ω — ⁶⁾ n wi al. : d wi AB — ⁷⁾ post
satva : spat. ± 3 aks. D, ± 6 aks. E — °āhavaś° : °āvāhaś° ω — ⁸⁾ °jayena
AE : °jayana al. — ⁹⁾ °ni al. : °niñ AB — ¹⁰⁾ kāle A : kalu al. —

sēdēñ mañiḍēp kālawaśa. anuñsuñ ta sira kabeh, maswā-gatāmujā mañāḍañakēñ pañcopacāra, arah paḍâgirañ ri ḍatañ sañ mahāmuni. marēk ta sire kahanan bhagawān Bhīṣma, mañabhiwāda tēhēr mañañjali:

na soṣṭiha †¹⁾ pumān kaścīt triṣu lokeṣu vidyate

ya etac²⁾ chayanam divyam sampitādya † pumān iva, nora wwañ mañke riñ triloka, kadi kamāhātmyan bhagawān Bhīṣma, ri samañkananya r paguliñan riñ³⁾ śaratalpa. tathāpi kadi rūpa bhaṭṭāra Wiṣṇu paturu juga sira. nihan kētaḥ⁴⁾ wēnañ nira dhumāraṇa sañ hyañ Hurip. wēnañ matañgēh riñ mṛtyusamprāpti, humerakēñ uttarāyaṇakāla rata samañke⁵⁾. supratyaya niñ kamāhapuruṣan marika. ika kumwa ta katon de nira:

trayo mārḡā naraśreṣṭha martyāṇām prāṇasaṃkṣaye⁶⁾

devayānaḥ piṭṛyāno narakas tadanantaram,

tiga rakwa ñ mārḡa ṇaranya, ri sēdēñ niñ hurip niñ mānuṣa n hilañ pratyekanya⁷⁾, hana dewayāna ṇaranya, hana piṭṛyāna ṇaranya, katiganya narakayāna. kumwa ta kramanya:

śrutau⁸⁾ smṛtau ca rājendra mārḡāv etau prakīrtitau

uttarasthe dinakare devayānaḥ prakīrtitaḥ,

ikañ mārḡa kalih siki, na ñ dewayāna lawan piṭṛyāna, iñ śruti mwañ riñ smṛtikān prasiddha kajar nyāsanya. yan kahaḍañ uttarāyaṇa ikañ diwasa, dewayāna ṇaran iñ hurip, yan luñha samañkana niyata mantuk iñ surapada.

tathaiva⁹⁾ dakṣiṇe mārḡe piṭṛyānaḥ smṛto budhaiḥ,

kunañ yan dakṣiṇāyana sañ hyañ Āditya, piṭṛloka ṇaran iñ kapatin yan mañkana; umulih iñ piṭṛloka yan ahayu kāryanya ikān mañkana. kunañ yan duṣṭakarma, ya ta mulih iñ nirayaloka ika.

devayānena gantaitu¹⁰⁾,

¹⁾ soṣṭi ω: corr., svasti°? — ²⁾ etac ch°: etat ś° ω — sampita ω: corr. — °n iva al.: °n diva B, °diva A — ³⁾ riñ al.: ri AB — paturu ω: n paturu? —

⁴⁾ kētaḥ al.: kēta D, taḥ A — ⁵⁾ samañke D: sañke al. — ⁶⁾ °saṃkṣaye al.: °saṃkṣeye CD — ⁷⁾ pratyekanya al.: pratekanya AB — ⁸⁾ śrutau: °o ω — smṛtau: °o ω — °indra: °indrah ω — °itau: °itaḥ ω — ⁹⁾ tathaiva: tat(h)eva ω — budhaiḥ: wuḍēḥ CE, uḍēḥ D, wuḍaḥ B, uḍoḥ A — ¹⁰⁾ gantaitu: gantetu ω —

dewayāna pwa kaharēp bhagawān Bhīṣmāmārga. nahan matañnya r kunci sañ hyañ Prāṇa sakarēñ.

Mañkana liñ bhagawān Nārādān pañastawe bhagawān Bhīṣma. atēhēr akon i sañ watēk ratu kabeh manaḍaha dharmadeśanā, amēñpēña ri hurip bhagawān Dewabrata. ndatan hana sumañgama wuwus bhagawān Nārada, matañnya n mahārāja Yudhiṣṭhira pinratyakṣa nira matakwana. mataña ta sirāgawe wākyasampṛiti :

pr̥cchāmi dharmavidvāṃsam¹⁾ ahaṃ tvāṃ Bhāratarṣa-kathaṃ rājā vartamāno nanu vandhena²⁾ yuyjate, [bha sojar ni kaki sañhulun bhagawān Śāntanawa, mataña-taña putu sañ maharṣi, apan rahadyan sañhulun mahāwidagdha riñ sarwa-dharma. ikañ ta[ña]kwan³⁾ iñ pinakahulun : ikañ nimitta niñ ratu tan katamana lara wighna.

Ah ah ḍu mañka kahyun i putuñku, tan sañsaya kita laki majara kakinta laki⁴⁾. ndan sañkṣepa tēkapañkw awa-
raha, apan tan hana wihikan i⁵⁾ parinci nikañ sinañguh rājadharma. yathāśakti kētike tēkap mami. nihan deya niñ kadi kita prabhu.

rājadharmaśrutivataḥ⁶⁾ śilavṛttasamanvitaḥ

† arcitan vayateta⁷⁾ tvaṃ yena yaḥ syuḥ purohitaḥ, lwira nika⁸⁾ sañ purohita niñ kadi kita prabhu, wruha ta riñ dharmasāstra, suśilātah⁹⁾, huwus agawe kārya hayu, tēlas pinūjā niñ sarat, ika ta samañkana krama nira, sira ta prih an kayatna. lawan ta waneh ulahan ira :

dharmārtau¹⁰⁾ pariṣṛchayan rāga-dveṣau viḥāya ca

kāmadoṣau puraskṛtya yo ma †¹¹⁾ rājā pranaśyati, göñen tañ dharmārtha tēkapta, tiñgalakēñ tañ rāga-dweṣa ; matañnya n mañkana, apan ikañ ratu agōñ rāga-dweṣanya, hilañ juga wasananya.

na ca dharmaṃ¹²⁾ na cātmānam śaknoti parirakṣitum,

¹⁾ °vidvāṃsam : °vidvāñsi ω — aham : mahan ω — ²⁾ vandhena ω : i. e. bandhena, bādheṇa ? — ³⁾ takwan : tañakwan ω — ⁴⁾ laki DE : bapa al. — ⁵⁾ i al. : iñ AB — ⁶⁾ śrutivataḥ ω : ? — ⁷⁾ arc° ω : arcito ca yajethās tvaṃ ? — y° y° s° ω : ? — ⁸⁾ nika al. : nira AB — niñ al. : om. AB — ⁹⁾ °atah al. : °ata AB — niñ (sar°) DE : riñ al. — ¹⁰⁾ dharmārtau (°o) E : dharmatho al. — °dveṣau : °dveṣo ω — °doṣo : °doṣau ω — ¹¹⁾ ma ω : corr. — ¹²⁾ dharmaṃ na : dharmanna E : dharmana al. — cātmānam : vatmartha ω —

apan tan wēnañ magawe dharma mwañ tan wēnañ rumakṣa
śarīranya, mañkana pwa ya ta,

tasmād mūḍhaś¹⁾ ca lubdhaś ca na kartavyaḥ kadācana.

alubdham buddhisampannam sarvakāryeṣu yojayet,
haywa hinanaken tañ wwañ yan apuñguñ mwañ wwañ
lobha, apan yâgêlêm gön rāgadweṣa, aṇhilañnakēn dharma
lawan artha. matañnya n wwañ prajña, wwañ tan lobha
tikañ tibananta sarwa-kārya yatanya²⁾ t prasiddha sapra-
yojananta. lawan mapuñya-puñya ta kita, mamahaywa ñ
rāṣṭra yathāwidhi, kadi dentāñrakṣānakta dentāñrakṣa bhu-
wana. haywa tânaḍah makanimitta ñ prabhuśakti lawan
daṇḍa, sahiñan in śāstra tah pramāṇanta, deyanta minta
pañguñhēn. apa phala nika? nihan:

gopaṃ³⁾ hitaṃ hi rājānam dharmanityam atandritam
akāmadveṣasamyuktam⁴⁾ uparajyanti mānavāḥ,
ika ta sañ prabhu wruh in dharma, rakṣaka tatan jañan
daṇḍa, makaswabhaḥwa tan simpēñēh, tan katēkan rāga-
dweṣa, kinasihan deniñ rat yan mañkana. kunañ ikañ tan
yogya nihan:

svavṛttimūlahiṃso⁵⁾ yaḥ kurute svayam eva hi
aśāstralakṣaṇākārair⁶⁾ lobhādyaiḥ pīḍayan prajāḥ,
hana ta prabhu kewalāmīḍita loka, tan panut śāstra, tan
sulakṣaṇa tēkapnyāñalap pañguhan, makakāraṇa lobhanya,
ika ta mañkana tamolah mējahi wit nikañ tinaḍahnya
ñaran ika. ndi darśanerika, nihan:

yo hi pakvaṃ⁷⁾ drumam chidya labhate na punaḥ pha-
evaṃ rāṣṭram ayogena pīḍitaṃ syād anarthakam, [lam
hana ta⁸⁾ wwañ amaduñ kayu sēḍēñ atasak wwahnya,
tuhu kabhukti denya wwahnya pisan, ndan alap pisan
ika, pisaniñu ya n kabhuktya phalanya muwah, mañkana
tikañ rat yan pīḍita n pisakitana, makalakṣaṇa ñ kārya tan
yogya, riñ⁹⁾ kapana ta ya n pawijila dṛwya haji muwah?

1) mūḍhaś: mūlaś ω — °kāryeṣu: °karyasu ω — 2) yatanya t BCE:
yatanyan AD — 3) gopaṃ: gopa ω — rājānam: rājana ω — atandritam:
atyandrita ω — 4) °dveṣa° al.: °dvepa° AB — uparājyanti (sic) ω: anu°? —
5) °mūlahiṃso yaḥ: mūlāṃ hiñśayaḥ al., °mūlahiṃsakaḥ E, °-ṃg- C —
6) °ākārair: akareḥ ω — °ādyaiḥ: °ādyah ω — 7) pakvaṃ: °n ω — drumam:
°ñ ω — chidya: candya ω — 8) ta CE: om. al. — 9) riñ (kap°) DE: ri al. —

kunañ yan yatna sañ prabhu mañrakṣa, mañkin wṛddhi ikañ rat, yan mañkana, mañkin atambēh kośa nira; sañ-kṣepanya:

mālākāropamo nityaṃ bhava māṅgārikopamaḥ, kadi lwir nikañ wwañ mañanēm¹⁾ sēkar ta pwa lwira niñ kadi kita, lot mipuk wit nikañ sēkar, an-mañkana nityaśa yā-mupu sēkarnya; haywa ta kadikañ wwañ aṇharēñ iñ wukir, amaduñ amarawaśakēñ kayu-kayu, tatan²⁾ hana damēlnya muwah, hiñanya n tan rahayu ñ agyāwarēga ñaranya. paramārthanya:

eṣa eṣa³⁾ paro dharmo yad rājā rakṣati prajāḥ bhūtānāṃ hi⁴⁾ dayā dharmo rakṣaṇe ca parā dayā, ika ta prasiddha dharmā ulaha niñ⁵⁾ kadi kita prabhu, si mañrakṣa rat juga. matañnya n mañkana asih niñ wwañ riñ sarwa-bhūta mari kañ dharmā mañkana ñaranya, katonan iñ asih ika pagawenta paritrāṇa riñ rat. ika ta sañ prabhu makambēk mañkana:

iha loke sukhaṃ prāpya paratra⁶⁾ ca mahītale, sira tika mañguh sukha mañke mwañ sukha hēlēm. kunañ yan hanāpadgata-kāla, tēkānuñkula kunañ ikañ musuh athawā kita kunañ masādhyāñilañakēna śatru, hēntya ta mas tapi kaya byaya, tan apa kita malakwa pobhaya riñ loka, ndan sama tah de niñ wwañ amalakwa. tatan ilwātah dṛwya sañ brāhmaṇa, ñuniweh ta yan dewaswa. haywa juga kita lamlam kumēna kita.

evaṃ⁷⁾ tebhyaḥ paraccetaḥ⁸⁾ brāhmaṇebhyo yathāvidhi sattvena paribhogāya svargaṃ jeṣyasi⁹⁾ durjayam, apa pwa pakēna sañ brāhmaṇa? puṇyana juga sira denta. sayathākrama¹⁰⁾ tah de niñ maweh¹¹⁾ dāna ri sira. sukha pwa sañ brāhmaṇa r¹²⁾ bhukti puṇyanta. bhyakta kita wēnañ malahakēñ swarga yan mañkana, kimuta tikañ musuh mānuṣa. ndat simpēni kita ñ ujar mapanjañ.

¹⁾ mananēm al.: mananam BD — ²⁾ tatan al.: tan AB — ³⁾ eṣa eṣa E: eṣa epa al., eṣa eva? — dharmo: dharmā al., dharmāḥ AD — ⁴⁾ hi al.: ha AB — ⁵⁾ niñ al.: ni AB — ⁶⁾ paratra: paratrañ ω — ⁷⁾ evaṃ: evan ω — ⁸⁾ par° sic. ω: ? — ⁹⁾ jeṣyasi: joṣyasi ω — ¹⁰⁾ sayathāk° al.: sayataḥ k° CE — ¹¹⁾ maweh al.: paweh AB — ¹²⁾ r DE: om. al. — ndat al.: ndan AB —

yadā¹⁾ na kurute dharmam rājā bhūtāni pālayan
 prajāpunyam caturbhāgam tadā²⁾ na prāpnuyāt nṛpaḥ,
 ika ta sañ ratu tan wyālabita yan pagawe dharma, tatan
 pañhēlēm-hēlēm i karakṣan iñ rat, tan wyālabita ikañ
 phala pacaturbhāgan kabhukti de nira. ndah keñetakēn
 teki pawēkas mami. upalakṣaṇakēn tēkaptāhiḍēp wākya,
 apan padārtha sañkṣepa de mami majar-ajar.

Samañkana pawarah bhagawān Dewabrata i mahārāja
 Yudhiṣṭhira. ndatan ya mañhilañakēn prihati³⁾ sira, kēdō
 koluyan juga sire pējah bhagawān Bhīṣma. matañ nira n
 tinañguhan sira de bhagawān Nārada, kinon mahenakām-
 bēk nira, umagēhakēna ñ kakṣatriyadharman. mwañ kinon
 ta sirāgawaya prāyaścitta hēlēm, magawayāśwamedha-yaj-
 ña mwañ lumampaha tīrtha jēmah, yatanyan tan rakēta
 ñ kleśa tāmasa⁴⁾ ri sira. uḍani ta sira wēkasan deni pitu-
 tur bhagawān Nārada. matañnya r⁵⁾ panambah sire sañ
 ṛṣi Nārada. tumuluy tēka ri bhagawān Bhīṣma. atēhēr ta
 sirām wit mantuka, saha wwañ sanak nira patañ siki, ka-
 pwa ta sira mantuk sameriñ lawan mahārāja Kṛṣṇa, tēka
 ta sireñ śiwirāyatana.

Iti nahan wara-warah sañ Sañjaya ri mahārāja Dhṛta-
 rāṣṭra. makin tēñuh twas nira, rēmēk manik niñ hṛdaya⁶⁾,
 humēnēñ tan pataña muwah sira, kawuntwan iñ⁷⁾ gulu
 tan wēnañ ojar. tuhun luh nira, humili tan pampētan, kadi
 pamaḍēm nire gōñ niñ lara nira⁸⁾ kalana.

¹⁾ yadā: yaḍaḥ ω — dharmam: dharmah ω — ²⁾ tadā: taḍaḥ ω — prāp-
 nuyāt: prāpnusāt ω — ³⁾ prihati al.: prihatin ri AB — koluyan *fin. ms.*
 A — ⁴⁾ tāmasa al.: tarmasa CE — sira C: sara al. — ⁵⁾ r BE: n D, *def.*
 C — ⁶⁾ (hṛdaya) nira CE: *om.* BD — ⁷⁾ iñ D: i B, a C, ? E — ⁸⁾ nira BD,
 C₁: *om.* CE —

Glossarium.

In het hier volgende glossarium zijn opgenomen alle woorden en uitdrukkingen, voorkomende in het Oud-Javaansche Bhīṣmaparwa, die mij om een of andere reden van belang schijnen te zijn. Dwz. in de eerste plaats die welke in Juynboll's Woordenlijst niet worden opgegeven of m. i. niet juist worden verklaard; voorts die welke in Van der Tuuk, Kawi-Balineesch-Nederlandsch Woordenboek niet voldoende worden toegelicht, uitgelegd of vertaald, of die in het Bhīṣmaparwa voorkomen met een door Van der Tuuk niet vermelde beteekenis; tenslotte een vrij groot aantal woorden, waarvan het mij gewenscht voorkomt het aantal geregistreerde vindplaatsen uit te breiden. Sanskrit composita zijn vaak in hun samenstellende deelen onderscheiden; als regel, wanneer Böhtlingk en Roth, Pet. Wdb., de samenstelling niet als zoodanig opgeven.

a, letter, 58.

a, interjectie, 68.

a, (*ā*), 126.

i, (voor *ih*), uitroep, 34; 41; vgl. 71.

ah, ah ah, 146.

aha, 78.

ahaṅkāra, Skt., ka-an, 91; pañ-(n), 10.

hana, hana n — hana n enz., 59.

ēncar, 135, cf. N.J. oentjar.

anṛta, karmānṛta, 39.

ēnēk (*nēk*), aṅ-², 124; ka-an, 137; K.B.W. I, 529.

anādi, Skt., nuni n a°, 83.

andēh, m-a, 40.

iṇḍēn, 54; vgl. N.J.

indriya, Skt., kendriya, 15, met de organen der zintuigelijke apperceptie waargenomen; ka-an (? cf. crit. adn.), 33.

hantu, Skt., 71.

antara, Skt., m-, 72; vgl. K.B. W. I, 59.

antarāla, Skt. 84; iñ-, Skt. antarāle (v.l.: antarāya, Skt., eveneens mogelijk), 78.

antēk, mañ-², 141; cf. Soend. antoek.

antas, = ēntas, mantasakēna, 65; -um-, 106.

antus, in-, 68.

antaskṛta, ka-, 50, vgl. mijn opm. T. B. G. 75, p. 66, n. 4.

antaji, p-an, 40.

antya, Skt., 47.

antamūla, Skt. a° + m°, pina-ka-, 110.

ēnēs, aṅ-, 126.

anuṣṭhāna, in-, 79.

anusmaraṇa, Skt., 55; -um-, 56.

anulepana, Skt., gandha°, 60.

anujñāta, Skt., -n, 67.

- unjēm*, in-, 40, vgl. Mal. oen-
 djam, met een vaart iets recht
 in den grond steken (puntige
 palen enz.), met lange puntige
 dingen van boven naar bene-
 den stooten of steken.
hēnañ, = hēññ; umēnañ, 14;
 parihēnañ, 111, cf. K. B. W.
 IV, 58 (onnauwkeurig).
icchā, Skt., mañ-, 46.
acintyāstra, Skt. a° + a°, 115.
ācaraṇa, Skt., 90.
ucchwāsa, Skt., 133.
er, erakēna, 142.
ora, tan —, 13.
arah, 65; 86; 137; 145; cf.
 Agastyap. 357; 361.
arih, in-, vgl. K.B.W.I, 94;—83.
āroha, Skt., 32.
hṛdayapaṇkaja, Skt., h° + p°,
 56.
urat, koratan, 88; 89; vgl.
 echter ook 95.
hṛtsālya, Skt. h° + ś°, ka-, 119.
harṣuka, Skt., pa-, 96.
harṣaja, Skt. h° + ja, ka-an, 101.
hariwuwu, añ-, 138.
 (h)arēp, pañ-, 67; maharēp²an,
 10.
arēmbha, Skt. ārambha, pra-
 thamār°, cf. rēmba, 72.
harimbawa, -in-akēn, 53, cf. K.
 B. W. I, 125.
harēñ, añ-, 148.
ariñ, 33.
ekadhanurdhara, Skt., 143 (over
 eka-: Agastyap., Aant., p. 390
 /146).
ikēt, ka-, 19.
ekatāna, Skt., 23.
akusara, 70.
ukal, kokalan, 74.
hada, ahada², 143.
adha, < Skt. adhaḥ (?), 115, cf.
 K. B. W. I, 149.
uḍuh, 50, uitroep, hier van be-
 wondering; u.² ahah, 72.
udani, 93.
udar, in-an, 115.
adharmakaraṇa, Skt. a° + k°,
 41.
adharmakārya, Skt., 48.
adurbala, Skt. (niet in P.W.), 87.
adhikāra, Skt., 143.
ādikāla, Skt., 102.
ādeśa, Skt., pañ-, 66.
adhiśreyas, Skt. adhi + śreyah,
 ka-an, 51.
adhiṣṭhāna, Skt., mañ-, 60, zie
 K. B. W. I, 164.
adiwasa, kadiwasa, houd op, 11;
 65; vgl. Bijdr. Kon. Inst., 88,
 p. 483.
ādiyodha, Skt., pinaka-, 36.
udbhijja, Skt., 31.
haḍaṇ, ka-, ya kam- (v.l. kami-)
 kahaḍaṇ, 69.
ati, Skt.?, 47.
hati, sahinati, 133, cf. K.B.W.I,
 177; inatyan, 38; sahinatyan,
 114.
iti, Skt., vgl. echter crit. app., 43.
hatur, - nya n, 93.
ātura, Skt., 65.
itaretara°, Skt., 12, elkaar(s).
ateka, 71.

- utthāpa*, Skt., in-akēn, 114.
utthāpana, Skt., m-akēna, 12.
ātatāyi, Skt., 130.
atisaṅkaṭa, Skt., 109.
utyar, m-, 12, vgl. Soend. oetjar-atjer, gedurig storten (van water).
hos, hosakēn, 78.
isuk, aṅ-i, 101.
uṣadha, cf. Skt. auṣadha, 140.
astramantra, Skt. a° + m°, 142.
astaparwata, Skt., 79.
astam, 38; 39; 47; zonder twijfel Skt., volgens de spelling van de hss. (astam) wellicht op te vatten als part. perf. pass. van $\sqrt{\text{as}}$, „werpen”, vgl. P.W., s.v., 3 „fahren lassen, aufgeben”; evenwel waarschijnlijker, dat āstām (imp. van ās „zitten”) ten grondslag ligt; samenval niet onmogelijk. De spelling astām (Van der Tuuk, Juynboll) is onjuist en misleidend.
uswasa, maka-, Skt. ucchvāsa, 97.
aśubhanimitta, Skt. a° + Skt. n°, 12.
usaṅka, 66.
asaṅgata, Skt., 119.
asaṅghāta-pralāpa, Skt. s° + p°, 48.
uwah, in-an, 73.
awantēn, um-, 75; 112; cf. K.B.W. I, 241.
awayawa, Skt., sa-, 118.
awaghāta, Skt., -in-, 114.
hol, -in-, 88.
hēla, tatan pah.², 87.
uli, in-, 123, cf. N.-Jav. oeli; K.B.W. I, 264.
ulih, solih-uliha, 140.
hulēr, aṅ-ana, 111.
ulwala, (hss. ulwāla), aṅ-, 124; vgl. K.B.W. I, 287.
alulu, paṅalulu, 12; vgl. Jb. s.v. halulu; zie ook Wir. p. 58, 9.
alēp, -a (ālēpa, d.i. ahalēpa?), 10, ± 't zou mooi zijn als (?); — 121 (cf. crit. adn.).
alpajiwita, Skt. a° + j°, 126.
hēlēm, paṅ-², 149.
alaṅ, tan kapalaṅ-alaṅ, 59.
hilaṅ, tan paka-an, 53.
uliṅ, aṅ-, 117; 124; cf. K.B.W. I, 302.
hep, tan paṅ-²i, 101.
apa, tan apa, 130.
apahāsa, Skt., het lachen om iemand, uitlachen, bespotten; 67.
upanyāsa, Skt., maṅ-, 27.
apriyawacana, Skt. (zie crit. app.), 70.
ipuk, mipuk, 148, cf. Tantu Pangg., p. 61.
apekṣā, tan paṅ-, 65.
upasantwa, -n, 101, etym. contaminatie < Skt. sântwa en Skt. upaśam-, upaśānti?
upalakṣaṇa, Skt., paṅ-, 12; maṅ-, 63; -akēn, 149.
upālābhi (°upalabi mss.), Skt., kopālābhi, vgl. Jb. s.v., m. i. mogelijk de 3 pers. sing. aor. pass. upālābhi, 63.

upapatti, Skt., mañ-, 9.
apayan, vgl. crit. app., 51.
āpyāyana, Skt., n pañ-, 109.
upayoga, Skt., pa-, 42.
ujuñ, -um-, 117; cf. K.B.W. I, 340.
ayu, 12 (vgl. crit. app.); 13; ma-
 ñayu, 9 (vgl. crit. app.); aṇay-
 wa, 10.
hiya, -kēn, 64; vgl. K.B.W. I, 342.
āyatana, Skt., kuṭāyatana, 140.
hyañ, h° mami, 97; 98; cf. Agas-
 tyap., 343, 19 etc.
om, Skt., umomakēn (zie crit.
 app.), 68.
iman, noreman-iman, 74.
amurat-marit, 118.
amṛta, Skt., onsterfelijkheid,
 56.
amṛtatulya, Skt., 144.
ampu, 12.
ēmpu (v.l. -ampu), pañēmpwan,
 heer, 53; 125; vgl. mijn op-
 merking in Bijdr. Kon. Inst.,
 88, p. 485.
impun, aṇ-akēn, 69.
ampēr, -a, 95; cf. mod.-jav. am-
 pēr.
(h)impēr, sa-, 10; 70; 87.
ampik, -an, 124; cf. K. B. W. I,
 400.
amput, tampamput-amputan
 (sic), 84; vgl. 103.
ampēl, m-a, 46; cf. K. B. W. I,
 405.
imba, mimba, 52.
ambēk, k-, 41; pambēkan, 51.

ambuñ, aṇ-a, ruiken, 51.
amaṅgalya, Skt., 128.
agah, 76.
agnitarpaṇa, Skt., 120.
agrakesara, Skt. a° + k°, 37.
agrasenāpati, pinaka-, Skt., 39.
agraśekhara, Skt. a° + ś°, 101.
abit (?), inabitan, 77.
abhimata, Skt., gewenscht, ver-
 langd, lief, pañ-, 49.
abab, mabab-ababa, 103; vgl.
 K. B. W. I, 460.
ibab, 74.
hēbañ, hinēbañ-hēbañ, 88.
aṅkara, 79.
aṅkura, (?), tan paṅkura, 85;
 104; zie K. B. W. I, 472.
oṅkāra, Skt. omkāra, 54; 56.
aṅkuśa, Skt., iñ- (sic), 112, cf.
 K. B. W. I, 476.
hañat, -in-i; vgl. N.J. bañēt,
 Soend. aṇēt?, 84.
haṅsarūpa, Skt., 136; 137.
aṅga, ka-, 102.
uṅgu, uṅgwan, hv. koṅgwan-
 an, 10.
iṅgut, in-, 37.
uṅgut, aṇ-², 88.
aṅgarakṣa, Skt., cf. P. W. V,
 953, °rakṣaka en °rakṣā, lijf-
 wacht(er), 40.
aṅgarakṣaka, Skt., 37.
nindā, Skt., nindān, 67.
nirāhāra, Skt., 46.
nirāyudha, Skt., 138.
nēkēt, ka-akēn, 60.
nda, nda-nda, 41; 67.
ndo, 66; 116; 119.

ntoh, nevenvorm van *toh* (?), 50.
nityaśa, Skt., *nityaśas*, 148.
nityayowana, Skt. °*yauvana*, 21.
niścetana, Skt., 70.
nista n, 89.
nissāra, Skt. *niḥsāra*, 118.
niṣphala, Skt., 50.
nawadwāra, Skt., 55; vgl. Jb., s.v.
niyata, Skt., -*nya*, 50; 125;
niyata nika, 50.
nyāsa, Skt., 27; — 104; -*nya*,
 145.
nyapan tahan, 52; 63; 64; 128,
 e. a.
nāgawaṇśa, Skt., *ka-an*, 114.
nēb, *ma-*, cf. N.-Jav., 64.
nabhāntarāla, Skt. *nabhas* + Skt.
a° (v.l.: *nabhastarāla* meng-
 vorm, cf. *nabhastala*), 91.
candrahāsa, Skt., 76.
caraṇareṇu, Skt., 67.
caraṇapāṇśu, Skt. *c*° + *p*°, 126;
 vgl. 69.
cakrarakṣaka, *pinaka-*, Skt.
c° + *r*°, 131.
cakrāyudhā, Skt., 62.
cakēt, —², 94.
cheda, Skt., 134.
caturudayāstra, Skt. *c*° + *u*° +
a°, 108.
caturaṅgabala, Skt., 39.
catwāri, Skt., 48.
cāpadaṇḍa, Skt. *c*° + *d*°, 77; 78;
 79; 103; 123; cf. K.B.W., I, 648.
cāpāyudha, Skt. *c*° + *ā*°, 72.
rahuṇ, vgl. Mal. *raoeng*; Soend.
raong; 85.
ṛṇa, Skt., 47.

rinci, *pa-*, 146.
raṇakriyā, Skt. *r*° + *k*°, 48;
 116; 119.
rantag, -*in-*, 106; -*in-a*, 112.
rantaṇ, 124.
raṇāṅga, 10, Skt. (P.W.) *zwaard*,
 hier, als vaker O. Jav. = slag-
 veld, *raṇāṅgana*.
rakēt, 54; *ka-*, 136.
rākṣasakula, *ka-an*, Skt. *r*° +
k°, (sic ?), 94.
rākṣasawira, Skt. *r*° + *w*°, 104.
rākṣasajanma, Skt. *r*° + *j*°, *ka-*
(n), 99.
rukmamaya, Skt., 36.
rodrawarṣa, Skt. *raudra* +
varṣa, 77.
rota, *ka-(an)*, 73.
rota, *rotakula*, 131; cf. K.B.W.
 I, 736.
rāṣṭra, Skt., 147.
ruwug, *ma-a*, 126.
rēpa, *aṇrēpa*, 75.
rājasa, (of *rajas* ?), Skt., *ka-*
an, 64.
rājyawibhawa, Skt., 80.
rēm̐ba, *karēm̐bha* (sic mss.), 35;
prathama-r°, cf. *arēm̐bha*, 34;
rēm̐ba, *ramba* (cf. Bmḍ. Pur.,
 p. 55, 13, waar de hss. *rām-*
ba°!) *ārēm̐bha* < Skt. *āram-*
bha.
rambēh, -*an*, 65.
rēn, *karēn*, vgl. crit. app. (v.l.
karēn), 10, zeer onder den
indruk; vgl. Wir. p. 70, 3. Vgl.
 N. J. *rēngrēng*, *indrukwek-*
kend, *ontzagwekkend*.

rēñō, pañ-n, 99.
rēñēh, = *rēñō*, 94; vgl. 67.
rañkit, pa-, 83; 84.
riñkul, añ-, 91; 108; vgl. N.J. kriñkēl, in elkaar gezonken neervallen.
ka, 125.
ko, 33; 34.
kahi, -nya, 91; 107; 128.
kanakadaṇḍa, 38, Skt., vgl. Schmidt, Nachtr., en P.W. II, 52: zonnenscherm des konings.
kuṇapādri, Skt., 74.
kanya tan, 76; vgl. 88; 92; 102; 112.
kunañ tapan, 85; 103; 108; 115; 123; 126, e.a.
Kurukula, Skt., 12.
k(ē)rut, -um-, 142.
kṛtakirti, Skt., 23.
karatala, Skt., ka-, 80; cf. K.B.W. II, 84; Calon Arang, p. 116 P.
kṛtapralaya, Skt. k° + p°, 68.
kiratbāhu, ma-, vertaling van gadinam, 62.
kṛtabyūha, Skt., 36.
kārpaṇya, Skt., 42.
krama, Skt., kramakēna, 15.
karmasannyāsa, Skt., 50; 51; vgl. mijn opm. T.B.G. 75, p. 66, n. 8.
karmabandhana, Skt. k° + b°, 44.
karañ-hulu, 138; 139; cf. Tantu Pangg., 78.
kariñ (cf. crit. noot), 126; cf. Br. Pur. kak. 11, 7; Tantu Pañg. 73.
kiki (?), 103.
kēkēs, pa-, 38.

kakuñ; 64; cf. K.B.W. II, 133.
kēḍap, kumēḍapa, 51.
kētah, 15; (?) 145.
kētika, 43; 44.
kētiike (vgl. crit. app.), 140.
kuṭāyatana, vgl. Skt. koṭa + Skt. ā°, 95.
kusa (mss. kuṣa, kūṣa), -in-, 29; cf. K.B.W. II, 182.
kṣuṇṇa, Skt., ka-an, 66.
kusādhana, Skt. ku + s°, 60.
kṣudracitta, Skt. kṣ° + c°, 42.
kṣatriya-saṅghya, Skt. kṣ° + s° < Skt. saṅgha, 143.
kwa, 57; 125; 129; 133.
kwa, tan kwa, 107; cf. K.B.W. II, 210.
kwan, -a, 52; cf. K.B.W. IV, 131; II, 212.
kawat, 60.
kēwēl, a-, 14, wsl. zich samenpakken, of iets dergelijks (van wolken), vgl. K.B.W., II, 219, s.v. kiwēl. Voorts O. J. kiwul, in handgemeen raken, met N. J. koewēl, dooreen geward, zich om elkaar vastslingeren, enz.
kalih, ma-an, 76.
kulawandhu, Skt. k° + bandhu, 41.
kulawarga, Skt. kula + Skt. varga, 12; 41. Vgl. K.B.W. II, 230, Mal. Soend. koelawarga, familie, nabestaanden.
Kālāwatāra, Skt. K° + a°, 90.
kālawaśa, Skt. kāla + Skt. vaśa, (vgl. crit. app.) 11; 145.

- kalyan*, 19; cf. K. B. W. II, 266.
kālāmra, Skt., 21.
kālabahni, Skt., 74.
kaya, pira ta k°, 111.
kampita (vgl. crit. app.), Skt., 12.
kimpēl, -um-, 117.
kāmawīṣaya, Skt., 26.
kambañ, 14; 60.
kabayan, (vgl. mijn opm., Bijdr. Kon. Inst., 90, 163), 89.
kañ, 46.
kuñ, kinakuñakēñ, 42.
kañkapattrā, Skt., 75; cf. 77; 93.
ḍo, 67.
dīna, Skt., dīnan, 67.
daṇḍa, Skt., maka-, h. l.: = Skt. nāla, 92.
droṇasañhāra, Skt. d° + s°, 76.
dūradeśa, Skt., 9, niet in P. W. opgegeven.
Dhṛtarāṣṭra, Skt., ka-an, 23.
drawa, Skt., 123.
durawasāna, Skt., 11.
dr̥vyopakaraṇa, Skt. dravya + u°, 50.
dr̥vyayajña, Skt., 50.
dharma kṣatriya, kad°-k°-an, 140.
dharmakārya, Skt., 49.
dharmasmarāṇa, Skt., dh° + s°, 42.
dharmamūrti, Skt. dh° + m°, 116.
dharmamārga, Skt., 125.
durga, Skt. 10, als subst. moei-lijk genaakbare plaats, ontoegankelijk oord, enz.
dhirabrata, ka-an, 47.
durbala, Skt., -um-akēñ, 88.
dik-widik, Skt. digvidik, 52; 87.
dhikkāra, Skt., -um-, 67.
ḍuḍuk, aṇ-, 121; cf. K.B.W. II, 446.
ḍatañ, 40.
dwandwayuddha, Skt., 74.
dhuwas, 105; 136; vgl. K. B. W. IV, 473.
dweṣa, -um- (zie crit. app.), 71.
diwyacakṣuṣa, ka-an, cf. Skt. divyacakṣus, 62.
dewabhakti, Skt., 47.
dum, pa-, 64.
dhūmaketu, Skt., 12, komeet, o.a. Mbh. 6, 80.
ta pwa, 13.
tuhu, di-, 99.
tahēñ, anahēñ(i), 77.
taham, 106.
ton, tan papatonan, 10.
tinda, 44, berispen, uit Skt. nin-dā gevormd grondwoord.
taṇḍas, = tēṇḍas, 138; vgl. 86.
tēṇḍas, -in-, 117.
tanaya, Skt., -n, 11; 29; 89. Vgl. Bmḍ. Pur. p. 49, 10; Agastyap., Gloss., p. 404.
turuhuñ, -an, 31.
tṛṇajāti, Skt. t° + j°, 31.
tīrthāmṛta, Skt. t° + a°, 143.
tras, 37.
trēs (sic?), katrēsān, 108; 110; 124; cf. K. B. W. II, 601; Gericke-Roorda, I, 629; <Skt. trāsa? Cf. B. Y. 33, 2; katrēsān in 2 mss., katrāsān in de andere mss. De Skt. teksten: prādravad bhayāt.

trasta, Skt., 90.

triganca, 109; 110; K. B. W. II, 619.

turaṅgabala, Skt. $t^{\circ} + b^{\circ}$, 102.

tukal, n pakatukal-iṇḍēn, 54, zie ook onder iṇḍēn. Vgl.

Mal. *tukal*, N. J. *tukēl*.

tēkwan apan, 80.

takam, 68; vgl. K. B. W. II, 641.

tadākāra, Skt. $t^{\circ} + ā^{\circ}$, 20.

tutur, vert. v. *smṛti*, 46.

tattuwa, Skt., 55.

tattwayoni, Skt., $t^{\circ} + y^{\circ}$, pa-, 128.

tatas, 59.

titis, ma-a, 139; cf. Bmḍ. Pur., p. 130, 32; 170, 6.

tathya, Skt., 126.

tus, 45; vgl. K. B. W. II, 669.

tuṣṭa, Skt., *tinuṣṭakēn*, 45.

tasan, 68.

twa, 85.

twaksāra, Skt., 31; cf. Agp., 381, 25.

tawēn, -um-i, 77.

tāla, Skt., 75; 77.

tolih, *kamatolihēn*, 12.

tilanjaṇ, a-, 39.

tēlēš, tan panēlēsi, 44.

tiliṇ, *tumiliṇ*, 64.

tapi, < *tathāpi* (?), 148.

tapayajña, Skt., 50.

tejorāṣi, Skt., 114.

tujēg, a-a, 127.

taya, *kinatayan*, 45.

tyaktayuddha, Skt., $t^{\circ} + y^{\circ}$, 70.

tyalahan, ta-, 75; 77 (zóo de hss., ? vgl.) ka-, 91; vgl. ook K. B. W. II, 740; ka-a, 111.

toyamaya, Skt., 100.

tam, 13; vgl. 71.

tēmu, pa-an, 112.

tomara, Skt., *speer*, 74.

timirasāṅghāta, Skt., $t^{\circ} + s^{\circ}$, 118.

tāmasa (of *tamas* ??), Skt., ka-an, 64.

tamasōmaya, < Skt. ?, 123.

tamolah, ka-an, 16.

tumpal, ka-an, 43.

tamba, *pratamba*, 140; vgl. K. B. W. II, 773.

timbal, an-i, 124.

timbaṇ-wrat, -ēn, 30.

tubab, ka-, 102.

taṇ(h)i, *pataṇyan*, 47.

taṇēn, tan pa-, 44.

tēṇēn, *panēṇēn*, 13.

taṇkēs, 30.

taṇkis, *pinaka*-, 34.

taṇkasāyaka, Skt. $ṭ^{\circ} + s^{\circ}$, 105; 108; vgl. K. B. W. II, 823.

taṇkēlar, ka-, 102; cf. K. B. W. II, 829 „tiklar, katiklar, Bh. 64" ?

taṅga, -um-, 141; vgl. *taṅgō*.

tēṅgō, -um-, 79.

taṅgwan, pijl, 74.

tuṅgal, tan —, 60; ka-an, 96.

si, ter substantiveering van een woordcombinatie, 48; verg. Agp., p. 377, 11; — 111; 112.

si(h), *sihapan*, *sihâpan*, 39.

seh, *apasehan*, 74.

saha, Skt., (cf. app. crit.; vgl. K. B. W. III, 11; 15), 133.

sahoddhata, Skt. $s^{\circ} + u^{\circ}$, 112.

sahotpēti, Skt. saha + utpēti < Skt. utpatti, cf. Mbh. 12, 377,—48.
sāhasa, Skt., 110.
sahya, 85; cf. K.B.W. III, 15.
senā, Skt., ka(prati)senān, 108.
sannāha, Skt., 89.
sannikarṣa, Skt., a-, 117; 121.
sannaddha, Skt., 108.
sannyāsa, Skt. saṃnyāsa, 50.
saṇḍa, -um-, 105.
sanday(a), -in-ana, 125.
sandigdha, Skt., 119.
saṇḍaṇ, -an, 113.
santan, -um-, 22.
senāwira, Skt., s° + w°, 36.
senā-pratisenā, Skt., s° + p° (p. hier niet „vijandelijk leger”), 86.
sanyasa, (vgl. crit. app.), 103.
sanmata, Skt. saṃmata, 72.
śocaniya, Skt., 11, te (be)klagen, te treuren.
sara, 9.
sari, tan pa-, 90.
śiraḥ, Skt., pinaka-, 81.
śarirāwayawa, Skt., 136.
sāraśūra, 76.
sārīta (sic?), Skt., = gati, cf. P.W. VII, 770 (?), K.B.W. IV, 959;—94.
sarwa-hana, 55.
śarawṛṣṭipāta, Skt., 76.
sarwatattwa, Skt., 55.
sarwatomukha, Skt., 38.
Sarwatobhadra, Skt., een slagorde 122.
sarwawiśeṣa, Skt., 16.

sarwaparigraha, Skt. s°+p°, 52.
sarwayoni, Skt., 101.
sarwāyudha, 40, Skt. s. + āyudha, wapen. Enkele mss. °āyuddha, niet onmogelijk (Skt. yuddha + Jav. praef. a-); zoo opgevat T. B. G. 75, 55; verg. echter Mbh. 6, 849.
sarwamala, Skt. s° + m°, 47.
sarwagata, Skt., 63.
sarwāgama, Skt., s° + ā°, 132.
sarwabhāwārēmbha, Skt. s° + bh° + ārambha, 51.
sarawuṇ, ka-an, 29.
sarapuṇ, pinaka-, 87.
śarajāla, Skt., 123.
śrama, Skt., a-, 112; an-kēn, 91.
śūramanta, 28, cp. Gonda, ad Bmḍ. Pur., p. 133, 13 (śūraman niet in Skt. lexx. vermeld).
śaramaya, Skt., 141.
sārabhūta, Skt. 117; 119; cf. K. B.W. III, 100; Juynboll, Wdl., p. 601, vertaalt onjuist.
śrīgāṭaka, Skt. (v. app. crit.), 110.
sakha, Skt., sinakhehirinākēn < vocat. sakhe of °iniriṇa-kēn ??, 102; vergezeld door. Vgl. K.B.W. III, 111.
siki, sakasasiki, 39.
siki, salah-sasiki, 13. Vgl. N.J. salah sidji; ook Soend. salah sahidji.
śuka, Skt., 14, papegaai.
sukānta, Skt., 121.
sakit, mir-, 52.
sokta, Skt. sa + ukta, 59.

sukhātma, Skt. $s^{\circ} + \bar{a}^{\circ}$, 33.
sākṣātkṛta, Skt., -in-akēn, 100.
sadharāṇa, Skt., 138; vgl.

K. B. W. III, 147, eind.
sadhāraṇa, waarsch. Skt. *sa* +
 Skt. *dhāraṇā*, Sammlung des
 Gemütes, 55; cf. K. B. W., III,
 147.

śuddha, Skt. *ka*—(n), 14.
śuddhi, Skt., *pirak ś^{\circ}*, 16.
siddhaprayojana, Skt., $s^{\circ} + p^{\circ}$, 33.
śuddhajanma, Skt. $ś^{\circ} + j^{\circ}$, 19; 22.
sadasat, Skt., 56.

sēdēp, *kina-an*, 33.
sēḍaṇ, = *sēḍēṇ*, 11; 122; 123.
sat, *a-*, 87.
saṭa, Skt., = *saṭā*, *chaṭā* (?), me-
 nigte, 62.

śata, Skt., gebroken, 60; 74 (vgl.
 vlg.); *ka-an*, 142; de verklaring
 van Juynboll, Wdl., s. v., is
 onjuist.

śata jarjarita, 60; 74; 83.
striswabdhāwa, Skt., 128.
sthiti, Skt., 53.
satapamordha?, cf. crit. app.,
 70.

śāsawata, Skt., 70; —, *ka-an*, 71.
 Vgl. Bijdr. Kon. Inst., 88, 501.
swantahan, 44; 63; 135; 137;
 144; — *kwa*, 15; 30; 47; 50;
 64; 70; 96; 99; 100; 111; —
wuwusa, 30; e.a.; ± het zij mij
 vergund (?), vgl. K. B. W. III,
 206; mogelijk < Skt. *svanta*,
 gelukkig afloepend, + n.

śiwira, 95.
swarūpa, Skt., 59.

śiwirāyatana, Skt. *śibira*, *śivi-*
ra + Skt. $\bar{a}^{\circ}$, 86.

swadhā, Skt., 56.

sāwadhāra, Skt., cf. *avadhāra*,
avadhāraṇa, 138.

swedaja, Skt., 31.

sewita, Skt., -um-, 55; *sa-an*, 72.

śwetakumuda, Skt., 20.

swawīśāta, (sic ?), 109; vgl. K.
 B. W. III, 548 en vooral Wulff,
Wirāṭaparwa, p. 262. Of af te
 leiden: *su* + *a* + *vi* + *śata*; *śata*,
 gebroken, verpletterd; *viśat*
 (*viśātayati*) = breken, uiteen-
 jagen ?

śiwāgni, het vuur, 56. Vgl.
Agastyap., Aant., p. 410 (166
 overdruk).

sēli (?), *apasēlyan* (?), 73.

sula, *ka-kēna*, 120.

salah-siki, 84; 112; *ñ* — — 82.

salah-grhita, $s^{\circ} +$ Skt. g° , 138.

Śālihotra, Skt., 112.

siluṇḍuh, *ka-ēn*, 137; cf. K. B.
 W. III, 242 s. v. *slinduh*, *ka-*
slinduhan.

sipi, *tatan s.*², 83; *tatan sinipi*, 89.

sapraṇaya, Skt., 70.

suprakāśa, Skt., 114.

supratyaya, Skt. *su* + p° , 145.

$^{\circ}$ *sparsāna*, Skt., 12.

supyantahan (?), 99.

sayojya, Skt. *sa* + y° , 63.

sama, *sama-sanak*, 61; 72.

samāna, Skt., 60; 77.

sāmanta, Skt., 9, *nabuur*, *gewl.*
 en hier: *vazal*.

samantaji, 78.

samrāṭprabhu, Skt. $s^{\circ} + p^{\circ}$, ka-n, 9.
samāropa, Skt., 9; *pūrwa-*, 122, das Beilegen, Zuschreiben; cf. Wir. p. 63 (waar $^{\circ}nya$?).
samasāntwawacana, Skt. $s^{\circ} + ^{\circ}s^{\circ} + w^{\circ}$, 120.
simpēn, -um- (-i?), 143; cf. K. B. W. s.v. takurañ.
simpēñēh, 147, cf. K.B.W. III, 339.
 $^{\circ}sampriti$, Skt., 71.
samprayukta, Skt., 82.
sampāta, Skt., 127.
somyarūpaśarira, Skt., $ś^{\circ} + r^{\circ} + ś^{\circ}$, 62.
samyak, Skt., 64.
samyajñāna, ka-an, < Skt., *samyajñāna*, cf. Agp., p. 406, s.v. —, — 49; 63.
samyajñāna, Skt., ka-an, 50.
samagri, 85.
sambara, 80.
sambodhana, Skt., 11; 67; 71; a-, 70.
sambit, -um-, 55.
saguṇa, sa + Skt. g° , 137.
śighra, Skt., -kan, 80.
sagraha, 49.
sagulma, Skt. sa + g° , 104; 110.
sābhinaya, Skt., 85.
señ, 52; vgl. K. B. W. III, 393.
sañu, 89.
sañhāra, Skt., *sumañhārani*, 86.
siñhit, ka-an, 77; 85; 94; 106.
siñhapuruṣa, Skt. $s^{\circ} + p^{\circ}$, ka-an, 73; 121.
sañkṣepa, Skt., *sinañkṣepa* ni-ka, 13.

sañkul, ka-a, 80.
sañkēp, ma-an, 72.
siñit, *sumiñitakēn*, 52.
sañapa, 61; vgl. Jb. en Ādip., pp. 62; 197.
sañajñā, (< Skt. *sañjñā*), 16.
sañgani, a-, 12; 130, vgl. K.B. W.; de vorm met -y- (zie crit. app.) is zoo goed als zeker secundair. Vgl. Wir. 58, 8 voor deze passage.
sañgraha, Skt., tatan — riñ, 64.
 $^{\circ}sañgya$, < Skt. *sañgha*, 109; 124.
sañgyani, ma-, (cf. Jb. s.v. *sañghyani*), 35.
sañgyata, (< Skt. *sañghāta*), 77.
sañgama, Skt., -um-, 146.
wi, 144.
wahu, -nya, 95.
wāhanakṣaya, Skt. $v^{\circ} + k^{\circ}$, 95.
wāhya, Skt. *bāhya*, ka-, 10, vgl. Skt. 6, 7 (6, 1, 6): *Samantapañcakād bāhyam*, buiten, aan de buitenzijde van.
wandañkura, 10 (< *andha-kāra*?).
wuntat, ri — nira, 14.
winā-guṇa, Skt. *vinā* + g° , ? (corr., e vig° ?), 48.
wēnañ, *pamēnañ*, 66.
warānugraha, Skt. $v^{\circ} + a^{\circ}$, 59.
wuririñ, 83.
wrat, *wratēn*, 51; *mrāt*, 141; cf. K.B.W. III, 481.
wirasenāyodha, Skt., 34.
wrṣṭi, Skt., 124.
wiraśayana, Skt., 139.
wirasīñha, Skt., 74.

wirapuruṣa, Skt., $v^\circ + p^\circ$, 9; 74; ka-an, 109.
wiraprabhu, Skt., 61.
wirayodha, Skt. *vīra* + Skt. *yo-dha*, 10.
wiryamanta, < Skt. *vīryamant*, 33.
wēki, 83.
wākpāruṣya, Skt., 103.
wākyasampriti, Skt., $w^\circ + s^\circ$, 146.
wākyopadeśa, Skt. $v^\circ + u^\circ$, 59.
wākyayukti, Skt. $v^\circ + y^\circ$, 99.
wikaṇ (?), 101.
wāda, Skt. (?), tan pa-, = Skt. *avadya*?, 88.
wedi, Skt. (?), cf. crit. adn.), 140.
widhāna, Skt., *sarwa-w* $^\circ$, 80.
wedanā, Skt., 140.
wādha, Skt. b° , ka-an, 92; ka-ana, 132; cf. K. B. W. III, 521.
wedika, Skt. *vaidika*, 140; cf. K. B. W. III, 522; IV, 633.
widhikrama, Skt. $w^\circ + k^\circ$, 39.
wit, *kawit*²a, 49; vert. van *yadr-ccha* $^\circ$, cf. Agastyap., p. 372, 8.
watu, maka-an, 27.
was, *winaswas*, 92; vgl. Wir. 37.
wus, *wuwus*, 89, vgl. Agastyap., p. 396, 22.
Wiṣṇurūpa, Skt., 62.
waiṣṇawa, Skt., ka-an, 49.
waiṣṇawaśarira, Skt., ka-an, 60.
Wiṣṇujanma, Skt. $V^\circ + j^\circ$, 99.
wiṣkambha, Skt., 16.
wasthā, < Skt. *avasthā*, staat, toestand, conditie, enz., 40.
wastu, Skt., 60.

wisata, 69; K. B. W. III, 548
ond., cf. 598; h. l. wsl. voor
wipata, of corrupt? Vgl. ook
Wulff, Wir., p. 262.
waśawaśitwa, Skt. *vaśa* + *va-śitwa*, 97.
wispaṣṭa, Skt., 29.
wiṣphuliṅga, Skt., 117.
wiṣaya, Skt., 43, spheer, gebied; pa-, 51.
wwaṇ-sanak, ka-an, 144.
walāhaka, Skt., 12. Skt. id., *ba-lāhaka*, een soort reiger.
walik, a-an, 124.
wēltuk, 123; cf. K. B. W. III, 584; *umēltuk*, 12.
walulaṇ, 117; cf. K. B. W. III, 589; Mod. Jav. *wēloelang*.
waja, *makapamaja*, 84; cf. K. B. W. III, 599.
wyākṛta, Skt., -in-, 9.
wyālambita, Skt., 34; 149.
wyawasāyātmaka, (cf. crit. adn.), Skt., 44.
wyawasāyawikrama, Skt. $w^\circ + w^\circ$, ka-an, 124; cf. K. B. W. III, 610.
wibhatsa, Skt. *bībhatsa*, 75; cf. K. B. W. III, 622; a-, 93.
wibhawopakaraṇa, Skt., 68.
waṇ(h)ēl, ka-, 121; vgl. K. B. W. III, 637. Waarsch. ∞ Mal. *bēngal*; vgl. ook Minangk. *ba-nga* < *baṇal*.
wuṇanta-warah, 95.
wirika, 64.
winkras, -a, 78.
lah, 13.

lohita, Skt., 106.
luṇṭa, 26.
lar (?), *tan a-* (sic ?), 90.
luruṇ, *añ-*, 102.
lud, *lumud*, 76.
lot, = *lwat* = *matëguh*, 33.
liwër, *asa-an*, 12.
lulun, *a-an*, 117.
lëp, *kalëpan*, 136; vgl. Soend.
lëp, *ëlëp*, *enz.*
lipu, *kalipwan*, 84; *ka-ana*, 127;
 cf. K.B.W. III, 737, 344.
luput, *ma-*, 65; 66.
lima, *apa-*, 113.
lamada, 124.
lampu, *paṇlampwakën*, 12.
limpas, 84; = *lumiñsir*, K.B.W.
 III, 780.
lumay (= *lume*), 128.
liṅga, Skt., *paṇliṅgan*, 14.
laṅgak, = *lëṅgak*, 139.
pi, 44.
pi si, 50; vgl. K.B.W. IV, 199.
pahi, *pa-*, 43; 64.
pancar, *ka-an*, 76; 90; 94; 134;
 135.
punarwācyā, Skt., 118.
punarjanma, Skt., 49.
punarjīwa, Skt., 106.
piṇḍa, *ma-*, 59.
pintur, *um-(i)*, 101.
puṇyadharmā, Skt. $p^{\circ} + dh^{\circ}$,
 120.
para (coll.), 83.
prah, 70; cf. K.B.W. IV, 56.
prihati, 149.
purohita, *maka-*, Skt., *h. l.* =
purogama, 85.

pariṇāha, Skt., 32.
prāṇapraṇaya, Skt. $p^{\circ} + p^{\circ}$, 111;
 cf. K.B.W. IV, 68.
praṇayawākya, Skt. $p^{\circ} + w^{\circ}$, 67.
prāṇa-bahiścara, Skt. $p^{\circ} + b^{\circ}$,
 125; cf. P. W. s. v. *bahiścara*.
pracaṇḍānin, —a, Skt. *pracaṇḍa*
 + Jav. *añin*, 105; cf. K.B.W.
 IV, 69.
pracarita, Skt., 93.
prakāra, Skt., 15, en dergelijke
 (aan het eind van een op-
 somming).
parākrama, Skt., *ka-an*, 80.
pariksirna, *m—akën*, 76; vgl.
 105 (2 ×); 114; 127; 136;
 K.B.W. IV, 78; Wulff, *Wir.*,
 p. 261.
prodbhūtakiraṇa, Skt., $p^{\circ} + k^{\circ}$,
 139.
parat, *ka-an*, 51.
purat, *amurat-marit*, 87; cf.
 K.B.W. IV, 535; 85.
pratuhu, 43.
pratihata, Skt., 122; *ka-*, 70;
-in-, 119.
pratidhwanimaya, Skt., cf. *vāñ-*
maya, 40.
paritrāṇa, Skt., *ka-an*, 49.
prottuṅga, Skt., 117, zeer hoog.
 Cf. K.B.W. IV, 89.
pratisenā, Skt., 10; 35; 37, 73;
vijandelijk leger; vgl. *senā*.
pratisara, Skt., 34; 40.
pratiśedha, Skt., *am-*, 99.
pratiśabda, Skt., 72.
pratisubaddha, Skt. $p^{\circ} + s^{\circ}$, 39;
 104.

pratipādyā, Skt., 80; *pinaka-*, 124.

pratyakṣa, Skt., *amratyakṣakēn*, 62; *mr-a*, 11.

pratīyodha, Skt., 10, tegenstander; vgl. *bv. Mbh.* 4, 41.

pratibala, Skt. (niet in PW. en Schmidt, Nachtr., cf. *pratisenā*, *pratijana*), 83.

prasna (< *pras(ē)na* < *prasan-na*, Skt. ?), 14; cf. *echter K. B. W.* IV, 99.

prasiddha, Skt., 118; 121; 125; 129, e. a.

prṣṭharakṣaka, *pinaka-*, Skt. *p° + r°*, 131.

prṣatka°, Skt., 75, cf. 88.

prastuta, cf. *crit. app.*, Skt., *begin*, *tendenz*, 53.

prṣṭhatala, Skt. *p° + t°*, 76; 83.

prastāwanā, Skt., 119.

paraśwadha, Skt., 114.

parasparopasarpaṇa, Skt., 47.

puruṣāyusa, Skt., *ka-an*, 27.

pūrwa, Skt., 9, *begin*; vgl. *Tan-tu Panggĕlaran*, p. 120. Vgl. 88.

prawāha, Skt., 72.

parwaṇi, of *-ṇi*, Skt., 33; vgl. *K. B. W.* IV, 107.

pūrwakrama, 9, niet in P.W.

°pārwatiya°, Skt., 38.

pūrwawairi, Skt., 113.

paripakwa, Skt., *ka-*, 14.

paropasarpaṇa, Skt. (cf. Schmidt, Nachtr. P.W., p. 249), 47.

prajñāna, Skt., *ka-an*, 50.

prajwalitāgni, Skt. *p° + a°*, 117.

prayatna, Skt., h.l.: *diligent zijn*, op z'n hoede zijn; vgl. *T. B. G.* 72, pp. 611 vlgg. voor de beteekenis; — 76; 77.

prayawākya, 99.

prayojana, Skt., *ka-(an)*, 80.

pramohanāstra, Skt., 105; 106.

prēmana voor *pramāṇa*, Skt., 15; vgl. ook verder op de bladzijde.

parimaṇḍa, 114.

parimaṇḍala, Skt., 116.

paramārtha, Skt., *ka-an*, 63.

pramāda, Skt., *ka-an*, 64.

parigha, Skt., 74.

pargila, (v.l. *paṅgila*), 112; cf. *K. B. W.* IV, 133.

prabala, Skt., 18.

pakēn, *ka-*, 74.

pati, *ka-an*, 28, vgl. *Ādip.* 188.

patah, *-in-*, 34.

patēh, *matēh*, 82.

piṭṭloka, Skt., 145.

patayaśan, 106.

putuñ, *ka-an*, 123.

paḍa, *paḍa-paḍa*, 61.

padā, Skt. (vgl. *bv. Mbh.* 6, 2610), *te voet*, 91.

paḍahi, verband met Skt. *pa-ṭaha* (*Jb.* vermeldt geen etymologie), 65.

pādarakṣa, of *-ā*, Skt., cf. *pādarakṣaṇa*, *voetbedekking*, *schoen*, 38.

pādakośa, (mss. *pāḍakośa*), *pinaka-*, 89.

piḍita, *am-*, 147; cf. *K. B. W.* VI, 165.

- padātibala*, Skt. $p^\circ + b^\circ$, 84.
paḍam (paḍām mss.) (?), = pa-
 ḍēm, 87; pam-, 142.
padmasamūha, Skt., $p^\circ + s^\circ$, 123.
pētēk, ka-, 124.
pisih, 52.
paścimācala, Skt., 93.
pasta, <Skt. upastha, vgl. ook
 het voorafgaande vers en het
 crit. app. daarbij, 46.
pwan, 136.
pāwana, Skt., ka-n, 15.
pawanagambhira, Skt. $p^\circ + g^\circ$,
 78.
pwañhulun, 62.
pwañkulun, 120.
phala, saphalakēn, 14.
pilu, kapilon, 51; cf. K. B. W.
 IV, 226.
pilih, pilih-palah, 121.
pilis, 84.
pēlōñ, a-, 71.
pēliñ, ka-ēn (cf. v.l.), 93.
pēpēd, 136, cf. K.B.W. IV, 267.
pyuh, t a-añ, 42; ka-an, 137.
pañcatāra, Skt., 75.
pañcopacāra, Skt., 145.
pama, < Skt. upama, a-, 116;
 cf. K. B. W. IV, 302.
pumān, Skt., 69.
pugēr, maka-an, 123; 131; cf.
 K. B. W. IV, 308.
pēñkēr, ka-, 123; = puñkur.
puñkas, a-, 99.
pāñsuwarṣa, Skt. 12, stofregen,
 het neervallen van stof.
pañgil, -a, cf. crit. app., 112;
 cf. K.B.W. IV, 338.
janasaṃgama, Skt., 44; 62.
jarjarika (cf. crit. adn.), Skt.,
 38.
jarjarita, Skt., 60.
jarāyujā, Skt., 31.
jaladhārā, Skt., 144.
jalatuṇḍa, Skt. $j^\circ + t^\circ$, 143.
jayakāraṇa, Skt. $j^\circ + k^\circ$, 69.
jayamaṅgala, Skt., heilwensch,
 gelukwensch voor de over-
 winning, 40; 67; 81.
jñānāstra, Skt., 106.
jñānaprasāda (wsl. als comp.),
 Skt. $j^\circ + p^\circ$, 47.
jñānayajña, Skt., 50.
jñāpaka, Skt., 120; cf. K.B. W.
 IV, 411.
jamba, aṅ-akēn, 87.
jambat, 59.
Jagatkartā, Skt., 30.
jañan, 147.
yan apa, 119.
yōnitattwa, Skt. $y + t^\circ$, 30.
yuddhakriyā, Skt., $y^\circ + k^\circ$, 125.
yodhamukhya, Skt. $y^\circ + m^\circ$,
 66.
yatna, Skt., umayatna, 39.
yathānurūpa, Skt., $y^\circ + a^\circ$, 122.
yathākrama, Skt., sa-, 148.
yathāsaṅkhyā (mss.-ā), Skt. -m,
 29; „Zahl für Zahl, d.i. in der
 Weise, dass in zwei Reihen
 mit Gliedern von gleicher An-
 zahl die einzelnen Glieder der
 Reihe nach sich entsprechen“,
 P. W.
yathāwidhi, Skt., 147.
yusa (< Skt. āyus), 18.

yawaśwa, cf. crit. adn., corrupt?, 59; cf. K.B.W. IV, 459; vgl. Sanskrit glossarium, s.v. *yavaśva*.

yajñāśeṣa, Skt., 47.

yaya-nistanya, 89.

yuga, Skt., sayuga-sayuga, 49.

yoganidrā, Skt., 100.

yugāntakāla, Skt. $y^\circ + k^\circ$, 87; 93.

yogadhāraka, Skt. $y^\circ + dh^\circ$, 56.

yogasannyāsa, Skt., $y^\circ + s^\circ$; 50;

51. Zie de aant., T. B. G. 75, p. 66, n. 8.

yogaśāstra, Skt., 65.

yogayajña, Skt., 50.

yogamāyā, Skt., 55.

muḥara, pa-, 46.

mahārahasya, Skt. $m^\circ + r^\circ$, 59.

mahasara, 140.

mahāsīṇhapuruṣa, Skt. $s^\circ + p^\circ$ ka-an, 135.

mahāmuni, Skt., ka-an, 58.

mahāmpuñku, 9, mahā + mpu, als mahāmuni en derg., vgl. Mal. mahabēsar en derg.

manuk wēsi, 12.

munda, 140; vgl. K.B.W. IV, 506.

muntaraṇ, a-, 105; vgl. K.B.W. IV, 514.

Mṛtyurūpa, Skt., 80.

mṛtyusamprāpti, Skt. $m^\circ + s^\circ$, 145.

makaralakṣaṇabyūha, Skt. $m^\circ + l^\circ + b^\circ$, 104.

meda, Skt. (h.l., als ook wel elders, = mada, bronstvocht van een olifant), 93; 117; ma-ña-, 123.

medhā, Skt., ka-an, 65.

madhyāhna, Skt., 75.

midayakam, 98, < Skt. vidhā-yaka.

mattasāmaja, Skt., $m^\circ + s^\circ$, 35.

mutya, Skt., paarl, 54.

mithyākṣatriya, Skt. $m^\circ + kṣ^\circ$, 42.

mithyāwacana, Skt., 70.

muṣṭi, Skt., -in-akēn, 74.

mawya, ?, 50.

mala, Skt., 51.

mūla, Skt., 110; h.l. te voren, eerst.

mlecchajanma, Skt., 26.

māyāsamara, Skt., 113; 115.

māyāyudha, Skt., 113.

mañke, -nya, 99.

maṅgala, Skt., paka-n, 39.

guni (guṇi mss.), pi-, mamiguni, 140; cf. K. B. W. IV, 633.

gaṇḍacalita, Skt. $g^\circ + c^\circ$, 93; vgl. K. B. W. IV, 634.

ganjuḥ, -in-, 136.

grahakāla, Skt., $g^\circ + k^\circ$, 32.

gurūpacaraṇa, Skt. $g^\circ + u^\circ$, 66; 67.

gurūpadeśa, Skt., 50.

gīta-wādatra, cf. Skt., 140.

gotomara, Skt. $g^\circ + t^\circ$, 84.

gēsaṇ, gēsēn, 107.

gēlar, -ēn, 80; vgl. B. Y. 21, 1.

giliṇ, aṇ-i, 75; 110.

galuṅgaṇ, maṇ-, 117.

goparakṣaka, pinaka-, Skt. $g^\circ + r^\circ$, 131.

gajamāyā, Skt., 93.

gyaṇ, ginyaṇ -gyaṇ, 10.

gēmō, *gēmō²n*, 65.

gamānta (sic), Skt. ? < gama + anta?, ka-, 53. „Weg, mogelijkheid”; cf. K. B. W. IV, 793; vgl. gama, (Skt.) Rām. 3, 68, 50 (cf. P. W.), gamana, O. J. Wirāṭap. p. 56, 10 (Wulff, p. 158). Of Jav. comp. i.p.v. *antagama cf. P. W. s.v. antagamana?

bāhudaṇḍa, Skt., arm, 101.

bahlaṭa, 115; vgl. 133.

bhindiwāla, (sic Skt.?, cf. P. W. V, 288), 74.

bari, 120.

brahmadaṇḍa, Skt., 135.

Brahmamantra, Skt. B° + m°, 55; 56; 98.

burit, pinaka-, 122.

bhartiti, kula —, 41; cf. K. B. W. IV, 888 (kula kadañ). Weergave van Skt. suhrd?

brēsih, 87; *abrēsih*, 13; 14; vgl. K. B. W. IV, 890 en N. J.

bheda, Skt., -in-, 71.

baddhakawaca, Skt. b° + k°, a-, 72.

bata, ab^{o2}, 109; cf. K. B. W. IV, 935.

bhūtātma, Skt., 100.

basa (cf. crit. app.), 125.

bhūṣaṇa, Skt., 136.

basanta, Skt., 58.

basama, 94; 140.

Bhīṣmahantā, Skt. Bh° + h°, 125; 129.

bwat, 113.

balānucara, Skt. b° + Skt. a°, 91.

balakrama, 38, Skt., b° + k°; cf. Kidung Sunda, 1, 52 b; 2, 129.

balakṣaya, Skt. b° + k°, 94; 95.

bhallasāyaka, Skt. bh° + s°, 76, 77, 84.

balawirya, Skt., 40.

balayodha, Skt. b° + y° (niet in P. W.), 87.

bajrāśani, Skt., 103; 142.

bāyūtpāta°, 12.

bhāgyamanta, cf. Skt. (bhāgyamān,) -vān, 141; zie ook K. B. W. IV, 1050 en Gonda, Oud-Jav. Bmḍ. Pur., p. 300, s.v. puṇyamanta,

ñhulun, pinakeñhulun, 119.

ṅgan, 70.

Sanskrit woorden

die om eenige reden afzonderlijke vermelding verdienen, zijn de volgende:

apakrośa, 142 (vgl. O.-Jav.).
abhyaghnat, 87.
abhyamarśaṇa, 72.
Krama, 35, cf. Mbh. 6, 643 C, =
 17, 8 S, waar: Śakra; cf. P.W.
 II, 492 s.v. *krama* 9, = śakti.
kṣemay, *kṣemaye*, 89.
diś, *ni-*, *nidiṣṭo*, cf. crit. app., 78;
 vgl. J. Gonda, *Deiknymi*, Diss.
 Utrecht, 1929, p. 184.
dūradeśa, zie andere gloss.
devata, *devatena*, 141.
nikirṇa, 142.
 °*nivardhani*, 78.
puṣya, = *kaliyuga*, 28.
pratibala, zie andere gloss.

pratisara, zie andere gloss.; 111
 ± „beschermer”.
prabhāsa, 97; cf. Hariv. 11793.
bhasmāṅga, 61.
muc, *vi-*, 94; *saṃnimukta*, 115.
yavaśva, corrupt?, 59, vgl. F.
 Otto Schrader, *Rezensionen*
der Bhagavadgītā, Festschrift
 Winternitz, Leipzig, 1933, p.
 49, n. I.
raj, *upa-* (?), 147.
rūkṣ, °*rūkṣita*, 129.
viśvaṃkāraṇa, 96.
śarāvāpa, 114; cf. P.W. VII, 97.
sitkṛ, *sītṛṭa*, 118.
sru, *pra-*, 114.

Addenda en Corrigenda

- p. 7, r. 14 i.p.v. lacune op pag. 35 te lezen: lacunes op pag. 35 en 62 (vgl. ook pag. 66, 80, 95)
- „ 16 „ zou wijzen, te lezen: zouden wijzen, terwijl D gelijkwaardig naast de vier andere zou staan.
- „ 8, „ 3 als één woord te lezen
- „ „ 5 lees: mārayā tadguṇānām
- „ „ 10 nira, lees nira,
- „ 13, „ 14 inspringen
- „ 14, „ 11 ādinyajuga, lees: ādinya juga
- „ 29, crit. app. bij r. 2 toevoegen: tasmād: tasmāt ω —
- „ 35, „ „ „ 16 „ : n al.: om. DE —
- „ 43, „ „ „ r. 2 v.o., n. 10 lees: tañ al.: etc.
- „ 44, „ „ „ 1, lees: paṅgēsēni al.: etc.
- „ 76, „ „ bij r. 14 toevoegen: Wṛh°, K° sic mss.; Jay°, M° sic mss. —
- „ 82, r. 2 v.o. lees: Aśwātaka,
- „ 86, crit. app. bij r. 8 toevoegen: sire t° al.: sirēn t° D, sira t° C—
- „ 96, „ „ „ 4 v.o. toev.: Viṣvakṣeno: Viśvakṣeno mss.—
- „ 98, „ „ „ 16 toevoegen: etau: ato —
- „ 98, r. 12 lees: ta ya; noot 4 vervalt.
- „ 100, crit. app. bij r. 2 toevoegen: mahas° ω: makas° Van der Tuuk, K. B. W. III, 10—
- „ 105, „ „ „ 3 lees: saibhyām AB —
- „ 106, n. 3, men leze in den tekst: visraṣṇitaraktāṅgaḥ.
- „ 114, crit. app. bij r. 15 toev.: parimaṇḍa ω: parimaṇḍala? —
- „ 119, „ „ „ 8 v.o. toev.: Duḥśāsana: Duśśāsana mss. (passim) —
- „ 119, r. 12 v.o. i.p.v. karihñ lees: k-arihñ
- „ 123, crit. app. bij r. 7 toev.: dhūmeñ al., sic?: dumeñ AB —
- „ „ „ 1 v.o. lees: iñ al.: etc.
- „ 128, „ „ 1 „ ñ al.: etc.
- „ 128, „ „ 16 i.p.v. mara, lees: mara
- „ 130, „ „ „ 5 toevoegen: at sic ω —
- „ 130, r. 8 v.o., i.p.v. XV lees: XIV
- „ 137, „ 2 bij tatāñidul noot te voegen: tatañidul mss.: i.e. tat añidul?—
- „ 138, crit. app. bij r. 9 toevoegen: r E: non hab. al.—

